

SCHOOL OF THEOLOGY AT CLAREMONT



10017029175

BS
709
1863
v.10

BS
709
1863
V. 10

THEOLOGY LIBRARY
SCHOOL OF THEOLOGY AT CLAREMONT
CLAREMONT, CALIFORNIA



PRINTED IN U. S. A.

23-262-002

173184.10

● A3184 v 10

משלי לא

רש"י

[יא] ושלל לא יחסר, אוכל פירות צע"ה צע"ה: [יג] דרשה למד ומסתים. לפי שהמילה לאשה דבר לפי המילה צרכי מלאכת הנשים. והמשל כך הוא דורשת התורה מקרא משנה מדרש ומחזרת אחרים שהם צרכי התלמידים: [יד] היתה באניות סוחר. מציאה היא ללומדים דרכה ומזון: [טו] ותקם צעור לילה. משכמים באשמורות: ותתן טרף לציתה. סונה הרצ לתלמידים החוק הקצוב להם: [טז] זממה שרה. זממה צומה וצדק חוט שרה: ותקרהו. מן העולם להאזינו: מפרי מעשים נטעה כרם ישראל לקיימו לחיי הע"ה: [יז] טעמה. דבורה: לא יבזה צלילה נדה. צליל כתיב חסד ה' צליל שמורים שגפיו המלרים האירה לישראל והגינה עליהם: [יח] בכישור. צעדרון מעשים: תמכו פלך. משען ומשענה. כמו (שמואל ב' ג') ומחזיק צפלי: [כ] כפה פרסה. למי שמים עליו עניו צו היא מתקיימת: [כא] לא תירא לציתה משלב. שדנין צו הרשעים מאש לשלב: לצום שנים צרית דם מילה. ד"ה מלוצטים כפלי. נתון תתן (דברים ט"ו). פתוח תפתח (סם). הענק תעניק (סם). כל אלו מליין אותן משלב גיהנם כך הוא נדרש בתנחומא: [כב] שדין עשתה. לצום תפארת נותנת לחכמים: וחגור נתנה לכנעני. לפי שהוא חגור צסחורה נותנת אזור צמתניה: [כג] ליום אחרון. איך להם להפעל צמדת הדין כי יגלו ממנו וכל ימי חייהם ישחקו ליום הדין מי שאינו לדין לראב כופל דבר לשון לחוק כמו (איוב י"א). וישחק לדעש כידון: [כד] צופיה הליכות ציתה. התורה מלמדת דרך הטוב לפרוש מעצרה: [כה] קמו צניה. התלמידים: צעלה. הקצ"ה: [לא] תנו לה. לעתיד לצא מפרי ידיה תפארת וגדולה עוז פאר וממשלה:

באור

אחרי שעסקה צרכי צותה, היא טובה קדושים למכרם, וחגור אשר עשתה מזמנת לכנעני, והוא הסוחר המקיף צעירות ופריים צמרכולו, ונקרא כנעני שהם הם היו מימים ימימה סוחרים ורוכלים (פעיניער). ונקראו הסוחרים הרוכלים על שם העם הזה, כמו שצימנו נקראים סוחרים כלי עץ ומתכות קטנים (ירענבערגער) על שם חרס: (כח) עץ והוא צהיות מלוצסה עץ והדר, וכל מבמתה רק קיום ציתה וגדול צניה, תשחק ליום אחרון, תשחק צונכה ימים יצואו לרחות פרי מעללה צטוב: (כו) פיה, לא תדבר דברים צטלים כנשים המדברות כי אם תפתח פיה צחכמה לדבר על הנסבת צניה וחונך הנשים וכבוד צעלה וכדומה: ותורת חסד, הפקידה וסורוי אשר תפקוד ציתה יהיה צחסד, ולא צנעם וחונך חף כדרך שחר נשים: (כז) צופיה, חזל צכל זאת תלסה ותפניה כל הליכות צני ציתה צכל פסיעה ופסיעה טילכו צלל יפסעו צמסתרים, ולא יתרגלו צעצרתם כי לא תחילום לחם עלנות, ותאכל מוסד על כל חחת משפחותיה. גם לא חמנע טוב מני הקורא להציב לסניו חת הפרבוס ששמעתי מפי ידיו החכם. ר' דוד מירלענדער צכתוב הזה היה לסניו: (חויפערקוואך) חוץ דעם גענידעם טהון אורד לחסמען, חיסט דיא פויליהייט קיין ברךד בייה חיהר) כלומר ע"י טרחותם וססתלותם לא תאכל העלנות לחם צציתה: (כח) קמו בניה, אחרי דחותם חת הצלחם ע"י חמותם הכשרים וחסרותם, וצעלה וסלל חותם, ויחמרו יחד: רצות צנות עשו חיל וכו': (ל) שקר, חתן צחשם היה רק דבר מסקר מתרחם חוץ ופנימה נשאר מנוסם: והבל, הולך לחין, חזל אשה יראת ה' חסר מהוללת לעד: (לא) תנו, דברי המסורר אל שומעיו, תנו לה מחת אשר ראוי לתת לה, ומעשים יגללו חותם צערים:

- הסלך : פלך , הוא הכלי
 אשר יבוללו עליו החוט :
 (כ) כפה , הוא הכף
 המחזקת צלף תפוסו לעני
 והיוד החוזות ציפור שלהם
 לחיות : (כא) לא , חיונה
 מהיורה מחמת הלנה והקור
 כי הלניסה את ציהם שנים
 ר"ל נבדים מכוסלים ועצום
 שלה יכול ליוכנס צהם הלנה
 כמו קנים , כן הוא לרעה
 20. Die Hand, die sie willig Armen öffnet,
 Die Finger, die Dürftigen Gabe reichen;
 21. Sie fürchtet für ihr Haus des Winters Frost nicht,
 Alles ist in Doppel-Gewand gehüllt;
 22. Sie selbst in prächtigen Mantel, den sie gemacht,
 In Byssus und Purpur, ihr Festgewand;
 23. Denn berühmt ist im Amt ihr Mann,
 Sitzt mit den Landesältesten im Rathe;
 24. Auch Schleier webt sie und verkauft,
 Dem Krämer gibt sie Gürtel zum Verkauf;
 25. Tugend und Würde bekleiden sie,
 So lächelt sie der Zukunft froh entgegen;
 26. Mit weiser Rede öffnet sie den Mund,
 Auf ihrer Zunge ist sanfter Unterricht;
 27. Gleichwohl bemerkt sie ihres Gesindes Thun
 und Lassen,
 Daß Niemand der Trägheit Kost genießt.
 28. Ihre Kinder kommen empor, und preisen sie hoch,
 Der Gatte erhebt laut ihr Lob:
 29. „Des Landes Töchter viele waren bieder und groß,
 Du aber, übertriffst sie alle.“
 * *
 30. Anmuth ist trügerisch, * Schönheit vergänglich,
 Gottesfürchtiges Weib allein bleibt immer lobens-
 werth.
 31. Gebet ihr den Preis, ihres Fleißes Frucht,
 Lasset ihre Thaten überall sie erheben.

Verbesserungen.

die Spindel. 20. Sie breitet ihre Hand den Armen aus 1), und reicht ihre Hände den Dürftigen hin. 21. Sie fürchtet nicht für ihr Haus den Schnee, denn ihr Haus ist gekleidet in Karmesin 2). 22. Feine Decken macht sie sich, Byssus und Purpur ist ihr Kleid. 23. Bekannt ist in den Thoren ihr Mann, denn er sitzt bei den Ältesten des Landes. 24. Feine Hemden macht sie, und verkauft sie; und Gürtel gibt sie an den Kananiter 3). 27. Genau beobachtet sie die Wege ihres Hauses 4), und Brot der Trägheit ist sie nicht. 28. Ihre Kinder treten auf, und preisen sie glücklich; ihr Mann (tritt auf) und lobt sie; 29. „Viel sind der Töchter, die wacker gehandelt, du aber übertriffst sie alle.“ 30. Täuschung ist die Anmuth, und Eitelkeit die Schönheit; ein Weib, das gottesfürchtig ist, kann sich dessen rühmen 5). 31. Gebt ihr von der Frucht ihrer Hände! 6) Es loben sie in den Thoren ihre Werke.

1) sie gibt aus voller Hand. 2) d. h. trotz des draußen liegenden Schnees geht ihre Familie in Kleidern von Karmesin-Zeug in den gut verwahrten und warmen Zimmern umher. 3) Kaufmann. 4) d. h. was in ihrem Hause vorgeht. 5) vergl. Jeremias (9. 23.) 6) sie genieße die Früchte ihres Thuns.

כִּפְהָ פִּרְשָׁה לַעֲנִי
וַיִּדְיָה שְׁלָחָה לְאַבְיוֹן:
לֹא־תִירָא לְבֵיתָהּ מִשְׁלָן
כִּי כָל־בֵּיתָהּ לִבָּשׁ שָׁנִים:
מִרְבֵּדִים עֲשֵׂתָהּ־לָּהּ
שֵׁשׁ וְאַרְבָּעִים לְבוּשָׁה:
נֹדַע בַּשְּׁעָרִים בַּעֲלָהּ
בְּשִׁבְתּוֹ עִם־זָקְנֵי־אֶרֶץ:
סָדִין עֲשֵׂתָהּ וְתַמְכֵּר
וַחֲזֹר נָתַנָּה לִפְנֵעֵנִי:
עֲזִיז־וְהָדָר לְבוּשָׁה
וְתַשְׁחֵק לַיּוֹם אַחֲרוֹן:
הִיָּה פִתְחָהּ בַּחֲכָמָה
וְתוֹרַת־חֶסֶד עַל־לְשׁוֹנָהּ:
צוּפִיָּה הִילְכֹת בֵּיתָהּ
וְלֶחֶם עֲצָלוֹת לֹא תֹאכַל:
קָמוּ בָנֶיהָ וַיֹּאשְׁרוּהָ
בַּעֲלָהּ וַיַּחֲלִלָהּ:
רַבּוֹת בָּנוֹת עָשׂוּ חֵיל
וְאֵת עֲלִית עַל־כַּלְנָהּ:
שֹׁקֵר הֵחָן וְהַבֵּל הִיָּפִי
אִשָּׁה יֵרָאֵת־יְהוָה הִיא תִתְהַלָּל:
תִּנּוּ־לָהּ מִפְּרֵי יְדִיהָ
וַיַּחֲלִינָהּ בַּשְּׁעָרִים מַעֲשִׂיָּהּ:

- (כ) ווידטיל זלע"ז: המכסיר את הפלך לטוות. פלך. פיס"ל זלע"ז (כא) לא תירא לזיתת. לזני ציתת: משלג מלינה: לזוט שנים. צגדי לזעונין: (כב) מרבדים מלעות נאה למטה כמו מרצדים צדתי (לעיל ז'): (כג) נודע צערים צעלה. כיכר הוא צין חזיריו מפני מלזוסיי שהם נאים: (כד) לבנעני. תגר: (כה) ותשחק. כל ימיה על יום מיתתה טיהא נכצד צס טוז: ליום אחרון. ציום מיתתה נפטרת צס טוז: (כז) צופיה. היא צציתת נותנת לז על לורכי צני ציתת' און ינהנו צלמת וצלניעות: (כח) רבות צנות. כך מאשרין אותה צעלה וצניה: (ל) שקר החן, אשת חן ויופי' און מתהללין אותה אלא הכל הכל ושקר אצל אשה יראת ה' היא לזד תתהלל: (לא) מעשיה. כשרון מעשים מעיד עליה להללה צסער העיר כל יולא וצא זו המלילה ספירטתי אצל לפי המשל התורה ולומדי' הפרסה מתפאר: [י] אשת חיל. היא התורה מי יעלא אשרי הזוכה למלא אותה: מפנינים. מרגליות
- (כז) (כח) (כט) (ל) (לא)

ת"א לא תירא עקידה
סס. סדין וכו' פסחים
כ'. פיה וכו' צרכות ח'
י'. ותורת וכו' סוכה דף
מ"ט. קמו וכו'. עקידה

הליכות קרי

- ציתם, צהכין את לחם זני
ציתם, צהשניח על עזרתם
לזרם שלח יסיו פועלי צטל
וצטמור את חור צעלה
לחלית קצור לספוסק,
ולצוצה עניס ונלכיס
צצורם לשחול מתן מידים.
וחמר מי ימצא, מי שוכה
לנך חסרכו וחסרי חלקו, וכן
תרבמתיו. רחוק דנר יקר
וחסר להשיב חסה כוחה
יותר מהשבת קנין פנינים
חסונים: (א') בשח, הצעל
יוכל לצטור עניה להניח ציד
את כל חורו ורסו לח המעל
צו: ושלל, לח די שלח יחסר
מהורו חלף שרורו על ידה:
(ב') נמלחהו, צכל הסתנו'
העניס והסתלות לח הסנה
את מדותים נבדו, חס הוא
סמח השמחה עמו, חס הוא
כועס תרסרו, חס ילסער
תנחמרו ולח הסצו לו רעס
ומורת רוח כל ימי חיים:
(ג') דרשה, חף צעת שלח
יודמו לח מלחכו' צהוק צית'
היא טוכה ומהזרס על
המלחכו'. ותקח חמר וססרת'
מחם שסמרם חחת חחת,
ותעש צנר, בחפץ כפיה
צוריות וסמחה, ויחס חסן
חל היורס לחור' חסן הלצנר
צס צענון המלחכות: (ד')
היתח, כמו שילכו חניות
8. Für den Stummen thue deinen Mund auf,
Für die Rechtsache eines jeden Menschenkindes
9. Thue auf den Mund und richte Recht,
Nimm des Armen, des Dürftigen dich an.
* * *
10. Ein bieder Weib, o! wie glücklich, der das ge-
funden!
Seltner denn Perlen ist solch' ein Kauf;
11. Betrost traut auf sie des Gatten Herz,
An Gewinn mangelt's ihm nie;
12. Lebenslang thut sie gütlich ihm,
Nimmermehr was Leides;
13. Bewerbsam sucht sie Woll' und Leinen,
Und wirkt mit froher rascher Hand;
14. Des eifigen Kaufmanns Schiffe gleich,
Bringt aus der Ferne Nahrung sie;
15. Noch dunkle Nacht, steht sie auf,
Theilt dem Gefinde Kost,
Den Mädchen Arbeit aus;
16. Dichtet sie auf Ackerfeld, sie kauft's;
Legt Weinberg an, von ihrer Hände Frucht,
17. Und gürtet sich mit neuer Kraft,
Stärket ihren thätigen Arm wieder;
18. Sie merkt, daß ihr Gewerb Frommen bringt,
Nun verlißt auch Nachts die Leuchte nicht;
19. Legt selbst die Finger an den Rocken,
Führt rasch die Spindel an der Hand;
- הסוכר להניח מסחר מחזירות הכחוקים כן היא תציה מתרחק לחמה: (טו) ותקם, קודם חסמורת סוכר
תקום לעצורתם להכין טרק לזיתים ורחיק העצורם, לנערותיה, כי היא מתקידם לכל חחת מהן על
מלחכת פריטיות חסר תתעסק צס היורס: (טז) זממה, חס עלתם צתחצתם לקנות סדה, תסמור
חחת חחת מחם סהרוריהם צמלחכתם ותקחחו: ספרי כפיה סמה סעלה צידה טעס כרס. וזה חחד
מן הכתובים המזייר תכונת החסם הסנונה לפי חמתתם: (יז) חגרה, לחחר סהוליהם את הכרס
חסר טתם לקניית ססרם ונטיעת כרסם, החבור בעור מתניה מחדס. ותאמץ זרועותיה לסעול
צעזרתם לתעולתם: (יח) טעמה, חס היא רוחה סתסרס טיו, לח תכנה צלילם נרה, תעסוק
צעזרתם צלילם כניוס: (יט) ידיה, היא צעלם סולחת יד בכישור ורוא סכלי המכסיר את

Verbesserungen.

das Recht aller Söhne des Elends. 8. Thue deinen Mund auf für den Stummen, und für das Recht aller nachgelassenen Kinder 1). 10. Ein wackeres Weib, wer findet es? weit über Perlen geht ihr Werth. 12. Sie thut ihm Gutes, und nichts Böses, alle Tage ihres Lebens. 13. Sie sorgt für Wolle und Flachs, und schafft nach ihrer Hände Lust. 15. Sie steht auf, wenn's noch Nacht ist, gibt Speise ihrem Hause und das Tagewerk ihren Dirnen. 19. Ihre Hand streckt sie nach dem Spinnrocken, und ihre Finger erfassen

1) d. h. Waisen. הלך die Nachfolge. arab. חלף Kinder nachlassen.

משלי לא

פֶּתַח־פִּיךָ לְאֵלִים
אֶל־דִּין כָּל־בְּנֵי חֲלוּף:

פֶּתַח־פִּיךָ שִׁפְט־צֶדֶק
וְדִין עַנִּי וְאֶבְיוֹן

אֲשֶׁת־חֵיל מִי יִמָּצֵא
וְרַחֵק מִפְּנִינִם מְכַרָּה:

בָּטַח בָּהּ לֵב בַּעֲלָהּ
וְשָׁלַל לֹא יִחְסֹר:

נִמְלָתָהּ מוֹב וְלֹא־רַע
כָּל יְמֵי חַיֶּיהָ:

דָּרָשָׁה צֶמֶר וּפְשָׁתִים
וַתַּעַשׂ בַּחֲפִץ כַּפֶּיהָ:

הֵיטָה בְּאֲנִיּוֹת סוֹחֵר
מִמָּרְחָק תָּבִיא לַחֲמָה:

וַתִּקֶּם בַּעֲדֵי לִילָהּ

וַתִּתֵּן טָרֶף לְבֵיתָהּ וְחֶסֶד לְנַעֲרֹתֶיהָ:
זָמְמָה שָׂדֶה וַתִּקְחָהּ

מִפָּרִי כַּפֶּיהָ נִשְׁעָ כָּרֶם: * נִשְׁעָה קְרִי

חֲגֹרָה בַּעֲזֵי מַתְנֶיהָ
וַתֵּאֱמָץ זְרוּעֶתֶיהָ:

שָׁעָמָה כִּי־מוֹב סָחֲרָה

לֹא־יִכְבֶּה בַּלִּיל * נָרָה: * בַּלִּילָה קְרִי

יָדֶיהָ שִׁלְחָה בְּבִישׁוֹר

וּכַפֶּיהָ תִּמְכּוּ פֶלֶךְ:

פתח פיך בוטיון דק ז"ו, אשת חיל עקידה טעם ח' כל הפרסה.
דרשה צמר טס. היתה ונה' מליעה ח' פ"ו:

- (ח) למי שסופו לחזור לרשעים: למרי נפט. המלטעדין על ענים ועל חללים: (ח) כל בני חלוף. אלו הן היתומים שחלפה עזרתם והלכה לה: (יא) ושלל לא יחסר. כלומר לא יחסר טוב: (טו) מוזן: וחוק גם הוא מוזן הקלוז להם: (יט) בבישור. שקורין

באור

- המחקקים לפניהם, וזוהו לכל טעות להסוין דין כל בני עובי, אשר עיניהם מנסות על דקת המלך: (ו) חבו, למי שחוזר מלכותו יח' לתת לו וינלמען החזיקו ולמרי נפט יתכן לתת סכר: (ז) ישלח, ועל ידי זה יטבח לרבותיו: (ח) פתח, חסר שפסידו מדבריו המשתחיתים נסח ואל תעשה העירם כלל חת המעל' הרמ' אשר ועמול למענה זהותו מלך, וחמרה שמחוק המלך לפסח פה לחל' למי שחינוך צעל דבריו יעמוד הור' לומיו לחזרה ואל דין כל בני חלוף, ר"ל כל חסר יסיה מן שחיה לרין המלך לעזרו דבריו, ונקדחו בני החסר בני חלוף ע"ט חלק עבר, שילכו מן העולם להיותם בני תמותה: (ט) פתח, לכל משפט דק ולדין עני וחזיון פתח פיד ע"כ מוסר חס למחול: (י) אשת, זה ח' משכיר שלמה על האש' הטובה וכשרה, ונח נסוק זה הספר, וען כלמרו סעמים דרים משני מוסר על האשה הסבונה ותאמרו על האשה הורה המשתחית חת צעלה, והורסת חת טובה והלחנתה, ולכן הלינהו לנסוק לפיכך צטות האדם צתת ח' צללקו חס יסרה, ונדין נסתר ציחור ח' כלססור על החכמה, לחסר המטיל החכם החכמה לחסר, שסיר חס המסורר כדרכי המסוררים הקדמונים על סדר חותיות האלף ח' צית"ח

מורה שערך הללחת הנצל עם אשתו זהותם משתדלת צעסקי הנחבת

אין חס עומד כגדו מלך
בדולתו ורוממתו, ורחמים
יקרו אל סבול ועמוס סתם
כלומר חל קום עמו, חס
הוא קם ציון עמו לנצח
הר לזרות עליהם: (לב)
אם נבלת, חס ירדת
מבדולתך על ידי זולתך,
בסתהסור נגדך צדוק לנצח,
הוא חס דמית שהכניסן חס
כגלותו, העלם יועזר לך
לסוס יד לפה, ולסתוק
כחילו לח הרבסת דבר:
(לג) כי כמו שתויח
מזלות סחלז חמאה, ומזלות
סחוסס דס מלך תולדותס,
כן סחסס וסחמס צומן
סתעיר חותו ויוחז ריב
ולכן טוב לסנת דומס:

לא (א) דברי. יתכן
סלמוחל הוא סלמס וסח
סס למוחל כמו למו—חל,
וסמרו ח"ל כסתחתן עס
צת סרעס ציוס חוכת צית
סמקסס וסכניסו לו כחם
מינו זמר וסיהס ועור כל
סלילס ויסן למחרת ער ד' סערס וסיהס מסתחות צית סמקסס תחת מרחסותין ועל חותס סעס סכניס על
סמיד סל סחר סקצו צד' סערס ונכנסס חמו וסוכיחור כל סמח סהס: (ב) מ"ח, כל סדצניס
סחלס דצנס לסטות לנצח חלילס למען וסמע נקולס: בר בטני, ססיית צמעי, וכן וסמר צמלית לסון
סכנז (דען ח"ך חוסער סיינער הערלען געטרסגען): בר נדרי, כל נדרות סדורתי למען
גלן לסונס (ג) אל, ססמר תחת כל חילן צניחות וססן לנסיס, ודוכין סטויס חסר סדוכתיך
צס, לחות, ססחיות חס סמלניס וסח למחות צמח סלמ"ד כמו לסמחות למחות מן סעולס:
(ד) אל למלכיס, לח נחות למלניס לסרניל צסתיית סיין, לח לנזויניס לסתות מסקיס סמסכניסו
כי יולדו ע"י זס רעות לחלס ולעמס: (ה) סן, ע"י סרצות ססתיס יסביו סחור מן סדצניס

רש"י

אזיך כיון שמתעצרות חילן שצות לתשמיש ואני דחקתי ונכנסתי כדי שיבא לי צן מלוצן
ומאורז ססתשמיס יפס כל ססס חדסיס סחרוניס: וסס צד נדרי. כל נסי אזיך סין
נודרות סיהס להסן צן סנון למלכות ואני נדרתי סיהס צן מלוצן צתורס: (ג) אל
תתן (תתס): לנסיס חילן. כסך: (ד) אל למלניס למוחל. סין זס דצד סנון למלניס
ססס להקצ"ס למוחל כמו למו פי (סס): אל למלניס סתו יין. סין נסח לסס לססתכר:
אי סכר. כמו סין סכר: (ה) מחוקק. סתצו צתורס וכ"ס מ"ס סחול צגדסס: (ו) לאובד.

Verbesserungen.

gefohnen — lege die Hand auf den Mund! 33. Denn das Drücken der
Milch bringt Butter hervor, und das Drücken der Nase zieht Blut heraus,
und das Drücken 1) des Zornes erregt Streit.

31. 3. Gib nicht den Weibern deine Kraft hin, noch deine Wege den
Königsverderberinnen. 4. Es ziemt nicht Königen, Lemuel! Es ziemt nicht
Königen Wein zu trinken, und Fürsten (zu sagen:) wo ist starkes Getränk?
5. Damit er nicht trinke, und das vorgeschriebene Gesetz vergesse, und verkehre

1) d. h. das Reizen.

משלי ל לא

כִּי מִיֵּץ חֶלֶב יוֹצִיא חֶמְאָה (לב)
וּמִיֵּץ-אֶף יוֹצִיא דָם
וּמִיֵּץ אֲפִים יוֹצִיא רִיב:

לא

(ב) דְּבָרֵי לְמוֹאֵל מֶלֶךְ
מִשָּׂא אֲשֶׁר-יִסְרְתוּ אִמּוֹ:

מִחֶ-בְּרִי וּמִחֶ-בְּרֶ-בְּטָנִי
וּמִחֶ בְּרֶ-נְדָרֵי:

אֶל-תִּתֵּן לְנָשִׁים חֵילָךְ
וְדַרְכֶּיךָ לְמַחֲוֹת מַלְכִּין:

אֶל לְמַלְכִּים | לְמוֹאֵל
אֶל לְמַלְכִּים שְׁתוּ-יֵינִי
וְלָרוּזִים אִוֹ שֹׁכֵר:

פֶּן-יִשְׁתָּה וְיִשְׁכַּח מַחְקֶךָ
וְיִשְׁנָה וְיִין כָּל-בְּנֵי-עָנִי:

תִּגְנוֹ-שֹׁכֵר לְאוֹבֵד
וְיֵינִי לְמָרִי גִפְשִׁי:

יִשְׁתָּה וְיִשְׁכַּח רִישׁוֹ
וְעָמְלוֹ לֹא יוֹכֵר-עוֹד:

*אי קרי

כִּי מִיֵּץ וְגו' זככות ט' ס"ג. אשר וגו' סנהדרין ע"ט. מה
ברי סנהדרין סס. אל למלכים סס ע"ג. ולרוזנים סס ה' מ"ג.
תנו וגו' זככות ט' נ"ו. עירוזין ו' ס"ה. סנהדרין מ' מ"ב
ודף ע':

זמר ונעור כל הלילה וישן למחרת עד ארבע שעות כדליתא צפסיקתא והיה
מפתחות צית המקדש תחת מראשותיו ועל אותה שעה שכינו על תמיד של שחר שקרב
צאצב שעות ונכנסה אמו ורכיכתו כל המשא הזה. משא אשר שוסרתו אמו משא של
משל שוסרתו אמו: (ב) מה דרי. מה זאת עשית והגדת שאתה צני ולא צן אציק הכל
יודעין שאציק לדיק גמור היה ואם אתה רשע יאמרו אמו ברמה לו: דר צטני. כל נשי

ושתוק: (לג) כי מיץ חלב כי כאשר תלך חמאה על ידי מיץ חלב ודם על ידי מיץ החוטם יותר מדי. כן ילך ריב על ידי מיץ אפים של כעס: מיץ סחיטה פרימדור"ה צלע"ז כמו (שופטים ו') וימץ טל וגו'. ורבותינו פירשו אם נצלת עלמך על דברי תורה לדרוש ולשאול ספיקותיך לרצן ואפי' כדלית לו כטוטה צלל לצ סופך שתהא מנושא. ואם זמרת אם שמת זמם על פיך וחשמת אותה ולא שאלת לו הכל. סופך כשישאלך דבר הלכה תתן יד לפה ותאלם שלא תדע לענות כלום צו. כאשר מיץ חלב יוליף חמאה כך מיץ אפים שרצן כועס כך שלא הציבות מהר ואתה מתנצל עליה סוף יוליף מפיו אחר זמן הלכות רבות והודלות:

(א) לא דברי למואל מלך. דברי שלמה המלך שאמר למו הקצ"ה כלומר צבציל שהעורה כנגד הקצ"ה. למואל לאל כמו (איוב מ') למו פי דברים לשמו של הקצ"ה שאמר המלך:

משא אשר יסרתו אמו. תיא כשהתחתן עם צת פרעה ציוס חנוכת צ"ה והכניסה לו כמה כלי

25. Die Ameisen, ein zartcs Völkchen,
Drum bereiten sie fein ihre Kost im Sommer ;
26. Die Bergmäuse, ein ohnmächtiges Völkchen,
Drum bauen sie ihre Häuser im Felsen ;
27. Die Heuschrecken haben keinen Anführer,
Drum gehen sie in einem Trupp auf Beute ;
28. Und — die Spinne, die du mit den Händen
greifen kannst,
Sie hält sich in königlichen Pallästen auf.
- * * *
29. Drei Wesen haben einen behenden Schritt,
Ein viertes den vortrefflichsten Gang :
30. Der Löwe, Held unter den Thieren,
Weicht Niemanden aus.
31. Das Windspiel, der Bock, und — ein König,
Dem stellt sich Niemand im Wege.
32. Bist du durch Stolz beleidigt worden,
Oder deucht dich so was —
Bege die Hand auf den Mund ;
- אותם ידדים , והם צמותם חדר חיש המוניי בקל יסובם וימתנה , לכן החכמה לתקוע חלהם
בחיכלי מלך צנין בצום חדריו רבים כל יסובם סירוק כי חם צעלה , ונמלטם מחמתו , וחילי כיון
צום ער דל חסר נפתר דרך תשל , חלל מחוק המתנגס חלה לסדרות ספורטים הולחים מדרך
הסעוט : (כט) שלשה , חסר מיני צרוחים הסולבים צדמון ועזו וחין דבר עומד כנגדם וסם :
(ל) ליש , החי חסר הוא בצור החיות ולא יסוד תמיני עומד כנגדו , וצוחת תפסם מה שכיון צדמיו
מטיב לכת וועד סלחם לימר לבדול עזרו ותקטור , לח יעמוד דבר לעכזו : (לא) רזיזר , רסוח נדעת
צור המפסדים הכלל בלז סעור , עז מחר וחיות צחיה חסר תפסניו : חיש , סעור עז פנים וחינו
מחר לאחר תמיני סוס דבר : ופלך , רסוח כפתרון חסדי , כי רסוח המטיב לכת סחל — קוס עמו

רמז"י

חלקם אינן עומד עמו : (לב) אם נכלת צהנשא. אם נחנכלת על ידי חצרך שחורפך
(וגדפת) את עלמך סופך להנשא צדצד : ואם זמות. כלצד להקוטוט. סיס יד על פה

Verbesserungen.

drängt. 25. Die Ameisen, ein Volk, gar nicht kräftig, und doch bereiten sie im Sommer ihre Speise. 26. Die Bergmäuse, ein Volk, gar nicht stark, und doch legen sie in Felsen ihre Wohnung an. 27. Die Heuschrecken haben keinen König, und ziehen doch alle geschaart 1). 28. Die Spinne wird mit Händen (leicht) gefangen 2), und sie ist in Königs Pallästen. 31. Der Windhund von guten Tenden 3), oder der Bock, und ein König, gegen den Niemand besteht 4). 32. Wenn du niedrig gehandelt; indem du dich stolz erhobst, und (auf Böses)

1) צץ getheilt, ſchaarweiſe.

2) richtiger שָׁחַת sie wird gefangen, vergl. Jeremias (39. 23.)

3) and. der an den Lenden Gegürtete, nämlich das Streitroß. ۞ arab. zusammen-
schnallen. ۞-۞ kaldbäisch: gürtten. 4) ein siegreicher König.

למטה כדכתיב באשר (כה) הנמלים עם-לא-עז
 ימחה הלחת מחה והפך על פניה:
 (כח) שממית (ארנו"ל) זלע"ז): צידו תתפש. (כו)
 צידה היא אוחז ומתדקק צכותלים:
 (כט) מטיבי לעד. הולכים ומגליחים
 צבורתם: (לא) זרזיר מתני' או תיש. לא
 ידעתי מהו ולפי (כח) המשמע היא חיה תשוש'
 מתני': ומלך אלקום. לא ידעתי מה הוא
 לפי פשוטו. ומדע (כט) אגדה פותרין חמש
 פרשיות אלו של ארבע ארבע דברים כנגד
 ארבע מלכיות לפי (ב) שנתאמלה ממשלתו על
 ישראל צעון שעצרו על חמשה חומשי תורה
 הזכירם חמשה פעמים: (פז) שאול ועורל
 רחם. שאול מלכות צל שג' כנצוכדנלר הרחיצ
 כשאול נפשו (חצוק"צ). (לב) ועורל רחם. זו היא מדי
 צדימיהם עלרו רחמים מישדל שג' להשמיד להרוב ולאצר (מבלה

הנמלים עם-לא-עז
 ויכינו בקיץ לחמם:
 שפנים עם לא-עצום
 וישימו בפלע ביתם:
 מלך אין לארפה
 ויצא חצין כלו:
 שממית בידים תתפש
 והיא בהיכלי מלך:
 שלשה המה מיטיבי צעד
 וארבעה מטבי לכת:
 ליש גבור בבהמה
 ולא-ישוב מפני-כל:
 זרזיר מתנים אורתיש
 ומלך אלקים עמו:
 אם-נבלת בהתנשא
 ואם-זמות יד לפה:

ת"א שלשה ונו' שם כל הפרסה. אם נבלת צרכות ט', ס"ד. נדע ב' כ"ו:

ג'): (כא) רגזה ארץ. ארץ ישראל: (כב) תחת עצד. זה נצוכדנלר שהיה עצד למרדוך צלאן וכותצ אגרותיו כדגדסינן צחולין: ונצל כי ישצע לחם. זה אחשורוש שעשה משה מאה ושמונים יום: (כג) שנואה כי תצעל. כנגד יון: ושפחה כי תירש בצרתה. זה עשו שהיה לו לעצור ליעקב ונהפך הדבר: (כד) הנמלים עם לא עז. זו צל שג' אמר (ישע' כ"ג) הן ארץ כשדים זה העם לא היה: ויכינו צקין לחמם. נצוכדנלר עשה כצור אחד להקצ"ה צימי מרדוך צלאן אשר שלח ספרים לחזקיה וכתצ צם שלם למלכא חזקיהו שלם לקרתא דירשלם שלם לאלהא רצא ונצוכדנלר כותצ אגרותיו היה ולא היה שם אותו היום וכשצא וספרו לו מה שעשו א"ל אלהא רצא קריתו ליה וכתוצתו ליה צסוק דן אחד השליח והחזירו צצצל אותה מדולה זנה למלכות הרי שהכין צקין לחמו כדרך הנמלה: (כו) שפנים עם לא עורס. זה מדי ופרס: וישימו צלע ציתם. שצנו צית המקש: (כח) שממית צידים תתפש. זה היה עשו שנלמד והידים ידי עשו (צדלשי' כ"ז): צהיכלי מלך. שכתם להיכל מלך והחריצו: (ל) ליש גבור צצהמה. זה נצוכדנלר שג' (ידמי' ד') עלה אריה מסוצכו: (לא) זרזיר מתני'. זו מדי ופרס שצרו מתניהם והרגו לצלשלר וכטלו מלכות צל: או תיש זה יון שנקרא תיש שג' (דניאל ח') והלפיר השעיר הוא מלך יון: ומלך אלקום עמו. זו פרס שאמר אני ואפסי עוד. אין כלצ לעומתו.

- רוסס כליכית הנחש על הכור, כי אם תוך עליו הנזיר תקסול את ביותה צעבול ותשליך את עמלה חרזה עד שלא יודע רוסס מקום הליכתה, וכן האניה צלז ים, כי בליו יכסו מקום הליכתה ולא ישרר רוסס, כן הכניעת אשר היא כפתרון החרם דרך גבר בעלמה, והשכיב יצין: (כ) כן דרך, לא ידעתי אם גם זה דניי חבור או דניי זולתו אשר הוסיף דבור חמישי הדומה לזה תחד, או אם הוא כמפתח והולך כוונת דרך גבר צעלה. ונדניס האלה לא יועיל הרחצת הניחור: (כא) תחת, יש שלש דברים המסתחיתם את הקצון ומזיקים להללחת האדם, וחמר דרך שטלה, שפחן תמוט צהיות עליה ח' מסס, והכניעי (הוא) העקר אשר כיון חליו הוא כפתרון) לא תוכל שאת, וסס (כב) תחת עבר, הקל' והנז' כשיצאו לנדר', ועוד זו מדותיו הסתומות יסחית ויגלה הכל. תחת נבל, והוא הנזע אשר לא יעסוק צדד כי אם יצקס לחמו על סתחיס כאשר גבר צחתי טעס הסס הסולעול י"ו'). ואם הוא סנע להם לא יעמוד חיש חפניו: (כג) תחת שנואה, כרחיו לנחם מר סלוחם וכיעורם ומדותם אם יודמן לא צעל. והכניעת היא הספחה אם יתן חרוניה עיוו עליה, עד שתירס בניחתם, וע"ז תתנחם ותעור פניה נגר כל אדם עד שחין לחום קיוס עמם: (כד) ארבעה, סס סז חרצעה נכחיס אשר מתולדתם ותכונתם סס חלסיו וקטניס ויתפלו הרואה על קיוס מיוס, אם לא צטות והסגנת סנורח יתעלה, אשר סס חרת הסחמה יגלו על ידיה מסכעיס סרעיס לסס. וחמר ססס חכמיס מחוכמיס כחילו הסכילו לדעת ססרונס ומלחו תרוסס נכסס לתקן מעותס וכנר סרסתי רכז סעיין כמחסף לחדס כסליו תקא"ח: (כה) הבטלים,
17. Das Auge, das seinen Vater höhnt,
Und spöttisch auf der Mutter Runzeln blickt,
Werden die Raben des Thales aushacken,
Zunge Adler verzehren.
18. Drei Dinge sind mir unbegreiflich,
Ein viertes kann ich nicht einsehen:
19. Des Adlers Weg durch die Luft,
Der Schlange Weg an dem Felsen,
Des Schiffes Weg in den Wellen,
Und — des Mannes Weg bei dem Weibe;
20. Auch so ist der Weg bei der Ehebrecherin,
Hat sie genossen, sie wischt den Mund —
Und spricht: Ich habe nichts Uebles gethan.
- * * *
21. Unter drei Dingen bebt die Erde,
Ein viertes kann sie gar nicht ertragen:
22. Unter einem Sklaven, der zur Regierung kommt,
Unter einem verworfenen Bettler, wenn er sich
satt gegessen,
23. Unter einer Häßlichen, wenn sie endlich heirathet,
Und — einer Magd, die ihre Gebieterin verdrängt.
- * * *
24. Vier der kleinsten Thierchen auf Erden,
Die ausnehmend flug find:

Verbetterungen.

sprechen nie: Genug. 17. Ein Auge, das den Vater verspottet, und den Gehorsam I) gegen die Mutter verachtet, mögen die Raben des Thales aushacken, und die jungen Adler mögen es fressen. 21. Unter Dreien bebt das Land, und unter Vieren kann es nicht aushalten: 23. Unter der Ver- schmähten, wenn sie Frau wird, und der Magd, die ihre Gebieterin ver-

1) arab. gehorsam fein; vergl. den הבאור יתר (Erstes Buch Moses 49. 10.)

- (יז) ליקחת חס. לקמטי'
הנקצלים ונקסין צפני
אמו. לשון יקחת עמים
(ראשית מ"ט) קצולת
עמים והיו"ד כמו יפעת
ויעלת חן: יקדו.
(יח) לשון תנקר. נקרת
הזר (שמות ל"ג)
(פורוי"ד צלע"ז): יצול
העורצ שהול אכזרי על
צניו ויקדו ולא יאכלנו
ולא יתנה צה. ויצא
נשר שהול דחמני על
צניו ויאכלנו ויהנה צה.
העורצ אכזרי הוא כמו
שנאמר (תהלים קמ"ז)
ולצני עורצ אשר יקדלו.
(כ) והנשר דחמני שנאמר
ישארו על אצרתו
(דברים ל"ג): (יח)
נפלאו ממני. נכסו
משחלפו מעיני ואיני
יודע להיכן הלכו
שמעתיך להסתדר מן
העין: (ב) אכלה. ל'
נקיה דצר הכתוב:
ומחתה: כופ' פיה (כז)

באור

- ועוצר רחם, מה שעולר
חת הרהם תהוליד. כי
העקרה אשר לא נסתה
צעז הסיון וכחז הלידה,
לח תשנע ממסגלי וארץ
הסולאנת ויונקת את הלידה
לח תשנע מים, והרציעת
זה האם המסחית, ומזלה
חת כל אשר יסנע צו,
והוא גדול הסחפתה
והצליעה מכולם: (י"ז) עין,
כצר ידעת סדור צמרסה
הזחת, ואחר שעין הלווע
על חזיו, והמזנה חת
זקנת אמו כתובתו
קשיטותה, והוא קצון
הקמטים צפני הזקנה ודער דער רונלען ויינער מוטטער טפֿאָטטעט) וחזי סיקרויה משנע נקר
(אויסשטעלען, אויסהאקקען) העורצים אשר נחלו ויאכלוהו בני נשר העמי' לאכול חת הנזלה:
(יח) שלשה, גם זה חזק, ופתרונה צה צס"ק, כי עיקר כוונת החכם על דרך בצר: (י"ט) דרך,
כמו שלח ושאר רוסס דרך כטיבנים עוף, כי לא תעשה שום הסתנות נכבשות צחורי, וכמו שלח ושאר

עין | תלעג לאב ותבו ליקחת
אם יקרוה ערבי-נחל
ויאכלוה בני-נשר:
שלשה המה נפלאו ממני
וארבע לא ידעתיים:
דרך הנשר | בשמים
דרך נחש עלי-צור
דרך-אניה בלבים
ודרך גבר פעלמה:
בן | דרך אשה מנאפת
אכלה ומחתה פיה
ואמרה לא-פעלתי און:
תחת שלוש רגזה ארץ
ותחת ארבע לא-תוכל שאת:
תחת עבד כי ימלוך
ונבל כי ישבע-לחם:
תחת שנואה כי תבעל
ושפחה כיתירש גברתה:
ארבעה הם קמני-ארץ
והמה חכמים מחכמים:

* וארבעה קרי סגול באתנ"ח

עין תלעג עקידה סס ושער מ"ס: שלשה וגו' עקידה שער ס'
כל הסכסה. דרך וגו' חולין י"ז, קל"ט. דרך אניה שנת ס' פ"ג.
כן דרך וגו' סס. אכלה וגו' יומא ח', ע"ה. כתובות ח' י"ב.
תחת וגו' עקידה שער ט"ו כל הסכסה:

- האדם תשחתנה המדות,
נערי' וקילו צנזור וקיום
אשר לא מחשבות
מחשבותיהם,
תנזירותם להרחות עם
חמותם אשר לא שני
יממוי דור מולדתם
והבנים ימאסו תצרת
אזותם אשר רוח חרפת
עמם ודור כזה כוון
אליו החכם: (יב) דור
טהור, חיות הדור טהור
צעניו? הוא הדור אשר
מטמאתו לא רוח מעולם,
כי עי סלח ורחם טובה
מעולם לא רבית חת
מחפורי טהור
ולא לחיזו צהור לתכיל
אחרי שמתו צידו מסתח
לדעתו, יחקור וימלא: (יג)
דור מה, חיות הדור מרס
עיניו צהור וצח על עמם?
הוא הדור אשר עשעשו
יטחור, צנניו נפעל ע"י אחר,
כלומר סלסו אמתת תכונתו
לא יהיה לו כח לישח
את עיניו מחרפת וקלון
על דבר סלסותו, ואחר
זמן סימן על דור בזה וצח טהור דור סל ונצח אשר לא יטח עין מעלמו. ואל תתמה טהורתי
את הכתוב כי, הנראה כדחוק לפוס רביע, אל דע כי הענין מסכים עם הלשון, ונפטר צודק
טחש עין צל"ק חינו מורה על בזה וצח כמו רוס עין, כי אם חר סקחת עין כמו וישא עין,
חר לטון תוחלת טכונה כמו אשא עיני, נושאים עין וכו': (יד) דור חרבות, חיות הדור טהור
חרבות, וסם טני הודים הנקראים (הונדע = לעהנט), ומתלעות טהים הקדומים (פ"ק)
לעהנט) וסם חדים דומים לטוניים ואחר טהור הדור אשר הלך מאתו מדת הנחמים וחיוני חס
על עני וחזיון, וסם חרצע דורות, דור עז פניס, ודור טוטה דור בוחס ודור חמס: (טו) לעלוקה,
אחר כוז המסרטים והמנחמים טהור תולע גדולה המולדת את דס האדם והחיות, וכן נזכר צדני
חז"ל טני סכנת עלוקה אל לא מוכרס מה זה טני צנות ומה כיוון צמלת סז, סז, אל צמלת
סכונו טס סז חכמי הקדם לנייר את הסחפתה והצלוים, וסם עלוקה נטאל מן הטולעת המסחית,
ומסוררי הקדם לנייר את הסחפתה והצלוים צמות טחיס סזח, כמו סלייר: ומסוררי הוונים את
סמות, נערה סחפתה את חרש אשר דימדה לחיי האדם (אטרלפס), ואחר לעלוקה טני צנות וסם
סחול וחרזון המוכרים (לעיל כ"ז') וסם לא טסצננה וס סז: שלש, זכר טססם דניס סזח לא
טסצננה וסם המוכרים צמח סלחמרי, וסם טחטוב עוד חת עמס אשר לא תאחר סז חרי לך
חרצע, וסחחרון הוא תמיד כספרון סחיה: (טז) שאול, הוא סמות אשר כנס טסם סחול:

* * *

10. Verleumde keinen Diener bei seinem Herrn,
Er möchte dir mit Schmach begegnen,
Und es wäre dann deine eig'ne Schuld.
11. Ein Geschlecht, daß seinem Vater flucht —
Das Geschlecht, welches seine Mutter nicht grüßt;
12. Ein Geschlecht, das sich ganz rein dünkt —
Das, welches von seinem Unflath nie gewaschen
ward;
13. Ein Geschlecht, das die Augen hochträgt —
Das, was kaum die Wimpern aufheben kann;
14. Ein Geschlecht, dessen Zähne Dolche,
Und dessen Borzähne Messer sind —
Das, welches die Armen aus der Welt,
Und die Dürftigen aus der Menschheit wegfriszt.

15. Zwei Töchter hat Alufah, gib her,
Gib her, ist ihr Name.
Drei Dinge werden nimmer satt,
Ein viertes sagt nie: Genug!
16. Das Todtenreich, das unfruchtbare Weib,
Die Erde, nimmer des Wassers satt,
Und — das Feuer, das nie sagt: Genug!

Verbesserungen.

10. Verleumde nicht den Diener bei seinem Herrn, damit er dich nicht verfluche, und du die Schuld büßest. 13. Ein Geschlecht, wie hoch sind seine Augen, und wie erheben sich seine Wimpern. 15. Die Alufah 1) hat zwei Töchter: Gib her! gib her! (ist ihr Name). Drei werden nicht satt, und vier

1) ein blutsaugendes Ungeheuer des morgenländischen Volksglaubens, welches zwei innerfältliche Töchter an den Brüsten trägt.

אֶל-תִּלְשָׁן עֶבֶד אֶל-אֲדֹנָיו

פֶּן-יִקְלַלְךָ וְאַשְׁמַתָּ:

דֹּר אָבִיו יִקְלַל

וְאֶת-אָמּוֹ לֹא יִבְרַךְ:

דֹּר מְהֹר בְּעֵינָיו

וְמִצָּאתוֹ לֹא רַחֵם:

דֹּר מִהֲרָמוֹ עֵינָיו

וְעַפְעָפִיו יִנְשָׂאוּ:

דֹּר | חֲרָבוֹת שִׁנָּיו

וּמֵאֲכָלוֹת מִתְּלַעְתָּיו לֶאֱכֹל

עֲנִיִּים מֵאֶרֶץ וְאֲבִיוֹנִים מֵאֶדָם:

לְעֹלֹקָה | שְׁתִּי בְנוֹת הַיָּבֵב

שֶׁלֶשׁ הֵנָּה לֹא תִשְׁבַּעְנָה

אַרְבַּע לֹא-אֶמְרוּ הֵזֶן:

שְׁאוֹל וְעֶצֶר רַחֵם

אֶרֶץ לֹא-שִׁבְעָה מַיִם

וְאֵשׁ לֹא-אֶמְרָה הֵזֶן:

* אדוניו קרי *סנו"ל באתנח *ב' זעירא *הבי"ת פתוחה

באתנח מפני העי"ן שאלהים *פת"ח באתנח

אל תלשן פסחים ט', פ"ו. עקידה שער י"ט. דור אביו יקלל טס.
לעלוקה ובר' ע"ז ח', ט"ז. עקידה טס ושער כ"ד. שלש הנה
זכרות ז', י"ד. שאל ובר' זכרות טס. סנהדרין י"ח, ז"ז. עקידה טס:

- (י) ותפסתי טס אלהי.
להרגיל להשבע בלסקר:
(י) אל תלשן עבד.
אל תמסור דין על
(יא) עבד לזעוק עליו
להקצ"ה ואפילו הוא
רשע אשר אציו יקלל
וכל התועבות האמורות
(יג) כאן זו. ורמיה לדבר
מהושע בן צפרי כדאיתא
בפסחים זפ' האשה
שהלשין את ישראל
(יב) ואמר החליפה צאונה
אחרת אמר לו הקצ"ה
קח לך אשת זנונים
(יד) (הושע א') (יג) דור
מה דמו עיניו זה
בסות הרוח (יד)
דור חרצוה שיניו.
החילוונות. ומאכלות.
סכיני': מתלעותיו.
(טו) שניו הפנימיות: (טו)
לעלוקה. מנחם פתר
לעלוקה כמשמעו למדנו
שהוא ערצי והפותרים
אומרים שהוא לשון
(טז) שאל ומורד. וכן צמדרס
תהלים למדנו כן שפותר
שתי צנות בן עדן
ובהינם זו אומרת תנו
לי לדיקים וזו אומרת
תנו לי רשעים: ארבע
לא אמרו הון. הדעה
יס לנו: (טז) ועוצר
רחס. תשמיש:

באור

וכו': (יא) דור, כנר זכרתי פה מסדר הכתובים, וזהו מקום הכתובים הארבעה האלה לפי סדרי.
ויסנה רוב המאמרים האלה בפרט זה המה למודים כוללים חכמה ומוסר ע"ד החדש (רעטהעל)
כאשר היה דרכי חכמי הקדם לסדר את דברי חכמתם או צמליות קצרה כנפול המלות או צמלן או
חדש, וצדנים צדח, אספו דברים טובים למיניהם אשר מאלו צם דמיון צאחד מפעולותיהם
ורכביהם ויצאו אותם יחד אל ברר הדמיון הזה לעשות מהם חדש, כאשר חצצר עוד לקמן.
וצההצנים שלפניו, ויהיה לפי דעתי פתח הכתוב חדש, וסוגרו פתדונו ויהיה כאלו שאל החכם
חכם דור אשר יקלל אציו? ותפוצתו צחלק השני: הוא הדור אשר לח יצוק את חמו, כי צלילת
והדור הצננה לא נוכר כי אם הסבת חחור מנהיב צכוד, אשר משחתו צו להקל צכוד. האם סוסו לקלל
את אציו. ואחרו חכמי המוסרי, צהשתנות הנמוס דור מן הדורות. וצירות פתנוב והחמדה צין צני

מקום סוד הסגנה האנושית
מבעת: מכן הוא האלהים
לכל החסידים נז, והכתוב
הזה שחל מדבריו דוד נס'
תהלים. והוא רב ענין
וכוונת למוד גדול: (ו)
אל תוסף, זה תלך נדון
סלך להסוף על דבריו
לשחל מה לפניו ומה
לאחר, ולספור לך
הספוק האלה צומחמים
סלכים והקשים פסוקים,
כי חס תוכל לסל נדון
הספוק, והוא חס ויכוח.
נך האלהים להחיר עין
סלך יתרחם את עשותך
ונכובת תכלס נספוק
נדרתך קולך הסנתך,
ואין כחן המקום להרחיב
חזיר על הדברים האמתיים
חשר נכללים צדקתים
האלה, המסביל יצן,
כי יש דעות סונות
צין כתות בני חס העושים
את חשר כלוי ספוקים
נצון האל יתנך
והלכים צמפונים דרך
חשכה, והם יכלם
הבזר לחיים חתבות תחזר
מיוחד על הכתובים האלה:
(ז) שתיים, מן הכתוב
הזה עד ט' פסוקים צמיו

3. Habe höhere Weisheit nie erlernt,
Und sollte Kenntniß der Heiligen besitzen?
4. Wer stieg gen Himmel und kehrte wieder?
Wer faßte den Wind in seiner Faust?
Wer band Wasser in ein Gewand?
Wer bestimmte der Erden Gränzen?
Sag' an, wie heißt er — oder wie heißt sein
Sohn, wenn du es weißt? —
5. Gottes Verheißungen sind alle geläutert,
Ein Schild ist er Allen, die ihm vertrauen;
6. Setze seinen Worten Nichts hinzu,
Er möchte dich des Irrthums überführen, und
Lügen strafen.

* * *

7. Zweierlei begehre ich nur von dir,
Versage mir's nicht, so lange ich lebe:
8. Eitlen Wahn und Irrsinn entferne weit von mir,
Weder Reichthum noch Armuth laß mein Loos
sein,
Bescheide mir nur mein mäßiges Auskommen;
9. Ich möchte sonst entweder übermüthig,
Gottesläugner werden, und fragen:
Wer ist der Ewige? — Oder aus Noth stehlen,
Und mich an meines Gottes Namen vergreifen.

עלמה, והיא כוללת בקט החכם אחת הס אשר צמירותים יסוצו כל דרכי החיים הממנים מקדושים
עם הנחיים, כי שתי הסנות האלה והם הטעם סכליות והספת בשגיות מהם חזות פדעם והלכין
לחס על הארץ. והמסביל ירחיב את הנדון תעלמו הכתובים דבריו הכתוב: (ח) שוא, והוא העיו
נדרס הכל, אשר אין תועלת צמיתותו, ודבר כזה הוא הטעם לדבר שאין לו חמה צמיתות
המריפני פנסוני כפי חקי לפי חכונת נספי וכדורי, כי מחמת חשתי הקליות האלה תולד רעם
כחמרי צמיתו הזה: (ט) פן, אם תחן לי עיסר ימים יצני וחומר כחי ועולם ידי עשה לי את
החיל הזה ע'ד וישמן ישרן ויבעט: ואמרת מ' ה': אכחיש ח"ו צמות הנדון והסבתו צמירות
לני: (פ) אורש, אם יום תחן לי ואחך לנינו ח"ו והעזר על מצות האלה, ובס חשנע לשקר: (י) אל
תסן, הכתוב הזה חיינו עומד על קקומו, כי לפי דעתי יסדרו כל הכתובים פסגת חבור אחת
וסתים וסלם, ורענע והיו הכתובים אל תלשן, עין, אם נבלת וכו' קדומים צמיר המקרה, וה"כ
שתיים, וללוקה, שלש, שלשה המה נפלואו, שלשה המה מסיבי, תחת, והח"כ ארבעה, דור

Verbesserungen.

30. 3. Und habe Weisheit nicht gelernt, daß ich zur Erkenntniß des Allheiligen gekommen wäre. 6. Thue Nichts hinzu zu seinen Worten, damit er dich nicht zur Rechenschaft fordere, und du zum Lügner werdest! 8. Falschheit und lügenhafte Reden halte fern von mir; Armuth und Reichthum gib mir nicht! Gib mir zu verzehren das Brot meines Bedarfs, 9. damit ich nicht übersatt werde, (dich) verleugne, und spräche: Wer ist der Herr? oder, damit ich nicht verarme, stehle, und mich vergreife am Namen meines Gottes.

וְלֹא-לְמַדְתִּי חֲכָמָה
וְדַעַת קְדוּשִׁים אֲדַע:
מִי עָלָה-שָׁמַיִם | וַיֵּרֶד
מִי אֶסְפֵּי-רוּחַ | בְּחַפְזִי
מִי צָרַר-מַיִם | בַּשְּׂמֶלֶחַ
מִי הִקִּים כָּל-אַפְסֵי-אָרֶץ
מִה-שָׁמַיִם וּמִה-שָׁם--בָּנוּ כִּי
תִדַּע:

לידי עצירה: (ג) ולא
למדתי חכמה. ולא
דעת קדושים ידעתי
סגרתתי או הוספתי
על דבר משה: (ד) מי
עלה שמים. כמשה:
מי אסף רוח. פיה
הכזבן: מי לרד. מי
קפאו תהומות (שם
ט"ו) נלצו כמו נד (שם)
צתפילתו של משה מי
הקים את המזבח
צבהקמתו נתצססו
כל אפסי ארץ כך
נדרש צפסיקתא: מה:
שמו ומה שם צנו.

כָּל--אֲמַרְתִּי אֱלֹהִים צְרוּפָה
מִגֵּן הוּא לְחֹסִים בּוֹ:
אֶל-תּוֹסֵף עַל-דְּבָרָיו
פֶּן-יֹכִיחַ בְּךָ וְנִבְזֶכְתָּ:
שְׁתִּים שְׁאֵלָתִי מֵאֲתָךְ
אֶל-תִּמְנַע מִמֶּנִּי בְּמָרָם אֲמוֹת:
שׁוּא | וּדְבַר-כָּזָב הִרְחַק מִמֶּנִּי
רֹאשׁ וְעֶשֶׂר אֶל-תִּתֶּן-לִי
הַטְּרִיפֵנִי לֶחֶם חֶקִי:
פֶּן-אֲשַׁבֵּעַ | וּבְחַשְׁתִּי וְאֲמַרְתִּי
מִי יְהוָה וּפֶן-אֲדַרְשׁ וְנִגְבַּחְתִּי
וְתַפְשֵׁתִי שֵׁם אֱלֹהִי:

(ה) שמו ומה שם צנו.
אם תלמד כד הים
דוגמתו אמר מה שם
צנו חיה משפחה ילדה
ממנו וכדע מי הוא:
כיתדע. אם תדע מי הוא
ואיך לא ידעת לעצור
על דבריו: (ה) אמרת
אלה לרופה. מזוקקת
ולא כתב דבר שלא
לצורך והיה לי ליושר:
(ו) פן יוכיח דך ונכזבת.
יוכיח על פניך טע"י
תוספתך אתה צא לידי
עצירה וכ"ש אם תבדע:
(ז) שתיים שאלתי
מאתך. עכשיו מדבר
לפני הקצ"ה (ח): ראש.
דלות: הטריפני. לשון
מזון וכן טרף נתן
לדליו (תהלים קי"א).
(ט) אשבע. מתוך
עושר: וכחשתי צהקצ"ה
מדור גלוח ומהו
הכחשה ואמרתי מי ה'
כלומר אין אלהים:

*הנו"ן פתוחה באתנה

מי עלה ונו" עקידה שם. אל תוסף וגו' מנלם ח' ו'. שתיים
עקידה שער ט"ה. הטריפני עירוצין צ', יח"ה. צלם צ', ט'. סנחדרין
יח"ה. ק"ח:

תא

חיים שמים וירד משם להודיע כזו ותעלומות הסכליים? הברר אם ידעת חיים כזה מה שמו? ואם
לא הדע חותי, חולי תדע סימן אחר, שם צנו או תלמידו וכיוצא צו: (ד) כל, די לך צענין
האלהיות ודברים העלמים לדרוש מעל ספר תורת ה' כי היא לרופה, מצינים ולנו לחורס עד

24. על לז כי תסעסס ר"ל
תננס חס טונו ואס רע
תלוי מחת דבר ה' המעניח
על כל: וכו' תועבת,
חתימת הספר הוא דרך
כלל על לז הדיק המתעני
כל עול, והרשע המתעני
כל ישר דרך:
25. Feigheit legt dem Menschen Fallstricke,
Wer dem Ewigen vertraut, ist Gefahr überhoben.

26. Viele suchen Herrschergunst,
Vom Ewigen allein hängt des Menschen Schicksal ab.

27. So wie der Ungerechte der Frommen Abscheu ist,
So ist der Redliche dem Frebler ein Gräuel.

Ende des dritten Buches.

30.

1. Worte Agur's Sohn's Sakch.

Spruchsammlungen.

Zu Ithiel sprach der Mann, zu Ithiel und Uchal also:

2. Unwissender bin ich als mancher Mann,
Besitze auch gewöhnliche Einsicht kaum;

המחירי זל, ונזקתם הלכתי אחרי דברי האדון והערדער, ומה שעלתה צרעיוני לסדרו עוד על
דרך הפסע הוספתי עליהם. והנה הפרעה הראשונה בוללת חלה הפסוקים עד פסוק וי' המשא,
הוא שם בולל חזור דברים מחלקים רבים כאילו נתונים יחד בחזור לשאת חלקים רבים בחלק לשאת
הוא בלשון ערבי שקורן למחצית המשא. ובלשון ארם יקראו ים חזור דברים רבים בחלק לשאת
חלקים ממקום למקום עם של משה נשא (שִׁחְטָעֵלֵי), נאם הנבר, חזור: לאתאיל,
והוא שם תלמיד החכמה, ואולי הוא החסיד שנתלמידו שזכרו תחלה מיוחד וחזר לחזור לאתאיל
ואכל, לומר שם לחלל באחר דבריו: (ב) כ', כוונת המחזר להורות, כי העקר הוא התורה אשר
נתן אלהים, והוא שנלמדו צו וצדיקו הדת כלל שלם, כי היא תסבנו מעל כל פנעי העולם ויתגר לנצור
צמדות תרומות, והם וילך לנצור ספק מן הספקות אשר ידוע חזתנו מן דרך האמת הרשים לפנינו
כל נאצה חליו וכל נשע לו, כי קצרה יד שכל האדם לעלות שמה, ואמר: חנני אשר נעטרתי מחיש
רזינת חסד אין לי, לא יכולתי להשיג מה שצו האדם קרן מחומר נצח כחוני, הן כי שלח חובל
לדעת מה שידעו הקדושים, הנזירים או הסכליים הנפירים, אשר מכונים לרוב שם קדושים:
(ג) מ', זכר פה את היסודות אשר עליהם נתיסדו כל מרובי הנזירים וחוקיותיה ואמר חס לא תוכל
להשיג עלם היסודות ופעולותיהם, חן תרלה להשיג כח הפנה ועושה ומשל כלל, ואמר העלה

Verbesserungen.

mit dem Diebe theilt, haßt sich selbst: er hört den Eid, und zeigt nichts an.
26. Viele suchen das Angesicht des Herrschers; doch vom Herrn kommt des
Mannes Recht.

חֹלֶק עִם-גִּבּוֹר שׁוֹנֵא נַפְשׁוֹ
 אֱלֹהִים יִשְׁמַע וְלֹא יִגִּיד :
 חֲרֹדֶת אָדָם יִתֵּן מוֹקֵשׁ
 וּבּוֹטֵחַ בִּיהוָה יִשְׁגָּב :
 רַבִּים מִבְּקִשִּׁים פְּגִי-מוֹשֵׁל
 וּמִיִּהוָה מִשְׁפָּט-אִישׁ :
 תּוֹעֵבֶת צְדִיקִים אִישׁ עוֹל
 וְתּוֹעֵבֶת רָשָׁע יִשְׁרֹדֶרֶךְ :

אלה ישמע. שמעויען (כד)
 אותו אם ראיתי פלוני
 שבכז לי כך וכך ומתוך
 שהוא חולק עמו אינו
 מגיד : (כה) חרדת
 אדם יתן מוקש. מסורס
 הוא מוקש עצירה יתן
 חרד' לאדם. ד"א כמשמעו
 מתוך שאדם לך עין
 וחרד אם יעשה לךקה
 ילטרך אל הצדיות
 חרדתו תתן לו מוקש
 והראשון נוח לי : (כו)
 פגי מושל. לדין לפניו :
 ומה' כל משפט איש.
 אם יזכה או אם יתחייב
 וצמלכי העוזדי כוכבים
 ומזלות דבר הכתוב :
 (כז) ישר דרך. אדם
 שהוא ישר דרכיו :

נשלם החלק השלישי



ל

דַּבְּרִי | אֲנֹר בִּן-יָקָה
 הַמֶּשֶׁא

נָאִם הַגִּבּוֹר לְאִיתִיאל
 לְאִיתִיאל וְאָכַל :
 כִּי בָעַר אֲנֹכִי מֵאֵשׁ :
 וְלֹא-בִינַת אָדָם לִי :

ל (א) אנור בן יקה:
 דברי שלמה שאמר
 את הצניח והקילה
 כך פירטוהו חכמים :
 המשא. נצואה זו אמר
 על כן : נאם הגבר
 לאיתאל. אמר הגבר
 זה שלמה המשא הזה
 על עלמו צצול איתאל
 על סמך על חכמתו
 להצרות זה וסוסים
 ונשים שהזהר מלהצרות
 וכן אמר איתאל ואוכל
 ארצה נשים ולא יסירו
 את לצני. ארצה זה
 ולא אסור. ארצה
 סוסים ולא אשיז את

* ב' בחירק

ת"א דברי אנור עקידה שער ע"ו כל הפרשה : כי בער ונו' עקידה
 ח' נ"ג

העם מזרימה : לאיתאל ואוכל. צצול שאמר איתאל ואוכל לעשות ולא אכשל.
 לאיתאל על איתאל כמו (שמות י"ד) ואמר פרעה לצני ישראל על צני ישראל :
 (ב) כי צער אנכי. על סמכתי על חכמתי דצד שהקדוש צדך הוא דאב שמה יצא

באור

חס לא יניד ונשא עונו ולא יניד : (כה) חרדת, כמו הירא וחרד, (פֹּרְטֵטֶחֶן אֲנֹר פִּיִּי) כי
 סס חרדה נוסל על הלז ע"י דמיון דבר מפחיד, ולנחת יקרה הפחד הצל פתחום חרדה, וסנה החלש
 החדד יתן מוקש לנפשו כי ע"י החרדה הוחת לא ירחם מסכיו לנאמר מסגעים, ונס לא ישיב
 אחד מקניני העולם הנקנים צחומן הלז, חזל הצווח צה' 'שגב לא יורד רע כי הסס ישבצוה ויש
 עוד דעות אחרות צבחוה הזה עיון נצרי המפגשים : (כו) רבים, יש לך צני אדם המצקשים פני
 מושל צעת ירגו להשיב דבר לתועלתם ויחמרו חס רגון המושל ועלה צידיו די לנו, ולא ישימו על

- קחיו זס: (יז) יסר, על ידי שתיסר את זק נעייור וייך להזז שפהים לך נחת ממנו ומעניס לנסך ע"י ויקרתו וברולתו: (יח) באין חזון, הסנכה ע"י שופטים ומסלי החן חסר יסקפו על העס להיות נוסב אחרי הסורה והחקק נקדח חזון (דח) חכייקייט, פאלי-ליח) וחמך, צומן שזין חזון על העס יפרע כמו בפרע פרעות, כי פרעה אהרן, כי ילך כל חס אחרי דרכי לזר. ואס העס כל כך טרז שוקל עניו על הסורה מזלי חמת חזון וחטוטרים אשרה, ורזיס ממססי הכתוז פירשו חזון, נזוחס: (יט) בדברים העזז הנקלם לח יוסר דזדריס לזלזל כי חס זשזט: כי יבין, חע"ס שזין כוונת הדזריס וינחח את חולתו לח יועילו כלום כי חין מענה כמו האריכר למעניחם (פולרען), ודחח את הדזריס בחילי עוסיס רוסס לזלזל חדס כמו הסלס על הסדה, וכן חוה לזלזל (חיינדרוק חות) (כ) חות הענה נסיונית סהחיס חחז דזדריי וק"ו (זמעשיו ופעילותיו) חוה נכסל וכל פעילותיו מחסע, ולוחח חמר תקיס לנסיל ממנו: (כא) מפנך, מי סמרגיל את עזדו מעוררו (כי עזדו חנסי הקיס חמס מכוריס לחדיהיס עס ולדיהיס) (לייבאיינגע טקלחען) זתענוביס סיסר להיות לו מנון ומנעיס, תלסון ניבם יחר, ומסרס ינח: ואחריתו, כמו יש אחרית סהוח מורה על הנחול: (כב) איש אף, מי סנחה לכעוס ימזר להעיר מדון: ובעל חמה, חוה סכנז הסופן כעסו חחח ע"י דזריס ומעזיס ונוקס ונוטר חוה רז פזע, מעורר מדניס ומלזין סני חזירו וסולך זמסתיס לנסקס ממנו, וברולס רעס חוס כוח מרעת סהוח לכעוס כי חוה גס נח לזרות ע"ס סרוז: (כג) נא"ח, מזל סחח תקקז לנדולס והסרוממות חוה נספל, חזל הספל רוח סעניו סוף הכנוד החחתי לזוח לו: (כד) חולק, מי שחולק חח סכניזע עס סכנז חק סלח ידע מנינחתו תחלה, חוה שונא נפשו, כי לחחר סלקח חלק זרעס חחחח לח יכול לסיסמו, וסוח סומע חחלה חסר וילוח מתחת יו הכ"ר להדוע חח ממעס סרעס חחחח כחח יעסס גס זימינו זחבורת (סטעקבריעג) ונתוכס לחמר חלוח וקללות על מי סידע חח סכנז ולח יפרסמזר
14. Ein König, der die Armen mit Treue richtet, Befestigt seinen Thron auf immer.
15. Strafruthe und Vermahnung macht weise; Ein sich selbst überlassener Knabe Macht der Mutter Schande.
16. Häufen sich die Bösen, so häufen sich die Sünden; Die Gerechten sehen endlich ihren Fall.
17. Züchtige deinen Sohn, einst schafft er dir Vergnügen, Schafft deiner Seele Wollust.
18. Ohne obrigkeitliche Aufsicht verwildert ein Volk, Heil ihm! wenn es Gesetz beobachtet.
19. Durch bloße Worte wird der Sklave nicht gebessert, Wenn er sie auch begreift, sie machen keinen Eindruck.
20. Hast du den Menschen bemerkt, der in seinen Reden vorschnell ist, Wahrlich, der Thor läßt mehr hoffen, als er.
21. Wer seinen Sklaven in der Jugend verzärtelt, Hat einst Kränkung zum Lohn.
22. Ein auffahrender Mensch erregt Hader, Ein Gallsüchtiger häuft Verbrechen.
23. Stolz erniedriget den Menschen, Der Bescheidene erhält Ehre.

Verbesserungen.

Augen erleuchtet der Herr. 18. Ohne Prophezeiung wird zügellos das Volk, wer aber das Gesetz beobachtet, Heil ihm! 21. Wenn man seinen Knecht von Jugend auf verzärtelt, so will er am Ende (wie) der Sohn sein. 24. Wer

- ורצותינו פידשו תלמיד (יד)
 שאמר לרצ השניני פ'
 א' ומלמדו: (טו) ונער
 משולח. ששלחו אציו
 ללכת דודכי לצו סופו
 מציט אמו. ישמעאל
 על שהיה רשע גרם
 לשדה שאמרם לאזרהם
 גרש את האמה וגו'
 (ראשית כ"א): (יח)
 צאין חזון יפרע עם.
 כשגורמין ידגל שהכזוא'
 מסתלקת מהם ע"י שהם
 מלעיצים צנזיא' ופרלו
 צם פרלות ויואלים
 לתרצות רעה: (יט)
 כי יצין ואין מענה.
 כיון שרואהו שמוכיחו
 שותק והוא חוזר
 ומקלקל לכך לרדף
 ליסרו צמכות ועונשין
 ולא דצר על עצד
 ממש אלא על כל
 הממדים דצרי הסופט':
 (כ) אין דצדיו. ממהר
 ונצהל להשיצ: תקוה
 לכסיל ממנו: (כא)
 מפנק מנוער עצדו.
 יגר הרע: מנון.
 שליט וכן לפני שמש
 ינון (תהלים ע"ג). (כב)
 וכן כל כין שמקדא.
 שהנין קס תחת אציו
 לשלוט צנכסיו: (כג)
 איש אף יגרה מדון.
 כמשמעו מדון מדת
 הדין: (כג) יתמך
 כצוד. יקדז אל הכצוד
 ותומך צו תמיד: (כד)
- מלך שופט באמת דלים
 כסאו לעד יבון:
 שבט ותוכחת יתן חכמה
 ונער משלח מביש אמו:
 ברבות רשעים ירבה פשע
 וצדיקים במפלתם יראו:
 יסר-בנה ויניחך
 ויתן מעדנים לנפשך:
 באין חזון יפרע עם
 ושמר תורה אשרהו:
 בדברים לא-יוסר עבד
 כייבין ואין מענה:
 חזית איש אין בדבריו
 תקוה לכסיל מפנו:
 מפנק מנער עבדו
 ואחריתו יהיה מנון:
 איש-אף יגרה מדון
 ובעל חמה רב-פשע:
 נאות אדם תשפילנו
 ושפל-רוח יתמך כבוד:

יסר בנך וגו' מכות ז', יח. בדברים וגו' כחוצות ע"ר. עקידה
 ק"ד. מפנק וגו' סוכה ה', נ"ג. ובעל חמה נדבס ב', כ"ח:

באור

הוא כמשמעו. ואין לך חזק ויסוד לטוהת המלכות גדול כמשפט אמת: (טו) שבט, ליסר את
 הין פעם צנצט מוסר פעם צתוכחת דכנים מכינים את הנער להיות חכם, חזל נער משלח
 מחצותיו המנוחים אותו לעשות את כל מה שלצו חסן הוא מציט אמו, וע"כ צמקיס טדצר ממדות
 כחצו אמו כי מחוק האז ללמד חכמה, ומחוק האס להטיצ המדות: (טו) ברבות, צכרצות הרשעים
 יתנינו הספעים ועולה ואון יתחדשו לצקרים חזל סוסס נפול לעין סלזיקיס אשר רחז נעתס ולא

ונפרעל ישיבו סוף ויסקרו
הריו, ורלו כתיב אף
נחלק סטיו הייתי סוכה
להעמקת החכם ודע-
דעדרין) חסר העתיק
(ספחטטער זעטלען
דיח גחלע שטודרט חין
געהרונג) ויהי הפחלה
סרקנו דרזיוס חמוליס
הנחשעל ע"י התרת האויר
ועלם צופים, ומלוחה
ז' חשכנו דומה צעין
זה מחד למליות לשון עזר:
(ט) איש חכם, חמר
סהפסול עם החולל לח
יועיל מחומה, כי לח
ינחעד תכלית הנחיה, וכו
דרכו צמן סהכס נספט
עמו, החולל ירגיו דרזיו
והחכס יסחך, וחין נחת. לח
יסכיל'דטתו להודו'על חלמה
כי לח יונן לז לשמוע עוקר
דרזיו: (י) אנשי דמים,
לח דלוחס ממש כי חס דרך
סהלה על חסס חסיו
חמס ועיל, והפס כקן
צעניוס לח יוכלו נסוח
וחו: וישרים יבקשו נפשו, וליסות מבקש נפש צלשונו סקודס
תמיד החרונע על הס סלנו קות המפוסס דוך רחוקס למס כחילו נחמר ינקס נפס היסרים ויהי
רחוק מחיר, ולא סמו לז על דוך המחזר צספר הס המסתמס צמל נפש ורצון על הססס וסרערס:
(יא) כל רוחו כל מחשבותיו וכל דבר הסנור צמליוני לז: וחכס, הססתל לזחות חת סנולד
ורוחס לחחור יענז חת רוחו ולא וליחיו, וליסות דמיונו מושל ממש רוח חמר ישבחנה מלסון
מסחז סחון גליס (סטילן, חיינהאטען) (יב) מושל. חס יסס מושל חונו לזדר סקר וקלס
רכילות כל מסרתיו רעסס, עוסס מסרתיו רעסס, כי למען נקסס קרצותיו ולכו רכיל וסקרו:
(יג) רש, חז להורות סל דרזיוס הסויוס צעולס חס צססס נסתללות מיד צעל הססות,
וחמר סהרס סנלך ונחק צסעו: ואיש תכניס מעין תך ומרמה ססוח סנוסך ונותן צתריס
סרוק חת סעו: נפגשו. יסגשו חיס חת רעכו לעתיד, ע"ז מחמרס ז'ל ח' מוזמין לסנדק חחד
מאיר עיני סייסס ח', זה ירחס סנת דלותו וס ירחס תכלית רעסו. וסמחמר עמוק מחד וסעני
סס רזו צו מחמרי צעלי הסוסר חך מחזת סקלור לח סרצתיו סס וסמסנול יצין: (יד) מלך,

5. Ein Mann von Ansehen, der seinem Nächsten
schmeichelt,
Bereitet Nege seinen Fußtritten.
6. In des Frevlers Verbrechen liegt sein Fallstrick;
Der Gerechte kann immer froh und fröhlich sein.
7. Der Gerechte fühlt das Leiden der Unterdrückten,
Der Frevler will dies Gefühl nicht kennen.
8. Spötter fachen Zorn in der Stadt an,
Weise wissen ihn zu dämpfen.
9. Ein Weiser geräth mit einem Thoren in Streit,
Dieser fährt auf, jener lächelt —
Und Nichts wird geschlichtet.
10. Blutgierige Menschen hassen den Redlichen,
Rechtschaff'ne bestreben sich um seine Liebe.
11. Der Thor äußert seine Gedanken gleich,
Der Weise hält sie der Folge wegen zurück.
12. Horcht der Regent auf falsche Anklagen,
So werden alle seine Diener Bösewichter.
13. Der Dürftige und der Wucherer treffen einst zu-
sammen;
Der Ewige will Beider Augen erleuchten.

Verbesserungen.

richtet es zu Grunde. 7. Der Gerechte erkennt die Rechtsache der Armen
1), der Frevler aber versteht keine Kenntniß. 8. Spötter bringen aber eine
Stadt in Gährung 2); Weise aber stillen den Zorn. 9. Ein weiser Mann
im Streite mit einem thörichten Manne mag zürnen oder lachen, so hat er
keine Ruhe. 11. Seinen ganzen Zorn schüttet der Thor aus; der Weise aber
dämpft ihn zurück. 13. Der Arme und der Bedrücker 3) begegnen sich; Beider

1) und nimmt sich immer an.

2) eig. fachen die Stadt an.

3) der unbarmherzige Reiche. תכך im Arabischen schneiden, daher תככים Bedrü-
ckungen, and. der Arglistige.

גִּבּוֹר מַחְלִיק עַל־רֵעֵהוּ
 רֶשֶׁת פּוֹרֵשׁ עַל־פַּעֲמָיו׃
 בִּפְשַׁע אִישׁ רַע מִזְקָשׁ
 וְצַדִּיק יָרוּן וְשָׁמַח׃
 יָדַע צַדִּיק בֵּין דָּלִים
 רֶשַׁע לֹא־יִבִּין דָּעַת׃
 אֲנָשִׁי לָצוֹן יִפְיחוּ קָרִיָּה
 וְחַכְמַיִם יִשִּׁיבוּ אָף׃
 אִישׁ־חָכֶם נִשְׁפָּט אֶת־אִישׁ אֱוִיל
 וְרָגַז וְשָׁחַק וְאִין נָחַת׃
 אֲנָשִׁי דָמִים יִשְׁנֹאוּ־תָם
 וְיִשְׁרִים יִבְקָשׁוּ נַפְשׁוֹ׃
 כָּל־רוּחוֹ יוֹצִיא כְּסִיל
 וְחָכֶם בְּאַחֲזֹר יִשְׁבַּחֶנָּה׃
 מִשַּׁל מִקְשִׁיב עַל־דְּבַר־שָׁקֶר
 כָּל־מִשְׁרָתוֹ רֵשָׁעִים׃
 רֶשֶׁ וְאִישׁ תְּכַבֵּים נִפְגְּשׁוּ
 מֵאִיר ׀ עֵינֵי שְׁנֵיהֶם יְהוֹה׃

* בקצת ספרים משל מלא

(ה) דומה לכהן השואל תדומות על הגרנות הוא יורסנה: (ה) מחליק. מדבר חלקות. (ו) בפשע איש רע. יצא מוקש: ולדק. שלא הלך צדקו ירון ושמח: (ז) דין דלי. יסורי דלי ומה הם לדיכים ונותן להם לז: (ח) יפחור. ילחצו כלהנות אש הנפוח צדוק: (ט) איש חכם נשפט. מתוכח. עם האויל: (ע) ואין נחת. צין מראה לו פנים זועפות צין שמראה פנים שוחקות אין נחת לא צו ולא צו אינו מולא קורת רוח. מלינו צלמלי' שבראה לו הקצ"ה פנים שוחקות ומסד אידו אדום וצטז מהכות (ד"ה ז' כ"ה) ויצא את אלהיהם ולפניהם השתחוו לאחז הראה הקצ"ה פנים זועפות ומסדו ציד מלכי אדם ויזנח לאלהי דמשק כי אמר אלהי אדם מעזרי' להם. (י) יבקשו נפשו. ל' חזה ונראה שכן הוא כמה שאמר דוד לאציתר (שמואל א' כ"ג) אשר יבקש את נפשי יבקש

את נפשו מי שיגמול לי חסד יגמול לך ואין הפותרים מודים לי: (יא) באחור ישצנכה. כשילא הכסיל כל דוחו צא החכם ויפילנו צמענה לשונו ודומה לו משצח שולן ימים (תהלים ס"ה) צטז גלי' תצצח (שס פ"ט): (יג) ואיש תככים. איש מזימות צעל תורה.

באור

יחליק על רעהו וידבר אתו חלקות וחק. פורש רשת על פעמי עמור, כי ישלל צעין האיש אשר יחנפה וסופו לסול צדקת זו טמן: (ו) בפשע, הרשע חי חסד לו לשמוח חפילו רבע אחת כי אחרי עשות עול חפילו חס נהנה ממנו ויחשבו לטוב לו הלא נסדו הומה עליו כל עת צידעו כי רעה עשה והצח מוקש על נסדו. חלל הצדק אשר הוא נקי כפיס וצד לצד הוא ויולל לזון ולשמוח צכל עת: (ז) ידע, הצדק הוא יודע דין איך יס להנהיג עמם, ודין הוא כס הצדק והמכחוז והכונת הנדון, חלל הרשע לא יצין דעת זאת, לא יכלה לחוס ולהרגיש אותה: (ח) אנשי, הלוטנים מסננים ריב ומלה נקריה. כי ילכו רכיל ויוציאו דנה ולשינו ויפחור ריב ומלה צעיר: חלל החכמים צדעת

24. Wer Vater und Mutter bestiehlt, und sagt: Es sei kein Verbrechen,
Wird endlich Straßenräubers Genosse.
25. Den Unerfülllichen wird Zwist aufreiben,
Wer Gott vertraut, wird gedeihen.
26. Wer seinem Gefühle vertrauet, ist ein Thor,
Wer nach weislicher Ueberlegung handelt, wird der Gefahr entgehen.
27. Wer dem Armen mittheilt, dem wird's nie mangeln,
Wer die Augen (vom Elende) wegwendet, zieht sich viel Unglück zu.
28. Wenn Frevler empor kommen, verbirgt sich der Mann,
Wenn sie untergehen, kommen die Gerechten empor.

29.

כח (א) איש תוכחות,
חכם שינחור לו רעות
ולרות על דבר מעשיו הרעים
והוא מקשה עורף
לנלתי סוס לז עליהם להיטיב
את מעשיו הוא יסדר
ויכרת פתע בלי מרסא:
(ב) ברכות, שזררת
הלויקים ישמח העם כי
יעשה הכל ע"פ מחלוצי
זקק העוץ והישר חזל
במשול רשע יאנה
עם מלכותו: (ג) איש,
מי שחוסר החכמה והמדע
צערוריו יש לחזרו למחנה
עליו כי סופו כבוד
וגדולה, חזל רועה זונות
לומר

1. Ein Mann, der in züchtigenenden Leiden halsstarrig bleibt,
Geht plötzlich zu Grunde, ohne Rettung.
2. Wenn Gerechte regieren, freuet sich das Volk,
Herrichen Bösewichter, seufzt die Nation.
3. Ein Mann, der Weisheit liebt, macht seinem Vater Freude,
Wer Schwelgerei nachhängt, zernichtet großen Schatz.
4. Ein König, der das Recht übt, richtet sein Land auf,
Ein eigenmächtiger Despot reißt es darnieder.

הולך אחרי התאוות החומריות חכילה וסתים ותאוות ביולח נזם, הוא יאכר הון, ולא לומר
מחון וכבוד וזריחת הכסף הכלל נמלת הון: (ד) מלך, המלך הנוכח במשפטם וחיונו נוטה
ממנו ע"י גורלתו הוא מעמיד הון ומקיימו נתכלית החוסר חזל איש תרומות, איש רס
333 הולך אחרי מבמת לזו ורצונו צחוק וקוץ וחיונו שומע לקול הצדק והסתפט הוא הורס את
חיו: (ה) גבר, מן הענין נכר סבון סם נמלת גבר איש חסוד ושוא פנים, ואמר אם איש כזה

Verbesserungen.

25. Wer eine gierige Seele hat, erregt Streit, wer aber auf den Herrn vertrauet, wird reichlich versorgt 1). 26. Wer auf seinen Verstand vertrauet, ist ein Thor, wer aber in Weisheit wandelt, wird gerettet.

29. 3. Ein Mann, der Weisheit liebt, erfreuet seinen Vater; wer aber mit Furen umgeht, bringt sein Vermögen durch. 4. Ein König erhält aufrecht sein Land durch Gerechtigkeit; der Mann aber, der Geschenke nimmt,

1) eig. wird fest gemacht.

גִּזְלָהּ | אָבִיו וְאִמּוֹ וְאָמַר אֵין-פֶּשַׁע
 חֶבֶר הִוא לְאִישׁ מִשְׁחִית׃
 רַחֲב־נֶפֶשׁ יִגְרֶה מִדּוֹן
 וּבִטָּח עַל-יְהוָה יִדְשָׁן׃
 בּוֹטָח בְּלִבּוֹ הִוא כְּסִיל
 וְהוֹלֵךְ בַּחֲכָמָה הִוא יִמְלֹט׃
 נֹתֵן לֶרֶשׁ אֵין מַחְסוֹר
 וּמַעֲלִים עֵינָיו רַב־מְאֲרוֹת׃
 בָּקוּם רִשְׁעִים יִפְתָּר אָדָם
 וּבְאָבָדָם יִרְבוּ צַדִּיקִים׃

כט

אִישׁ תּוֹכְחוֹת מִקְשֵׁה-עֹרָף
 פֶּתַע יִשָּׁבֵר וְאֵין מִרְפָּא׃
 בְּרָבוֹת צַדִּיקִים יִשְׁמַח הָעָם
 וּבְמִשַּׁל רָשָׁע יֵאָנַח עָם׃
 אִישׁ-אֲהָב חֲכָמָה יִשְׁמַח אָבִיו
 וְרַעְיָה זִנּוֹת יֵאָבֵד-הוֹן׃
 מֶלֶךְ בְּמִשְׁפַּט יַעֲמִיד אֲרֶץ
 וְאִישׁ-תְּרוּמֹת יִהְרַסְנָה׃

(כד) גזל (כד) גזל אביו. (כד)
 הקצ"ה ואמו וכו' כנסת
 יסדל המסחית את
 הרצים בגזל הקצ"ה
 מפרד ממנו בניו וגזל
 מהם טובה: משחית.
 ירצעם: (כה) רחב
 כפס. להשיג כל תאות:
 יגרה מדון. מברה
 עליו מדת הדין: (כז)
 בותן לרש. לזקק: (אין)
 מחסור. להרצות לו
 לזקק סא"ח. וכן הרצ
 שאינו מוכע תורה
 מפי התלמיד:

כט (א) מקשה עורף. (כח)
 מלשמה: פתע
 יסד. מהר יסד:
 (ג) ורעה מחרצ לו:
 זוכו. כמשמעו ורצותיו
 אמרו האומר שמועה
 זו נאה אשכנח וזו
 אינה נאה לא אשכנח
 וסיוע צמקדא שאין
 זונות צמקדא מלא אלא
 זה צלצד: (ד) יעמיד
 ארץ. אם שופט אמת
 הוא יעמיד ארץ: ואיש
 תרומות. איש גלות
 שאינו חס להיות מתון
 צדן ורצותיו אמרו
 אם הדין דומה למלך
 שאינו לריך לקנות
 אובדים ליקח שחד
 הוא יעמיד ארץ. ואם

באור

הצניות כי זה יגבילו ת"א
 לגזל ולעשוק אחרים
 ולעשיות את הצניות ומלת
 חצר סה מורה על תכונת

לזו אשר תעשהו רחוי להיות איש משחית להצא וזכן תרגמתי (לונקטעטיג): (כה) רחב נפש,
 הוא המחורס החורד וחין יוכל להשיג את נסו יגרה מדון, יכניסו המדון והוא המחלוקת
 הפנימית אשר לא תניחור להנות מדבר בעולם למען לא יהיה לזולתו יתרון עליו, רואה חצרו יעמיד
 יקנה צד, רואה כלי חסן צד וזולתו יחמוד אותו, ולכן לא יהיה לאיש כזה צרכו והלחם כל ימיו,
 אבל השמח בחלקו ובוטח' שלא יחסירה טרד, ידושן, ויטען דשן וצרכו: (כז) ברוח/ יש לך בני אדם
 אשר לא יתיסרו צדעתם בעשותם דבר כי אם ילכו אחרי עלת לבם, מה שעלתם צדעתם לעשות לפי
 התפעלויות נפשם, חצלי סתורו להסביל חס יאות לעשותו מלך חוקי השכל, וזה מעשי כסיל, סופס

חיס רוח, ואף שלח
ישיבוהו רודסיו סוסו לנוס
מעלמו חל הצור והיוח
צית הסוסר: (יח) הולך,
ההולך דרך אחד צתמימות
לזו חף שחינו צוחר דרך
העזר משכנתו: ירשיע,
רחוי להתחך שלח יסול
חלל ההולך צעקשות לזו
פעם צירק זכ ופעם צירק
חחר מתכננ, כאמרו דרביהם

הסם שתי קצורת מתננדות
הוא יסול חל חחת מהן,
ולפי תרבותי כאילו נכתב
בפעם אחת: (יש)
עובר, כנר נח הכתוב
הסם לעיל (י"ז ו"ח) וסם
פרסתי. עיון סם מה
שמלחתי בקלת העתקות
יסנית: (כ) איש אמונות.
הוא הצדיק העיסה כל
פעולתיו צתמונה וחיוו
סם מנמחו כי חס לעשות
אשר יחות מפחת הניק
והיסור הוא רב ברכות,
צרכות כרות יחולו על
רחשו, חלל מי שאין
להעשיר סל מנמותיו
לקצן הו וחיונו מתננן לע'
חס יוסר פעלו לח ינקס
מחשבו ומקלל וולתו ומעונס:

(כא) הבר, כנר ידעת כי הכרת פני האדם גדול וסם לא טוב, ומה אחד גדולה דעת האדם אשר יקח שחד,
ודמה את הסחד לסף לחס אשר יחלל וחיונו, וכנר מלת גבר חיש חסדו ונשוף חיס יופסע על דרך קטן כפת
לחס: (כב) נבחר, נמחר ונחפז ונחמד האדם דע עין הכילו לחסין הון: ולא ידע, והחסר יצאנו מנלי
דעת שפתה שפתוס: (כג) מוכיח צדק הספרים המונסים וצדעתקות יסנות נקוד מלת אחר
צכנו היחיד מדבר צעד. והסכיתו מתח רוב המספרים לסם כוונתו על עמלו כדברי הרצ"ע: חמר
סלמה מי סיוכיה חס אחר מלחתי חן ומלח צעין כוחיו, (כ"ל צעין האדם חסן יוכיח) יותר מן המחליק
לו לסונו, וכן תרנמתיו: (כד) בול, מי שבוול חניו ומורה לעמלו היתר לומר חין פסע. לפי שחחר
מותס יהיה קניינס לו חבר הוא ע"י הפעולה הוחת לאיש משחית לחס לסטים המלססס חת

Verbesserungen.

es an Einsicht fehlt, übt viele Bedrückungen; wer aber ungerechten Gewinn
hast, herrscht lange. 17. Ein Mensch, mit Menschenblut belastet, flieht bis
zum Grabe, daß man ihn nicht ergreife. 19. Wer seinen Acker bauet, kann
sich mit Brot sättigen; wer aber Müßiggängern nachgeht, kann sich mit Ar-
muth sättigen. 21. Partei nehmen ist nicht gut, und wenn um ein Stück
Brot der Mann sich vergeht. 22. Es eilt nach Reichthum 1) der neidische
Mann, und er weiß nicht, daß Mangel über ihn kommt. 23. Wer die Men-
schen tadelt, findet hinterher mehr Gutes, als der, welcher seine Zunge glättet.

1) er trachtet ängstlich darnach.

אָדָם עֲשֶׂק בְּדָם-נֶפֶשׁ
 עַד-בּוֹר יָנוּם אֶל-יַתְמָכוֹ-בּוֹ;
 הוֹלֵךְ תָּמִים יוֹשֵׁעַ
 וְנִעְקַשׁ דָּרָכִים יָפּוֹל בְּאַחַת:
 עֶבֶד אֲדָמָתוֹ יִשְׁבַּע-לֶחֶם
 וּמִדְּרֶךְ רִיקִים יִשְׁבַּע-רִישׁ:
 אִישׁ אֲמוֹנוֹת רַב-בְּרָכוֹת
 וְאֵין לְהַעֲשִׂיר לֹא יִנְקָה:
 הַכֹּר-פָּנִים לֹא-טוֹב
 וְעַל-פֶּתֶל לֶחֶם יִפְשַׁע-גֹּבֵר:
 גִּבְהָל לַהֲזֹן אִישׁ רַע עֵין
 וְלֹא-יָדַע בִּי-חֶסֶד יִבְאֶנּוּ:
 מוֹכִיחַ אָדָם אַחֲרֵי חַן יִמָּצֵא
 מִמַּחְלִיּוֹת לְשׁוֹן:

צ'נע יאָרִיךְ יִמִּים: (יז)
 אָדָם עֲשֶׂק בְּדָם נֶפֶשׁ.
 (שׂט עֲלִיו עוֹשֶׂק דָם)
 הוּא הַמַּחֲטִיף אֶת חַצִּירוֹ
 וְאִזְדָּה נֶפֶשׁ עַל יָדוֹ: (יח)
 עַד צוֹר יָנוּם. עַד יוֹם
 מוֹתוֹ יָנוּם לַעֲזוּדָה
 שִׁיתְכַּפֵּר לוֹ וְאֵל יִתְמָכוֹ
 צוֹ מַשְׁמִים לְהַסְפִּיק צִירוֹ
 לְשׂוֹצ שֵׁלָא יִהְיֶה הוּא
 צָנָן עֵדָן וְתַלְמִידוֹ צִיָּהֲכ'
 כִּךְ נִדְרֵשׁ צִמְסַכַת יוֹמָא: (כ)
 (יח) יָפּוֹל צִחַת. צַרַע'
 אַחַת וְאֵין תְּקוּמָה
 לְמַפְלָתוֹ: (יט)
 רִישׁ. עֲמוּנוֹת: (כ)
 אִישׁ אֲמוֹנוֹת. הַכּוֹתֵן
 מַעֲשֵׂרוֹתֵי צִמְסַכַת שְׁאֵין
 עַד צִדְדֵי אֵלָא הַקַּצ"ה
 דּוֹאֵה וּמִדְרָה לוֹ דְרָכ': (כז)
 וְאֵין לְהַעֲשִׂיר. דּוֹחֵק
 הַשַּׁעָה לְהַתְעַשֵּׂר צֵל
 עֲנִיִּים: (כא)
 גִּבְהָל. הַמַּטָּה מַשְׁפָּט:
 (כב)
 נִבְהָל לְהוֹן.
 מִמַּהֲרָ לְהַדְרוֹת הוֹן וְהוֹלֵל
 תְּדוּמָתוֹ וּמַעֲשֵׂרוֹתָיו:
 כִּי חֶסֶד יִצְלוֹנוֹ חֶסֶד הוֹן
 יִצֵּל לוֹ שֶׁמֶמְאָרָה
 מִשְׁתַּלַּחַת צִמְעָה יָדָיו:

*זעירא

אָדָם וְגו' יוֹמָא ח' פ"ז. גּוֹזֵל וְגו' צִרְכוֹת ו', ז"ה. סִפְהֵדִין
 ו"ח. ק"צ:

(כג) מוֹכִיחַ אָדָם וְגו'. עֲצִירוֹת שְׂצִירוֹ וּמַפְרִישׁוֹ מֵהֶם: אַחֲרֵי חַן. לְאַחַר זִמְן חַן יִמָּלֵא צַעֲיָנוֹ
 יוֹתֵר מִמַּחְלִיק לְשׁוֹן. מֵיָנוּ צִדְרָאשִׁית דָּבָה כָּל מַקּוֹם שֶׁנֶּאֱמַר אַחֲרָיו אֵינוֹ אֵלָא מוֹפְלֵג אַחֵר
 סוּמֵר. צִתְנַחֲמָא עַל אֵלָה הַדְרָים מוֹכִיחַ אָדָם אַחֲרֵי זֶה מִשָּׁה שְׁהוֹכִיחַ אֶת יִשְׂרָאֵל אַחֵר
 הַקַּצ"ה שֶׁנֶּקְרָאוּ לָאָן אָדָם שֶׁנֶּא' (יחֲזַקָּאל ל"ד) לָאָן אָדָם אֶתְס וְנֶאֱמַר צוֹ כִּי מֵאֲלַת חַן
 צַעֲיָנוֹ (שְׁמוֹת ל"ג) מִמַּחְלִיק לְשׁוֹן זֶה צִלְעַס הַאֲוֹמֵר לִיִּשְׂרָאֵל דְּדָרִים מִתּוֹקָנִים מֵה טוֹבוֹ
 אֶהְלִיק יַעֲקֹב (צִמְדָּר כ"ד) מִשָּׁה מַכְדִּיז הַשְׁמָרוֹ לְכֶסֶךְ פֶּן יִפְתָּה וְצִלְעַס מַכְדִּיז וּמַחֲנִיק
 עֲשׂו תְּאוֹתֶכֶם וְאֵינוֹ מַקְפִּיד לֹא אִישׁ אֵל וּיִכְצוֹ (סס) צִאֲוֹמוֹת אֲזַל צִכֶּס אֲוֹמֵר וְלֹא
 יַעֲשֶׂה וְשִׁלְמָה לֹא עַל שִׁיבָהס כְּאִמִּים פִּלְעִי אֲוֹכֵצ וְנַעֲתָרוֹת נְטִיקוֹת שׁוֹנֵא (לְעֵיל כ"ז):

באור

לְמַדָּר צוֹ וְהַצִּירוֹ מִבְּדוּלָתוֹ מַהֲרָ אֲזַל חֶסֶךְ הוּא צֵלֵל זֹחַת שׁוֹנֵא צִלְע עוֹכֵל לְהַחֲדִיךְ יָמִים עַל מַמְלַכְתּוֹ.
 הַמַּסְכִּיל יוֹחֵא כִּי לְפִי הַנוֹסַחָא אֲשֶׁר צִתְוִנוֹס שְׁלַפְטִינוֹ לֹא נִמְלָךְ הַכְּתוּב כֹּל כִּךְ כְּדָחוּי, וְלִזְחַת הַדְּחִיקוֹ
 הַמַּפְרִישׁ וְהַמַּחֲזִיר לְפָנָיו אִישׁ אִישׁ כְּדָרָנו, אֲזַל לְפִי הַנוֹסַחָא צִהֲתַקַת הַסְּצֵעִים זְקִנִּים יוֹחֵא
 לְפָנָיו: סס נַחֲמֵר תְּבוֹאוֹת צִמְקוֹס תְּבוֹנוֹת וְהִיֵּה תְּבוּמוֹ (אֵיין פִּירֶשֶׁט דְּעַר קִיִּינֵעַ אֵיִיקִינֶפֶטע
 הַאֲט, הֵיִיפֶט אֲוֹנְטֶערֶדִיקֶקוֹנֵג, אִיזֵט עַר אֲבַעֵר פִּיִּינֵד דַּעַס גֶּעוֹוִיכְנַעַס קָאן עַר אֲזִינְגֶע רַעגִירֶען)
 (יז) אָדָם, אִישׁ אֲשֶׁר נִלָּךְ נֶפֶשׁ, הַרַעָה הַזֹּחַת עוֹשֶׂקוֹ תַּמִּיד מַפְחִידוֹ וּמַצְהִילוֹ: עַד בּוֹר יָנוּם, הוּא יָנוּם
 אֲזַל הַצֹּר וְהַמַּסְכֵּה אֶף שֵׁלָא יַחֲזִיקוּ צוֹ רֹדְפָיו, דּוֹלָה לְמֵד צִמְסַכַת ה' וּמַשְׁפָּטוֹ הַלֹּךְ שֵׁלָא יִנְלָל

- העשיר לפי שסמעה
תחזקת לו יחסדו כל
שחנתו ברת לו כל זאת
ויסם חסד נעונו. חתום
הרל הסבין ירחם אה
חולתו וידע מלכותו לזו
הח שספתק לדניו מלד
סחף תקף ידע חת כל
חסונו, וס יחקרנו כמו
שסרתחיו: (יב) בעלוקי,
מקום שסכנו סלוקיס
עליוס ע"י שססס מסס
ולק וסין ללוק: לזער
על מסיס: רב
תפא"ת, גדל ססלס
סחוסר נין סס, סל
בקים רשסיס מקים
סיד סססיס סולס,
יחפס ארס יחזס סלס
סכס ססס וסדול,
ססססס לרד. וקד
לזס סס ל"ח סססס
זוססוק, נססס ססס:
(יב) מכסס, מי סססס
לכס חת מסיס ססס
ולססיסס מנסס ססג
וסססין ייסס חס
וכס ססס ססל נסס
ולח יליוח לססיס חת
מסיס נליוס סק וסמסס סלסור, סל מי סמסס חת
ססס לזס סל סוודס עוס, ירס וסיו לרסס ולסלל: (יד) אסר,
רס סל יסס
דכ מל סס וסלס חק וס, כו ע"י יססר מסיס רסס, סל מי
על לז לססס עס ססל וסיו אורסיו סל וסל נסס: (ש) אר,
סלס סלס חת מסיס ססס וססס סססס סססס סססס סססס
סלס חק לו כס ללסוד נכיו כסר נסס וס דכ סלס ללסס נסס
קס מסיסס סל מלסין כליס מסיסס, סל נסס סלסן ססוק
(ש) נכר, זמן סססר ססר נססס לללל חת דכ עמו מסיסס
סססס וקיומו מוודס
8. Wer durch Zins und Wucher sich bereichert,
Sammelt nur für den mildthätigen Mann.
9. Wer das Ohr wegwendet, Lehre nicht anzuhören,
Deß Gebet ist dem Ewigen ein Gräuel.
10. Wer Rechtsschaffne auf gefährliche Wege verführt,
Stürzt selbst in Gefahr;
Der Redlichen Antheil ist Glückseligkeit.
11. Der Reiche hält sich selbst für weise,
Der verständige Arme übersieht ihn.
12. Wo Gerechte froh leben, ist die Glückseligkeit
groß;
Wo Frevler empor kommen, verbirgt sich der
Mann.
13. Wer Verbrechen bemäntelt, wird nicht glücklich
sein,
Wer sie gesteht und sich bessert, wird in Gnaden
aufgenommen.
14. Heil dem Menschen, der stets besorglich ist,
Der Halsstarrige geräth in Unglück.
15. Wie brüllender Löwe, wie gieriger Bär,
Ist ein böser Regent seinem armen Volke.
16. Fehlt es dem Fürsten an Einsicht,
So häufen sich Gewaltthatigkeiten;
Wer Eigennutz hasset, regiert lange.

Verbesserungen.

Schlemmern umgeht, macht seinem Vater Schande. 8. Wer sein Vermögen mehrt durch Zins und Wucher, der sammelt es für Den, der Armen schenkt. 9. Wer Redliche irre führt auf bösen Weg, der wird in seine eigene Grube fallen; die Frommen aber werden Gutes erben. 12. Wenn die Gerechten frohlocken, ist viel Pracht 1): wenn aber die Frevler empor kommen, so werden die Menschen gesucht 2). 13. Wer seine Missethaten verheimlicht, kann nicht glücklich sein; wer sie aber bekennt und unterläßt, findet Erbarmen. 14. Heil dem Menschen, der beständig auf seiner Huth ist 3); wer aber sein Herz verhärtet, stürzt in's Unglück. 15. Ein brüllender Löwe und ein gieriger Bär ist ein ungerechter Herrscher über ein armes Volk. 16. Ein Fürst, dem

1) d. h. schmückt man sich; zieht Freudenkleider an.

2) man muß sie suchen, weil sie versteckt sind, vergl. (Vers 28.)

3) eig. der beständig sich fürchtet, d. h. er ist in steter Furcht, sich zu vergehen.

מַרְבָּה הוֹנוּ בְּנֶשֶׁךְ וּבְתַרְבִּית
לְחֹזֶן דָּלִים יִקְפְּצוּ:

מִסִּיר אֹזְנוֹ מִשְׁמַע תּוֹרָה
גַּם־תִּפְלֹתוֹ תוֹעֵבָה:

מִשְׁנֵה יִשְׂרָאֵל בְּדֶרֶךְ רָע
בְּשִׁחוּתוֹ הוּא־יָפֹל

וְתַמִּימִים יִנְחֹל־שׁוֹב:

חָכָם בְּעֵינָיו אִישׁ עֲשִׂיר
וְדָל מִבֵּין יִחְקֹרְנוּ:

בַּעֲלֵץ צְדִיקִים רַבָּה תִּפְאַרֶת
וּבִקְוִים רְשָׁעִים יִחַפֵּשׂ אָדָם:

מִכֶּסֶה פִּשְׁעָיו לֹא יִצְלִיחַ
וּמוֹדָה וְעֹזֵב יֶרֶחָם:

אֲשֶׁר־אָדָם מִפֶּחַד תָּמִיד
וּמִקְשָׁה לָבוֹ יָפֹל בְּרָעָה:

אֶרֶץ־נָהָם וְדָב שׁוֹקֵק
מוֹשֵׁל רָשָׁע עַל עַם־דָּל:

נָגִיד חֶסֶד תְּבוֹנֹת וְרַב מַעֲשִׂקוֹת
שֵׁנָאִי בָצַע יֶאֱרִיךְ יָמָיו:

* יתיר ב' * יתיר י'

ת"א מרבה הונו מניעה ה' כ"ט. מסיר וגו' שנת ח' ר'. וחמשים
וגו' חזרה ר' י"ג. מכסה וגו' יומת ח' פ"ר. עקידה פ"ב. עקידה
מ"ד. ומורה וגו' תענית ד' ט"ו. אשרי וגו' דרכות ט' ס'.
ניטין ס' כ"ה. ארי נהם מבלה ח' י"ח:

וצתצית למען ירד הונו וחזינו נהנה ממנו לא לעצמו ולא לזולתו הוא מקצן
ההון לנצח לחייו, איש אשר יחזק דלים. ויפה חמר הרלצ"ב שצח להורות על הבלבול החדת צעולם, כי
האדם הצולע חסך את ההון ע"י עושק הדלים לכן סופו לשיז חל הדלים ע"י יורסור: (ט) מסיר, מי
שחינו שומע תורה לא די שיהיה סעילותיו מתיעצות צעזו את ההקרה צמדותיו, כי אם גם
תפלתו שיחשבה עזרה לה היא מתועצת כי צמור מן המדות העוצות אי אפשר שתהיה כוונתו ראויה:
(י) משנה מי שמתעב את זולתו להוליכו על דרך לא טוב, נכשל צעזמו להציח על ראשו
מה שראה לעשות לחיורו, חלל המימים ההולכים עם ריעיהם צתוס לצנס ינחלו טוב: (יא) חכם

- ריעים: (ח) מרבה
הונו צנשך וצתצית
לחזקן דלים. הדעות
שומעין עליו שהוא
מתעבד ונוטלין ממנו
וצוין צו גסרים ומתקין
צו הדרכים והבו חנינת
דלים כך דרשו דצי
תנחומא: (י) בשחורו.
מלשון שחת: (יא) איש
עסיר ודל מצין. כנגד
דצ ותלמיד הוא מדבר
שהתלמיד חוקר ועל
ידו הדב מתחכם: (יב)
יחופש אדם. יתחפש
צכל מיני עלילות: (יג)
ומורה ועוצ. מורה
פשעיו ועוצם משו
צס עוד: (יד) מפחד
תמיד. דואג מעונש
וצכן מתרחק מעצירה:
(טו) ארי כוהם. הוא
לחם: דוד שוקק. נהימה
לארי ושקיקה לדוד
סניהם ל' לעקה: (טז)
חסר תצונות. מתוך
שהוא חסד תצונה הוא
דצ מעשקו' כי אינו כותן
לצ על חייו ומדבר
לעשוק שהי הסונל

באור

להיות חכם והוא המצין
נולד את התורה אשר
ילמדו, חלל הבן אשר
יתקצ ויתחזר עם הזוללים
ובס חוהצו התענובות
צמחלל וצמשתה חוהצו
סונים ללמוד סופו להכלים
את חציו: (ח) מרבה,

מי שניתן את מעותיו צנשך
ההון לנצח לחייו, איש אשר יחזק דלים. ויפה חמר הרלצ"ב שצח להורות על הבלבול החדת צעולם, כי
האדם הצולע חסך את ההון ע"י עושק הדלים לכן סופו לשיז חל הדלים ע"י יורסור: (ט) מסיר, מי
שחינו שומע תורה לא די שיהיה סעילותיו מתיעצות צעזו את ההקרה צמדותיו, כי אם גם
תפלתו שיחשבה עזרה לה היא מתועצת כי צמור מן המדות העוצות אי אפשר שתהיה כוונתו ראויה:
(י) משנה מי שמתעב את זולתו להוליכו על דרך לא טוב, נכשל צעזמו להציח על ראשו
מה שראה לעשות לחיורו, חלל המימים ההולכים עם ריעיהם צתוס לצנס ינחלו טוב: (יא) חכם

נעם במקום ירח כי חס
ימים מחקום למקום חף
סחין רורף חחריו, חזל
הדק חסר ידע תמה
לכו לח יסחד למחומה
ויסבין נעם ככסיר הנוטח
נצנורתו. והנך כרוח
הקירח הנעים נכהו
הזה סלח שחר הכתוב
הזה חת המספר והליכ
נכסו סעל נלשון רבים
חלל רשע יחיד, יבטח
יחיד חלל צדיקים
ונתכוננו שמרתי את
המספר (ב) בפשע,
נזמן סהים פסיעה ומרודה
נחנך יחלקו הדעות ויעשה
העם חבורות חבורות
ויסיה סריה רבים, חלל
נחיות נזינים חס אחד
חזין חת תפסס הסהבה
וחוקי היום יחריץ קיום
החן ולדעתו יהיה כן
נמקום תפסס סהיה כולל
חת כל חסר יחית לעשות
תפסס החוקים והמספסס
הסרים והטיבים. וכחור
סירססו פעמי' רני' נחנורל
(ג) נבר' כיון נזה חל המסר:
נחנורל רחם ולמען מלחו:
נחנורל ותענוני ועסק את
דלי עמו. הוה דומה למטר
סוחף (אשר סורף חת

27. Ziegenmilch in Ueberfluß, schafft dir und deinem
Gesunde Nahrung und Kost,
Und deinen Dirnen Gesundheit.

28.

1. Der Frevler flieht, wenn Niemand verfolgt,
Der Fromme ruht unerschrocken wie ein Löwe.
2. Ist Aufruhr im Lande, so sind der Herrschsüchtigen viele,
Ein weiser, rechtskundiger Mann wird die Ruhe erhalten.
3. Ein armer Fürst, der die Dürftigen drückt,
Gleicht einem Schlagregen, der die Ernte verdirbt.
4. Gesetzverächter preisen den Frevler,
Gesetzbeobachter werden unwillig über ihn.
5. Boshafte Gemüther wollen das Recht nicht einsehen,
Gottesverehrer ist Alles begreiflich.
6. Glücklicher ist der Dürftige, der in Einfalt wandelt,
Als der krumme Wege geht, wenn er gleich reich ist.
7. Ein weiser Sohn beherzigt Lehre,
Wer zu Schlemmern sich gesellt, wird seinen Vater beschämen.

סורעוים) נעת הנלורה, כי נזמן הזה יקור האנשים סהמטר ירום חת סדוהים למען הסקט רעזים לעתיד ואם נזה מטר סוחף יסחית חת סדוהים וינעל תקיחס, וימלח הדבר אשר קור ממו חוכל הוה המסחית, כן הנצר תחת אשר יקור הדל חת חלינתו וינצחו יסחית חת אשר נשאר עור נידר: (ד' עובי, האנשים העוזים חת הכורה ואינם סנזלים עולה על סכמם הם יהללו חת הנשע המולול חותה. חלל סמורי תורה יחברו נרשעים חלה ויחסוך המחמר הזה תלמוד לדעת חת עוזני התורה וסומרים, נהלל חת הנשע חו נהתגרם נס: (ה) אנשי, מי סחינו נעל מדות טויות לח יסיר בס מעלות טויות כי קנין סלמות נדעות ונח נסנת קנין סלמות נמדות: ומבקשי ה', הם היסרים. נלנותם חסר כל נחמחם קנין סלמות חתמחית נמדות הם יסירי בס סלמות נדעות ויזינו כל: (ו) טוב, נצר נח הכתוב היה ולעיל י"ט ח' נסנוי נסון ובס נסחיה ע"ז זה הכורה: סס כיון על סחולך נעקסות ומרמיה נחמרו מעקש שפתי, וכחן כיון על האים המנחל חסר לח ידע נלחור נדך הדור ע"י חוקי ומספסס סכל, והוה סוסח תמיד על סחי הספססס ויה סקש דרכים. נחנורל נים תנכחתי חת הכתוב טוב מעט ביראת ה' (נעיו ט"ו ט"ז): (ז) נוצר, הן אשר עתיד

Verbesserungen.

sind Böcke 1); 27. und genug Ziegenmilch ist da zu deiner Nahrung, zur Nahrung deines Hauses und als Lebensunterhalt für deine Dirnen.

28. 2. Bei der Empörung eines Landes sind seiner Fürsten viele; aber durch einen verständigen, erfahrenen Mann dauert der Zustand. 3. Ein armer Mann, der Arme unterdrückt, ist ein Regen, der wegschwemmt und kein Brot gibt. 7. Wer das Gesetz bewahrt, ist ein verständiger Sohn; wer aber mit

1) um Böcke kannst du Felder kaufen.

וְדִי | חֶלֶב עֲזִים לְלֶחֶם
לֶלֶחֶם בֵּיתָה
וְחַיִּים לְנַעֲרוֹתֶיהָ:

כח

נָסוּ וְאִין-רֹדֶף רָשָׁע
וְצַדִּיקִים כִּכְפִּיר יִכָּשֶׁח׃
בַּפֶּשַׁע אֶרֶץ רַבִּים שָׂרִיהָ
וּבָאָדָם מִבֵּין יָדַע בֶּן יֶאֱרִיד׃
גִּבּוֹר רָשָׁע וְעוֹשֶׂק דָּלִים
מִמֶּנּוּ סָחָף וְאִין לֶחֶם׃
עֲזָבִי תוֹרָה יִהְיֶה רָשָׁע
וְשֹׁמְרֵי תוֹרָה יִתְגַּדְּלוּ בָּם׃
אֲנָשֵׁי-רָע לֹא-יִבְנוּ מִשְׁפָּחָה
וּמִבְּקֵשֵׁי יְהוָה יִבְנוּ כֵל׃
מִזְבַּחַשׁ הוֹלֵךְ בְּתִמּוֹ
מַעֲקֵשׁ יִדְרָכִים וְהוּא עֹשִׂיר׃
נוֹצֵר תוֹרָה בֶּן מִבֵּין
וְרֹעֶה זֹלָלִים יִכְלִים אָבִיו׃

- (כז) תאכל הצער ותמכור העורות: (כז) ודי. פרנסתך. ללחמך ולחם ציתך תסתפק צחלצ העזים הדי מלילתו. והמשל כן הוא פני אלמך הדב המתמנה על הליצו' ישלם צחיקן וינהלם לאט. כי לא לע לס עושר וצחית יאכל פירות והקדן קיימת. גלה חזיר כשיתפסטו שמועותיו יתגבל התורה על ידו אז יהיו הכזשים לצוסיך התלמידים יהיו לו לשם ולצוטס הוד והדר:
- (ב) (א) נסו ואין רודף רשע.
- (ד) נסו הרשעים כשיצא אדם ויפלו צדד קל מאין רודף. ולדיק אמין לצו צהקצ"ה ככפיר אשר יצטח צגצורתו: (ב) בפשע ארץ דרים שריה שזה פורעניות לארץ צהיות שריה דרים ואין נשמעין לאדם: וצאדם מצין. יצטזיל מצין יתארך הפורענות מלצוא: (ב) גבר דס. דיון עם הארץ עושק דלים צדון על שמינו מתון צדון הדי הוא כמטר הסוחף את השדה ואין עושה פירות: סוחף. שוטף צמנה נסתחפה שדהו וכן

ת"א ורי חלב ונו' צרכית ט' נ"ז. חולין סס. צרכית ח' ד'. וצדיקים ובר' סס: עזבי ובר' צרכית ח' ז'. מבינה ח' ר':

(יד) (י"מ) נסחף אצריך נסחפו ומעדרו וכסלו: (ה) אנשי רע לא יצנו משפט. אינס משימים לצ לפורענות העתידה שיתצוננו זה וישוצו מדרכם וינללו. משפט יוסטי"ל צלע"ז כך פירש ר' תנחומא על דוד המלך. ומצקסי ה' יצנו כל טובה ודעה: (ו) טוב דס. אף עני שצתורה: הולך צתומו. צמעשים טובים: (ז) ורועה זוללים. מחצר לו כצלים והוא לשון

באור

העתודים ר"ל סיוליו וצדות: (כז) ודי, נס החנז יהיה למחיה ולמזון לק ולאנשי ציתך, ותתן גם חיים ימרחא לנערותיך, ר"ל לנערות חסר היו לפי דרכם לכל איש חומד ועשיר:

כח (א) נסו, הרשע היודע את מעציו הרעים מחדד לקול עלה נדף, וחזן לו מנוח לשבת

19. Wie das Wasser dem Gesichte seinen Schemen zeigt,
So auch des Menschen Herz dem Menschen.
20. Grab und Hölle werden nimmer satt,
Des Menschen Augen haben nie genug.
21. Silber versucht man im Tiegel, Gold im Ofen,
Den Menschen nach dem Werth desjenigen, was er lobet.
22. Walktest du auch den Narren mit Kleien unter der Stampfe,
Seine Thorheit könntest du nicht von ihm absondern.
23. Sei aufmerksam auf den Zustand deiner Schafe,
Leg dich auf Viehzucht.
24. Reichthum währt nicht immer,
Und die Krone dauert nicht für und für.
25. Ist das Heu weggeführt, so keimt junges Gras schon hervor;
Der Berge Kräuter sind eingeerntet.
26. Kleiden dich Schafe, junge Böcke lohnen dir deine Feldarbeit.

שמאלך תנחן ערך הכסף וזכור תכונת הסב, כן תנחן את האדם, שהם תולדו ללדון ולדעת את הפסוק כלל, תכונן דברים מהם משוואים אליו ויקראו נעניו ועי' תדע את תכונתו ומדותיו. ולדעתו כיון גם לא הראש' עזאזרו כפי מהללו, מה שתכונן להללו: (כב) אם תכחשו, ידוע שהם הקדש מעצורים את הכתמים מנבזיהם בניה אחרים בין סובלנותו כלל גדול. מנה מים ומוליכי' עליהם עקבדל עשו כחן מכתם ועי' יסירו הכתמים, ואחר שהי חסדו להסיר חולת כסילים חף הם במכתם ישימיהו. והוא קרוי יותר אל הענין תפירושים אחרים שהתורים שהם מכתסת עמם. כן מלאתי צנזור חכם (דעדרג' יין): (כג) ידוע, הערה על האדם להיות עוסק צנזור צמח דק, וכבר אמרו חז"ל למה נקרא שמו עשירות שמעשרות את צעליהם, ואחר שהם' עשיר ונביר לא לזון מקניית העדרים: (כד) כי, החוסן קניית הכסף והסב לא יעמוד לעולם, ובס מזל לא יעמוד על השפחה אחת לזר ודוד, כאשר מלאנו צהרל שטלה ממנו הכתר ונתנה לשוט אחר, וכלי היה לזני מקנה ועצדים לא היה להם מחיה אחרי כן, עיין שמואל (ז' ע' פסוק ט' י' י"א): (כה) גלה, אחר שגלה החזיר מן הסדה נראה דהא חדט הולמה, ובס עשיות הרים אשר ילמחו עלי עמל ויניעם נחשפו אל הניה ליהנות מהם: (כו) כבש'ם, למד הכנשים להתלשז בהם ומחיר שדם, מחיר הולחת הסדה ושלמו

Verbesserungen.

Blick des andern. 19. Wie im Wasser Angesicht gegen Angesicht gefehrt ist, so des Menschen Herz gegen den Menschen. 21. Schmelztiegel für's Silber und Schmelzofen für's Gold, und der Mann wird bewährt nach Verhältniß seines Lobes 1). 22. Zerstiebest du den Narren im Mörser unter Grüge mit der Reule, so wiche nicht von ihm seine Narrheit. 23. Bekümmere dich um den Zustand deiner Schafe, richte deinen Sinn auf die Herren! 25. Das Heu verschwindet, und junges Grün erscheint, und es werden der Berge Kräuter gesammelt. 26. Lämmer dienen dir zur Bekleidung, und des Feldes Kaufpreis

1) d. h. durch das Lob, was ihm Andere ertheilen. Im Aramäischen, : und der Mann durch den Mund eines Lobenden.

בַּמִּים הַפְּנִים לַפְּנִים

(יט) פרי מעלליו: (יט) כמים.

בֶּן לֵב הָאָדָם לְאָדָם:

(כ) מראה לתוכן הן מראות

שְׂאוֹל וְאִבְדָּה לֹא תִשְׁבַּעְנָה:

(כ) חזירו לפי מה שאלם

וְעֵינֵי הָאָדָם לֹא תִשְׁבַּעְנָה:

(כא) יודע שחזירו אורבו

מִצָּרָה לִכְסֶּה וְכוֹר לְזָהָב

(כא) כן הוא מראה לו

וְאִישׁ לְפִי מִהֲלָלוֹ:

(כב) פנים: (כב) שואל

אִם־תִּכְתָּשׂ אֶת־הָאוֹיֵל בַּמִּכְתָּשׁ

(כב) ואצדון לא תשבענה.

בְּתוֹךְ הָרִיפּוֹת בַּעֲלִי

(כג) מלקבל את הרשעים

לֹא־תִסּוֹר מֵעָלָיו אֹיְלָתוֹ:

(כג) לתוכם כסם שעיני

יָדַע תָּדַע פָּנָי צֹאנֶךָ

(כג) האדם רשע לא תשבענה

שֵׂית לִבְךָ לְעֵדְרִים:

(כג) מלשט אחד ילד הרע

כִּי לֹא לְעוֹלָם חֶסֶן

(כג) ולמלאות תאוותיו: (כא)

וְאִם־נָזַר לָרוֹר * דָּוָר:

(כג) מצרף. כלי עשוי לדרוך

נָלָה חֲצִיר וְנִרְאָה־דֶּשֶׂא

(כג) כסף והכור עשוי

וְנִאֲסָפוּ עֲשׂוֹבוֹת הָרִים:

(כג) לנחון זהב ואיש נדרף

בְּבָשִׁים לְלְבוּשָׁה

(כג) ומתחשז לפי מהללו.

וּמַחִיר שְׂדֵה עֲתוּדִים:

(כג) על ידי שהצדיות מהללו

* ואבדון קרי * פתח הבי"ת באתנה ובס"פ מפני העין

(כג) אותו דמנעו' הטוצים

הצא אחרים * ודור קרי * השי"ן דנושה לתפארת

(כג) נצחן לרצים אם טוב

* שואל וגו' תמיד ה' * ל"ג. אם חבתוש סיעה ט' * מ"ג.

(כג) אם רע: (כב) מבחש.

בבשים ובי' חגיגה ז' * י"ג. חולין ו' * פ"ד:

(כג) חסיתא מורטיו"ר צלע"ז:

שלך: (כה) נלה חציר. כשנגלה החציר צימיו ניסן ויראה הדשא ונאספו עששים ללמוח

(כג) הדיפות.

אז ייטב לך שיהיו גזותיהם של כצשים ללנושך: (כו) ומחיר שדה יסוו לך העתודים כי

(כג) הכדוכים צמכתם: צעלי.

באור

(כג) הוא צוכנא פילון

צמח, כן לצ האדם יודע מה שצנזר וזלזל עליו חס חזקה חס שנאה. ואחרים סיכרו סופה דקדא

(כג) צלע"ז; על שם שמעלין

צענין אחרי, לאחר שהוא מוסב על האדם עליו ולא על זולתו, וזה כי האדם ישיב מהות לזותו

(כג) אותו ומכין צור

צמה שישמע לו ממנה, ומהשפע שהוא יסוז לצ האדם לנחית צי עזמו (עיין הדל"ג). ואנכי חף

(כג) תמיד נקדש עליו: (כו)

שהנחתי צמים תרבימי דעת רוצ העם ציחור הכתוב הזה, בכל זאת לא מלחתי כל כך הדק

(כו) פני צאנך. אל

היטב ומצורח כאשר את נסתי לנצר דצרי שלמה, ולכן חזיב הנה ע"ד דרך ציחור הכתוב ועל

(כו) יקלו צעיניך להצטונן

הקורח לנחור: יוכל להיות הפנים צינוני פועל מרשם פנה, ויהיה פירושו כמו שהמים פנים

(כו) צם תמיד מה הם לריכים:

אל פנים שהם פנים תמיד אל אשר פני כצר ו"ל שהם מדונקים כל כך חלק צחלק עד שהם

(כו) כי לא לעולם

12. Der Kluge sieht das Uebel voraus und verbirgt sich.
Die Unbesonnenen fahren darauf zu und müssen büßen.
13. Nimm ihm weg das Kleid, warum ward er für einen Fremden Bürge,
Pfände ihn immer fremder Schuld halber aus.
14. Wer Frühmorgens seinem Nächsten einen lauten Gruß bringt,
Dem wird's als Fluch angerechnet.
15. Wie das Tröpfeln einer Dachrinne beim Regenwetter,
So ist ein zänkisches Weib, auch wenn sie besänftigt scheint;
16. Sie gelassen ertragen, ist nur Wind,
Das Mark seiner Rechten muß man zu Hilfe rufen.
17. Eisen schärft Eisen,
Des Menschen Einsicht der Freund.
18. Wer den Feigenbaum wartet, genießt seiner Frucht,
Wer seinem Herrn treulich dient, erlangt einst Ehre.
- לְהוֹלִמוֹ. וְלִדְעוֹתִי כִּי־זָנוּ, שְׁמִי שֵׁשׁ לֹא חָסֵה רָעָה וְהוּא סֹכֵן וְלֹא יִדְבַּק בְּגַד מְדֻמִּים חֲשָׁזוֹ שְׁעִי? תְּנוּחַ וְלֹא תִמְרָה עוֹד בְּרִיחוֹתָ כִּי חֵין סִיָּה סָה נִבְדָּה, לֹא יַעֲשֶׂה בְּלוֹם לְטוֹבוֹתָ, כִּי הוּא לֹא תִנוּחַ וְתַשְׁבּוּת כָּל יָמָיו. חֲזַל תְּרוּסָה חֶחֶת לִמְכַת חֵסֶה כֹּהֵם רְחִיבָה, שִׁקִּיחַ שְׁמֹן יִמְיוֹ, רִ"ל כֹּחַ יָדוֹ הַיְמָנִית וְעִי' תַּסְתַּק הָאֵלֶּה הָרָעָה. וְהַמַּשְׁכִּיל יֵצִין, כִּי לֹא וְלִיָּתִי לֵב לֹת בְּמִקְרוֹם סִכָּסָה שְׁלֵמָה, חֲזַל מִי שִׁדּוּעַ הַכֹּנַעַת הַנֶּסֶם בְּחִלּוֹת הַקֹּדֶם לֹא יִתָּמֵם עַל דָּבָר עֲלֵת הַחֲסֵם הוּא חָסֵר יָעַן לַעֲמֹד לִשְׁחֹל צָעִל וּמִקְלֹר יִנְדֹּד לֹא, כִּי הַמְּכַר לֹא יִגְוֶה: (י"ז) בְּרוּל, הָעֵרֶה עַל הַתְּרוֹמֹת וְהַיְרִיעוֹת זָקֵן זָנִי חָסֵה לִמְעַן יִחַדְדוּ שְׂכָלָם, וְאַחֲרַי כְּמוֹ שֶׁהִנְחַל יִחַדְדוּ עִי' בְּרוּל, כֵּן יִחַד חֵסֶה חֶת רָעָה. וְהַמַּחֲמֵר הוּא רַב הַמוֹסֵר יִתְצַרְרוּ עִי' כְּתֵם עֲנִינִים כְּנֻדִּים בְּחִמְתָּה הַמוֹסֵר: (יח) בְּרִצָּר, הָעֵרֶה עַל הָאֵדָם לְהִיֹּת שׂוֹמֵר דְּזָנִי חֲדוּנִי בְּחִמְתָּה וְלִסְתֹּם זָנוּ לַעֲשׂוֹת חֶת חָסֵר יִצְוֶה עָלָיו, כִּי עִי' יִזְכֶּה לְבָדֹד חָסֵר יִצָּח לְאַחַר זָמַן בְּסִפְתָּה חֲמוּתָהוּ כְּאַחַר יִחַלֵּל צַעַל הַחֲלָהָה חֶת פְּרִי עֲמָלוֹ לְאַחַר זָמַן: (יט) כְּמִ'ם, רוֹצֵה הַמַּפְרָסִים מִפְּרֻסָּהוּ כְּמוֹ שֶׁנִּכְחַח תְּמוּנַת פְּנֵי הָאֵדָם

Verbesserungen.

Kluge sieht das Unglück und verbirgt sich; die Einfältigen gehen fort, und müssen büßen. 14. Wer seinen Nächsten mit lauter Stimme schon am frühen Morgen grüßt 1); dem wird es für einen Fluch gerechnet. 15. Eine rinnende Dachtraufe am Regentage und ein zänkisches Weib sind einander gleich. 16. Wer es verbirgt, verbirgt den Wind 2), und das Del in seiner Rechten, das ruft 3). 17. Eisen wird durch Eisen scharf, und ein Mann schärft den

- 1) ein Grüßen, welches in Segenswünschen besteht.
- 2) dieser verräth sich durch sein Getöse, und so das zänkische Weib.
- 3) hat Jemand Del in der Hand, so verräth sich dieses einem Andern durch den Geruch; das Del ruft es dem Andern zu, daß es da ist, und so die Zänkerin. Vergl. die Kommentare ורפי מכלל ירמי ורבינ.

- פֹּדַעֲנוֹת הַצֹּאֵל עַל (יג) פֹּדַעֲנוֹת הַצֹּאֵל עַל
הָאֶרֶץ וְנִסְתַּר הַיּוֹמָה
שֶׁמֶשׁ יָדוּ מִן הָעֵצִיר
וּפְתָאִים לֹא נִסְתָּרוּ
לֹא עֲזָרוּ צֶדֶק רָעָה.
וְנִעְסָו וְנִפְסְדוּ: (יד) וְנִעְסָו וְנִפְסְדוּ: (יד)
כִּי עָרַב זֶר. אֲדָם
שֶׁנֶּעֱשֶׂה עֶדֶז בֹּרֶם
שְׁאוֹמֵר הַדִּיּוּן לַמְּלוּה
קָח צִדּוֹ: (יד) מִבְּרֶךְ
רָעָה. יֵשׁ מִשְׁכָּח אֶת
חֲזִירוֹ יוֹם יוֹם וְהִזְכִּירָה
נֶהֱפָכָה לְקַלְלָה שְׁאוֹמְרִים
עֲלָיו שְׁהוּא וּוְתֶדֶן (טו)
צִמּוּמוֹ וְעֵסִיר וְהִכָּל
צֹאֵן וְשׁוֹאֲלִין מִמֶּנּוּ
וְהַמְּלָכוֹת מִתְבָּרֵז צו
לִבְנוֹת מִמּוֹן כִּךְ נִדְרֵשׁ
צִמּוּם עֲרִיבִין. וְעוֹד
יֵשׁ צִמְדֵּשׁ ר' תִּנְחוּמֵל
כִּנְגֵד צִלְעִם שְׁהִיָּה
מִצֶּדֶךְ אֶת יִשְׂרָאֵל צִקוֹל
רֵם שֶׁנֶּאֱמַר וְיִשָּׁא מִשְׁלוֹ
וְגו' (מִדְּצֵד כ"ג) ל'
נִשְׁאֲלוֹת קוֹל וְסוּפֵר יַעֲזֵר
לְהַחֲטִיֵּא: (טו) דִּלְקָ
שׁוֹרֵד. גֶּשֶׁם הַכּוֹטֵף מִן
הַגֶּב לַתּוֹךְ הַצִּית וְטוֹרֵד
אֶת צִנִּי הַצִּית: צִנִּי: סְבִירִי.
יוֹם גֶּשֶׁם שֶׁהֵלֵךְ נִסְגָּדִים תִּיא
צִצְתִּיהֶם: וְאֶת מְדִינָה
נִסְתָּרָה. שִׁיָּהֶם שׁוּן:
- צִפְנִיָּה לִפְנֵי רוּחַ (טז) צִפְנִיָּה לִפְנֵי רוּחַ.
מִי שֶׁסָּצוֹר לְשׁוֹמֵר מִתְזַנּוּתִיהָ לְפָנֶיךָ רוּחַ הוּא כֶּסֶם שֶׁאִי
אֶפְסֵד לְפָנֶיךָ הַרוּחַ כֵּן הִיא לֹא תִפְסֵה: וְשֶׁמֶן יִמִּינוּ יִקְרָא. קוֹרֵא הוּא הַלְדַּעַת לְצוֹא
עֲלָיו עַד שִׁיִּגְרֶסֶה כַּמְּלֹדֶע הַמִּטְבֵּחַ צִמֵּן צִבֵּן יָדוּ הַיּוֹמָנִת: (יז) יָחַד פְּנֵי רָעָהוּ.
יָחַד. ת"ח מִחֲדָדִין זֶה לְזֶה צִבְלָה: (יח) יָאֵבֵל פְּרִיָּה. וְכֵן שׁוֹמֵר אֲדוּכָיו יִכּוֹדֵד וְיִאֲכַל
- יָשִׁמֵּר אֲדָנָיו יִכְבֵּד: (יח) יָשִׁמֵּר אֲדָנָיו יִכְבֵּד.

*מדינים קרי

מִבְּרֶךְ וְגו' עִירוֹצִין ב' ט"ו. דִּלְקָ שׁוֹרֵד יִצְחָק ב', ס"ב. בְּרוֹל
וְגו' תַּעֲנִית ח', ז' נִצָּר וְגו' צִבְלָה ט', כ"ו. עִירוֹצִין ה', כ"ד:

באור

וְחִנּוּ כְּרָאוֹי מִשְׁמַח צִחְלָק, וְחִיּוּצֵי לֹא יִחַרְפוּהוּ, צִדְקָתָם אֶת צִנִּי מוֹרֵה עַל לִדְקָתוֹ כִּי עֲשֵׂה חֶסֶד
חֶסֶד מִיֵּטֵל עָלָיו. וְכֵתוּ זֶה חֶסֶד נְעִים זְמִירוֹת וְיִשְׂרָאֵל בְּחָצִים בִּיד גְּבוּרָה בֵּן בְּנֵי הַנְּעוּרִים אֲשֶׁר
הִגְבִּיר אֲשֶׁר מִלֹּא אֶת אֲשַׁפְתּוֹ מִחֶם, לֹא יִבוֹשׁוּ כִּי יִדְבְּרוּ אֶת אוֹיְבֵיהֶם בְּשֹׁעַר:
(יב) שְׁרוֹם, כִּזְר שִׁירְשָׁתוֹ לְעִיל (כ"ג ב') (יג) קָח, כִּזְר שִׁירְשָׁתוֹ לְעִיל (כ' ט"ו). וְכֵחָן כְּתִיב
נִכְרִיה, הַנִּכְתָּה לְעִיל נִכְרִים, וְחִיּוּ סֶפֶק שְׁהוּא מִיֵּסֵד עַל הַחֹזֶק: (יד) מִבְּרֶךְ, רָצוּ דְעוֹת הַמִּסְרָסִים
צִבְתָּה אֶת וְרִנָּה חֲמִיר שְׁכִינֹתָה, עַל הַחֶסֶד הַמְּהֻלָּל חֶסֶד חֲזָרוֹ חֶסֶד הַטִּיב עֲמִי, וְעִי"ז הוּא מְהֻלָּל
עָלָיו נִקְשָׁת רָצוֹת וְשׁוֹחֲלֵי דָר עַד כִּי יִרַע לוֹ צִבְלָה זֶה וְתִהְיֶה לוֹ לְקַלְלָה. חֲמִנִם לֹא יִדְעִתִּי חֶסֶד
נִכְוִים הַכּוֹרֵה הַזֶּה צִבְלָתִי, הַכְּתוּב וְלֹמֵה חֶסֶד בְּכֶרֶךְ הַשֶּׁכֶם? וְלִדְעִי הוּא מִיֵּסֵד עַל הַכּוֹרֵה שְׁלֹמֹעַלֵה,
וְלֹמֵה זֶה לֹמֵר שֶׁחֶסֶד הַעֲנִי חֶסֶד הַכּוֹרֵה לְנֶכֶד אֶת רָעָהוּ צִבְלָה יוֹם צִנְקֵה שֶׁכֶּסֶד דְּהִיּוּצֵי צִבְלָה לֹא
אֶת הַכּוֹרֵה לִלְוֵה לְחִלּוּסוֹ צִבְסוֹת יוֹם וְנִמְלֵא הַצִּנְקָה הַזֶּה שֶׁהוּא מִצֶּדֶךְ אֶת רָעָהוּ שְׁהִיא קַלְלָה

העשן ונצטליס דערק עין,
 כמו עתה ענן הקטרת.
 וחלקו דעית המסרסס
 ככתבו סוף, וסרז ר'
 יחזק סאטנאז צססרז
 ספס חמס סרס עתה ס'
 רחמיס מלסן נאס, וסס
 דר: (ז) נפס, הוה
 מאמר נסיוני ועימד למסל
 על כמס עניניס מוסריס.
 צומן סיהס הארס סצס
 יצוס נפס יומססו דרבנר
 ויחססו לחין חלז
 צומן סירעס וחומד לחכול
 יסיה כל דרז וחסינר
 מר ורע נעוס מתוק
 לחסר. ויחמנו מלמוד לצחון
 כל דרז למי ערן המקכל
 וחלז תאמר סהוה רע
 למי סמחס צו חס, חר
 סהוה טרז למי סחצו
 חס, כי חס הנחון תחלס
 לדעת תכונת הממחס חר
 המתחצצ. וצעלי המוסר חמרן
 נפסשכעס האיס מתססס
 וסמח צחלקן וחיוו נצסל

5. Besser offenerherziger Tadel,
 Als allzuschonende Liebe.
6. Eines Freundes Schläge sind Freundschafts-
 bürgen;
 Feindes Kuß ist leerer Dampf.
7. Der Satte tritt Honigseim mit Füßen,
 Dem Hungerigen ist das Bitterste süß.
8. Wie der aus seinem Neste vertriebene Vogel,
 So der Mensch, der aus seinem Vaterlande
 wandern muß.
9. Balsam und Wohlgeruch erfreuen das Herz,
 Auch des Freundes Anmuth im herzlichem Rathe.
10. Deinen Freund, und deines Vaters Freund,
 verlaß nicht,
 So darfst du deinen Bruder nicht angehen,
 wenn Unfall dich trifft; —
 Der nahe Nachbar ist besser, als der entfernte
 Bruder.
11. Werde weise, mein Sohn! so erfreuest du mein
 Herz,
 Und ich kann den Lästler widerlegen.

לסון. הוה יכוס נפס לח נחצז נעיוני המתורות ללסס, חלז נפס רעבס וסוה הנצל לסון וצולע
 כל מר מתוק, הוה יתיר עמור לעסות כל עול וחון למען מלס תאורו: (ח) כצפור, כלרס
 הסור חסר תילל ותקון צעת ירסו חיתס מן סקן חסר הכינס לה, כן חס חסר הוכרס לעוס
 חרן מולדו וצית חיו (לרחוק נדור למגן מלוח מקס מנוחס: (ט) שמן, ידוע כי למס תנחנ
 חרנית הקוס יצוחר תמיד צמקוס ועד חנסיס מיוצת מריחיס וסמני חסרסמין וקטורת נס'
 חס החויר מן החדוס, וצוחר יסיוו חס הנסס וחמר כמו סססמין ורקטרת מסמחיס חס הלז,
 כן מתק צוסס הרוע הצז מעלס נפס, צומן סיתיען חרסס עס ריע חורס ויחמון, וסוה ונתן לו
 עלס צל נססו, וסמס סמלס מלצת חין סירוסס יותר כי חס כמו מן כלומר המתק הצז
 מן עלס הנסס: (י) רעך הערס סיוחר חרסס להצק צייעור וצריע חרותיו וכלל יענס, וחמר: סחס
 יסיה לך ריעיס יסיוו ערן בס ציוס חידך ולס תנטרך לצז צית חחין, וחמר עוד סוס דרז
 נסיוני ססוז סכן קרזז מחס נחוק, סלסעמיס יסיה הריעות וסרסס יותר מלייס צין סכניס וריעיס
 הקיוציס יחד קרצת הלז, מחסר תסיה מלייס צין חחיס צני חס אחד, וכחילו חמר: (כ) בעססער
 חיון טהיילנעוהעכרער פרייכר חלס חיון גלייבליטיגער ברודער), חלז סחוני תרבמתיו כססו
 לסוחרו לסן נתן מחד: (כא) חכס, דרז כחצ צנוו להעיר חס לצו צחכסס, וחז ססוליו צן סכין

Verbesserungen.

des Thoren Unmuth ist schwerer, als beide. 6. Treu gemeint sind Freundes
 Wunden, aber reichlich 1) des Feindes Küsse. 8. Wie ein Vogel, der von
 seinem Neste wegfiegt, so ein Mann, der von seiner Wohnstätte wegwan-
 dert. 9. Del und Rauchwerk erfreuet das Herz, und süß ist Einem der Freund
 durch Herzensrath 2). 10. Deinen Freund und deines Vaters Freund verlaß
 nicht; doch in deines Bruders Haus geh' nicht am Tage deines Unglücks!
 Besser ein Nachbar in der Nähe, als ein Bruder in der Ferne. 12. Der

1) wie העתה דברים Neben häufen. (Ezechiel 35. 13.)

2) and. und süßer ist Einem der Freund, als eigener Rath.

- אף. ומי יעמוד לפני (ה)
קבלתו של קהל ונוקס:
(ו) ונעתרות. ל' גודל
כמו העתרתם עלי
(יחזקאל ל"ה): (ז)
חבוס נופת. תדמוס
זדגל כמו יצוס קמינו
(תהלים כ"ד): כל מר
(ז) מתוק. כל דבר מר
מתוק לה ויש לפתור
צתלמיד חכם המראה
את עלמו כשזע שאינו
(ח) מתאזהר לדברי תורה
לתאות כפש תזוס
נופת אף העעמים
(ט) המיוסזים על הלז
אינס חסז' עליו
והמתאזהר לה אפילו
זכרים הצאים לו
זמרירות וזיג'ע' הס
(י) מתוקים לו: (ה) נורדת
מקנה. שהולכה
ומטלטלת כן האיש
הנודד ממקומו ת"ח
הנודד מן הלמוד מלחזיר
(יא) על גרסו: (ט) שמן
וקשורת. ריח שמן
אפרסמון וריח קטרת
משמחין לז' ותתק
דערו מעלת נפש. מי
זחצרו מקרבו וממתוק
לו זדצדיו הוא טוז
ממה שנספסו. יועלתו.

מוֹכַח תּוֹכַחַת מְגִלָּה
מֵאַהֲבָה מִסְתָּרֶת:
נַאֲמָנִים פָּצְעֵי אוֹהֶב
וְנִעְתָּרוֹת נְשִׁיקוֹת שׁוֹנֵא:
נֶפֶשׁ שִׁבְעָה תָבוּס נֶפֶת
וְנֶפֶשׁ רֵעֶבָה פֶּלֶם־מֶר מְתוֹק:
כַּצֶּפּוֹר נִוְדָדֶת מִן־קִנְיָה
בֶּן אִישׁ נִוְדָד מִמְּקוֹמוֹ:
שֶׁמֶן וְקִמְדָת יִשְׁמַח־לֵב
וּמֵתֵק רֵעֵהוּ מֵעֵצֶת־נֶפֶשׁ:
רֵעֵךְ וְרֵעָה אָבִיךָ אֶל־תִּעְזֹב
וּבֵית אָחִיךָ אֶל־תָּבוּא בָּיִם אֵידֶךְ
טוֹב שָׁכֵן קָרוֹב מֵאֵח רֵחֹק:
חֶכֶם בְּנִי וְשִׁמְח לְבִי
וְאַשִׁיבָה חֶרְפִּי דְבָר:

* יתיר ה'

נאמנים ונו' תענית ב' כ'. סנהדרין י"א כ"ה. נפש שבועה
קמח ח' ל"ז. כצפור ונו זכיות ט'. נ"ה. חנינה ח' ט'. טוב
שכן ונו' מליעה ז' פ"ח. חכם בני ונו' זכיות ח' ד'. שנת
ח' י"ד. ערוצין ז'. כ"ח:

ד"א ומתק דעבו המכסיר מעשיו סהן מתוקים להקדוש דרך הוא טוז לו ממה שהא
ממלא תאות לזו. (י) רעך ורע אביך. הקצ"ה שנקרא רע לישאל ורע אצין שחיצ
את אצותיך: אל תעוז. אם עזת יצא עליך פורענות: וצית אחיך. אל תצטח צצני
עשו וישמעאל שיקדצון. מלינו כסגלו ישראל לזכל היו אומרים למוליכיהם צקולר
צצקסה מכס הוליכונו צדך אחינו צני עשו וישמעאל והיו צני ישמעאל יולאים לקדחתם
ומקדמין אותם צמיני מלוחים ונודות נפוחים: מאח רחוק. טוז שישכן ציניכס הקרוז
לקוראיו משתזואו אלל אח שנתרחק לאמר יקרצו ימי אלל אצי ונו' (ראשית כ"ו):
(יא) חכם בני. התחכס צני ושמח לצי. ותהא לצי שמח צך: (יב) ערום ראה, רואה

באור

אבכה מסתרת, לפי שמחוק האהצ' לזצר אל רעבו את אשר ידצר האדם על לז עלמו, חמס
יש צני חס המסתרים רת האהצם הזאת מדאנה מוצר חולי יתנו רנו לז עמיתם, ואהצם הנדמי
הזאת מסתרת את האהצם האמתית: (י) נאמנים, הסלעים אשר יעשה האיהצ לז. רעבו צהיכיה
ארתו ונענסו על העוני, הם נאמנים ואחרות אמתים על האהצה שהיא צתמיתם הלז: ונעתרות,
כל נשיקות השונא אשר נראה כחוסצ ונלזו ונרנו הם רק נעתרות, והם האומים העוליים מן

- סקר' על דעהו לחדשהו
ויהססלו צעין זולתו ,
הוא סוגה את הדבא חסר
גרס לו דעה , כי יצר
חומר לו שחי חסר להיות
חיהו על דבר הדעה
חסר עשה לו , וזוהו
נעשה פה חלק יוצר
לו נחלק לבין דרגים
ערים ומען הזמין לו
מרחק מקום שיפול סס.
והתחבר הזה נמוץ מחוד ,
כי החלקות תצוה לורי
נסילה :
25. Ist sein Ton noch so lieblich,
Traue ihm nicht, siebenfache Lücke ist in seinem
Herzen.
26. Ist gleich der Haß verborgen in einem Schwall
von Worten,
Die Bosheit kommt endlich doch an den Tag.
27. Wer eine Grube gräbt, stürzt selbst hinein:
Der Stein rollt zurück auf Den, der ihn gewälzt.
28. Lügenhafte Zunge haßt, den sie beleidiget hat,
Durch glatte Worte bereitet sie ihm den Fall.

27.

- כז (א) אל תהלל, אל
תפאחר עכשיו דבר
שעתיד להיות ליום מחר ,
להיות שלא תוכל לדעת
מה יולד לך היום שום
עכוב או ענין מנצל
מחשבותיך . ולפי שהזמן
מוליד הקירות יקראו
הקירות ילדים .
והמור חכמי המוסר
שלם חין לספר שחם
עד אחריתם , תצוה
השדה והכרם עד האספס
צחור צניות והבזור
עד סורו ממלחמה , וחסיד עד סורו אל קצרו . (מדברי החכם
כסס שאין לך להסתכל במה שאת לעשות , כן לא יזוה מלך
הימים והחכמה להסתכל על מה שעשית כבר כי תהיה צפם
המהולל העצם תהיה : (ג) כובד , סס לזיבדא שני
בשמים כדים נצטעם חסר נהסח ויטחו את נוסחיהם , ואמר
שעל כל זאת תקר כח הסבל לזאת עול הכעס חסר יכעס
החול , דבריו דמעשו ותנועותיו . ולפולת העני נכתנים
נמזכות כחילו סס ועלם הכוזב והמחש , ונכין הוא מלך ע"ס
חיקי הענע , שהכזות לא יתרגם לפי הבורל והקוטן
כי חס לפי רצו החומר שפעלישע שווערע) : (ד) אכזריות ,
מדת החיות כשתכנז נחם הדין חכמי לא תחם על סוס דבר .
והאף הוא ששף שטף ומעזיר הכל , חל כל זאת לא תפעל
כל כך דעה נצז האדם כמות הקנאה שאין דבר עומד נגד
הקנאה והאחר חכמי המוסר שלם דברים חין להם רפואה ,
וקנא ועיניו כח מחמת עללה , ושחם כח מחמת קנאה :
(ה) שובה , מוטב לחס לשמוע תוכחה חמת' מרעהו
המוקם להטיב מעשהו , מזהירות לו חרוב חסר מחשבתו
הלמונה כלנו יעמוד מנגד כלנו הוכיח את מעשיו על פניו .
וקרא חות' :

Verbesserungen.

redet 1), glaub' ihm nicht! denn sieben Gräuel sind in seinem Herzen.
16. Verdeckt wird Haß durch Täuschung 2), enthüllt wird seine Bosheit
in der Volksversammlung. 18. Die falsche Zunge haßt, die sie niederdrücken
will; und ein glatter Mund bereitet Sturz.

27. 1. Es lobe dich ein Anderer, und nicht dein Mund, ein Fremder,
und nicht deine Lippen. 3. Schwere hat der Stein, der Sand eine Last; aber

1) eig. wenn er lieblich macht seine Stimme. 2) השאף täuschen.

כִּי־יִחַנַּן קוֹלוֹ לִלְתַּאמֹּן־בּוֹ (כה) שוֹנֵא יִכְכֹּר (ויסקוויים"ט
 כִּי שָׁבַט תּוֹעֲבוֹת בְּלִבּוֹ: (כו) זלע"ז) (כו) תִּכְסֶּה
 תִּכְסֶּה שְׁנָאָה בַּמִּשְׁאֹן (כו) שִׁנְיָה. הַעֲשֶׂה מַעֲשֵׂיו
 תִּגְלֶה רַעְתּוֹ בַּקֶּהֶל: (כז) שֶׁהוּא שׂוֹאֵת חֶסֶד אֵת
 כִּי־הָאֵל שָׁחַת בָּהּ יִפֹּל (כז) הַדָּדֵר הַשְׁנֵאוֹי לַהֲקַצ"ה
 וְגַלְלֵה אֶבֶן אֵלָיו תָּשׁוּב: (כז) סוֹף שֶׁהַקַּצ"ה מִגְלֶה
 לְשׁוֹן־שָׂקֶר יִשְׁנֵא דָבָר (כז) דַּעְתּוֹ צָהֳלִי שִׁכִּירוֹ צוֹ
 וְיִפֹּה חֶלֶק יַעֲשֶׂה מִדָּחָה: (כח) שֶׁהוּא דַּעַת: (כז)
 כוּרָה שֶׁחַת. כְּנוֹן זֵלַעַס
 שֶׁהַשֵּׁיט עֵלֶה לְצִלָּק
 לַהֲחִיטֹא יִשְׂרָאֵל וְהַפִּיל
 מֵהֶם כ"ד חֶלֶק וְצֹא
 לַמִּדִּין לַתְּצוּעַ שִׁכְרוֹ
 וְהַדָּג צִיד יִשְׂרָאֵל:
 וְגוֹלֵל. כְּלוּמַר סוֹפּוֹ
 שֶׁל הַמַּעֲמִיד מִכְשׁוֹל
 שִׁכְשׁוֹל צוֹ. וְגוֹלֵל אֶצֶן
 מִגְלָגְלוֹ מִמָּקוֹם לַמָּקוֹם
 שִׁכְשְׁלוֹ צוֹ צִנִּי אֶדֶם:
 וְהַגִּדָּה פוֹתְרוֹ צֹאצִימֶלֶךְ
 שֶׁהֵרֵג שְׂצֻעִים אֲחֵיו
 עַל אֶצֶן אֲחֵת וְסוֹף
 מֵת צֹאצֶן שֶׁנֶּאֱמַר
 (סוֹפְטִים ט') וְתִשְׁלַךְ
 אֶשֶׁת אֲחֵת פִּלְחָה דָּדֵר
 וְתִדְרֹן בִּגְלָתוֹ וְגו': (ג)
 (כח) יִשְׁנֵא דָבָר. מִי
 שֶׁמִּקְצֵל לְשׁוֹן הַרֵעַ
 שׁוֹנֵא אֵת הַכֹּדֵכֵאִים
 תַּחֲתֵיוֹ שֶׁכֵּן עַל לְשׁוֹן
 הַרֵעַ דָּרָךְ שֶׁאוֹל לְדוֹד
 וְהַרֵעַ נֹרֵץ: וְיִפֹּה חֶלֶק.
 פֶּה שֶׁל חֶלְקָקוֹת:
 יַעֲשֶׂה מַדְחָה. עוֹשֶׂה
 דִּיחוֹי שְׂדוּחָה אֵת
 מִקְצָלוֹ מַעַל הַקַּצ"ה:
 כִּי (א) אֵל תִּתְחַלֵּל. אֵל תִּתְפָּאֵר עַכְשָׁיו צִדְדֵר שְׂעִתִּיד לִהְיוֹת לְיוֹם מַחֲדָה: לֹא תִדַּע
 מֵה. אִידַע יוֹם שֶׁמֶל הַיּוֹם יוֹלֵד שׁוֹם דַּעַת וְצִטַל מַחֲשָׁבוֹת מַחֲדָה: (ג) וְנִשְׁלַל.
 מִשָּׂא: וְכַעַם אוֹיֵל. שֶׁהַאוֹיֵל מַכְעִים לַהֲקַצ"ה גוֹרֵם לַהֲצִיֵּא כַעַם לַעוֹלָם: (ד) וְשִׁמְךָ

כו

אֶל־תִּתְחַלֵּל בְּיוֹם מַחֲדָה (ח) כִּי לֹא־תִדַּע מַה־יִּלְד יוֹם:
 יִחַלְלֶךָ זֶר וְלֹא־פִיךָ
 נִכְרִי וְאֶל־שִׁפְתֶיךָ:
 כִּי־בֹד אֶבֶן וְנִשְׁלַל הַחֵלֶל
 וְכַעַם אוֹיֵל כִּי־בֹד מִשְׁנִיָּהֶם:
 אֲכַזְרִיֹת חֲמָה וְשִׁמְךָ אָף
 וְיָמִי יַעֲמֹד לִפְנֵי קִנְיָהֶה:

ת"א תִּכְסֶּה סִיטָה ח' ט'. וְגַלְלֵה אֶבֶן עֲקִידָה שַׁעַר ס"ג. יִחַלְלֶךָ זֶר
 נִדְרִים ח' ה' ס' סִיטָרִין ח' ס"ג:
 עוֹשֶׂה מַדְחָה. עוֹשֶׂה
 דִּיחוֹי שְׂדוּחָה אֵת
 מִקְצָלוֹ מַעַל הַקַּצ"ה:
 כִּי (א) אֵל תִּתְחַלֵּל. אֵל תִּתְפָּאֵר עַכְשָׁיו צִדְדֵר שְׂעִתִּיד לִהְיוֹת לְיוֹם מַחֲדָה: לֹא תִדַּע
 מֵה. אִידַע יוֹם שֶׁמֶל הַיּוֹם יוֹלֵד שׁוֹם דַּעַת וְצִטַל מַחֲשָׁבוֹת מַחֲדָה: (ג) וְנִשְׁלַל.
 מִשָּׂא: וְכַעַם אוֹיֵל. שֶׁהַאוֹיֵל מַכְעִים לַהֲקַצ"ה גוֹרֵם לַהֲצִיֵּא כַעַם לַעוֹלָם: (ד) וְשִׁמְךָ

באור

תַּחֲסוּכָהוּ אָף כִּי יִדְרֹךְ זַחֲחֻנוֹיִם וְדָנִי חָן כִּי זִלְצוֹ אֶסְוִיִּם שְׂעֵה חוֹעֲזוֹת לַהֲרַע זִכֵּל אֲשֶׁר יוֹכֵל:
 (כו) תִּכְסֶּה, הִכְחִיז לִהְיוֹת תִּתְכַּסֶּה, אָף שֶׁשְׂנֵאתוֹ מִכּוֹסֶה: בַּמִּשְׁאֹן מִשְׁחָן שְׁחִין כְּלוּמַר זִדְדֵיו
 דְּנִיִּים יִסֵּם הַמַּחֲמִיטִים אֵת צַעֲלוֹהֶם, צִנִּי זֶחַת יִצָּח יוֹם יִתְנַלֵּה דַּעְתּוֹ צָהֳלִי, כֹּאשֶׁר צֹא לְצִיֵּי דָדִירָךְ
 מִשָּׁל צִנְתִּיז שִׁלְחֻחוֹ: (כו) כוּרָה, דִּיֵּה אֵת הַרֵעַ אֲשֶׁר יוֹמֵן הַחִיִּם לַעֲשִׂית לַהֲרַעֵר נַחֲסִיית
 צִדֵּר וְהַמֵּר כִּי כוּרָה צִדֵּר הוּא הַקַּצ"ה אֵלִיִּהּ וְהַסִּינִן יִסֵּל צֶה סִיטָה יִסֵּל צֶה רַעֲיָה. וְגוֹלֵל אֶבֶן,
 כִּמוֹ שֶׁהַשֵּׁיט הַחֲזָן לְסוֹל עַל מִינִיפָה, כֵּן חֲשׂוֹד הַרֵעַ עַל צַעֲלוֹ: (כח) לְשׁוֹן שָׂקֶר, מִי שְׂדוּצֵר

- ויהי' סי' הכתוב, מתעבר
על ריב לח' לה' הוא
דומה למחזיק בחזון
כלל עובר, אשר לח' זיוק
לו כלום והוא מסיתו
לחזק לו דמחזיקו בחזון:
(יח) כמתלהלה, שסור
לה' ולדעת ל' סעודה
הוא ענין לחות כחדם
הנלחם ולא ידע מה
לעשות, ולתען עשות דבר
יורה דברים המזיקים:
(יט) האים חסר
ירמיה את רעהו ויהמר
הוא מחזק חני, שלא
עשה זאת כי אם לשחוק:
(כ) באפס, אם חסר
העולם יכזה הוא מעלמו,
כן במקום שאין שם נרנן
הדרך את הריב ומחזקו,
ושחוק מדון, כי צטול
הפנה ושנות המסור:
(כא) פחם, כמו שניונים
לפחם למען עשות בחלים,
ועלים לעשות אם, כן
לניונים לחים ומדנים לחזק
ריב, כי אם יש אחד מן
המריצים חותם שלום,
אז שלא יהיה צלחם חים חורב מדנים ופסק הריב מהר: (כב) דברי, נבר משה
לעיל י"ח ח' עי"ט: (כג) כסף, כסף המזוקק מסינים והוא הפסולת אשר נמתכות ויש
צו קנה כסף ומחזקו לנן ונקח צ"ח (גלעטטע) המלוכה על חנם סהרורא וחסדו שהיה כלו
כסף, וחינו צלחת רק חים, כן שפתים דולקים (והוא תלך לרצו חסדו ורעות אשר צטטו חלקן לטון
הזה): ולב רע, שאין תוכו נדור: (כד) בשפתיו, צדדו יכיר הסודא, יסתיר הסודא, ובקרביו שות
מרמה יחסדו כל מומתיו להרע לרעהו: (כה) כי יחנן, אל תמן אל דבריו האלה ואל תחזם לשמוע את

Verbesserungen.

weiser, als fliehen, die mit Einsicht antworten. 17. Wie Einer, der den Hund bei den Ohren faßt, so, wer im Vorbeigehen sich ereifert über fremden Streit. 18. Wie ein Wahnsinniger 1), der Feuerstrahlen 2), Pfeile und Tod um sich wirft. 20. Wo kein Holz mehr ist, erlischt das Feuer; und wo kein Ohrenbläser ist, hört der Streit auf. 21. Kohlen dienen zur Gluth, und Holz zum Feuer; und ein zänkischer Mann, im Streit zu entscheiden. 22. Worte des Ohrenbläfers sind wie Lefkerbissen, sie dringen hinab in's Innerste des Leibes. 23. Schlacken=Silber 3) über ein irdenes Gefäß gezogen — brennende Lippen 4) und ein böses Herz. 24. Wenn er liebeich

1) Sirisch אתלהלה seiner Sinne nicht mächtig sein.

2) im Sirischen זיקא der Blitzstrahl, im Aramäischen זיקקין Funken.

3) d. h. noch nicht gereinigtes Silber.

4) d. h. voll der freudigsten Freundschaftsversicherungen.

העוצר להתעצר על ד"צ (יז)
לא לו הרי כאוחז צאזי
כלל הגורם שיטתו
על חכם : (יח)

כמתלהלה, כמתיגע
לירו' זיקים של אש
כמו וזיקות צערות

(שם כ). מל' זיקוקים.
דינור. ד"א זיקין.
פרוכזילא"ש זלע"ז מל'
אצני קלע (זכרי' ט.)

וכן צגמ' זיקתא פסיק (כ)
לן ויורה חיליס ומות:
(יט) בן איש דמה.

חזירו	מדרכי	חיים	(כא)
לדרכי	מות	כשחזירו	
מרגיש	סהול	מתעה	

אומר מלחק חני :
 (ב) באפם עלים .
 כלומר שני דברים חלו
 חני בשם שצאחם

עליוס מנצח חס כד
צחין כדון של לשון
הרע המסכסך צעלי

ר"צ יסעוק מדון :
(כא) פחם לבחלים (כד)
ועלים לאש. פחם של
אש נשני לרצונך

גחלים עמומות ועלים
עשויין להסיק אש.
ואיש מדון לחרחר

ריוז: (כב) **במתלהמים.** לשון מתלחמים. ורז"ל פדשו כמתלהמים כמה להם דדברי המרגלים היו להם למיתה: חדרי צטן. היא מיתת הדרוקן: (בג) **מצפה** **על חרש,** כסיו כסף המדוקר' על החרש שדורפין אותו זו והוא מציב כלו כאלו הוא כסף ואין זו תועלת: כן שפתי' דלקים ולב דע. הרודפים אחד הצדיות להסיתם בחלוקות ומדדים 'א' צפה ו'א' לבב. ולב דע כאלון כאלוהים וחס ארובים. דוקים כמו דלקת אחרי (ראשית 'א'): (בד) **יבבר שונא,** צדדו מתנכר השונא שלא יכיר שונא

העלל צעניו לשפות דער לזענעלער וואקיוויר, יודע להשיג לעצמו טעמים על עלותו למען האדוקה יותר מחכמים אשר יערכו את כל מעשיהם לפי שקול דעת מוסדי' על סנות החכמה ויוודעים להשיג טעם חכמה על מעשיה'. ובזר יודעת שסם המספר הזה רק דרך בותחא צעלמא. ולדעת החכם המחזיר ברוח צוה על הסרים היורענים והנכסנים להשגות לפי מנהג חלני האדוק הקדס האחר האחר האחר האחר האחר, ויהי' לפ' דבריהם (וויא דיוא יזעבען ערסטען וויינטער). (יז) מחזיק הנה האחר העוצר את דרכו ויראה תחשים נלים ונכסם צדיקם אשר לא לו, הוא נחשל לאים המחזיק צדאני כלל ונשאר נוסך הכי הוא המחזיק צדפסו. והמה אני מאזר על המחזיקים מחכמי העמים נקל צענייהם לשנות חכמה נכניו העטמים כפי אלו ויש צענייהם, מדוע על העתויק את פה המספיק אשר תחת מלת בלב להניחו תחת מלת עובר, כי לפי היותם פשוט יולדק להיות עוצר את פה, לבל,

10. Die Vornehmen verderben Alles,
Sie besolden den Narren und begünstigen Land-
streicher.
11. Wie der Hund Gefallen an seinem Auswurf
zeigt,
So der Thor an seinem Fehler,
Er wiederholt ihn oft.
12. Hast du Den bemerkt, der sich selbst weise
dünkt.
Wahrlich der Thor hat bessere Aussichten als er.
- * * *
13. Der Faule spricht: Auf der Landstraße ist ein
Leopard,
In den Gassen hält ein Löwe sich auf.
14. Wie die Thüre um die Angel sich dreht,
So dreht der Faule auf dem Bette sich herum.
15. Hat der Faule erst die Hand in die Tasche
gesteckt,
So macht's ihm Mühe, sie nach dem Munde
zu bringen.
16. Der Faule dünkt sich klüger,
Als sieben der vorzüglichsten Weisen.
- * * *

חלול וחולי נדעה קצת המפרעים וכל הכוונות האלה מכוונים בתרגומי, והוא שוכר ונתן סכר לכסיל על דבר חולתו ושוכר עובדים, עוזרים וצדים חששים ריקים ופוחזים. ומלאתי סכרון גם המעשיק הנרסתי אל המיורם הים: (יא) ככלב, מהוללת הכלל לסוד על קיחו ולסירחו, כלחלו ומלח תענוב נקיחו וכן תולדות הכסיל לסנות את חולתו פעמים רבות כי יתקנב גם: (יב) ראית, הערם נסיונות אחרי שדבר תרעה הכסיל, חמר שכל זאת יש לו תקוה להיטיב את מעשהו מן האים החכם צעניו, כי לאדם כזה חין לו תקוה כלל, כי לא ישמע לקח ולא יקח מוסר מזולתו, ע"כ דבר החכם על חירות הכסיל, ומעתה אל העלל יסים פעמיו: (יג) אשר, כבר סיפסתיו לעיל: (יד) הדלת, כאשר תסוד הדלת בספתה תמיד על לירה. ולא תזע ממקומה, כן יסוד העלל תמיד על מטתו מפנה אל סמך ולא יקום נזקס מחייתו: (טו) שפן, כבר סיפסתיו לעיל: (טז) חכם

Verbesserungen.

Thore gibt. 10. Ein Vornehmer bringt Alles (schnell) hervor, und dingt Thoren und dingt Vorübergehende 1). 11. Wie der Hund zurückkehrt zu dem, was er gespieen, so wiederholt der Thor seine Narrheit. 12. Siehst du Einen, der sich weise dünkt in seinen Augen, so ist vom Thoren mehr Hoffnung, als von ihm. 14. Die Thür dreht sich in ihrer Angel, und der Faule auf seinem Lager. 15. Der Faule versteckt seine Hand in der Schüssel; es ist ihm beschwerlich, sie zum Munde zurück zu führen. 16. Der Faule dünkt sich

in einen gestickten Stoff einbände; d. h. einem Thoren Thore erweisen, ist so unpassend, wie das Einbinden eines gewöhnlichen Steines in einen gestickten Stoff.

1) d. h. er dingt auch unfähige Arbeiter, um nur sein Vorhaben schnell auszuführen.

רב מחולל-כל
 ושכר פסיל ושכר עברים:
 ככלב שב על-קאו
 פסיל שונה באולתו:
 ראית איש חכם פעניו
 תקוה לכסיל ממנו:
 אמר עצל שחל בדרך
 ארי בין הרחבות:
 הדלת תפוב על-צירה
 ועצל על-מפתו:
 טמן עצל ידו בצלחת
 נלאה להשיבה אל-פיו:
 חכם עצל פעניו
 משיבעה משיבי טעם:

(י) האמור למטה נדצק
 צפי הכסיל להיות
 לה לחוח ולקוז מכאזה
 ומהו המשל: (י) רב
 מחולל כל. הקצ"ה (יא)
 צדא את הכל וזן את
 הכל ככסיל כחכם אין
 אנו לדיכין לשום חכמה:
 ושוכר כסיל. לא כצ"ו (יג)
 שלא ישכור אלא פועלים
 צקואים ולא ישכור אלא
 העוסקים צמלאכה אצל
 הקצ"ה מחולל כל ושוכר
 כסילים ושוכר עוזרי
 דרכים הצטלבים מכל
 מלאכה. ומדרש אגדה (יד)
 ושוכר כסיל. מלשון
 ויסכרו מעיינות תהו'
 (ראשית ח') ולשון
 עושי שכר (ישעיה
 י"ט). הקצ"ה שוכר
 מזל כסיל המשמש צימות
 החמ' מתשרי ואילך ומאז
 הוא שוכר וסוגר כל
 עוזרי הים מליך צו
 עד הפסח. וצדדי
 ר' משה ראיתי דצ
 מחולל כל עשיר יש לו
 פעולות הדבה ואם שוכר

ת"א בכלב ונ' יומא ח' ס"ח וק פ"ו:

כסיל צמלאכתו הכה הוא כשוכר כל עוזרי דרך שרואין צקלקול המלאכה להורות איך
 יתקן ואיך יש לו לפעול. ודבר רק הוא ואינו ענין כאן: (טו) בצלחת. צורה
 חמה נותן ידיו מפני הקור: (טז) משיבי טעם. חכמים: (יז) מחזיק צאני כלצ.

באור

אכן גדולה מאד האדמה תוך צד נאה, תעשה חושב, כן נוהג לכסיל כצור. ולדעתי לא יהי'
 צהמל דומה לנמשל, כי לא יראה כסיל העומד מול מרבמה, וכבוד מול אכן מתנודות. ולכן
 צהמל לתרגם אכן כמו חזן יקרה ויחזק לעמוד מול צדור, וכמו מיושבת האזן טוה ויהי לחזן
 הורקו תוך מרבמה, כן יהיה הכצור נשחת וחוצה צהמנו לכסיל. וחל תפסה לדברי הרצ"ה
 צהמנו חיינה רחיה יקרה צעצור שחינה מתוחדת ציוקר כי הלא מלאנו טורים אכן, מלאה
 אכן וצמיהם צלי תואר היקר, וצכל זאת המה חזנים טוהה. וצמקוס שמפרש הענין ראוי לכוות
 לסתום, כי המשכיל יצן הכוונה: (ט) הורח, החוח הוא צלתי מסוכן צמן שבו ציד חס נעור
 ומיושד כי ישמור מהכות צו את זולתו ואם יכה צו ידע להניעו צאופן שלא יזיק, חמס כשיעלה
 ציד שכור ויזק צו את כל פוגער, והמשל אשר דומה מחד לחוח על דבר עוקר וחדודו לדבר
 צלז האדם ואם הוא צפה חכם היודע לשמרו ולשמע צו כדאוי הוא נעים ועוז, חל צפי כסיל
 יזק את רעהו וצור ויחפסו ויהי לרעה. וידידי המליץ ר' הירץ וויזל נ"י, פירסו כך: החוח
 הוא המסוכ' אשר תפחה צה השוטה והוא נצח לשמירתה, והנה השכור כשיצא ללקוט שוטים
 יעלה צידו החוח תחתם ויעקן ידו, כן המשל אשר הוא כשומע וחוח יחד מפתח המוסר והתוכחה
 האחרו' צה, חמס הכסיל יעלה צידו החוח ולא ישיב השוטה, כי לא ידע לקחת ממנה לקח
 טוה. ואם כנים דבריו ונעומים מחד, צכל זאת הלכתי אני לדרכי הקרוב יותר אל השטות:

מהירות הדבר (חיברת-
דריסין יין, זאטט יין),
כמו ונסטו קטש בלחם
הקלן. ופירוש הכתוב
הזה לפי פשוטו: שולח
דברים ביד כסיל, מי
שפוסק את הכסיל שליח
לדניו, חזן לו תועלת
כי אם שהיה מתיש ובלים
ר"ל רבלי הסליח, לפי
שלא יפעיל לו כלום
שליחותו, ואדרבה הוא
יטח' את השליחות והשולח
שותה חמם, רבו ודאזון
נפס, ואולי לקח את התא'
חמם שותה מן הדורכים
צענים כחילו הניח הדם
את החמם (שהוא צורק
הבן אשר נפל קוד' שנתעט)
אל התא, והדורכים צלל כח
ועזו וכל זאת לא יחיה לו
לשפות כי אם חמם. שחין

3. Die Peitsche für's Pferd, der Stachel für Esel,
Und die Ruthe für Thoren Rücken.
4. Unterhalte dich nicht mit dem Thoren nach seiner
albernen Weise,
Du möchtest ihm sonst gleich werden.
5. Bescheide den Thoren, wie seine Dummheit es
verdient,
Daß er sich nicht weise dünkt.
6. Wer Narren zu Geschäftsträger braucht,
Ermüdet nur Füße, verschluckt nur Aergerniß.
7. Der lernt von einem Lahmen tanzen,
Wer Gleichnißrede aus des Thoren Mund
lernen will.
8. Einem Thoren Ehre bezeigen,
Heißt einen Diamanten in einen Steinhaufen
werfen.
9. Wie Dornstrauch in des Trunknen Hand,
So die Gleichnißrede in des Thoren Mund.

לו תועלת צפוינו לו כי אם קוה את הרבנים הדורכים כן נראה לי למדור אחרי העיון, כי מלאה כל
המקראי והמחזרים הלכו דרך רחוקה, והיותר קרוב אל הפשוט נחתי: (ו) דליו, הניו מרס
דלה, וזה הו"ד במקום ה' השקית דרך זר. ועם דלות השוקים, רוממות השוקים (דאז
שפרינגען דאז טאנצען), ואחר אם תמודד בקיד כדאזי מתיס פסח תלמוד גם את המסל
מפי הכסילים. וקרוב לתרומתי רבנים הדומים, אין תיחל הילכתא מחנירא תקבל ממחא
מן פומיה דסבלא. ותרומתי יותר לכוון בלשון הכתוב ש'פנינו. והמפרשים פירשו כי איש כפי
דרכו, והמסכיל יתח את הנכון: (ח) כצירי, רבים מהמפרשים לא ידעו לכוון את הכתוב הזה
נכחו, ולכן פירשו קתם מרנמה מלשון ארנמן נבר חסד ותכטיס, ואמרו שהוא כמו איש לורר

Verbesserungen.

dahin fliegt, so trifft ein unverdienter Fluch nicht 1). 3. Die Peitsche für's
Pferd, der Zaum für den Esel, und die Ruthe für den Rücken der Thoren.
4. Antworte dem Thoren nicht nach seiner Narrheit 2), damit du ihm nicht
auch gleich werdest. 5. Antworte dem Thoren nach seiner Narrheit 3), damit
er sich nicht weise dünke. 6. Die Füße verstümmelt, 4) Unrecht trinkt 5), wer
Dinge bestellt durch einen Thoren. 7. Das Aufheben 6) der Beine (Tanzen)
vom Lahmen ist wie der Spruch im Munde des Thoren 7). 8. Wie ein
Beutel Edelsteine auf einen Steinhaufen geworfen 8), so, wer dem Thoren

1) er verfliegt in der Luft.

2) antworte ihm nicht so grob, wie er redet.

3) wie seine Narrheit zu seiner Belehrung es erfordert.

4) er ermüdet die Füße des Boten oder anderer Boten.

5) er muß Unrecht erdulden.

6) eig. hebet auf.

7) nämlich Beide sind gleich unnütz.

8) and. als wenn man einen Edelstein auf eine Schleuder bände. רנם von מרנמה

Steine werfen. and. מרנמה von רקם wirken, ficken, als wenn man einen Stein

שׁוֹשׁ לַפֹּהַם מִתַּג לַחֲמוֹר
וְשִׁבַּשׁ לִגְוֹ כְּסִילִים:
אֶל־תַּעַן כְּסִיל פְּאוּלָּתוֹ
פֶּן־תִּשְׁוֶה־לּוֹ גַּם־אַתָּה:
עֲנֵה כְּסִיל פְּאוּלָּתוֹ
פֶּן־יִהְיֶה חֶכֶם בְּעֵינָיו:
מִקְצֵה רִגְלִים חָמֵם שְׂתָה:
שִׁלַּח דְּבָרִים בְּיַד־כְּסִיל:
דְּלִי שָׁקִים מִפֶּסֶחַ
וּמִשָּׁל בְּפִי כְּסִילִים:
בְּצָרוֹר אֶבֶן בְּמַרְגְּמָה
כִּן־נֹתֵן לְכְסִיל כְּבוֹד:
חוּחַ עֲלֵה בְיַד־שָׂכֹר
וּמִשָּׁל בְּפִי כְּסִילִים:

- (ב) כסילים ייסורין מוכנים
לרשע: (ד) אל תען
כסיל. צדצרי ריב ומלא
פן תשועה לו: (ה)
ענה כסיל. הצא
להסיף לעצור בוכזים
ומזלות הודע לו חולתו:
פן יהי חכם צעניו.
(ג) ועם שני פסוקים אלו
מפורש צנוכס. אל
תען צדצרי שתשועה
לו אם תענהו. ענה
כסיל צדצרי שאם לא
תענהו יהי חכם
צעניו: (ו) מקצה
רגלים חמים שותה.
(ז) מי ששולח דברים ציד
כסיל הוא מקצה רגלים
שלוהים הדצה לחזור
ולשלוש לתקן מה שעות
הראשון אשר שלחו
צתחילה ושותה חמים
שצדצרי זועף עליו על
שליחות כסיל: (ז)
דליו שקים מפסח.
בצהו כמו (ישעיה ל"ח)
דלו עיני. השוקים
של כל אדם נדאין
לפסח בצוהי ממנו

ת"א אל תען שבת צ' נ': מלועז ר', פ"ר. בצרוור אבן חולין י'
ק"ב. עקידה ס"ג.

ודצרי זה משל צפי כסיל האומר אותו על לימוד החכמה איך אנו צאים ללמד
החכמה כפלאה ובצורה היא ממנו. המשל אומר דליו שוקים מפסח: (ח) במרגמה.
פרוכדול"א צלע": שאין שזורדין צו לא להקיים הוא שם שמועד להזקק כך הנותן
לכסיל כצור אינו של קיימא. וד"ל דרשו על המלמד תורה לתלמיד שאינו הבון שהוא
צורך אכן למדקולים: (ט) חוח עלה ציד שכור. כחוח שהוא נדבק ציד שכור כן המשל

באור

הינה מפני הקללה, ואמר שכמו שהח מתולדת הצור לנוד ולצלותו יעמוד במקום אחד זמן
רצ, ומתולדות הדבור שלח לתפוס דירה במקום מיוחד, כי אם יעוף ממקום אל מקום
כן קללה חס לא תהקיים צאים המקולל, ולא תצא ויך הוא תכנס הכתוב לפי דעת הראש"ע,
אשר חמר: ועם שמוע האופות והצחמות אשר פרוסו הראשונים הם בחלומות צלי שפרון. ורש"י
והרלב"ג ז"ל וס' פירשו צו לפי דעתם אף שאינם מכונים כל כך צלשון הכתוב עי"ס: (ג) שוש,
הוא הכלי להדריך צו את הסוס' ורמב"ם, הוא מקל עשוי כמין עיקן למטה ותוחצין צו את החמור
צלחיו למען הוליו, וששב עשוי לנו כסילים להעניסם על חולתם: (ד) אל תען, הויכוח ומשא
ומתן צדצרים נקרא צלשון עברי תענה, ואמר, שיסמר האדם מלענות לכסיל כדרך חולתו, כי יסוה
לו גם הוא. ובס תפול האזהרה הזאת שלח לענות לו צדצרי אף וחמה, אם הוא צחולתו וכעים
את זולתו, כי הצא לכלל נעם צא לכלל שטות ויסוה לו: (ה) ענה, חמה מדריך החכמה לענות
את הכסיל כפי חולתו ר"ל כפי בח הסכנה, למען הודות לו את רסלותו, כי אם תשתוק כל
עת ותניחהו לדבר את כל אשר יוצא סוסו להיות חכם צעניו, ואין לך סבע רע גדול מאיש
חכם צעניו: (ו) מקצה, שרשו קצה שהוא כנייה וחתוך וחלשת הכה, וממנה שרשים הקרונים
אליה קצין וקוץ, שהם הקן ורשעתה הדבר (דאז עברי, דאז חוי"ה תדעו) וכדומה, ובס הפיעוד

כבודם של בני אדם. ומי יודע אם לא נשמתם ח' אחת צחמוע ועי' נשחת הכבוד והיה כתוב לפנים וחקר כבוד אדם כבוד, ונשמתם נפלה האל"ף ונעשה כבודם, מן כבוד — אדם, כי לפי הדין הזה יתנחל הענין היטב, דמה את הכבוד אשר זו יכבד היש את רעהו לחכמה הדגש; כי כמו שהדגש צעמנו הוא מחלל מתוק וטוב וכל זאת הכנות חכמתו יוסק לרעה ויכחז את הבנין, כן הכבוד לאדם נזמן שירצה אותו לזולתו יהי' לשמחה, והנה המחמר הזה משונה מיתר מחמרי הספר, נחיצות מדורו, כי חלקו הראשון שלל, וחלקו השני מחויב את הסוכר והוא כסתי עמורים חזקים אשר ישלים גם המשכיל את חוק הכנין; וכן אכול רבש הרבות לא טוב וחקר חכמו טוב הכנות כבוד חסם לא כבוד וחקר כבודם כבוד

26. Einer schlammigten Quelle und verdorbenem Ursprung,
Gleicht der Fromme, der vor einem Frebler sich schmiegen muß.
27. Honig zu viel genossen, bekommt nicht gut,
Des Menschen Ruhm eine Grenze setzen, ist wahrer Ruhm.
28. Der Mensch, der seine Gedanken nicht in sich halten kann,
Gleicht einer offenen mauerlosen Stadt.

26.

1. Wie Schnee dem Sommer, Regen der Erntezeit, Frommt dem Thoren Ehrenbezeugung.
2. Unstätt wie der Sperling, wie der Schwalbe Flug,
So unverdienter Fluch, er haftet nicht.

מלת וחקר סיורו מקום הספק המדע או המספר (ראו יעל, דוא גרענלע, דאז ענדע), כמו שיקראו הדברים אשר אין להם תכלית וקצו חין חקר' מי חכם ולא יתנוון עם מתק המלוה. שלא ראה הדם לומר טרנו הכבוד הוא חרפה, כי הוא דבר לא יסבול החיות הכללי כי הכל לפי ערך המכבד והמכבד והכבוד ולא היה יכול לומר והרבות כבודם וכו', ולכן הובא את המחמר נלשון לא קר' ונקי כאשר הוא לפנינו. ולדעת חכם אחד שיש חקר נלשון ערבו הוא הכנות הדבר וחשנו לחין (פערשטובג). ואמר שחקר הכבוד נלתי דרוק אחרינו הוא הכבוד האמתי והוא נחמדת דעם נכונה: (בא) עיר, דמה את האיש אשר אין זו כח לעזור את מחשבותיו ואת דבריו נלנו לעיר פרוצם חין חומה, שחין מעלר ליוצאים ונחלים. ולפי מה שפרשתי את הכנות הקודם יצוא הכנות הם על מקומם הכנות הם, כלומר שהם כסיל כזה לא ידע לתת חקר לתכלת רעהו. ואמת הדבר ע"ס הנסיון כי לפעמים יכלל חסם את רעהו יתר מכר' ערכו מאהצו הדבור וסמיחה: כו (א) בשלג, דבר שלא יאות לפי דרך הטבעי, ובס יוקר זו את זולתו: (ב) כצפור, הערם להמון העם כסיל אשר חנינו דחיו לו, ובס יוקר זו את זולתו: (ב) כצפור, הערם להמון העם

Verbesserungen.

bei einem zänkischen Weibe in einem gemeinschaftlichen Hause. 26. Eine getrübbte Quelle und ein verdorbener Born — der Gerechte, wankend vor dem Frebler. 27. Zu viel Honig essen, ist nicht gut; aber Erforschung des Herrlichen ist ihre Ehre 1). 28. Eine eingerissene Stadt ohne Mauer 2) — ein Mann, der nicht Einhalt thut seiner Leidenschaft.

26. 1. Wie Schnee im Sommer und Regen in der Ernte, so ziemt nicht dem Thoren Ehre. 2. Wie der Sperling herumflattert, wie die Schwalbe

1) die Ehre der Weisen; für: וחקר כבוד כבודם.
2) eine Stadt mit niedergerissenen Mauern.

מַעֲיִן גִּרְפֵּשׁ וּמִקּוֹר מִשְׁחַת (כו)
צִדִּיק מִטּ לַפְּנֵי־רִשָּׁע;
אֲכָל דְּבַשׁ הֶרְבּוֹת לֹא־טוֹב (כז)
וַיִּחְקֹר כְּבֹדָם כְּבוֹד;
עֵיר פְּרוּצָה אֵין חוֹמָה (כח)
אִישׁ אֲשֶׁר אֵין־מַעְצָר לְרוּחוֹ;

רוח יעקב אֲזִיחָה (ראשית מ"ה): (כו)
מעין נרפס. עבוד
זרגלים: לדיק מט
לעני דשע. כשהלדיק
מט לפני דשע.
וירא להוכיח על פניו
דרכו שאלוי הדזר כמעין
נרפס ומקור נשחת:
(כז) אבל דש. לאכול
דש יותר מדלי. רמז
הדזר לדורש צמעה
מרכזה וצמעה
זראשית לגלות לרזים
ועמי הארץ מרגלים
על הדזרים ושאלים:
מה למעלה מה למטה
וחקר כבודם כבוד. והיכן
החקר ראוי להיות
דזרי חכמים אשר
כבודם כבוד צגירותם
יש לשאול מה טעם
גזר כך ולמה סיגוי צכל
גזירה וגזירה:

כו

כִּשְׁלֹג בִּיקָן וּבְמִשְׁרָ בִּקְצִיר (ה)
בֶּן לֹא־נְאוּהָ לְכַסִּיל כְּבוֹד;
בְּצַפּוֹר לָגוֹד כְּדִרְזֹר לַעֲוִי (ג)
בֶּן קָלִילַת חָנָם לֹא תָבֵא;
*לו קרי

ת"א מען נרפס עקרים ד', ט"ו. עיר פרוצה עקידה שער ח'.
ושער כ'. בצפור לבור מכות ד', י"ד.

כו (א) כשלג צקין.
צשעה שטוחטין

התארים צחמ' לייצגן ולעשות קליעות. כדאמר הלחם והקיף לאכול הנערים נשמואל
ז' ט"ו: (ב) בצפור לבור. שהוא נד וכדור שהוא חוזר לקנו כן קללת חנם
לא תצוא אלל למי שהולאה צפוי. דרור הוא עוף הנקרא (דונדל"ע זלע"ו):
ונקרא דרור סדרה צצית כצדה: (ג) שוש לסוס. הוא עשוי ואף שצט נכון לבו

באור

לסון ידעו כי ומעיר, ואמר כמו שרוא הסון יוליד את הנסס, כן יוליד לשון סתר צמן שחם
רואה חיס את רעהו צחנה מדזן לסון סתר, פנים נועמים, כי יחשוז שם מדזנים עליו רעה
חו מתלוצצים עליו. ויורל בס להיות הספן שהפנים נועמים מולדים לסון סתר, צמן שגני חסם רוחים
את רעיהם וסניו נועמים וחתרו לנקש את הטעם וילחשו יחד צמועלותם: (כד) טוב שנה, כזר
פרסחו את הכתוצ הזה לעיל (פרסח כ"ח ססיק ט'): (כה) מים, כמו שהוא מתולדת המים
הקרים להשיצ נפש עופם צחחור את החום הסצעי הנדחק לחון ע"י התנועה כן שמועה טובה
הצאה מחון מרחק השיצ את נפש צעליה, ואמר מחון מרחק כחכם צעל נסיון היודע תכונה הנפש
והתפעלותיה צהוים וספורים, כי כל עוד שיוחק מקום סווייתו, כן יתגדלו ויתבראו הספורים
והצחורות טונים ונאים: (כו) מעין, כן יקרא צלשון עזר מקיס תולדות המים ומקורותם על
הארץ, ומקור הוא מהלכו מהחת לחון אל מקיס המצוע. והנה הלדיק נמשל למקור ומעין מפאת
כחו להטיב את זולתו להצוה עליו דצני מוסר ותוכחה ולהיורו לכת דרך הישר דצור וצמעה:
חמם חס הוא מט לפני דשע שהוא נכוע לפניו הוא נדמה למעין נרפס שנתמלא רפס וטיט ומימיו
עוכרים, לפי שהוא חושף צהכנעם הזאת וגם מקורו משחת שחין צו יכולת להציע דצנים טונים
לזולתו: (כז) אכול, טרם אצא לצחור הכתוצ הזה אשקיף תחלה על דקדוקי, וחס לצחור את הכניו
צמלת כבורם אשר חין לו נשח צמקרא הזה. וחין ספק אלני שהוא מוסס על כל חסם צכלל כלומר

19. Wie loser Zahn und wankender Fuß,
Ist die Zuversicht auf Treulosen zur Zeit der Noth.
20. Zur Frostzeit sich entkleiden,
Auf Kreide Essig gießen,
Ist Betrübtten Vieder vorsingen.
21. Hungert deinen Feind, reiche ihm Brot,
Dürstet er, lange ihm Wasser,
22. Scharrest du auch dadurch Gluth über sein
Haupt,
So vergift der Ewige doch deine That.
23. Der mittlernächtliche Wind bringt Regen,
Heimliches Flüstern betrübtes Gesicht.
24. Besser auf einem Dachwinkel wohnen,
Als in einem festen Hause beim zankfüchti-
gen Weibe.
25. Was frisches Wasser dem ermüdeten Körper,
Das ist frohe Nachricht aus ferner Gegend.

האדם נעלי המסורה בכתובים שלמים. ויתכן להיות שהם מצדה בנדר ביום קרה מוסד על הכתיב הקודם. כלומר בזמן הרע לא די שצדן לנצח עליו אלא שהוא מוסף רעם על רעתו ומעבד נדר חזירו ביום שהוא לזון לו וזהו יום קרה. והפסוק הזה מתחיל מדבור חומש על נדר ונדר וכל להיות סע שנתהם העור ונראה שזה (איינע חפפענע וואונדע) בפרשניו 'תרא' ולס' הוא כתוב מלא משני חלקים דומים, כמו שהפסוק חומן על סע ומקסד לפרשותו וזהו מתחיל חותה, בן הסר צעירים של סמח על לו רע, חס' יחזק לשמתי והוא מלא חס' חתובתי לח שיתי מחותה חס'ן הכתוב ותבנתתי מתח מלה נחלה, כי בן דרכי תמיד בכתוב קשה המדון, ומי שדע לפרשו תבואות חן לו ומי דברי זכור חזכור פירוש מה ששמעתי מפי ידיו החדס המלך ר' הירש וויזל נ"י, חמר: מי שמעיד נדר ר"ל שמלצים את בישו בנדנים חשונים אשר חיוס עשוים לפי עין הקור, הוא משחית את בישו, מקורו ומצוא עליו החס, ומי שמסס חומן על נדר והוא מין עפר הסר מעורב מרד חלקי החזיר וצומן שזה עליו החומן נתן ונשאר עפר צלתי רחוי לסוס דבר, בן מי שסר צעירי כלל ונצח על חס רע לזכ, שצ' החיוסם הזאת משחית את כלל הרע הזה לנחתי, והוא פירוש נכון מחד, וקורו לזה הביא חסס: המחזירי דעת מפרשים. ולס' ויהי חרונים וסר צעירים על לו רע (ווער אין באקעס הערן מיט חס'ן לידערן בעינגט): (כא) אם רעם הערה להסתר ממדת הנקימה והנטייה ולסעול טיב חס'לו לשונתיו: (כב) בחלים, חק שנטוזה הזאת אשר תסעל לו, תתעל צו לים וינחן צונדו כי עשה לו רעה ועתה תנתיבה צוהת, מכל מקום ישלם לו החלשים את פעילתן: (כג) רוח לאו, הוא הרוח אשר הביא את המטר אל ירושלי' כי היא מלכיהם של ירושלים, ולחמן שסעיד הרוח מלי

Verbesserungen.

dich nicht feiner überfättigt, und ihn ausspeiest. 20. Wer das Kleid ablegt 1) am Tage der Kälte, Essig auf Laugenfalz 2): so, wer Vieder singt dem betrübten Herzen. 21. Wenn deinen Feind hungert, so speise ihn mit Brot; und wenn ihn dürstet, so tränk' ihn mit Wasser! 22. Denn glühende Kohlen nimmst du, und legst sie auf sein Haupt 3), und der Herr wird dir vergelten. 23. Nordwind gebärt Regen, und verbrießliche Gesichter eine heimliche Zunge 4). 24. Besser zu wohnen auf dem Winkel des Daches, als

1) ויקרא הקדמי מנה. (Daniel 5. 20.)

2) welches durch Essig unbrauchbar wird und einen üblen Geruch gibt.

3) Scham und Reue werden ihn gleich Kohlen auf dem Haupte brennen.

4) heimliches Sprechen.

שֶׁן רָעָה וּרְגַל מוֹעֵדָתָּה (יט)
 מִבִּשְׁתָּה בּוֹגֵר בַּיּוֹם צָרָה:
 מִעֲדָה-פָּגַד | בַּיּוֹם קָרָה
 חֲמִץ עַל-נֶתֶר
 וְיִשָּׂר בְּשׂוּרִים עַל לִב־רַע:
 אִם-רָעֵב שְׁנֵאָה הָאֲכִילָהּ לֶחֶם (כ)
 וְאִם-צָמָא הִשְׁקָהּ מַיִם:
 כִּי גַחְלִים אִתָּה חֲתָה עַל-רֹאשׁוֹ (כא)
 וַיְהִיָּה יִשְׁלֵם-לָדָּ:
 רוּחַ צָפוֹן תִּחְוֹלֵל גִּשְׁמִים (כב)
 וּפָנִים נֹזְעִים לְשׁוֹן סֵתֶר:
 טוֹב שֹׁכֵת עַל-פִּנֵּת-גֶּגֶן (כג)
 מֵאִשֶּׁת מְדוֹנִים וּבֵית חֶבֶר:
 מַיִם קָרִים עַל-גִּפְשׁ עֵיפָה (כד)
 וְשִׁמוּעָה טוֹבָה מֵאַרְץ מֶרְחָק:

דלואה ומועדת: (כ)
 מעדה בגד ציוס קרה,
 בגד עדים בגד מוסר
 כלי שהוא דלואי להסירו
 מעליו לפי שהוא צלוי
 כדמתרגמינן ויסר ויעדי
 וזה פתרונו בגד צלוי
 הרי הוא ציוס קרה.
 כחומץ על נתר. מין
 אדמה רכה כגון אדמה
 שלנו הנקרא קריד"ה
 והיו חוקקים אותה
 ועושים כלים ואס
 יפול צו חומץ ממסמו
 ונשחת. ואף שר צשירים
 על לב רע. דומה
 לשניהם ומה הוא שר
 צשירים זה המלמד
 תורה לתלמיד רשע
 אשר אין צלצו לקיימה:
 (כא) אם רעצ שונאך
 כמשמעו. ורצותינו
 פירשוהו על יד הרע.
 אם רעצ הוא ואומר לך
 להשציעו צעצרות
 משוך את עלמך לבית
 המדרש והאכילו
 מלחמה של תורה וכן
 השקרו מים מיומים
 של תורה: (כב) כי
 גחלים הם לו שאתה
 חותה ושואצמן המדורה
 לכת על ראשו. חותה

*מדינים ק'

מעדה בגד חולין י'. ק"ג. אם רעב סוכה ס'. כ"ג. מנח
 ח'. ט"ו. כי גחלים ונ' סוכה סס. רוח צפון תענית ח'. מים
 קרים יומא ח'. פ"ז:

כל שאיזת גחלים מתוך הכסק קדיחותה כדאמר לחתו' אש מיקוד (ישעיה ל'): וה' ישלם לך
 יסלימו עמך שלל יתבצר עליך: (כג) רוח צפון תחולל גשם. תוליד ותצדא את
 הגשם: ופנים נזעמים. תחולל ל' סתר. לשון הרע גורם סיבה פני הקצ"ה נזעמים
 וכן דמיון פתרון המקרא רוח צפון עשוי לחולל גשם. ול' סתר עשויה לפנים נזעמים:
 (כד) טוב שזת על פנת גג. על סילוק השכינה נאמר: מאשת מדינים. כנסת ישראל
 שהרשיעו את מעשיהם והקיטו להקצ"ה: וזית חצר. זית שחצרו צו ללמסלשכינה: (כה) על
 נפש עיפה. עשויה להשיצ נפש עפ': ושמועה טובה. אף היא טובה להם: וכן יעקב ותחי

באור

האיש הצובר ציוס לרה, נשיצוה רעהו לצקס ממנו למחלות הנזכרות. (כן דעת רוב המפרשים): (כ)
 מעדה, הנה הכתוב הזה הוא קשה מאוד להולמו, לא נתייטצ דעת אחד מהמפרשים, וזה: ראה
 החל, הקרה הנעים! את אשר כתב המתרגם החזק, זה לשונו: דשקיל מרטוטא מן חבריה
 ביומיה דקרחא היך הוא דרמי חילא על גתרא ובצירף ללכא כיבא היך סמא למנא
 ואיך מלטיחא בקיסא היכנא בריוחא מרהר ליביה דברא. וזה תרגומו צלשון חשכנ (ווער

המעבד את החרף, נחל
את המשל הזה חמה
ונכון: (טו) בארך,
מחמר נסיוני להעיר את
החדם על מדת חריכת
חפס, וחמר טע"ו חרף
חפס יפותה קצין, ויהיה
הנבדל המלים ורתקוף,
ולמען ידע הקורא את
כונת הכתוב צמל
קצין סחור כיון אל
הנבדל התקוף והענין
הנכמתי (טירח) שהיה
מורה על החדם המושל
וידו חזקה ותקופה,
חף סחשית הנחתו נלסון
יון לא היתה כי חס על
מך מושל נורם חליו לחזק
זמן כיונה הקימי וחזק
ל: ולשין רכה, חמר נדך
סלם, חף סלסון היה
בס נסרי חין גם קוסי
וחזק. בכל זאת טעני
כס נכה הדבור והמענה
הכנה. וחליו כיון גם
אל נסון אחד הנעלי
חיים, אשר יש לו
חטוטיו חטוטיו כמין מכל
והם גם כה לחתך את העלם הקס: (טז) דבש כל דבר אשר הוא טוב בחיבתו, לין הסכיל
לסתנן על כמותו, כי נכזת הטוב תולד לסעמים דעם, ואחר: דבש, חף סחור נעים ומתוק
לחך וטוב לרסוח הנא, כל זאת הסמר נלתי נכזת חכול ממנו, כי נזוי החכילה חזק
ונכזת לקיחו. והוא מחמר כולל מוסר נז, נחור כל דבר הדך החלמי כי היותה כל
דבר דעם לנעלים, ועוד דברים נעים נכללים נז. וגם ניכל לומר שכיון ציחור על החסם והרעיות
זין בני חסם שהיה מתוקם כדעם, ובכל זאת לין החדם סמיה מעולה נלתי היות לעול ולמחש
אל רעם נכזת נח אל ניהו. וזה סמר נכזת סח: (יז) חוקר, סטו יקר נח נלוי חנני
הפעיל נפתח הקו"ף כחשטס. ומסיר את החדם לכל יתמיד נח אל נית רעמו יותר מן הראוי
כי עי"ו ישעשו ויקון נחנרתו וסופו לנור חותו. ומלית הנעל סח"ק לעשות את הדבר העושה
עקר הסעולה לנחש המחמר ולכן סיוז את הסעל סוקר על רבליך, ויהי"ל ס"ו ואחכע דיינען
סום ועלשען חין דיינעם נעכסטען הויז, דאז חיוט, בעטרטעע דיינעם נעכסטען הויז ועלשען,
חל למען סמר את מלית העניו ולנלתי הסח מלית החסכני הסמתי נחנרומי מלת רבליך,
והנכמתי על החדם כלל (חאכע דך ועלשען): (יח) מפין, הוא כלי עשו כמין סטוס והיה
לס לקדמוניו לכלי מלחמה, ודמה את החוש העונה נדעמו עד סקר ח"ו לכלי מסחית כחלם:
(יט) שן דעם, סטו רוע והוא סועל עומד ועניו סניזם, אשר סנקס סטו הוא מתנועע ונרסם
וכסחחנים נז את המחלל יסיל: מערת, סום מעד והוא ענין הסמיה, וכחוס מבחח בונד, נסחח

13. Wie Schneefühlung am schwülen Erntetag,
Ist ein treuer Bote dem, der ihn sendet,
Wie jene für seinen Herrn erquickend.
14. Wer mit falscher Freigebigkeit prahlt,
Gleicht dem dicken Gewölke bei windigem
Wetter, der Regen bleibt aus.
15. Durch Gelassenheit besänftigt man den Tyrannen,
Die weiche Zunge zermalmt Knochen.
16. Findest du Honig, so genieß ihn mäßig,
Du möchtest seiner übersatt werden und ihn
wegspeien müssen.
17. Mache dich im Hause deines Freundes selten,
Er möchte deiner überdrüssig werden, und
dich hassen.
18. Wie Streithammer, Dolch und gepigzter Pfeil,
Ist der Mensch, der wider seinen Nächsten fal-
scher Zeuge wird.

Verbesserungen.

feinem Golbe — ein weißer Warner für ein aufmerksames Ohr. 14. Wolken und Wind ohne Regen — ein Mann, der mit Geschenken fälschlich prahlt 1). 15. Durch Langmuth läßt ein Fürst sich bereben, und die weiche Zunge zerbricht Knochen. 16. Findest du Honig, so iß, was dir genug ist, damit du

1) eig. der mit falschem Geschenke prahlt.

כַּצְנַת-שֶׁלֶג | בְּיוֹם קָצִיר
צִיר נֶאֱמָן לְשִׁלְחֵהוּ
וּנְפֹשׁ אֲדָנָיו יִשִּׁיב:
נְשִׂאִים וְרוּחַ וְנָשִׁים אֵין
אִישׁ מְתַהַלֵּל בְּמִתַּת-שָׁקֶר:
בְּאֶרֶץ אֲפִים יִפְתָּה קֶצֶין
וּלְשׁוֹן רָפָה תִּשְׁבֶּר-נָרָם:
דְּבַשׁ מִצֵּאת אֶכֶל דִּיד
פֶּן-תִּשְׁבַּעַנּוּ וְהִקֵּאתוּ:
הִקֵּר רִגְלֶךָ מִבֵּית רַעֲדָה
פֶּן-יִשְׁבַּעַד וּשְׁנֵאֲדָה:
מִפִּיךָ וּחֶרֶב וּחֵץ שָׁנוֹן
אִישׁ-עֵזֶנְהָ בְּרַעְהוּ עַד שָׁקֶר:

כתס לשון תכטיט (יג)
זהב וכן כתס פז (סס)
ה' : (יג) בצנת
סלג. כקור ימי סלג
סלדס מתלורה לו צימי
קציר ולא סלג ממס
סהסלג לא טוצ הוא
צשעת קציר : (יד)
נשיאים ורוח וגו'.
כאשר יהיה תוחלת
שול כסהמי' מתקשרים
צעזים וברוח מנסצת
ואדס מלפס סיצל גסס
ולא צל וסס מלסערס
וכלות עינים כך אִישׁ
מתפלר לומר כך וכך
לדקס אמן ליר בצאי
והוא משקר וכלות עיני
עניים למתנתו ואינו
צאה : (טו) באורך
אפים ופופה קצין. צעוד
סהקצ"ה מלדך אפו
ואינו כפדע יתנו לצ
החוטאים למתותו
צתצורה ותפלס : ולשון
דכס. צתפלס ותחנונים:
תסצר ברס. עלס קוסי
הצורה : (טז) דבש
מללל וגו' : (יז)

ת"א בצנת שלג וגו' סס נשיאים וגו' יומא ח' ע"ה. תענית ח' ח'. וצנת
ח' ע"ה. סנהדרין ב' כ"ח. ולשון רכס גיטין ז' ס"ח. דבשונו'
גיטין ז' ס"ח. הקר רגלך חניכס ח' ו'. מפיך וגו' סנהדרין
ב' כ"ט :

חוסר רגליך. כסס סלס מללל דצס והוא מתוק לחך אלה לדיך סלל תלכל
ממנו פן תסצענו והקללכו כך הוקר רגלך מצית דעך. אף על פי שהוא מקרצן
מנע מללל סס יוס פן יסצעך ויסנל אופך. ולענין. מדרשו אל תהי רגיל לחסול
סובב ולהציא תמיד חטלת ואסמו' לצית ה' סנקדל דיע ליסרלל דכתיצ זה דודי וזה
דיעי (סס ה') : (יח) מפיך וחרצ. סס כלי מלחמה : (יט) שן דועס. ללולה:
מועדת, כמו (תהלים י"ח) ולא מעדו קרסולי : מצטח צוגד. מכוצ ציוס לרתו כסן

באור

(יב) גום, הוא סס תכטיט עשוי יצצעת ולמען הסלים קיסטרו ונויו קסרו צו חלי כתס והוא
עשוי כמיין סרסרת ותלוי מן הסוס ונתמס נתפלתה, והמסיל לו דצוי ויכוה חכס על לון שמעת
והף סוכתצ לפניו מריכיה ולא דברי מריכיה חר תרכחה צכל זאת תריכמתי כחילו נכתצ כן,
למען לא תסחת המלניס : (יג) בצנת, ידוע כי צומנו זה יסמרו הסדים והסגידים ספות קרה
צמערת מתחת ללחן כל ימי הקין, למען הקיר חת המסקים צויי החוס, וצלחן יסרלל סציח
סלג מן הר הלצון אשר לא ימוס מתנו כל ימות הסנה צימים החמים לסקיר צו. ואחר סליר
נלמן הוא תענוב לסולחיו ותסיד נפסס, כחשר יתעב סלדס ציוס קציר ונפשו עיפס לרצ החוס
צללל סלסל אשר יסיד נפסס : (יד) נשיאים, סס הענינים העינים המעורצים צמים הנרלחים לפעמים
על פי הסמים ויקרים סלדס לנפס, חלל כסיוצ עמס רוח ויללכס ויעכצ חת הססס ולא ימטיר, וכן
הוא הלחס המתהלל צמתת סקר מצטיח ליתן וחינו נותן. וחס נסקיף צתצוננות על המסל
סלס, דמיון המתנה לננוך לס לבסס נדצות המחיים חת כל, ודצור המצטיח וחינו מקיים לרוח

לֹךְ רַד צַמְחָן זַמְקִים בְּדוֹל
מַעֲיֵכָן: אֲשֶׁר רֹחַר
עֵינִיךְ. צַחֵס וְזִמְסִיִן יִדְעַת
סָהָ לְעַר וְעֵלָן בְּדוֹל,
מִזִּין כְּבוֹהֵר, וְכֵן ס'י
רַס"י ז"ל אֲשֶׁר רֹחַר עֵינִיךְ
סִדְרָה זֶה אֲמַתָּה, וְהַחֲדָרִים
אֲוֹמְרִים אֲשֶׁר רֹחַר עֵינִיךְ
מוֹצֵס עַל בְּדוֹל כְּלוֹמַר
הַבְּדוֹל אֲשֶׁר בְּכַד רֹחַר עֵינִיךְ
שַׁמְמַת צַמְקִימָה, אֲזַל
הַרֹאֲשָׁה בְּרֹחָה לִי עֵקֶר
וְכֵן תִּרְבֵּם מִתִּי: (ח)
אֵל הָאֵל, צִהֲרָה לְבוֹתָ
הָאֲדָם נִשְׁמַר צִהֲוִית לֹךְ
אֲמַתָּה חֲלוֹק דְּעַת עֵס רִגְהָ
לְזָל וְלֹא לִירוֹ: לְזִמְסִי
צִדְרִים, כִּי חֲלוֹק לְזַעַל
הַכֶּסֶם אֲחֵלָּה בְּעֵסֶר, וְהָסֵם
חֲסֵם רִגְהָ אֲשֶׁר כְּבוֹהֵר לְזִלִּי
הַסִּיז לֹךְ בְּכַדְכֵּר סִסְרָה
לְהַסִּיז, וְהָאֵל מַחֲסֵר לְזָל
וְלֹא יִדְעַת הַסִּיז מַעֲשֵׂהוּ
אֲשֶׁר עֵשָׂה: פֶּן, הִיחָ
צִהֲרָה וְיִתְכֵן סִהֲרָה הַכֹּזֵרִי
מִזְרָה סִפְרָה כְּלוֹמַר פֶּסֶח
לְהִיטֵר עַל סוֹף הַמַּעֲשֵׂה:
(ט) רִיבֶךְ, אֲחֵר שִׁהֲסִיר עַל
הַסִּיז לְזָל אֲחֵר שִׁסֵּם
לְכָל לְכָל אֲשֶׁר מִתְחַד אֲחֵלָּה
לְכָל מִתְכַּר לְכָל רִשְׁעָה עֵינִיךְ

חכם זה לל ודבר נעשו מדברים אחרים אשר חיים יגיעים דברים רבים מעט: (י) סן חכם, השומע
אותך מדבר ואינו תמים על לב שמתוך כעסך עשית זאת ויחשוב עליך שאתה איש מבלה סוד ונעל
מרות רעות: ודברתך לא חשוב, לאחר שהוצאת דברים כאלה ממך, חף שתחזק עליהם אחר
כן, לא יכולת להשיג חלין להיות סוד כאשר היה מקום. ונתת יחסך שגור חסד, והוא מורכב
מחד צמי ח"ל צדוקים אלה, צמחנות הסמך"ן לסיף"ן חשד, כמו אשרי מי שחושדו ראין
בו: (יא) תפוחי זה, כל דבר וגם ענף הירוק תפוח קרח ולשוני הפוח: כמשכיות,
הם הללוות הנחיש אלה לבגס: ואנשי הקדש משתמשים אחד בתכשיתים עזויים כמש"ע
שנה שקרין (פילוגראן) ונ"ל (דרוהט: חרביט) ומימים אל תוכו תפוחי זה, והוא יפה
מחד. והמשיל אל התכשית הזה, דבר דבור אל אפניו, במקום שהוא עומד על סיר נכון, ולדעתי
שטע אפניו, פנה והסמך"ן נדעת י. ויהי. ולעת חקרים שטע אפן רחוק על גלגלי
ויוסד על תבות העדן הנסתות ללל יתנווע. ורוד סיטור צו התסטים כרונות חזרות עיין גסל:

Verbesserungen.

dich nicht vor dem Könige, und auf den Platz der Großen stell' dich nicht. 7. Denn besser ist's, wenn man dir sagt: Komm' hier herauf! als wenn man dich erniedrigt vor dem Fürsten, den deine Augen sehen. 9. Streite deinen Streit mit deinem Gegner; aber das Geheimniß des Andern entdecke nicht; 10. Damit dich nicht schimpfe, wer es hört, (so daß) die üble Nachrede nie von dir weiche. 11. Gold'ne Äpfel in silbernen Schalen ¹⁾ — ein Wort geredet auf die gehörige Weise. 12. Ein gold'ner Ohrring und Schmuck von

1) oder: (in künstlich gearbeiteten) Körben, von כסף bedecken, and. mit silbernen Figuren.

הָגוּ רָשָׁע לִפְנֵי־מֶלֶךְ
וַיִּכּוֹן בַּצֶּדֶק בְּסֵאוֹ׃
אֶל־תִּתְּהֶדָר לִפְנֵי־מֶלֶךְ
וּבִמְקוֹם גְּדֹלִים אֶל־תִּעַמֹּד׃
כִּי טוֹב אֲמַר־לָךְ עָלֶיךָ הִנֵּה
מַה־שְּׁפִילָה לִפְנֵי גָדִיב
אֲשֶׁר רָאִי עֵינֶיךָ׃
אֶל־תִּצָּא לָרֹב מִהָר
כִּי מִה־תַּעֲשֶׂה בְּאַחֲרִיתָהּ
בְּהַכְלִים אֶתְךָ רַעַךְ׃
רִיבְךָ רִיב אֶת־רַעַךְ
וְסוֹד אַחֵר אֶל־תִּגְלֹל׃
כִּי־יִחַסְרָךְ שִׁמְעַ
וְדִבְתְּךָ לֹא תֵּשׁוּב׃
תִּפּוּחֵי זָהָב בְּמִשְׁפִּיזוֹת כֶּסֶף
דָּבָר דְּבָר עַל־אֶפְנָיו׃
נֶזֶם זָהָב וְחֵלִי־כֶתֶם
מוֹכִיחַ חָכָם עַל־אֶזְנוֹ שֹׁמֵעַ

- (ה) גזור נפטרין מעונש עד שילאו מתוכם הרשעים ויעשו זהם דין: (ו) אל תתהדר לפני מלך. להדלות כבוד ו להתגאות לפני מי גדול ממך כי טוב שיאמרו לך עלה הכה משתצא כלל דעותו ויאמרו לך לא: (ז) אשר דלו עיניך. שדד זה אמת: (ח) פן מה חששה. פן תצא לידי לא תדע מה לעשות צאחדיה (ט) ריבך ריב את רעך. ואם על כדחק אתה לריב ולהתוכח עם רעך מ"מ סוד אחר אל תגלה לא תזכיר לו דופי אבותיו שמתו שאין הכל יודעין אותו ואתה מגלהו: (י) פן יחסדך שומע. חרפת מלדים מתרגמין חסוד' דמלאי. פן יחסדך השומע וקדאוך מולא דזה: (יא) תפוחי זהב. כעין כפתורין מלויירין על משכיות כסף. משכיות כלים המלופין כססף כמו וסכותי כפי (שמות ל"ב): דבר דבור על אופניו על כו ודוגמתו נשאתי אימין אפונה (תהלי' פ"ח) מצוססת ומיושצת צקדצי ואין זה מגזרת אופן וגלגל (ישעיה כ"ח) שאלו כך היה נקוד פתח תחת הפ"א כמו (יחזקאל א') האופנים ולא יפול צו נקודת חטף קמץ: (יב) נזם זהב וחלי כתם. עדי קצולת זהב. חלי כמו (הושע ז') ותעד נזמה וחליתה כמו (סיר ז') חלאי'.

א כי טוב מ"ק ב' כ"ח. אל תצא סוסדקין ו' מ"ה. ריבך ריב ובר' ס:

באור

טרם עשהו מוכשר לכלי תכשיט כיוף וקוי, כן (ה) הגו, הכעס הקרוב למלכות ויועץ אותו לעשות עיל מן המלך, ואז יכון צדק כסאו, כי רשעים כאלה יודעי' כל עת להסית ולהדיח את המלך לרעה: (ו) אל תתהדר, אל תתנחם במקום שיש סם גדול ממך כי השתדלותן להסתלות כחשוד ונדול לפני גדולים ממך תצוה לידי ציון וספלות, וכן אל תעמיד במקו' המיוחד לגדולים נאמר' סם למען לא תצוה לכלל ספלות והולך ומסרס את הסעס לחמור: (ז) כי טוב, לך יוחר רס נוחים אחרך במקום הסחות לך מעדן כדודן, ואומרים עלה הנה, מהשפילך, חס ויאמרו

33. Schläfe nur ein wenig, schlummere ein wenig, Ruhe nur, die Hände übereinander ein wenig,
34. Und Armuth überfällt dich wie Reifiger, Mangel wie gewaffneter Mann.

Ende des zweiten Buch's.

25.

1. Auch folgende Sprüche sind von Salomo, welche die Gelehrten des Chiskijahu, Königs in Jehuda zusammen getragen haben.
2. Ehre Gottes ist, der Dinge Gang verbergen;
Der Könige Ehre ist, geheime Dinge an den Tag bringen.
3. Himmels-Höhe, Erden-Tiefe und Königs-Heiz sind unerforschlich.
4. Schafft Schlafen vom Silber weg,
Und es gibt dem Arbeiter ein feines Geschirr;

דבר לנלתי דבר מעניינים הלהים צדקתו, וזהו מי' חמה כמו סכתה חמתו ז'ל צמורה (חלק שני ס' כ"ט), חזל לא ידעתי לכוון לפי סיוע זה סופה דקדא, אם לא חזק לומר כדעת המחזירי לסתם ולסודיע צדקתו זה כדונה המלך ויסור וחכמתו. אשר מלמד הדוחק לא ידעתי אם כיום הדברים על יסוד המוסר: (ב) שמים, לדעת קנה המוסרם יהיו שני המשלים שמים, וארץ חיו, והמשל לב מלכים שלום, ויהיו סיועו, שמים הם חקר המידה צעק היום ואין צורך עומק, חזל לז מלכים אין לו חקר כלל; חזל לפי האמת ולפי ידיעת התכונה צדק שלום אין ספק סתם כדעתו כסודו, וכלם עומדים על דרך השלילה כלומר כסם שאין חקר לרוממות סתם ועומק האין לדעת מה צדקו כדורו, כן אין חקר לז מלכים, וכן תבנתו: (ד) הגב, שבו הגב וזהו עין הסם, ואמר כמו מליך הדרך האומן להנות הסבים מן הסם

Verbesserungen.

Herzen; ich sah es, und nahm mir daraus Warnung. 33. Ein wenig Schlaf, ein wenig Schlummer! Ein wenig die Hände in einander geschlungen im Liegen! 34. So kommt, wie ein rascher Wanderer, deine Armuth her, und dein Mangel, wie ein Schildbewaffneter.

25. 2. Gottes Ehre ist's, eine Sache zu verbergen; aber der Könige Ehre, eine Sache zu erforschen. 3. (Wie) der Himmel an Höhe, und die Erde an Tiefe, so ist das Herz der Könige unerforschlich. 4. Sondere die Schlafen vom Silber, so geht dem Silberarbeiter ein Geräth hervor. 6. Brüste

מַעַט שָׁנוֹת מַעַט הַנוּמוֹת
מַעַט | חֶבֶק יָדַיִם לְשֹׁכֵב:
וּבִא־מִתְהַלֵּךְ רִישָׁהּ
וּמַחֲסֹרֶיהָ כְּאִישׁ מִגֵּן:

נשלם החלק השני



כה

גַּם-אֱלֹהִים מִשְׁלֵי שְׁלֵמָה אֲשֶׁר
הֶעֱתִיקוּ אֲנָשֵׁי | חֲזָקִיָּה
מֶלֶךְ--יְהוּדָה:
כְּכֹד אֱלֹהִים הִסְתֵּר דְּבָר
וּכְכֹד מַלְכִּים חָקַד דְּבָר:
שָׁמַיִם לָרוֹם וָאָרֶץ לַעֲמָק
וְלֵב מַלְכִּים אֵין חֶקֶר:
הֵנוּ סִיגִים מִבֶּסֶף
וַיֵּצֵא לַצִּרְף כְּלִי:

אֵת הַעוֹלָם: (לד)
מִתְהַלֵּךְ רִישָׁהּ. הַדְּדִים
שִׁתָּה דֵּשׁ מֵהֶם יִצְאוּ
לֶךְ צְמֻדָּה:
כֹּה (א) גַּם אֱלֹהִים מִשְׁלֵי
שְׁלֵמָה אֲשֶׁר
הֶעֱתִיקוּ. חִזְרוּ לְדוֹרֶשׁ
כְּשֶׁנִּתְמַנֶּה חֲזָקִיָּה לְמֶלֶךְ
וְהוּא הוֹסִיז תַּלְמִידִים
כָּל עֵיר כְּדֹאמְרִינָן צַ'פ'
חֶלֶק דְּקוֹר מִדָּן וְעַד צֹאֵר
שָׁצַע וְלֹא מָלְאוּ עִם
הָאָרֶץ. הֶעֱתִיקוּ הַחֲזָקִיָּה:
(ב) כְּכֹד אֱלֹהִים הִסְתֵּר
דְּבָר. כְּגוֹן מַעֲשֵׂה מִדְּכָה
וּמַעֲשֵׂה דְרָאֲשִׁית: וְכֹדֵר
מַלְכִּים חֶקֶר דְּבָר.
כְּשִׁתָּהּ דוֹרֶשׁ צִכְצו'
חֲכָמִים וְצִסְיֹיג' שְׁעִסו
לְתוֹרָה וְצִנְזֻרוֹת שְׁבִזוּ
צִהִס יֵשׁ לֶךְ לַחֲקוֹר וּלְדוֹרֶשׁ
וְלִשְׁאוֹל טַעַם לְדָבָר אֲזַל
כְּשֶׁתְּדַרֹּשׁ צִמְעֵשׁ מִדְּכָה
וּצִמְעֵשָׁה דְרָאֲשִׁית
וְצִחֻקִּים הַכְּתוּבִי' צְתוֹרָה
כְּגוֹן חֻקִּי' וְדִצְרִי' שֶׁשֶּׁטֶן
מִקְטֹרֵג עֲלֵיהֶם וּמַסִּיז
עֲלֵיהֶם כְּאִכֻּלֶּת חִזִּיר
וְכֹלְאִי כֹדֵר וְשֶׁטֶטֶנו
אֵין לֶךְ לַחֲקוֹר דֶּק
לְהַסְתִּיר וְלִוְנֵד גִּזְרָה
מִלֵּךְ הוּא. (ג) אֵין חֶקֶר.
לְדוֹשׁ שְׁמִים וְלַעֲוֹמֵק אֶרֶץ
וְלֵבֶז מַלְכִּים אֵין חֶקֶר
שְׁכֵמָה דִּינִים צִהִס
לְפָנֵיהֶם וְלִדְרִיכִים לֵת לֵב לְכוֹלֵם.
(ד) הֵנוּ סִיגִים מִבֶּסֶף. מִשּׁוּךְ כְּמוֹ כֹּאשֶׁר הוֹגֵה מִן הַמַּסִּילָה (שְׁמוּאֵל
צ' כ') כֶּסֶם שֶׁאֵין הַכִּלִּי שֶׁל כֶּסֶף יוֹאֵל לְמַלְאכ' לֹדֵק עַד שִׁוְלֵיאוּ מִמֶּנּוּ סִיגִים שֶׁל כֶּסֶף שָׂדֶה כִּךְ אֵין

ת"א גַּם אֱלֹהִים וְגו' טַס ק"ה. כְּכֹד אֱלֹהִים שִׁתָּה כ"ד, קי"ג. שְׁמִים
לָרוֹם שִׁתָּה ח', י"ח:

לְפָנֵיהֶם וְלִדְרִיכִים לֵת לֵב לְכוֹלֵם. (ד) הֵנוּ סִיגִים מִבֶּסֶף. מִשּׁוּךְ כְּמוֹ כֹּאשֶׁר הוֹגֵה מִן הַמַּסִּילָה (שְׁמוּאֵל
צ' כ') כֶּסֶם שֶׁאֵין הַכִּלִּי שֶׁל כֶּסֶף יוֹאֵל לְמַלְאכ' לֹדֵק עַד שִׁוְלֵיאוּ מִמֶּנּוּ סִיגִים שֶׁל כֶּסֶף שָׂדֶה כִּךְ אֵין

באור

חַח לִנְי עֲלוֹי וְלִקְחִי מוֹסֵר: (לָב) מַעַט, כִּנֵּר צִחְרִי אֵת הַכְּתוּב הוּא לְמַעַל פִּסְתָּה ר' י' ו"ח:
כֹּה (א) גַּם אֱלֹהִים הַחֲזָקִים הַצִּחִים צִסוֹף עַד פִּסְתָּה לִמ"ד הֵמָּה מִשְׁלֵי שְׁלֵמָה, אֲשֶׁר הִיוּ מִסְּוִרִים
צִנְתָּנִים שׁוֹנִים, חוּ מִקְוִנִים צִעַל פֶּה עַד דוֹרֵר שֶׁל חֲזָקִיָּה וְצִימִי וְעִתְקוּ לְשִׁימָם עַל סִפֵּר
לְמַשְׁמֶרֶת: אֲנָשֵׁי חֲזָקִיָּה, דוֹרֵר שֶׁל חֲזָקִיָּה הִי' דוֹר דְּעָה הוּא הַעֲמִיד הַתּוֹרָה וְהַחֲכָמָה וְתִקֵּן דְּצִרִים
שׁוֹנִים צִיטְחָל, וְצִימִי וְעִתְקוּ סִפִּי שְׁלֵמָה עֵינִן צִבְקִמְתִּי הֶעֱתִיקוּ, שִׁדְסוּ עִתְק וְסִינְדוּסוּ הַצִּחָה הַדְּנֵר מִמֶּלֶךְ
זֶה חֵל מִלֵּךְ זִוְתוֹ, וְהוֹשָׁל עַל כְּתִיבַת הַדְּנִים מִסְּפֵר חֵל סִפֵּר חוּ מִלְשׁוֹן חֵל לְשׁוֹן אַחֵר, חוּ הֶעֱתִיקָה
דְּנֵר שֶׁנֶּעַל לִפְנֵי לְעִשְׁתּוֹ דְּנֵר שֶׁנֶּכְתַּב, וְזֹאת הַחֲחִירוֹנָה הִיְתָה הֶעֱתִיקָה חֲחִי חֲחִי, שֶׁהִסְפִּיר חֵל
הַדְּנִים אֲשֶׁר נִשְׁחָר מִדְּנֵי שְׁלֵמָה קִרְתָּס צִע"פ וְקִרְתָּס צִנְתָּס צִנְתָּס שׁוֹנִים וְהֶעֱתִיקוּ חֵל הַסִּפֵּר:

- וְלִסְלוֹל חַת חֹסֶר יִסְלִילוּ
וְלִהְיוֹת עַל כָּל דְּרוֹסִים
מִנְּנֵי שִׁבְיָה חֶדֶד תּוֹנֵנִים
לְהַגִּיד חַת עֲדוּתָם, זֹאת
יַחֲסִנוּ לַפְתּוֹת חַת רַעִיָּים
שִׁחֲמִין שָׁם חֲרֻבִּים לֹא
וְנִסְסוּ עִמּוֹ, וְזֹאת הִיא
חֲוָנָהּ וְחִנּוּסָהּ, וְקִלְקֹל
לְנֵי חֹסֶם, הַמַּשְׁכִּיל יִשְׁמַר
מִסֵּם, וְכִמְי שִׁחֲסוֹר לְחֹסֶם
לְחִיּוֹף חַת יוֹלֵתוֹ, כֵּן
יִשְׁמַר בֶּס מַמְדַּת הַיְּקִימָה
וְהַיְּעִידָה לְנֶקֶם לְשֹׁלֵם רַעַם
הַחַת רַעַם. וְעַל זֶה חֹסֶר
סָסוֹק: (כב) אֵל הַחֲמֹר,
חֵם עֵשֶׂה לִךְ חֲצִיךָ רַעַם חֵל
תִּחְמַר חֲעֵשֶׂה כְּמִדְּהוֹר חֲשֵׁלִים
לְחֵם כְּמַעֲסֵהוּ כִּי לֹא לִךְ
הִדִּין וְהַמַּשְׁפֵּט, וְחֵם עֵשֶׂה
רַעֲךָ עוֹל לְטוֹנֶתְךָ, חֵל
תִּחְרֹם זִכְרְךָ לְחֲמֹר חֲשֵׁלִים
לֹא עָתָה כְּסִחְרוֹ לִיּוֹן לִכֵּן
חַת טוֹנָתוֹ חֲעֵ"ם סָסוֹק
עוֹל, כִּי חִיבָתִי לְהַסְלִים
בְּמֹל, וְכִבְיָה דְּרִיבִים חֲסֵר
חֲסִי חֲסִי לֹא יוֹרֵר לְהֵם
הִיטָר לְעִשּׂוֹתָם, כִּי חֵם
כָּל מַעֲשֶׂיךָ יִהְיוּ מִיּוֹסְדִים
עַל הַחֲמֹת וְהִדִּין וְהִזְקָה:
(ל) עַל, מוֹסֵר מִדִּינִי
נוֹסֵר עַל הַנְּסִיּוֹן חֲסֵר
עֵשֶׂה הַחֲסֵם זַעֲמוֹ, וְזֹה
כְּמִדְּהוֹר עַל הַעֲלֹלֹת וְחֲמֹר
סִבְרָתוֹ חַת הַסֵּדָה
וְהַכֶּרֶם לְחֵם הַעֲלָל קָק
מוֹסֵר לְעִמּוֹ: (לא) קַמְשׁוֹנִים, שֶׁם לֹמַח חֲסֵר תּוֹלִיד חֲחִין זָרִיעַם, וְחֵם הַחֲמֹת הַמַּשְׁכִּיל
עוֹקֵר' לְהִיּוֹת יוֹק חֵל חֲחִין לְנֵי הַרְעִיל: פְּגִי' הוּא הַחֶלֶק הַנִּרְחָם כָּל דֶּבֶר נִקְרָא פְּגִים, וְזִמּוֹן
סִבְרָתוֹ עַל הַסֵּדָה נִקְרָא זִ"ח (לז) כֹּהֲסֵר תְּרַבְמָתִי: (לב) וְאַחֲרָהּ, זַעַת סִחְוִיתִי וְזֹאת סִמְתִּי

Verbesserungen.

sagt: Du hast Recht! dem fluchen Völker, den verwünschen Nationen. 25. Aber den Strafen den (Richtern) geht es wohl, und auf sie kommt Segen des Glücks. 26. Man küsse die Lippen deß, der treffende Antwort gibt. 27. Besorge draußen dein Geschäft, und bestelle dein Feld: hernach magst du dein Haus bauen. 28. Sei nicht ohne Ursache Zeuge wider deinen Nächsten: Wolltest du täuschen mit deinen Lippen? 30. Vor dem Felde des trägen Mannes ging ich vorüber, und vor dem Weinberge des unverständigen Menschen, 31. Und siehe, er schloß ganz von Nesseln auf 1), seine Flächen bedeckten Dornen, und seine Mauer von Steinen war eingerissen. 32. Ich schaut' es, und nahm's zu

1) d. h. lauter Nesseln schossen in ihm auf.

כי לא טוב: (כו) וְלִמּוּכִיחִים יִנָּעַם
 שפתים יסק. ראוים כל
 שפתים לנטקו: (כז) הָכֵן
 צחוק. זה מקדש. ועתה
 צד. זו מנחם: אחר וצחית
 ציתך. זה במדל. ד"א
 כמשמעו צחל' קח לך
 שדות וכדמי' ואחר כך
 ועתה ל' עתודי' (כז)
 (צדאשי' ל"א) סיס לך
 צהמות צדש ואלח"כ
 וצחית ציתך תקח חסה:
 (כח) והפתית צפתית.
 תפתה לרעין צדודך: (כח)
 (ל) איש עלל. שאינו
 חוזר על גרסת למודו:
 (לא) קמשוני. חוחי:
 כסו. נכסו: חדולי' (כט)
 גדולי' מקמשונים והרי
 הם חדים כקולי': ובדר
 אצוני נהרסה. כך מי
 שאינו חוזר על תלמודו
 מתחלה משכה ראשי
 פרקים וסוף מחלק דברי
 חכמים מזה לזה שאומ'
 על טבור טמא ועל
 טמא טבור והוא מחדצ'

באור

נאמר זה להורות כי מדת
 הצדק נעשה צלל חסד,
 והמשפט הישר צלל כל
 חסד וישיע את הרעע
 הזה רף מי שאין לו חלק
 צמשט ההוא מלך החסן
 חל' הצדק: (כה)
 ולמוכיחים, הם הדיוני'
 והסופטים ההולכים דרך
 נכוחה ומלזיקים את
 הצדק ומרשיעים את הרעע
 ומחזים להם את רעתם

ת"א

* פת"ח באתנה מפני הרי"ט הצאה אחריה

ולמוכיחים ינעם תמיד ח' כ"ח - פסחים סר. שפתים ישק
 גיטין ח' ט'. הכן בחי' סיטה ח' מ"ט. על שרה סנהדרין
 י"ח, ק"ב. עקידה מ"ט. עלה ונו' סס:

צהירות חותם: ינעם, יהיו נעימים ויכבדים ציון העם. ברכת טוב, הוא הצדק השלם תנא
 עליהם, כי יוצר אותם כל חורב צדק ומיטור: (כו) שפתים, מי שמרגיל עצמו להשיג על כל
 דבר דברים נכוחים מיוסדים על ארנו השכלה, כחוי לנשק את שפתיו, כי הוא ידע לעשות את
 כל פעולותיו צדק וצמשקל הישר ומורה בס לרעזו ללכת דרך הטוב, מלמד נעימות חזנות:
 (כז) הכן צחוק, הערה על השכלה והתנוונות צדק טעם ורעע טרם עשות דבר, חזק הים חס
 יוכל לנמרהו ולחוקרו חס חיו ואחר נדק משל מניין הציות, חס תנא לננות, הלא תלך תחלה
 לכרות לך העלים ולמדסם ולמדסם דרך שדע טיהים צניק מתוקן וחוק, ואח"כ ובנית ביתיך כן
 תחי' צלל עסקיך, שתתהלך לזאות תחלה צנין שכלך חס תוכל לעשות את הדבר חס חיו. ועתה,
 פעל מרע עתה, ולא כאשר סירשו אחרים מלשון עזרזים כי הוא נחוק מלד: (כח) אל תהי,
 חזרה על מדת החנופה. יש לך צני חסם הנמסרים לתיך דברי וזלסם לחיוז את אשר יחיוזו

- הערס להסיר זחומת
המלכות, וחזר שרחוי
לחם לירא חת מלכי
כירחתו חת חללים. ועם
שוים חל תתערב, לח
תתחנר חל החלשים השווים
זמחשנותיהם, ומדננים
עתק על מעשי המלך ועל
מססיו, ורחוי לך להשמר
מזה מזל החכמה לטובת
עמך: (כב) כי פתחוס,
מזלי שחדע דבר יקום עינש
החלבים ועונש המלך על
הממנים: ופיר שניהם,
של חללים ומלך, מי יודע
להשמר ממנו? ויש מפרשים
שוים כמו בשורתו את
שעמו (דירא חזוניכניגען),
עלום חותם החכום כן,
לכיותם חסרי לז וחיים
משתמרים מן הכרה חסר
יציחו על נפסם. עד כאן
דברי שלמה חסר נתקננו
דימיו חר צמון המלכים
חזרי מותו עד חזקיה,
והפסוקים הנחיים עד סוף
הספר נוספו על הראשונים.
חכם לח נודע חס
בם המם משלי שלמה
חר משלי חכם חסר?
חס נכתבו דימיו חר
חזרי מותו, כי חזר
מחזרו ספרי הקורות
ודברי הימים לדעת דברים
כלום צדור. וחזן
ספק כי היו נשים ובהם מחשיו, שיריו, וחזותיו דימים
והנליות חסר עזרו עלינו וע' זמחוס לטנת תקן' מסיפורי היהודים היוצאים צהיו הדור, ותמחל
דברים חדשים נודעו דימים החלם: (כג) גם, הכתובים הנחיים הם תוספות חסר נלנו צדוק הספר
מחשפיו המקראות. ולמ'ד לחכמים נחם ממלת אל להיות' למודים להחכמי' המסכילים על הטוב
והיסר, חר חר צמקם מן ור' סהם נחמרים חסי החכמים, כי לסעמים תורה הלמ'ד על הבגל
שממנו: הכר פנים צמפט חף חס צלוק דינו לח טוב, כי עי' וסתתמו הטענות
חל: (כד) אומר, הדין המכנה חת החייב חר חס רע וצליעל. יקבורו עמים ונעמרו לחומים,

Verbesserungen.

so ist ein Ausgang, und deine Hoffnung wird nicht vernichtet sein. 18. Damit es nicht der Herr sehe, und es ihm missfalle, und er seinen Zorn von ihm abwende. 19. Entrüste dich nicht über die Uebelthäter, beneide nicht die Freveler! 20. Denn kein (guter) Ausgang wird für den Bösen sein; die Leuchte der Freveler wird erlöschen. 22. Denn plötzlich steigt ihr Verderben auf; und das Unglück von Beiden (verhängt), wer kennt es? 23. Auch dies von Weisen 1). Partei nehmen im Gericht, ist nicht gut. 24. Wer zum Schuldigen

1) and. für Weise; ober: ziemt Weisen.

אֶל־תֶּאֱרָב רָשָׁע לִנְוֶה צַדִּיק
אֶל־תִּשְׁדָּד רִבְצֹו:

כִּי שָׁבַע | יַפּוֹל צַדִּיק וְהֵם
וְרָשָׁעִים יִכְשְׁלוּ בִרְעָה:

בִּנְפֹל אוֹיְבֶיךָ אֶל־תִּשְׂמַח
וּבְכִשְׁלוֹ אֶל־יִגַּל לִבְךָ:

פֶּן־יֵרָאֶה יְהוָה וְרַע בְּעֵינָיו
וְהָשִׁיב מֵעַלְיוֹ אָפּוֹ:

אֶל־תִּתְּחַר בַּמְרָעִים
אֶל־תִּקְנֵא בִרְשָׁעִים:

כִּי | לֹא־תִהְיֶה אַחֲרִית לְרַע
גַּר רָשָׁעִים יִדְעֶךָ:

יֵרָאֶת־יְהוָה בְּנִי וּמִלֶּךְ
עַם־שׁוֹנִים אֶל־תִּתְּעַרֵּב:

כִּי־פֶתְאֵם יָקוּם אִידֶם
וּפִיד שְׁנִיָּהֶם מִי יוֹדֵעַ:

גַּם־אֵלֶּה לַחֲכָמִים
הַכֹּר־פָּנִים בְּמִשְׁפַּט בַּל־טוֹב:

אָמַר לְרָשָׁע צַדִּיק אָתָּה
יִקְבְּהוּ עַמִּים יִזְעַמְוֵהוּ לְאֻמִּים:

* יתיר

(טו) מלל'. אותה אז יש
אחריו: (יש) אל תתחר.
להיו' כמותם כמו ואף
תתחרה (ירמיה י"ג)
(טז) כי אתה תתחרה צלדס
(סס כ"ג): (בא) ירא
את ה' בני ומלך. ירא
את המלך צ"ו וצלדס
שלל יסודך מיראת ה'
לעולם יראת ה'
קודמת. ועם שונים אל
תתערד: (כב) ופיד
שנים'. שדע"ל מעוצדי
כוכבים עלמים ושדע
עוצדיה: (כב) גם אלה
לחכמים. כל הדברים
שבענין שלמות אחרים
לחכמי' היושצין צדין
שלל יכירו פנים משפט

באור

(כא) נוסל תחת טריוו הזמן
כי חס הוה קיום עומד
נלחיו. ומי שסס צלו
לחקור אחרי יעור האדם
ותכליתו יצין עומק הכתובי'
החלם, כי וחמדים המה:
(טו) אל תחרז, חסה
קדש חיעך לזל תחרוז
לנוה דיק, ולזל תשדד
רבצו מקום המנוחה אשר
הוה רוצן עליו: (טו)
כי, זכל עמלך לח תשיג
כרונך אשר כרונת
להשחיתו, חף סיפול צלרם,
ועזרם חלחיו מהר. חזל
הרשעים יכשלו ברעה
מזלי הוסיף קוס. ומנ'
שבע צצר ידעת טעמו:
(יז) בנפול, הערה
מורסיות לזל ישמח חס
חזיר חצרו וחפילו הוה
טונחו. וחס תחסז טחין
לך להנהיג עמו צמח

ת"א כי שבע סהדריו ח', ו'. בנפל אויבך צרכות ט', נ"ה. מנלה
ח', ע"ה. נדקיס ד', מ'. חזות ד', ו"ח. ירא את ה' סיעה צ'
כ"ב. אומר לרשע שס ז', מ"ח. עוקים ס"ז:

הכחמים לחשר הוה טונחך ועסה לך רעם, וחין חוק המוסר שולטת כל כך צלל האדם, חמר,
צכל זאת חל תשמח צנסלר, מלד החכמה, כי הנקמה הזאת אשר תקח ממנו, רעה צעוני ה' וממדת
רחמנותו יסיר מעליו את הארס ואל לריק שמחקך. ולדעת חכמים וסו' הכוונה שהלחיס יסן
את הרעה מעליו וישימה עליו: (יט) אל תתחרי, שרשו חרר, וסוה החוסם צהתפעלויות הפנימיות,
צרחות רשע ועוז לו חל יחס לצנך לנקם היות כמוסו, וחל תקנח צרשע שסעם תשחקת לו:
(כ) כי לא תהיה אחרית, לח תעמוד הלחחס זמן רב, וגרס ידעך ויכזה מחר: (כא) ירא,

סיתחמן האדם בכל כחו
ונשחוונו כנוד האדם ויכל
להסיף' ממנו, חלל חס
יתרסה כלבו ולא ישתדל
בכל עויו להיות לרוע
במחשבתו, ויכול לחיות
לרועת קים. ולרועת אחרים
יהיה טעמו, שיהיה צדקה
הבניד חס האדם לעשות
חס כל חסר ויכול לעזרתו,
ויהיה תרומתו: (וער)
טלמסט דור לור לית
דעם חונקליקס: וזו היא
דמו חונקליק: ועלמסט
דיינע סטערקע). וכן
חס המעורר העניו;
חסו שדור חסו המלחמה
חס הסרב סרב עד סכנה
דעם חס עשר הארץ ויחזקו
ויחליטו כח מרדו רסון
כחם ויעדעם: (יא) הצל,
הערה להשתדל בכל עת
להלול בני חס מעינם
צית דין, וללמוד זכות בכל
חפס, וחסילו המשיב
למית חסר כנר נכמד דונס
לחונה חס תוכל להלול
עשה חס כל חסר צידק
לעשות להלול, כי כן
מיסודי החכמה על השופט

7. Dem Thoren sind die Wissenschaften unübersteigliche Höhen,
Schon beim Eingang steht er verstummt da;
8. Den, der auf böses Thun sinnet,
Nennet die Welt einen verschlag'nen Kopf;
9. Aber solcher Thoren Witz ist schändlich,
Der Spötter ist den Menschen ein Gräuel.
10. Läßt du zur Zeit der Noth den Muth sinken,
Wahrlich! so ist deine Kraft eingeschränkt.
11. Rette die, welche auf den Tod sitzen,
Die hinwanken, um den Streich zu empfangen,
Wenn du es verhindern kannst;
12. Du könntest vorwenden: Wahrlich wir kannten
diesen nie; bedenke aber daß Der, welcher
die Herzen mißt, es wohl merkt,
Der, welcher über deine Seele wacht, Alles weiß;
Dieser vergilt Jedem nach seinem Verdienst.
13. Mein Sohn! Du genießest Honig, weil er
wohlschmeckend,
Honigseim, weil er deinem Gaumen angenehm ist;
14. Eben das wird erworbene Weisheit deinem Geiste
sein, sie verspricht dir selige Zukunft, wenn
du sie erlangst;
Was du erwartest, dauert unaufhörlich fort.

והמוסל לנער הרע מקרב עמו חלל חס ציכותו להלול נפש מה טוב, ומה מחוד המכיר חז"ל
על זה וספרו לנו חס אשר עשו חכמי סנהדרין ציטט על דין, ח"ך חקרו ודעו ועכנו חס דין
למען כל חס האדם ממות צ"ד, ואין הכרח לננו מי סודע ללמוד זכות וינחמו: (יב) ב,
יכול להיות שחומר: הן לא ידעו זה, לא הכירו חס האדם וחס מעשו כל כך עד שדע צדור
סבור נכחי חס תחמר מה לי לרע האדם להשתדל בעד חס חסר לא ידעתי חסו חס חסו חסו
חו תחמר סנה ידעת דבר מן סנה ועינש המית הנכדו עניו, לפי זאת הכונה האחרונה תפי'
העתקתו (וואהרליך, ויר וואוסטען) פון דעם חללן ניכטס), וזאת תחשוב להלול מדעת בני
חס חס יתרעמו עליך ותתרחם לפנים כלדוק, חמס דע כי האלהים תוכן לנות הוא יצון
כל זאת ובי' וסעו לחדס כפעלו הרחו לו מלך תכונ' לני. וכינוי הרבים צתה ידענו הוא
דרך המלוא להורות חס ידע האדם המתחלל חס צדיקו חס מעשו עניו צדיות נלסון רבים
חו מלך באורו חס מלך ענוותו כי לכן חס מורה על סניס וסמטיל יצון כועתה: (יג) אבל,
כחיו נך להלול דעס כי טוב, מתוק לחין וטוב לרסוח: (יד) כן דעם, השתדל לרע חכמה:
אם מלח, חס יס להל ידך להסיב, נעמה היא לשמעם ואחריתם טוב מלך: ויש אחרות דע
כי יס אחרית הזמן חס ורוע העולם הנח: ותקרתך, מה טעם מקום: לא תכרת, חס חינו

Verbesserungen.

Sieg kommt durch viele Rathgeber. 7. Zu hoch ist dem Thoren die Weisheit ;
im Thore thut er den Mund nicht auf. 8. Wer darauf sinnt, Böses zu thun,
den nennet man einen Känkemacher. 9. Das Vorhaben der Thorheit ist
Sünde, ein Gräuel den Menschen ein Spötter. 11. Rette die zum Tode
Geführten und die zum Würgen hinwanken, wenn du es verhindern kannst.
13. If, mein Sohn, Honig, denn er ist gut; und Honigseim, süß auf dei-
nem Gaumen: 14. Also lerne Weisheit für deine Seele. Wenn du sie findest,

- ראמוֹת לְאֹיִל חֲכָמוֹת
בְּשַׁעַר לֹא יִפְתַּח-פִּיהוּ:
מִחֹשֶׁב לְהִרְעֹ
לֹא בַּעַל-מִזְמוֹת יִקְרָאוּ:
זִמָּת אֹלֶלֶת חֲטָאֹת
וְתוֹעֵבֹת לְאָדָם לֵץ:
הִתְרַפִּית בְּיוֹם צָרָה
צָר כַּחֲכָה:
הֵצִל לְקָתִים לַמּוֹת
וּמָטִים לְהָרֵג אִם-תִּחְשֹׁד:
כִּי־תֹאמַר הֵן לֹא־יִדְעֵנוּ זֶה הִלָּא
תִּבְנֶן לְבוֹת | הוּא־יִבִּין וְנִצֵּר
נִפְשֶׁךָ הוּא יֵדַע וְהַשִּׁיב לְאָדָם
כַּפֶּעַלָּו:
אֲכַל-בְּנֵי דִבֶּשׁ כִּי מָוֵב
וְנִפֶּת מְתוֹק עַל-חֶכְכֶּךָ:
כֵּן | דַּעַה חֲכָמָה לְנִפְשֶׁךָ־אִם־
מִצָּאֹת יִישׁ אַחֲרֶיךָ
וְתִקְוֶתְךָ לֹא תִכָּרֵת:
ת"א התרפית בזכות ע' ס"ב:
- (ז) תמיד צעוד: (ז) ראמות
לאויל חכמות. מין אכן
יקרה שאינה מלווה כמה
דתימר ראמות וגזית
(ח) (איוז כ"ח). כלומר כל
חכמה דומה לכסיל כאן
יקרה וכמדגליו' לקנות
לומר איך אעסוק בתורה
(ט) מתי תעלה זידי אצל
החכם שונה היום מעט
ולמחר מעט: (ח)
מחשב להרע. חודש
תחזולות רשע: לו צעל
מזימות יקראו. גורם
לו רע שהצדיות קוראין
לו צעל מזימות עלת
רשעים: (ט) זמת
אולת. עלת אולת חטאת
לצעליה: ותועבת לאדם
לך. לזנות היא המתעב'
(י) את האדם על הקצ"ה
ועל הצדיות: (י)
התרפית. צתורה: ציוס
זרה לך כחך. מלאכי
הסד' לא יהיו מאמלין
כחך זה מדרש חכמים.
(יג) ולפי פשוטו התרפית
ציוס זרת אהוציך לעמוד
מנגד. לך כחכה ציוס
פורענותיך דכתיב אם
החדש תחדשי וגו'
(יד) (אסתר ד'): (יא) הצל
לקוחים וגו'. להליל את
הלקוחים למוות ואת
המטי' להרג אם תחשוך
מלהלילם על זה אמרתי
לך כחך: (יב) כי תאמר.
שנא תאמר וזהו כי
משמש צל' דילמא: (יג) אבל צני דצט. כלומר דרך צני אדם לאכול דצט כי טוב הוא אם
כן דעה חכמה לנפשוך וכשם שאתה רודף לאכול דצט כן תהא רודף לדעת חכמה: (יד) אם

באור

והס' חזני יקר להקטט צס, צעניי האויל, ר"ל שהוא מתפאר צס, אצל צעני צמקים טעומים
סס רניס לז ידע לפתוח את פיו, ויהי' לפ' ת' (וויא קאטטליכע שטיינע ביוצט דער טהאר
דיא וויסענשאפטען נור לונן פוטן, ווייס אבער אַפֿענטליך קיין וואָרט וויטלנטיפרע:
צען): (ח) מחשב להרע, האדם חסר יחשוב להרע לזולתו דצדני קטיונים וזאחוק, לו בעל
מזמות יקראו, יחסדו שהוא צעל שכל ושכלו שנון, אמנם לז כן, כי (ט) זמת אולת, הזמה
של אויל הים הוא חטאת ר"ל מתועב ומכוער. ולכן. המתלוצץ על רעהו ופונה את שכלו על
דצני' נעם כאלה הוא תועבת לאדם להמון האנושי, והוא נסמך כמו שנת' לעניי: (י) התרפית,
הערה לאדם שלא יבטל מקורות הזמן ופגעו הסוהר, כי הסבלה היא מנדלת אלה, וכל זמן

עֵינֶיךָ יִרְאוּ זָרוֹת
וּלְפִיךָ יִדְבֹּר תַּהֲפֹכֹת׃
וְהָיִיתָ כְּשֹׁכֵב בְּלִבֶּיךָ
וְכַשֵּׁכֵב בְּרֹאשׁ חֶבֶל׃
הַכּוֹנֵן בַּל־חֲלִיתִי הַלְמוּנִי
בַּל־יִדְעֵתִי מִתִּי אֶקְיֵץ
אֹסִיף אֲבַקֶּשׁנוּ עוֹד׃

כד

(לג) החיים: (לג) עיניך יראו זרות. כשתסתכר היין צוער כך ומשיאך להציט צוונות: (לד) והיית: משוגע כשוכב כלל ים: וכשוכב זראש חבל. תורן הספינה נע ליפול ממנו: (לה) הכוני כל חליתי וגו'. כסיקן מיינו אינו מרגיש כלל הדעות שעצרו עליו וחוזר לשתות:

כד (ה) גבר חכם
צעוו. איש חכם הוא

אֶל־תִּקְנֶה בְּאֲנָשֵׁי רָעָה
וְאֶל־תִּתְּאוּ לַחַיּוֹת אֲתָם׃
כִּי־שָׂד יִהְיֶה לָכֶם
וְעֵמָל שְׂפִיתֵיהֶם תִּדְבַּרְנָה׃
בַּחֲכָמָה יִבְנֶה בֵּית
וּבַתְּבוּנָה יִתְכַּוֵּן׃
וּבִדְעַת חֲדָרִים יִמְלֹא
כָּל־הוֹן יָקָר וְנָעִים׃
גְּבַר־חָכָם בָּעוֹז
וְאִישׁ דָּעַת מֵאֲמֵץ־כֹּחַ
כִּי בַתְּחַבְּלוֹת תַּעֲשֶׂה־לָּהּ מִלֶּחֶמָה
וְתִשׁוּעָה בְּרַב יוֹעֵץ׃

(ב)

באור

(3)

(ג)

(ד)

(ה)

(ו)

בד (א) אל תקנה, כנר צאיתי נדר הקנאה לעיל צמסיק חל יקנא לך צמחוי, ולהיות הוא שוכן מסוכן כחוש חסר שוכן על ראש החבל והוא התורן אשר נקשרים צו החבלים: (לה) הכוני, דמה חת עלתו צדק המלי' כחילו הרבה לשתות למען יזייר לשומעיו את ההתפעלויות הרעות אשר יתבאר לשכור, ואמר: ששכני כשכור תחלל מחתי ההרגשה ע"י השטף צתאזה המכוערה הזאת, עד, שלא חלם וחדע את המכה והספיע אשר ישימו צו, ובס אחרי העורתי משנתי לא אחוש ולא חדע שום ענין כי הם היין והאוסף לנקה עוד. והוא כולל כל עניני השכור ורעותיו:

כד (א) אל תקנה, כנר צאיתי נדר הקנאה לעיל צמסיק חל יקנא לך צמחוי, ולהיות

- הילוך ושמירה: (כז) כי, טעם וסעודת המסירה זו לסי שהזונה המסירה זני חכם היא כסודם עמוקה, שחי חסדו להגלל ממנה מי שנטל צה, והנכדים כנחור זרה, שלא יוכל להסוך צה חכם וזונה וסוד נשאר צני עזר ותכנסה, ודמה חת חשת חיס המנחמת לנחור זרה להכדיל העון וסודו אשר ימלאנו. (כח) אף, גם הוא: כחחף, כחם רעם האורזת לטרוף טרף תעמוד להדיח חת הנעים לחטות: ובוגדים באדם תוסיף, ומטילה המדה הרעה הצנידות בזהם ונחצרת האורזות. בוגדים כמו תיקעים סס המקום: (כט) למי חיו, חסד חשת חשת קלת הרעות אשר יסיג האדם האורז להשכנע. וסאל תחלם מי הוא צלל יסורים, ומו חיו לו, מי הוא אשר ינור חיס צמזום: למי שיח, כלומר מי יחזיק חס, כי לפי המעטות ולפי הננייה חיו מוסך מלת חנם גם למעלה. ולמי פצעים חנם, כלומר מי מוסך על עולמו פטעים על לח דגד ולמי חכליליות עינים, וסוד חודס סניז עינים, אשר יתסוד לחס צננות הסתים. חכלילי שרסו חכל לדעה קלה המפסדים, ולדעת אחרים הנרחם לי יותר נכון הוא כמו צללן ערני אל חכל, ממנו ציחקאל חכלת עיניך, ורננותיו זל חמור לח חכל ולח שרק, וסוד צנע הסודות לוסות חת הסוד: (ל) למאחרים, החשדים היושבים עד חלות הילול צנתי היין, הבאים לחקור ממסך, הסולני צנתי חשתם לטעות חת המסקי, וזה אשר יקראו לו ממסך המעורר מלתה מסקים מסכרים, וזה דרך הסודות לחקור לחיות חת המסקים החקים סיוור מסכרים: (לג) עיניך, לח ידעתי מה הנזח חת ריז המפסדים והמעתיקים לפסס מלת זרות נחצו סוד נסים נכדיות.
24. O, wie freuet sich des Frommen Vater!
Wer weissen Sohn gezeugt, wie froh ist der:
25. So mache, daß Vater und Mutter dein sich
freuen,
Die dich erzogen, Freude erleben.
- * * *
26. Ach mein Sohn! Weihe mir dein Herz,
Laß deine Augen meinem Wege folgen;
27. Siehe, die Buhlerin gleicht einer gefährlich tie-
fen Höhle,
Die Abtrünnige einer engen Grube;
28. Wie Raubthier lauert sie auf,
Breitet Treulosigkeit unter Menschen aus.
29. Wem ist wehe? Wer hat Leiden? Wer hat
Händel? Wer hat unnöthige Klagen? Wer
Wunden? Wer die Augen roth und trübe?
30. Die, welche sich beim Weine verspäten,
Umhergehen das Getränk zu kosten.
31. Laß den Wein dich nicht reizen, wenn er schön
röthelt, im Becher Perlen wirft,
Und sanft hinunter schleicht;
32. Denn zuletzt verwundet er wie Schlange,
Sticht wie Basilisk;

Verbesserungen.

Mutter nicht, wenn sie alt wird! 25. Möge sich freuen dein Vater und deine Mutter, und frohlocken, die dich gebar. 28. Sie lauert wie ein Räuber 1), und Treulose vermehrt sie unter den Menschen. 29. Wer hat Weh? Wer hat Leid? Wer hat Zank? Wer bricht in Klagen aus? Wer hat Wunden ohne Ursache? Wer hat trübe Augen? 30. Die beim Weine sich lange verweilen, die umher gehen, um nach gewürztem Weine zu forschen. 31. Sieh' den Wein nicht an, weil er sich röthet, weil er im Becher Perlen wirft, sanft

1) wahrscheinlich für: איש חתף חתף wie חתף entreißen. vergl; Hiob (9. 12.)

גִּוֹל יִגֹּל אָבִי צָדִיק
 *יִוֹלֵד חָכֶם וַיִּשְׂמַח בּוֹ:
 יִשְׂמַח-אָבִיָּהּ וְאִמָּהּ
 וְחָגַל יוֹלֶדֶתָּהּ:
 תִּנָּה בְּנִי לִבָּהּ לִי
 וְעֵינֶיהָ דְּרָכֵי תִרְצָנָה:
 כִּי-שׁוּחָה עֲמוּקָה זִוְנָה
 וּבָאָר צָרָה נִכְרִיָּה:
 אֶחָד־הִיא כְּחֶתֶף תֵּתֵאֵלֶב
 וּבִזְנֵיהָ פֶּאֶדֶם תּוֹסִיף:
 לְמִי-אֵוִי | לְמִי אָבִוִי לְמִי מְדוּנִים |
 לְמִי-שִׁיחַ לְמִי פִּצְעִים חָגֶם
 לְמִי חִבְלֵי לֹות עֵינָיו:
 לְמֵאֲחֵרִים עַל-חֵייוֹ
 לְבָאִים לַחֲקֹר מִמֶּסֶד:
 אֶל-תֵּרָא יֵין כִּי יִתְאָדֶם כִּי-יִתֵּן
 כַּפָּיִם עֵינָיו
 יִתְחַלֵּךְ בְּמִישְׁרִים:
 אַחֲרֵיתוֹ כִּנְחָשׁ יִשָּׁךְ
 וּכְצַפְעָנִי יִפְרִישׁ:

- (כד) אֶלמִדְנָה צִסְכֵּר: (כז) וּבָאָר נִרְה. אֶשְׁטֵרִינִי"א
 צִלַּע"ז: (כח) אֶף
 הִיא כְּחֶתֶף. פֶּתָאוֹס:
 (כה) וּבִזְנֵיהָ צִסְכֵּר תּוֹסִיף.
 תִּרְצָה צִסְכָּל צִבְדִּים
 לֵה' וְעַל הַסְּפִיקוֹרְסִין
 מִדְּרָ: (כט) לְמִי אֵוִי
 לְמִי אֶזְרוֹ. לִי לְעֵקֶה
 וְיִלְלָה: לְמִי מִדִּינִים לְמִי
 שִׁיחַ. לְמִי שִׁיחַ לֹו מִדִּינִי
 עַם הַצִּדִּיק. שִׁיחַ וְיִתֵּרָה
 (כו) לֹו אֵוִי וְאֶזְרוֹ כִּי צִדִּיק
 צִדִּיק דַּר פִּשְׁעֵ: לְמִי
 חִבְלֵי לֹו עֵינִים. מִדְּרָ
 יֵין מִלְּדִימִין עֵינִיו
 וּבִנְאֵי הַאֵל: (ל) לַחֲקֹר
 מִמֶּסֶד. סְחֻקִּין וּצְדִיקִין
 הֵיכֵן מוֹכִרִין יֵין טוֹב:
 (כט) מִמֶּסֶד. מִמֶּסֶד וְהוּא שֶׁ
 דַּר כְּמוֹ מִמֶּסֶד: (לא)
 אֶל תִּרְאֵ יֵין כִּי יִתְאָדֶם.
 אֶל תִּתֵּן צוֹ עֵינֶיךָ: כִּי
 יִתֵּן צָרוֹס עֵינֵי יִתְחַלֵּךְ
 צִמְזִמִּים. הַמִּדְּרָה סְכֻרֹת
 (ב) כָּל עֲצִירוֹת דּוֹמֹת לוֹ
 לְמִישׁוֹר כָּל הַדְּרָכִים
 יִשְׁרִים צִעִינִיו. צָרוֹס
 (לב) צָרוֹס כִּתִּיז כְּלוֹמֵר הַשּׁוֹת'
 נוֹתֵן עֵין צָרוֹס וְהַחֲנוּנִי
 צָרוֹס שֶׁל זֶה: (לג)
 יִפְרִישׁ. לְשׁוֹן עֵקֶלָה
 פּוֹרִישׁ"נֵט צִלַּע"ז: צִמְלֵמֶד
 הַצֶּקֶר תִּדְבּוֹס צִפְדֵּס
 (לד) תּוֹרִי וּצְמִמֵּרָא דְנִקְטָפֶדֶס
 אֲבֹלִיוֹ"ן צִלַּע"ז: וְיִשׁ
 פּוֹתֵרִין מִפְּרִישׁוֹ מִן

*גִּיל קִרִי יִגֹּל ק' *יִשְׂמַח ק' *תִּצְרָנָה קִרִי *מִדִּינִים ק'
 *בְּכֹוֹס קִרִי

באור

תִּיא יִשְׂמַח אֲבִין צִדִּיק בִּי"ח. הַעֲנִית צִי, נִבִּי: כִּי שׁוּחָה צִי
 חִי, יִי לְמִי אֵוִי לְמִי אָבִוִי מִסְּחֻרִין ע"ח. לְמֵאֲחֵרִים סֵס. אֶל
 תִּרָא יֵין סְפָחִים ו' ק"ט. צִפְדָּה ו' ל"ו. מִנְחוֹת ט', ט"ז: כִּי
 יִתֵּן בְּכֹוֹס יוֹמֵא חִי, נִי"ד: עֵקֶלָה שֶׁעַר ע':

הַעֲתָקִי מִיחִיד לְרִצֵּס לְפִי הַעֲנִין חֲחִי קִיחָת מַעֲתִיקִים קִדְמוּנִים: (כו) תִּנָּה לוֹוִי מִשְׁרָס
 נִתָּן, וְהוּא הַחֶסֶךְ לְקַל עֲלוֹי חַת דְּצִדִּיק וּמוֹסֵרוֹ: תִּרְצָנָה, תִּצְרָנָה קִרִי וְסִיחָס נִכְנוּסִים כִּי לְפִי
 הַכְּתִיז יִסִּיחַ טַעְמוֹ סְחֻרִינָה הַעֲנִינִים הַדֶּךְ חֲשֵׁר יִסְמֵן לְפִינֵיהֶם צִתְרֻחָתִי, וְלִפִּי הַקִּרִי טַעְמוֹ
 סְתִמְמוֹנָה הַעֲנִינִים חַת הַדֶּךְ הַזֶּה וְתִרְבּוּמִי מִזְנֵל חַת סִיחָס כִּי מִלֵּת (סְחֻלְגֵּעַן) צִלַּח טַעְמוֹ

14. Ihn schlägst du mit der Ruthe,
Rettest dadurch aber die Seele vom ewigen
Verderben.
- * * *
15. Mein Sohn! Wenn dein Herz recht weise ge=
worden,
So freuet das meinige sich in mir;
16. Mein Inneres frohlockt, wenn dein Mund von
Tugend spricht.
17. Laß dein Herz nicht nach Sünder = Glück,
Sondern stets nach Gottesfurcht eifern;
18. Denn wahrlich, es gibt eine Zukunft,
Was du erwartest, dauert dann unaufhör=
lich fort.
19. Höre, mein Sohn! werde weise,
Und leite dein Herz auf Tugendweg;
20. Gib dich nicht in's Gelag der Schwelger und
Weinsäufer!
21. Schlemmer und Trunkenbold verarmt,
Schläfrigkeit kleidet in Lumpen.
22. Folge deinem Vater, der dich in die Welt
gesetzt,
Achte deine Mutter in ihrem hohen Alter.
23. Wahrheit kaufe; Weisheit, Tugend und Ver=
nunft müssen dir nie feil sein.
- וְהוֹלִיחַת מִמּוֹךְ לִקְרוֹת לֶךְ חֶמְדָּה , חֶמְדָּה כָּל זֶה לֹא תִמְכְּרָהּ , שְׁלַח תְּלִמְדָה שֶׁנֶּכֶד לְשׁוֹמֵר
קִרְדּוֹס לְחֶתֶק זֶה , וְכֵן הוּא זִמְנָה מוֹסֵר וְיִצְיָה שְׁלַח יִהְיוּ צִעֲיוֹן כְּסוּחוֹרָה לְמַכְרָם
(כד) גִּיל שִׁמְחָה הָיָה עַל הֵן צִיּוּתוֹ לִי: וְיִלְד הַבָּב, מִי שֶׁחִיבֵי לְהוֹיֵת חֶסֶד יִשְׁמַח בּוֹ לֵב
הַשְׁתַּלֵּל כָּל כֶּחַךְ וְעוֹן

Verbesserungen.

wenn du ihn mit der Ruthe schlägst, wird er nicht sterben. 17. Dein Herz beneide nicht die Sünder, sondern verharre in der Furcht des Herrn den ganzen Tag! 18. Denn es ist ein Ausgang, und deine Hoffnung wird nicht vernichtet sein. 20. Sei nicht unter Weinsäufern, unter unmäßigen Fleisch=effern. 22. Gehorche deinem Vater; der hat dich gezeugt; und verachte deine

אֶתְּהָ בַּשִּׁבְטִי תִּכְנֹן (טז) בדבר שפתיך
 וְנִפְשׁוּ מִשְׁאֹל תִּצִּיל (יז) מיסורים. ע"י שחכם
 בְּנֵי אִסְחָכִם לִבָּךְ (יח) אל יקנא
 יִשְׁמַח לְבִי גַם־אֲנִי (יט) לִבָּךְ צַחֲטָאִים. צהלחתם
 וְתַעֲלֶזְנָה כְּלִיּוֹתַי (כ) להיות רשע כמותם:
 בְּדִבְרֵי שְׁפִתֶיךָ מִיִּשְׁרָיִם (יח) כי אם יש אחרי.
 אֶל־יִקְנֵא לִבָּךְ בַּחֲטָאִים (יט) אם זה משמש צל' אשר
 כִּי אִם־בִּירְאָתָהּ יִהְיֶה כָּל־הַיּוֹם (כ) כל' אשר צעזור זה יש
 בְּנֵי אִסְחָכִי אַחֲרֵי (כא) אחרית ותקור אליך:
 וְתִקְוֶתְךָ לֹא תִכְרֹת (כב) (יש) שמע אתה צני
 שְׁמַע־אֶתְּהָ בְּנֵי וְחִכָּם (כג) וחכם ואשר דדרך לִבָּךְ.
 וְאֲשֶׁר בְּדֶרֶךְ לִבָּךְ (כד) מאחר שתחכם תוכל
 אֶל־תִּהְיֶה בְּסִבְאֵי־יָיִן (כה) ללכת דרכי לִבָּךְ כי לִבָּ
 בְּזִלְלִי בָשָׂר לִמּוֹ (כו) חכם לא ישיח לעצירה:
 בִּי־סִבְאָ וְזִלְלִי יוֹרֵשׁ (כז) (כא) כי סוצא וזולל
 וְקָרְעִים תִּלְפִּישׁ נִימָה (כח) יורש. יתמסקן: וקרעים
 שְׁמַע לֵאבִיךָ זֶה יִלְדֶּךָ (כט) תלזים נומה. העללו'
 וְאֶל־תִּבְזוּ בִּי־זִקְנָה אִמָּךְ (ל) והתנוע' תלזים אותך
 חֲכָמָה וּמוֹסֵר וּבִינָה (לא) צגדים קרועים: (כב)
 אִם חָכֵם לִבְנֵי וְחִכָּם (ל) אמת קנה. ואם לא
 וְאֶל־תִּבְזוּ בִּי־זִקְנָה אִמָּךְ (לא) תמלא ללמוד צחכם למוד
 חֲכָמָה וּמוֹסֵר וּבִינָה (לא) צשכר: ואל תאמר כשם
 שֶׁלֹּמֶדְתִּי צִשְׁכַּר כִּךְ (לב) שלמדתי צשכר כך

באר

(כא) וענוב לא יוכל נסוח את
 עונש השנע יחלה וימיה
 ויכנה דברים אשר יוצרו
 חזות חסדי התנוה על
 דין חנוך צניהם: כי לא
 ימות אם תיסגרו צצצע:
 (יד) אתה, דע לך כי
 חותו, ר"ל את בורותו
 תכה צצצעך, ואת נסעו
 תליל ע"י זמ מחשול וסחת:
 (כג) ושר' בני, דברי החכם
 חל הנער ורך צניס
 להסירו מתכסולים אשר
 יולדו צצצת נערותו צעור
 חזותיו בוצות עליו והוא
 הולך ומורה דרך לך
 וחמת עד סוף הספר
 הוא המסיום עם סוף
 פרשה כ"ד. והוא כחז לצנו

ת"א אם חכם לבך צרכות ח', י"ד. סנת ח', ד'. ערוצין צ', כ"ח.
 אל יקנא צרכות ח', ח'. מבלה ח', ו'. בסובא' סנהרון ח',
 ט'. ואל תבזו צרכות ט', י"ז ודף ס"ג. אמת קנה סס. ע"ז
 ח', ר"ל צכורות ד', ל':

ויצר מהעולת החכמה, ומשמירת הנפש מתכסולי הבית המתחזה להצלם ודברים משחיתים: (יז) אל
 הסעס קנא התפעלויות החמד והרגו להשיג קנין מהקנינים אשר הסיגוהו זולתו, וממנו הפעולות
 להתחמק על דרך הסבחה, וגם הנטייה צלז על דרך העול להפטר ממנו צומן היכלת ופס פירוסו
 כמשמעו להזמר מלכתחמק אחרי קנייני העולם אשר הסיגוס החטאים. כי אם להתחמק אחרי
 הסבת יראה חלשים: (יח) כי אם יש, לחמת הענין צחקק עם מלת יש ולח עם כי, ר"ל
 שיהיה נכון לך צעור כי יש אחריה: ותקוחד לא חברת, העולם הנחוי אשר חתה מקום

(קו ק). ואחרים אומרים
שזרעו כהו מלה עפר
שספירונו לידתם כפולו
ואחר הענין ענין
הם תסבור שסעמי ענין
הגידה מועט ילך לידה.
ואחרים לז חולל (לון)
לפי דעה מלה בו : ו
אל, כל מקום שנאמר
הסעל משרס להם על
האכלים ומה סעודה וכן
והנכתיו. והוא חסרה
לסעוד חלל חס חס עינו
דעה וחיו וזמן שרס 33,
ואחר תתחול למשמותיו:
(ז) כ' כהו שרס נסמס
הוא משרס נסמס זמן
האכלים. כמו חרות
האכלים אשר תהם מחס
תמנו : כן הוא, קד רכיו
הוא מנזק תמך לחבול
למסות : ולכו כל עמך,
כני מחסותיו משרסות
התמיד על חסרין האכלים
אשר תהם מחססו. כך
למתי לתרס חס הכרס
הם לפי הענין משרסות
ואחר עוד מה לך לחסין
שזעה לחס דע עין כזה על
דבר מועט אשר חיוני סיה
שקן : (ח) פתר, אשר
חלול חסו תהיו; לחס
לחם

4. Strebe nicht nach Reichtum,
Wegen deiner Vernunft unterlaß es ;
5. Raum hast du den Blick d'rauf gerichtet, ist
er fort ;
Reichtum schafft sich Flügel, und fliegt hin wo
der Adler in die Luft.
6. Laß dich von keinem Mißgünstigen zu Tische
bitten,
Lüstere nach seinen Federbissen nicht ;
7. Denn er berechnet stets seine Kosten in Ge-
danken,
So ist seine Weise, er sagt dir immer :
Iß, trink, aber sein Herz gönnt dir's nicht ;
8. Den Bissen, den du genossen, mußt du wieder
von dir geben,
Deine guten Worte sind umsonst verschwendet.
9. Halte dem Thoren keine Strafrede,
Denn er verachtet deine geistreichsten Worte.
10. Verrücke alten Grenzstein nicht,
Und bringe in der Waisen Acker nicht ein ;
11. Denn ihr Sachwalter ist mächtig,
Er führt den Rechtsstreit wider dich.
12. Lenke dein Herz zur Sittenlehre,
Und deine Ohren neige zu vernünftigen Reden.
13. Entziehe dem Knaben nicht die Strafe,
Ruthenschlag wird ihn nicht tödten ;

סנהגית ממנו תהוהו ויהי' לאין, ועל לח דצר שחת דצריך העימים אשר דצרת עמו: (ס) באנן, על תדמה צנוד להיפיר את דרך הכסיל צתליה צדצר עמו דצמים נעימים דצרי חכמה מיוסרם על דצרי התפוצה, כי יצוי לשכל מליך, הנועם הנחמד להשכיל את הוואת צם מליך: (י) אל, השמר מחד להסיב בצול ועלם ללכת בצנול וצופר, וכן אל תעשה עול למי שצין לו כח לעמוד נבדך ביתוס הלוה אשר חיו עזר: (יא) כי נואלם חזק הוה, דע שיש להם ביאל חזק וסוהו הלהים אזי יתומים דין לתמונת ועזר דלום: הוא יריב את ריבם אתך, וישלם בתול יתפח: (לב) הביאה, הערה הלאה וקנותם צנל: (יג) אל, הערה לייסר את הער חס לא יסיר ממנו חזותו ע"ה כלמוד, ואמר שאל יחוס עליו חציו לחזור, כך הוה

Verbesserungen.

23. 4. Mühe dich nicht ab, um reich zu werden; von (dieser) deiner Klugheit laß ab! 5. Willst du deine Augen fliegen lassen nach demselben? aber er 1) ist nicht mehr da; denn Flügel macht er sich, wie ein Adler fliegt er gen Himmel. 6. Iß nicht vom Brote des Mißgünstigen, und laß dich nicht gelüsten nach seinen Federbissen. 7. Denn ihm ist so, als empfänd' er einen Schauer 2) in der Seele: Iß und trink! spricht er zu dir; aber sein Herz ist nicht mit dir. 9. Vor den Ohren des Narren rede nicht! denn er verachtet die Klugheit deiner Rede. 11. Denn ihr Ketter ist mächtig: er streitet ihren Streit mit dir. 13. Entzieh' nicht dem Knaben die Züchtigung.

1) der Reichthum. 2) richtiger $\gamma\psi$ ein Schauder.

- (ד) אל תיגע להעשיר. לעשו' גידסתך חזילו' חזילות כי סוף שתשכחה: (ה) התעורר עיניך צד. כדבע שתכפול עיניך לעמלו ואין אותה גידסא מלויה צד. התעורר כמו וכפלת ותעורר: (ז) כי כמו שער צנפסו. שער זה נקוד חליו פתח וחליו קמץ וטעמו למטה לכך הוא פעל ולא סס דצר שסס הי' סס דצר היה קמון וטעמו למעלה ככל שער שצמקרא ופתרוננו כחילו ספק האוכל הזה מרה צנפסו של דע העין כן הוא שער מן ל התאנים השוערים המרים (ירמיה כ"ט): (ח) פתך. שאלת צדיתו סוף שתקילנו מפני הצוה: (ט) ושחת דצריך הנעומים. חנות שהחזק' ודצרת לו דצרים דכיס הכל אצרת: (י) ובשרי יתומי'. צלקט שכחה ופיהא הראוי להס.

באור

- ואחר זאת מניס ויהי צקנצן חס תסתכל חין קניתם מחיר זקקת לנך ונצודד: (ז) אל, הערה אל חמדת העושר שראוי לחזם להזהר ממנו ולאחר חזל מליגע אחרי קצון הסון מלד צינתך, כי חס תצונן צו צמעט התצוננות תראה כי חסס ואין הוא: (ח) התעורר, כמעט שתעורר צו עיניך ואיננו ילך לעמון. והסמל ת"א מהירות אצרת הסון למהירות עוספות הנשר המהרהק מן העין וחזון נראה כדבע. ותעורר שרשו עורר, ונשאל על הצטת העין על מהינות תנועתו ומזה נבצר סס עפעף. וזה צה"ח השחלה כחילו המר כמעט שתעורר עיניך צו וחיונו, וכן תרגמתי ס"ח הזאת צמלת

אל-תיגע להעשיר
מבִּינְתָהּ חֲדָל:
הַתְּעוֹרֵף עֵינֶיךָ | בּוֹ וְאִינְנוּ
כִּי עֲשֵׂה יַעֲשֶׂה-לּוֹ כְּנָפִים
כְּנֶשֶׁר וְעֵיף הַשָּׁמַיִם:
אֶל-תִּלְחֶם אֶת-לֶחֶם רַע עֵינַי
וְאֶל-תִּתְּאוּ לְמִטְעַפְתֵּי:
כִּי | כְּמוֹ-שָׁעַר בְּנִפְשׁוֹ
כֶּן-הוּא אֹכֹל וְשִׂתָּה יֹאמַר לְךָ
וְלִבּוֹ פֶלַע-עֶמֶד:
פֶּתַךְ-אֲכַלֶּתָ תִּקְיֶאֱנוּ
וְשִׁחַת דְּבָרֶיךָ הַנְּעִימִים:
בְּאֲזְנֵי כְּסִיל אֶל-תִּדְבֹּר
כִּי-יָבוֹז לְשֹׁבֵל מִלֵּיד:
אֶל-תִּסָּג גְּבוּל עוֹלָם
וּבְשָׂדֵי יְתוּמִים אֶל-תִּבּוֹא:
כִּי-גֵאֲלֶם חֲזֹק
הוּא-יִרְיֵב אֶת-רֵיבָם אִתָּךְ:
הִבִּיֵּאתָ לְמוֹסֵר לְבָבְךָ
וְאֲזַנֶּיךָ לְאִמְרֵי-דַעַת:
אֶל-תִּמְנַע מִנֶּעַר מוֹסֵר
כִּי-תִכְנֹן בְּשִׁבְטֵי לֹא יָמוּת:

*התעורר קרי *יעורר ק'

התעורר צרכות ח', ה' מבלה צ', י"ח חבונה צ', י"ג. סוטה ז'
ז"ה. אל תלחם סוטה ז', ז"ח. חולון ח', ז'. כי כמו ובו'
סוטה, חולון סס. אל תסג סוטה ח', ז'.

ונשאל על הצטת העין על מהינות תנועתו ומזה נבצר סס עפעף. וזה צה"ח השחלה כחילו המר כמעט שתעורר עיניך צו וחיונו, וכן תרגמתי ס"ח הזאת צמלת

- עומד כאן כחילו הניחיו
המקום נמקום הוא, ויש
לו דנקות יותר עם הפרס
שלחניו, אשר ידבר זה
מן הדרך לעמוד לפני
בדולים וארח האדם
להתפלל עמהם. ולולי
יבאחי לתקן חדשות הייתי
מחיל את הפרס
שלחניו מן הכתוב
הוא, וצארו כן הוא,
אמר: אם תחזו נספס
כבוש, תראה כי יקשה
לחזם חכם יותר לקחת
לז המון המתים מחלד
לעלתי ולתוכחתו, מלקחת
לז הגדולים; כי הגדול
לשיתו מחיוך לחכמה
ולדעת יצא את דבר החכם
ויהי מתנוחל החשבים
הם חנני הסמון אשר חסך
לפני עיניהם ורבים חנינו
ענין חכמה ומדע לא ידעו
ויצונו את מעלת החכם,
לא ישימו לז עליו וכל
תקפו ומחירתו נחלכתו
לא ימלא דרך להפליג
לפניהם. ויהי מחמר נסיוני נחון נמרג הנחיה, וכל משכיל ידע את חמתו. ולכן חין
לחזם נספס על מעלת חכם ומחיר אחרי חספס הסמון עם, כי חוצד עלות הוא, לפניו לא תכור
ספת ישרים:

26. 3. Sei nicht von Denen, die leicht sich verhaften,
Und für Schulden Bürgschaft leisten;
27. Wenn du nicht zahlen könntest,
Wird dir ja dein Bettlager weggenommen.
* * *
28. Berrücke alten Grenzstein nicht,
Den Vorfahren schon gesetzt haben.
29. Hast du wohl bemerkt, daß mancher Mann,
Der in seinem Geschäft so geschickt ist,
Daß er vor Könige auftreten könnte,
Beim Pöbel keinen Eingang findet.

23.

1. Wenn du an der Tafel eines Großen sitzt,
So merke wohl, wen du vor dir hast!
2. Du setzest das Messer dir an die Kehle,
Wenn du blos deinem Leibe gütlich thun willst;
3. Laß dich von seinem Federbissen nicht reizen,
Es ist nur trüglische Kost.

לפניהם. ויהי מחמר נסיוני נחון נמרג הנחיה, וכל משכיל ידע את חמתו. ולכן חין
לחזם נספס על מעלת חכם ומחיר אחרי חספס הסמון עם, כי חוצד עלות הוא, לפניו לא תכור
ספת ישרים:
כך (ב) כי הערם לחננים הקרונים אל הסרים, שיתורו להכחות את תחורם וחמדי יורם, כי
הם יתנונו תמיד שחנים מקרינו לחזם חלל להנחתו. ואמר כי התקרב לחזם הנכונים
עד שיקרח לחכול עמו, זין תצין מי יושב לפניו ר"ל חולי הנכיר הזה מנקס מעמך להחניפו
דברים או להפליג על שונאיו ובהם דברים. והם מחל יור החכם הזה לעומקו של תכנית לז
דנים מהחננים כי הם היום יורה הסיון כי כנים דברים, יש לך קלת חננים הקוראים עניים
להיות מחוללי שולחם ומקשים מהם להיות כעדים סרים לתשמת' יהללו נשערים את מעשיהם,
ועל כל מולא סיהם נבנות חננים חסונים וצחק מעשי חכמים, ואמר כי לרקת דברים; והם
המלא ימלא זין העניים האלה הם לוק אשר לחתק לא וסית לזו, ולא יום חין לשמוע את
דבריהם הסחופים דברי זני זליעל, יגרסם מעל פניהם ויצורם עשרת מונים מאשר חסונם סת
לחם למען רוע לזם. והחכם מחיר מחור על האדם להשמר מן המכשול הזה עד שחיר:
(ב) ושמת שכון זלועך, דרך הלאה, הסנין והמחללת אשר צריך לחתוק זו את המחללים בלועך
על ביוק אתם חסים: אם בעל נפש אתה, ר"ל אם צל תענוג אתם כי מתוך סחור רואה
חורף חורב את הפענוג, ימחק חורף לעשרת את אשר לזו חסן, וסופך להכשל. לכן רחיו לך
להסיר קח, ואמר (ג) אל תתחור למעטמותיו, אל תביע נלך תחורם וחמדם למתק מחלליו;
והוא לחם כזבים, כי כל מעשים האלה לא יועילו לך מאומה כי אם רבע תתעב זהם,

Verbesserungen.

Streit, und raubt ihren Räubern das Leben. 26. Sei nicht unter Denen, welche einen Handschlag thun, die für Schulden sich verbürgen. 27. Wenn du Nichts hast, zu bezahlen: warum soll man dein Bett unter dir wegnehmen? 29. Siehst du einen Mann, der rüstig ist in seinem Geschäfte; vor Könige wird er sich stellen 1), nicht wird er vor Niedrige sich stellen.

1) d. h. Königen wird er dienen.

אֶל־תְּהִי בְתִקְעֵי־בָךְ (כו)
 בְּעֶדְכִים מִשְׁאוֹת :
 אִם־אֵין־לָךְ לְשָׁלֹם (כז)
 לְמַה־יִּקַּח מִשְׁכְּבָךְ מִתַּחְתֶּיךָ :
 אֶל־תִּסַּג גְּבוּל עוֹלָם (כח)
 אֲשֶׁר עָשׂוּ אֲבוֹתֶיךָ :
 חַיִּית אִישׁ | מָהִיר בְּמִלֵּאכָתוֹ (כט)
 לִפְנֵי־מַלְכִים יִתְיַצֵּב
 בֶּל יִתְיַצֵּב לִפְנֵי חַשְׁכִּים :

22

כִּי־תֵשֶׁב לַלְחֹם אֶת־מוֹשֶׁל
בֵּין תְּבִין אֶת־אֲשֶׁר לַפְּנִיָּה׃
וּשְׁמַת שִׁבִּין בְּלֶעָד
אִם־בָּעַל גֹּפֶשׁ אָתָּה׃
אֶל־תִּתְּאוּ לְמַעֲמֹתָיו
וְהוּא לֶחֶם בְּזִבִּים׃

אם אין לך שנת ז', ל"ז. ר"ח, ו', מנדרין ז' כ"ג. זנחיס ז'
כ"ח. חזית וגו' מנדרין י"ח, מ"ד. תשב חולין ח', ו'
עקידה כ"ד. ושמת וגו' חולין סס ד', ע"ח:

כבר צאח אזהרה זו כמה פעמים צוח הספר להסמך מן הערצות צער רועיהם, ורצום מנזר אדם מקילין צענין הזה ורומרים מדוע לח נערצו ערצום צער רעיון הלח צמולא ספתיו ורבך לעצור לו, חמנם החכם הרוחל חת הנוהל מזהיר עז לה ורומרי, מה לך לזרע הוחת? הלח ויכל להיות ציורח זמן הפסלום ווחל לך פלס: (כז) אם חין, יודך לפרעון החצו ויוצח הנושח לקחת משכנן מתחתי, ורוא לחוד כיול עז דברים חלש אחר ישמר מהם החדם לנלתי ויות מקליו הדעת לעשות דבר נלי התצוננות על סוף הדבר חין ויפל, ע"כ השלשם דברים החמתיים אשר שם טעם צלם למען השני לנחלים דבר: (כח) אל חכנ, כבר נזכר כל חיש וישראל צבורתיור הקדושה על הסבת נצול ועוצר עליה כולל חזרי, ואחר פה שנס מדך החכמה להסדר ממני, וצכלל הסבת נצול פה כל הבדיום אשר דבר ראשונים לל יחיו צענין כדברי של מה צכר, כה ורודח ונמקו ונבדור לחיה ועולת: (כט) חזית, הכתוב הזה חין לו דנקי' כלל עס מה שלפניו, ורוא

17. Neige dein Ohr und höre der Weisen Worte,
Merke mit ganzem Herzen auf meine Unter-
weisung,
18. Angenehm wird es sein, sie in deinem Innern
zu bewahren,
Sie übereinstimmend auf deinen Lippen zu er-
halten.
19. Daß du auf den Ewigen dein Vertrauen habest,
Erinnere ich dich heute vorzüglich.
20. Schrieb ich dir nicht drei Hauptlehren,
Mit Gründen und Beweis?
21. Von der Gewißheit wahrer Lehren überzeugt,
Damit du die Wahrheit dieser Lehren auch An-
deren mittheilest:
22. 1. Beraube den Armen nicht weil er ohnmäch-
tig ist,
Und drücke den Elenden nicht im Gerichte,
Denn der Ewige führt ihre Sache,
Und setzt auf diese That Leibesstrafe.
24. 2. Gefelle dich nicht zu Zähzornigen,
Mit gallstüchtigen Menschen gehe nicht um;
25. Du möchtest ihre Sitten annehmen,
Und dir selbst Schlingen legen.
- הזה: (כ). הלא, חף
שחי חסדך לתת טעם
על כל המוריס שלמדתי
חוקך כי רובם נסתרים
בסודם ואין חסד עומד
על תועלתם עד סוף חותם
בעמך, בכל זאת חסדי
מוכיחך שלום למוריס
אשר למדתיך כבר ואחי
נפתן טעם לדברי למען
תדע אותם כלל ותדע
כס להשיג מענה דבר
לדעת הסודות לדעת
טעמם: שלישים, לדעת
קלה המספרים מן
ושלישים על כלל סהם
כמו נבירים ורשעים
(הויפטענהרען), ולדעת
קלה יהיה שלום למוריס,
זה חמת וחס הסגולה
הלמודים הנחום אשר
טעמם צדק, ולפי
שהוא חמת מן הכלל
לתת טעם לחמתם קדוש
שלישים, ותורבתו לפי
כוונת טעמם (דרייח
הויפטענהרען): (כא)
לחודיעך, למען תדע
בעמך: קשם אחרי חמת,

למוד החמקי האמר במחמך קר נקרא חמר חמת וידעת חמתות צדקו נקרא קש וכן הוא
בתרבותי: להשיב אמרים חמת, הוא אמרים של חמת, אין אמרים כמו טורים חן, סינים
כסף, חילוס חמר, שהוא חמר חילוס כסף סינים וכו': לשלחך, כמו לשלחך (מדברי רש"י).
וחסם הסגולה האסורה וטעמה: הם: (כב) אל תבול, שמה תחמר חבול חת הדל שאין לו עויר
ומנן ואין לו נח לעמוד בנבון, הסמר חמר; וכן חל תדע עני צדק, שהוא מקום המסע,
חי שהסמר שלח ליוקר חת המקח צדק עני לקנות דבר מה; (כג) כי, חף שאין להם עויר
צדק חסם יריב ריבם: וקבע חת קינעיהם נסח, לשון נוסח על לשון. וקבע, כל"הק ענין בול
ולקוחם שהכרח וגם נקרא סחמם וסחמם כן כידוע מלשון ח"ל, שהם קינע נסח לענין חת
בול העניים: (כד) אל תתע, הסמר הסגולה חת לסמר מחזרת הצעל חף, וסחם הממחר
לכעוס ועוסם צדקם דברים אשר לא כן: ואת חס חמות, אשר יצק דברי מדון וריב וחרב
קטטה: ל תנח, להדק צד, וטעמו: (כה) פן, דבר האדם ללמוד ממדות חסדי חזרתו וחולי
למוד ממנו חת חרבותיו: ולקחת מוקד לנפך, כי אין לנצל הכעס חלל כעסי וסופו נוסח
חלי ומחזר ומטיל עליו סחח הכריות וסחח המקום, שומר נפשו ורחק ממנו: (כו) אל תהי,

Verbesserungen.

fernt sie daraus. 18. Denn schön ist's, wenn du sie bewahrst in deinem In-
nern, wenn sie bereit sind insgesamt auf deinen Lippen. 20. Siehe, ich
habe dir Herrliches 1) geschrieben an Rathschlägen und Klugheit. 21. Dir kund
zu thun Wahrheit (und) Worte der Wahrheit 2), damit du Wahrheit zur
Antwort bringst denen, die dich senden. 23. Denn der Herr streitet ihren

1) nach dem קרי שלישים eig. vornehme Krieger und Begleiter des Königs, daher
Herrliches; vergl. נבירים אדבר. (8. 6.) 2) oder: Richtigkeit wahrer Reden.

הַט אֲזַנְךָ וְשָׁמַע דְּבַרִּי חֲכָמִים
וְלִפְּךָ תַּשִּׁית לִדְעָתִי :

כִּי־נָעִים כִּי־תִשְׁמְרֶם בְּבִטְנְךָ
יִכְנֹו יַחְדּוֹ עַל־שִׁפְתֶּיךָ :

לְהַיּוֹת בִּיהוָה מִבְּטַחְךָ

הוֹדַעְתִּיהָ הַיּוֹם אֶף־אַתָּה :

הֲלֹא כַּתְּבָתִּי לָךְ שְׁלֹשׁ

בְּמַעֲצוֹת וְדַעַת :

לְהוֹדִיעַךָ קִשְׁט אִמְרֵי אֵמֶת

לְהַשִּׁיב אִמְרִים אֵמֶת לְשִׁלְחָךְ :

אֶל־תַּגְזֹל־דָּל כִּי דָל־הוּא

וְאֶל־תִּדְבָּא עָנִי בַשָּׁעַר :

כִּי־יִהְיֶה יָרִיב רִיבָם

וְקָבַע אֶת־קִבְעֵיהֶם גִּפְשׁ :

אֶל־תִּתְרַע אֶת־בַּעַל אֶף

וְאֶת־אִישׁ חֲמוֹת לֹא תָבֹא :

פֶּן־תֵּאָלֶף אֹרְחָתוֹ

וְלִקְחָתָּ מִנֶּקֶשׁ לְנַפְשְׁךָ :

*שְׁלִישִׁים קָרִי *אֶרְחֹתֶי קָרִי.

ח'א' הלא כתבתי מנלה ח'. אל תגזל וגו' קמח י' ק"ט. מליעה
ט' ק"ג. סנהדרין ח' י' : כ' ה' וגו' קמח. מליעה, סנהדרין
סס. וקבע וגו' מליעה סס :

(י) הוא זא : (יז) הט אֲזַנְךָ
ושמע דברי חכמים.

ללמוד תורה מחכם כל
שהוא : ולכן תשית

(יח) לדעתי. ואם רצך דעת
לא תלמוד ממעטיו : (יח)

בי נעים. יהי לך ללאחר
זמן אם תשמר' ותלפנס

(יט) צצטך שלא תסכסם
ואימתי יהיו שמורים

צצך צצמן שיכוננו על
ספתך כאשר תוליאם

(כ) צפיק : (יט) להיות
צ' מצטחך הודעתך.

אני מודיע' שתצטח
צ' ותעסוק צצורה

(כא) ולא תאמר איך אצטל
ממלאכתי ואיך אסתפרנס :

(כב) הלא כתבתי לך
שליש'. תורה ונצחאי

וכתובי' : (כא) להודיעך
קוטט. שלשים כתבתי

לך כדי שתצין מתוכם
קוטט אמרי אמת : להשיב

(כג) אמרים אמת לשלוחך,
לשאלך הורא' : (כב)

אל תגזל דל. אל תגזלו
כי תדאנו דל צצור

(כד) שהוא דל ואין כח
לעמוד נגדך : (כג) כי ה'

יריב ריבם וקבע. ויגזול
את הנפש. קוצעיהם.

גוזליהם וצ' ארמי
קציעה גולה צמס' ראש

השנה אתה ההוא גזר
לקמים אמר ליה קצען

פלגיא וכו' : (כד) אל
תתרע. אל תתחזר לשון

דעות : (כד) פן תאלף.

באור

והי' לך לקבל ומדבר צדק החכמה ומתועלותיה : (יח) כי נעים, תהיה לך השמירה הזאת
קדוץ וכי יהיו למורה המיד מוכנים על ספתך : (יט) לחיות, אמר ראשית דבר לנצח על ה'
העושה טוב, אף שהוריתך צריך חכמה ויעלתי לך להדק זה בכל זאת יהיה מנצחך צללים
אשר יעזרך כי אין חכמה ואין תבונה לנגדו על צינתך אל תשען ואמר אף אתה, הוא לחזק
הפעולה, אף אתה שהוריתך לטות לך לחכמה הנני שונה לפניך את למורי שלמדתיך צדק ואומר
להיות צ' מנצחך. וצתברומי שמתו את כוונת הענין הזה צמלת (פִּזְרִילִיךְ) המורה את הענין

7. Reicher herrscht über Arme,
 Schuldner ist Sklave seines Gläubigers
 8. Wer Ungerechtigkeit säet, wird Unglück ernten,
 Die Strafruthe macht dem Unheil ein Ende.
 9. Der Freigebige wird gesegnet,
 Denn er theilt von seinem Brote dem Armen
 mit.
 10. Sage den Spötter fort, so geht Zwietracht mit,
 Und Hader und Schimpf hören auf.
 11. Wer reines Gewissen liebt, Annehmlichkeit im
 Sprechen schätzt, ist im Range des Königs.
 12. Des Ewigen Augen wachen über vernünftige
 Handlungen,
 Der Treulosen Anschläge verdreht er.
 13. Der Faulle spricht: Draußen hält ein Löwe
 sich auf,
 Auf der Straße könnte ich ermordet werden!
 14. Verführerischer Mund ist eine tiefe Grube,
 Der von Gott Verwünschte fällt hinein.
 15. Athernacht haftet fest in Knaben = Herz,
 Zuchttruthe wird sie wegschaffen.
 16. Wer Arme drückt, um sich zu bereichern,
 Und gegen Reiche freigebig ist,
 Der verfällt in Mangel.

למחשבותיו, ודברים נעימים ורכים נשגבין נקו וזך : רעהו מלך, הוא עומד צמדבת הקרע
עם המלך. וזה רעהו מלך, חף שרחוק בדרו לנו ושמדינות מנדולתו צמדבת המעלות והמדות.
חו שחבר רעהו מלך, שסמך הדיוק ליד להיות רוע וארסו לחס כזם : (יב) עיני, הערה
זהו ההסבה חלשה המסמרת דרך החכמים שליווים לכל יושלים חסד : וישלף, דברי
צובר, ויסלף מוסר על ה' סהר מסלף דברי צובר מה שחשד לעשות ולעור והספסל מרע
לנפוצה : (יג) אסור, דרך העלל למען הסר מחתו העצורים לומר דברים צדוים מלצו, וחומר דרך
משל, מהיירח חני לזאת פי חזי בדרך אשר יזקיקו, חו מהיירח חני בלנח צדניות. וכן ואחר
משל המהני העצלים מתנבאים : (יד) שורחם סוד המהנדז ורות שקר כזר והספוכות הוא שרחה
ועמק וקשה להנלל ממנה : עצום ה' חסד חזר ועמו חלשים וישר סוד מחתו מרת וחמרתו
ויסול זה, ע"י דבריו ויכסל, יסול וזח ויוסיף קוס : (טו) אורלת, אהבת הצטלה והשחוק ויתר
חירות דברים של מה בצק סקריה בלז נער מצד תולדותיו כי יזר לב האדם רע מעוררו, וחס
יתבטלו האצות ולחנכו וליסור כדאזי חבל עמו האצות וסורו להיות שרע ורעע ולכן חסר
רפואת המחלה הזאת הוא השגט מוסר כי היא תרחיקנה ממנו : (טז) עושף, יש לך בני חסד
החיים ומתפסרים מהום נפוצות העשירים למען התחנך עמו ולהתבנז בדיעותם ונבד העניים מהם
מקמיים וחיים חסידים אפילו לעשוק אותם למען הצרות להם, ועליהם חסר שיה חן למחפור ספוסם
לסולל צמחפור ועורו. ויש עוד פירושים בזהו סוד חזל קשים להולם : (יז) חסד חסר הסורה
למדיים דרים צעיוני המוסר הבורתי הפילוסופי והמדיני נקם מחלת שומעו להעיר חן לשמורו

Verbesserungen.

des Verkehrten; wer sein Leben bewahren will, entferne sich davon. 8. Wer Unrecht säet, wird Unheil ernten, und seine Strafruthe ist bereitet. 11. Wer Reinheit des Herzens liebt, auf weissen Lippen Anmuth ist, dessen Freund ist der König. 15. Thorheit, gefesselt an's Herz des Knaben, die Zuchtruthe ent-

משלי כב

עֲשִׂיר בְּרָשִׁים יִמְשׁוּל
וְעֶבֶד לֹוֶה לְאִישׁ מְלֹוֶה:
זֹרַע עֹלָה יִקְצֹר-אֹון
וְשֹׁבֵט עֲבָרְתוֹ יִכְלֶה:
טוֹב-עֵינַן הוּא יִבְרַךְ
כִּי-נָתַן מִלְחָמוֹ לִדָּל:
בְּרֶשׁ לֵין וַיֵּצֵא מִדֹּון
וַיֵּשֶׁבֶת דִּין וְקָלוּן:
אֱהָב טְהוֹר־לֵב
חֵן שִׁפְתָיו רַעְהוּ מֶלֶךְ:
עֵינֵי יְהוָה נִצְרוּ דָעַת
וַיִּסְלֹף דְּבָרֵי בָגָד:
אָמַר עֲצַל אֲרִי בַחוּץ
פְתוּד רַחֲכוֹת אֲרָצָה:
שׁוּחָה עֲמָקָה פִּי זֵרוֹת
זָעוּם יְהוָה יִפּוֹל-נֶשֶׁם:
אֵילַת קִשׁוּרָה בְּלִב-נָעַר
שֹׁבֵט מוֹסֵר יִרְחִיקָנָה מִמֶּנּוּ:
עֵשֶׂק דָּל לַהֲרַפּוֹת לוֹ
נָתַן לְעֲשִׂיר אֶךְ לְמַחְסוֹר:

* יתיר ו' * יתיר ו' * יתיר ו'

- (ז) אם לטוב אם לדע גם
כי יזקין לא יסור
ממנו: (ז) עשיר דרשים
ימשול. עם הארץ לרדף
לתלמיד חכם לעולם: (ח)
(ח) זורע עולה יקצור
און. לפי זריעתו קלידתו.
לפי פעלתו יהי קצלת
משכורתו: ושטט עצרתו
(יכלה). קנה השכלות
שלו כלה והולך לו. יש
אומרים (סא"ח) שטט
חמתו שרודה בני אדם
כלה והולך לו לפי
שמפסיד את יכולתו:
(י) גרש לך. יזר הרע:
(יא) אהב טהור ללב
חן שפתי. מי
שטפתי חן, דעו
מלך הקצ"ה אורכו
ומחצו: (יג) אמר
עלל ארי צחוף. איך אלא
ללמוד תורה: (יד)
שוחה עמוקה פי זרות.
פי ע"א מעוצדי כוכבים:
זעום ה'. מי שהקצ"ה
סונאו נופל ונכשל זה.
זעום כזוף מלפניו:
(טז) עושק דל. להרעות
לו עוש: נותן לעשיר.
(עו) סוף שנותן ממנו למלכי
עוצדי כוכבים ומזלות
העשירים. ואך למחסור

(עז) באור

הוא מציאת לודי ירחת
האלהים האמתית ושכרה
עושר וכבוד צע"ה וחיים
נחמים. (ח) צנים,

הם כלים עשויים צתמונות החיים שמיחים על הדך לשמרו מן הנזנים והסודדים, וההולך שם
מזלי דעת אוחס נכסל צס. והמשל הוא דרך עקש חלוקת שפתיים ודני שקר כי הם מציחים
את האדם לכל הדעה שזעולם כלנים ופחים. וישומר בפשו מי שרואה לשמור את נפשו ויחק
מחס וימלט מהרעות הצלות אחריים: (ו) חנוך, הערה על חנוך הננים כראוי צמן היותם
מוכשרים לקבל דבר מן הדעות אשר יסגור על ידיהם אורחות חיים, ולא יתשלו האצות צחוכס
לאחר מדוע ניוסר את צניו צדדים אשר ידע עת שינדיל צמעט הטורח, כי צס המס מרבילים
את הנער לצטלה ולעללות וסופו להיות נעור וריק מכל. ולכן טוב לחנכו על פי דרכו כל עת,
ויהיו הלמודים האלה אשר חל לצו צימי נעורתו נדקיק צו לח יסורס מלצו בס כי יזקין
כחאמרס ז"ל צברסח דינקותא: (ז) עשיר, הערה נסיונית הוד האחר סיס מעלה לעשיר שהוד
מושל צדדים הנלרכים לשפעת טורו. וכן הורה הוא כעצד לאיש המלום חותו וסוד עושה את

כי רחוי הוא לחדם לסנות חליה, חמר סכל דברי חכמה וסעלה וסחצולה לריכס לטיות מוסכמים עס רלון ה' ומלותיו כי מנעוידים לא תחקיימנה, כי חין חכמה חין עולה ואין תצונה מתקיימות חס מתגברות דרך ה' וכן חמר דרך משל: (לא) סרס, הוא מוכן לרון זו נגד הארצ צעת המלחמה, חמים סקרי הסוס לתשועה כי חס התשועה תצא מעס ה' יתצרך:

כב (א) נבחר. הסס הסוזה הוא נבחר ויותר מעוטר דב כי הוא יצוא לחדם צסנת תכונותיו ומעשיו הטובים. והן חסר יחנן חללים לחדם צעין רחוי הוא טוב מוסק ומחזק. ויהיה שם, חן, נוסחי המחמר, נבחר, טוב, נסוחיו ולא כמו סחצור קלת הסחצורים לקרות חן טוב וסמיות: (ב) עשיר, חמר סדנר מתכונות סמדות וסמעות סטונות סהמה נכדוס מכל קניני העולם, דבר עוד מתכונת העושר, וסדס, וחמר סהדל חינו סחות מעשיר כי חס לפי סמיות, סל כמו סולטרך סל לנור

זלל תפלת סמעה צעולס לתכלית קיוס הכלל, יטרך העשיר לעור סל כמו סולטרך סל לנור העשיר, וסניס חחויס חיס צרעה ולא יסדרו, כי חס יסיו כל חנסי העולס עשירים מי יעמול צעודם? מי יחרס? ומי ירע? ויספר מלז היסוד ותכונת הקיוס. וחמר עשיר ורס נסנשו ע"ד סתנז חסר וחמת נסנשו, ר"ל ססס מועילס חיס חת רעסו ותומכיס חת ידיסס? כי כן עשר חללים צחמתו סרמה חת תכונת העולס. ולדעת חחויס יסיה טעס נפנשו, לומר סטעושר וסדס צחיס לחדם דרך מקרה וחינס מעלות עמיות. אך עוסס כלס ה', יצטל חת הדעה סזחת: (ג) ערום, דבר צהר נצטון עזר כי צחון הוא צמורק הנסיון. חסנס סרוחס חת סנולד יסמר מן ססנס סססצנת רעס וימלט, זלל ססתחיס סחינס נותניס לז לסתנזון עונדוס עליס וחינס רוחיס חת סנולד ממנו, ולסינך נעשו: (ד) עקב, חין לך מרה גדולס צעולס כמות סעורס כי

Verbesserungen.

Grunde; der verständige Mann darf immerfort reden 1). 29. Frech zeigt sich der Frebler in seinen Mienen; der Redliche aber richtet seinen Weg 2).

22. 2. Reich und Arm begegnen sich, der Herr hat sie alle geschaffen. 3. Der Kluge sieht das Unglück und verbirgt sich; aber die Einfältigen gehen fort, und müssen büßen. 5. Dornen und Schlingen sind auf dem Wege

1) im Aramäischen מַלְלָא שִׁירָאִית redet mit Aufrichtigkeit.

2) nach dem קרי merkt auf seinen Weg.

29. Den Trotz des Gottlosen verkündet sein Gesicht, Dadurch ergründet der Gerechte seine Wege.
30. Wider Gott besteht weder Weisheit, noch Klugheit, noch Ueberlegung.
31. Das Roß ist zum Treffen gerüstet, Der Sieg gehört dem Ewigen.

22.

1. Besser ist guter Ruf, als großer Reichtum, Besser Beliebtsein, als Gold und Silber besitzen.
2. Der Reiche und Arme müssen einander die Hand bieten, Der Ewige hat Alles so eingerichtet.
3. Der Kluge sieht die Folgen des Uebels und birgt sich davor, Unbesonnene sind achtlos und müssen büßen.
4. Folge der Bescheidenheit ist Gottesfurcht, Ihr Lohn ist Reichtum, Ehre und Glückseligkeit.
5. Fußangel und Fallstrick liegen auf der Falschheit Wege, Wer sich bewahren will, bleibe fern.
6. Unterrichte den Knaben nach seiner dermaligen Fähigkeit, Er geht von dieser Lehre im spätesten Alter nicht ab.

תמיד: (כט) העז איש רשע בפניו
 איש רשע צפניו. הרשע
 מראה עצות צטע' כעסו.
 צפניו מלשון אף: (ל)
 אין חכמ' וגו' אין כל
 חכם וכזון חסוד לכנוד
 ה' כל מקום שיש חילול
 השם אין חולקין כבוד
 לזר:
 כב (א) נבחר שם
 מעושר דצ. שם
 טוב: מכסף ומזהב. נבחר
 חן טוב: (ב) עושה כלם
 ה'. כשעני אומר לעשיר
 פדנסי וזהו עונה
 קשות עושה כולם ה'.
 הקצ"ה עושה אותם
 חדשי' לזה עני ולזה
 עשיר: (ג) ערום דלא
 דעה. עונש של עצירה
 וכסתר ולא עזר
 העצירה: (ד) עקב
 ענוה. צטציל הענוה
 יראת ה' צאה. ד"ל
 ענוה עיקר והיראה
 טפיל' ועקצ לה מדרם
 לרגליה: (ה) צנים
 פחים. כמו (צמדצ
 ל"ג) לנניכים צלדיכס
 וצלו עליך הוץ.
 (יחזקאל ח' כ"ג) לשון
 גדודים ולסטים. לזיס
 ופחים הם טמונים
 צדדכי המעקש דרכיו
 כלומר יסודים מוכנים
 לו: שומר נפשו ירחק
 מזהם. שמיסד מעשיו
 ינצל מהם: (ו) חנוך
 לנער. לפי מה שתלמד
 לנער ותחנכהו צדדים

כב

נבחר שם מעשר רב
 מכסף ומזהב חן טוב:
 עשיר ורש נפנשו
 עשה כלם יהוה:
 ערום. ראה רעה ויסתר
 ופתיים עברו ונענשו:
 עקב ענוה יראת יהוה
 עשיר וכבוד וחיים:
 צנים פחים בדרך עקש
 שומר נפשו ירחק מהם:
 חנוך לנער על-פי דרכו
 גם כן יקין לא-יסור ממנה:
 *יבין קרי *דרגו ק' *ונסתר קרי

ת"א העז איש פענית ח', ז'. אין חכמה צרכות ח', ו"ט. ערונון
 ז', ס"ב. סנהדרין ט', ס"ט. מ"ק, י"ז:

באור

סוף ותקיים, חזן איש שומע שמשים לבו לשמוע להצון חמתה הדברים וחיונו מדבר כי אם
 מה שנתחמת לו צדדיו הוא ידבר לנחל, ועדותו מתקיימת: (כט) העז, הרשע הוא עז וקשה
 ועומד על דעתו, והוא צמון שיחלוק על דבר מה חיונו משים לב להקן מחשבותיו ולהיטורם כי
 אם יזונו לחלוק ולהתבחות לזר, חמס היסר הוא כולם להיטור מחשבותיו, וצמון שהוא חולק
 על דעה מן הדעות וזונו להזליח את נפשו מן הספקות: (ל) אין, אחד שהורה דרך החכמה

18. Der Frevler wird die Sühne des Gerechten,
Der Treulose tritt in die Stelle der Recht-
schaffnen.
19. Besser in öder Wüste wohnen,
Als bei einem boshaften zänkischen Weibe.
20. In des Klugen Wohnung ist herrlicher Vorrath
und Ueberfluß,
Der thörichte Mensch schlemmt Alles auf.
21. Wer nach Gerechtigkeit und Tugend trachtet,
Erreicht langes Leben, Vollkommenheit und Ehre.
22. Ein Weiser erstieg eine Helden-Stadt,
Und warf die unüberwindliche Burg nieder.
23. Wer Mund und Zunge bewahrt,
Bewahrt sich von Verdruß.
24. Der Vermessene aber (man nennt ihn Spötter),
Handelt stets mit Uebermuth.
25. Der Faule stirbt an seiner Lüsternheit,
Denn anschaffen wollen seine Hände nicht.
26. Bedürfnisse wollen immerfort befriedigt sein,
Darum spendet der Gerechte immer, ver-
sagt nie.
27. Der Frevler Opfer verabscheuet der Ewige,
Denn es wird mit bösem Gewissen dargebracht.
28. Wer auf Scheingründe Zeugniß ablegt, wird
untergehen,
Der Mann, der genau prüft, kann jederzeit
reden.

תמיד צעקת ודון חין מתב ורסן למו ודונו: (כח) תאות, העלל ימות מחמת תאוותיו כי יתאוה
להכביל ולקצץ קנינים אצל מחלו ידיו עשות דבר לתכליתו ותועלתו: (כז) כל, התאוה אשר עס
חלבים בתולדת האדם לדברים הנורבים ורשעותו ורשעותו ורשעותו ורשעותו ורשעותו ורשעותו ורשעותו
על להשקיעם, ולכן האדוק (והוא העושה כל דבר לתכלית שלמותו וחוקו אשר חק לו צוראו):
יתן ולא יחשוק, כלומר עושה את אשר צילתו למען מלאות תאוה האדוק. וכך ידעת הקורא הנעים!
בדיו פעל בלתי צל"ק המסתעף לכמה ענינים ולפעמים יורה על התמדת הפעולה לתכלית קצו.
ולדעת האחרים יהיה הכתוב זה הערה על מור האדוק ויהיה תאות תאוה הענינים המשתוקקים
לקבל אדוק, והאדוק מסור אדוקו צלי מחסוך. ולפי תוכנו יתכן גם זה: (כז) זבח, רמז על
המחשבים ומראים עלמם כלמלים במעשה ובחפירות ובקצו חרס ועל זה אמר שהנשעים
המסרסמים עלמם בהנחת קרצות וצורו הסם, והלז עקוב ומעוות שצחם נחלם ומתועב לל
(מזכירי האחיזי): אף כי, זאת מקף הוא ע"ס הרוב נתינת טעם לצד התרבותו מעול: (כח) עד,
לח כל מקום שנאמר עד, כוונתו על העדות במשפט דוקא, כי אם כל דבר אשר ידבר האדם על
אודות זולתו ויחמתו במחלש נקרא עדות משרם יעד. ואמר מי שמעיד על דבר מן הדברים על
כזים והוא המדות שמהם כן בלתי דרך הסתעף כמו שהתבאר (סייגנרוד): יאמר, סופר

Verbesserungen.

liebt; wer Wein und Del liebt, wird nicht reich. 24. Der Uebermüthige,
der Stolz, Spötter ist sein Name; handelt im Uebermaße seines Frevels.
25. Die Begierde des Faulen tödtet ihn: denn seine Hände weigern sich zu
schaffen. 27. Das Opfer der Frevler ist ein Gräuel; um wie viel mehr,
wenn man es mit Tüde darbringt. 28. Der lügenhafte Zeuge geht zu

משלי כא

כָּפַר לַצַּדִּיק רָשָׁע

וְתַחַת יִשְׂרָיִם בּוֹגֵד׃

טוֹב שֵׁכֶת בְּאֶרֶץ מִדְבָּר

מֵאִשֶׁת מְדוּנִים וְכַעַס׃

אֲזִיזֵר | נַחֲמֵד וְשֶׁמֶן בְּנוּחַ חֶכֶם

וְכַסִּיל אָדָם יִבְלַעֲנוּ׃

רֹדֶף צַדִּיקָה וְחֶסֶד

יִמָּצֵא חַיִּים צַדִּיקָה וְכָבוֹד׃

עֵיר גְּבֻרִים עָלֶיהָ חֶכֶם

וַיִּדָּד עֵזוֹ מִבְּטָחָהּ׃

שֹׁמֵר פִּי וּלְשׁוֹנוֹ

שֹׁמֵר מִצְרוֹת נַפְשׁוֹ׃

זֶד יִהְיֶה לֶךְ שֹׁמֵר

עוֹשֶׂה בְּעִבְרַת זֶדוֹן׃

תַּאֲוֹת עֲצַל תִּמְיֹתָיו

כִּי־מֵאֲנוּ יָדָיו לַעֲשׂוֹת׃

כָּל־הַיּוֹם הַתַּאֲוָה תַּאֲוָה

וְצַדִּיק יִתֵּן וְלֹא יִחְשֹׁד׃

זָבַח רָשָׁעִים תּוֹעֵבָה

אֵת כִּי־בִזְמָה יִבְיֹאֲנוּ׃

עַד־כְּזָבִים יֵאָבֵד

וְאִישׁ שֹׁמֵעַ לִנְצַח יִדְבָּר׃

* מדינים קרי. *ה"א רפא

טוֹב שֵׁכֶת כ"ה ד' ח': רדף צדקה זכיותי, ה'. יצמות י"ב, ק"ט
שומר פיו מליצה ו', ס"ב: זד יחיר זכרה ח', ר"ה ע"ו ח', י"ח.
תאות וגו' עקידה נ"ה: זבח וגו' זכיות ב', כ"ג. סנודין
י"ח, ק"כ: שנועות ח', י"ג. זכיות ח', ז'.

(יח) שאלה שמתחמקת משה
תמיד: (יח) בופר ללדיק
רשע ותחת ישרים זוג.
לדיק נחלץ ורשע זל
תחתיו כגון מרדכי
והמן: (יט) טוב שבת
צדק מרדכי. גם זה
על סלוק הסכנה נלמד:
(כ) וכסיל אדם. וכסילות
של אדם: (כב) עיר
גבורי' עלה חכם. זה
משה רבינו שעלה לצין
המלאכים גבורי כח:
(כג) (ויורד וגו' תורה):
(כד) יחיר. גם רוח
סופו להיות לך שאלו
חש לשמוע מוסר:
(כו) וצדיק יתן. כל
לדיק ציתו שהקצ"ה מוזן
לו: (כז) אף כי צומה
יבואנו. וכ"ס כשהוא
מציאו להרשיעו ובעלה
דעה כגון קדנות
זלעם וזלל של היו
מציאים אלא לקלל את
ישראל: (כח) ואיש
שומע. שקבל מה שכתוב
בתורה לא תענה צדק
וגו' (שמות כ'): לנלח.

באור

חסר לו להעשר כל ימיו:
(יח) כפר, ע"ס הכתוב
צדיק מזרע נחלץ ויזרע
רשע תחתיו, ולקח חכמי
המוסר חסר יקצר להצין
חין יזקק המעשה להציה
עונש הצדיק על הרשע?
יתחזק צו עניינים מענין
הסתגלות המאורעות ודרך
הגבורים, חמס חין כלן
מקום להעיר, ודו לנו
צחור צדי הכתוב כפסוק:
(יט) טוב, לשבת זמנך
חן לא זרועה ולא עזר
זה חס, מלשנת זכרם
עם אשת מדנים וכעס:
(כ) אורצר. חכם הוא
גורו ציוו צחירות ושמיים

גורו ציוו צחירות ושמיים

לעיל (פססו י"ט כ"ה),
ונסנה פס נקלס שינוי
לסון. וזהוהו
הכחוס תמלח מזחור
זהקדמתי: (יב) משכיל
חס הלדוק זה לנחות
ציות רשע ולסננה עליו
ועל ציות כדוק החוסוס
כח, שתרנמתי (בעוולט).
מסלף, נותן ע"ז הדרכה
לרשעים לעשות רע,
שיחמרו נחנדר בס חנחנו
להיות מזחוי צית החיס
הזה, כי בס הלדוק משכיל
על ציות ומדוע נחל
חנחנו. חו הוח נותן יד
לרשעים לדבר עליו רעה
וללעוב עליו לומר שנס
הוח רשע, וחמור מסלף
זמקוס מדרך לסי שחוח
דך לח טור ורחוי לכחות
נס, סלף ותורבוי
(פערלישען) הוח תוסס
בס הבדר הזה: (יג)
אשם, מי שחוח
כדר לז וחיוו משנחי על
לעקת הדל זה יומוסס הוח
יקרח לח יענה, כח שחמור
החנס למך הכחור לח
יורחס למחר מי שלח ורחס

9. Besser auf einem Dachwinkel wohnen,
Als im festen Hause bei einem zankfüchtigen
Weibe.
10. Boshaftes Gemüth wünscht nur Unheil,
Sein Spießgefell' selbst findet bei ihm keine
Begünstigung.
11. Wenn man den Spötter straft, so wird der
Unbesonnene aufmerksam;
Wenn man den Klugen unterrichtet, so erlangt
er Einsicht.
12. Ein Frommer, der des Gottlosen Haus besucht,
Verleitet Bösewichter zum Laster.
13. Wer des Dürftigen Flehen sein Ohr verstopft,
Wird einst auch bitten und nicht erhört werden.
14. Verhülltes Geschenk bündigt den Zorn,
Bestechung, heimlich beigebracht, hemmt hefti-
gen Grimm.
15. Das Recht ausüben, gibt dem Frommen Freude,
Den Uebelthätern Schrecken.
16. Ein Mensch, der vom Vernunftwege abweicht,
Müßte in der Gesellschaft der Ungeheuer
wohnen.
17. Ein dürftiger Mann, der mollüstig ist,
Wein und Salbung liebt, kann nie reich werden.

היוס: (יד) מתן, וחמור כסיווי מי שרוס ליוס דעתו של חוס
ר"ל כדך שלח ירכס המקל סניח לו חת המתנה למען החיווי לטובה, וכן שוחר בחיק ר"ל
סמניח חותו כחיקי שלח יחוס סנח מתחת סחד: 'כספה חק, כוסף חת האף להסנפ, ויכספה
חיוס עזה, והוח מיוסד על הסיוון כחכמת הסס, שחין לך חוס כועס ועומד על דעתו חסר יקח
מתנה למען צטלן דעתו, חמנס חס כסתר כוס ישיבה, תסענ רלון נותנה: (טו) שחמחה, עסיות
המססט תסמחת חת הלדוק, והסועל חון ירח מסניו כחמיו חמת נחס, כי חס כמססט יסס לזו
ירח חת רסעתו ויוסל: (טז) אדם, מי שחוח תועס מדרך הסכל והוח הסנח' הסתצונות
והמסור חיוו רחוי לבור כלל כחצנת חוסיס, כי חס נקלס כפחיס ינוח. ורפא'ס, נרחס לסי
מקומו כח'ן ולססכמת כדרי כלסן ערני, שחוח סס מורס על ציות מסניות כענקיס ונסילוס
וחיוס, בס על רוחות הסכדות מן העולס ורולכות ומסוטטות לסי הדמיון כפתחות ח'ן וכחיוו,
רסס מיליוי הכח המרמה, המליוו תמונות כחלס כלז החוס להסחידו ולחיומו, ולזחת תרגמתיר
סה (לונגעהייער) שחוח מורס בס על צויה מסונה מן הצרויות הנודעות לזו כחוס: (יז) איש,
צתן סהיס חסר יס לו מחסור ועומל תמלחס ויסתפק כמועט כחכלית הקמון וכול לקנן על
יד וסוסו לחסוף חון, חל חס חיס מחסור הוח כעל תענוווס חוסס חיוו חת שחמ' ר"ל
למסוך חת כסרו חחוני המחלכיס הטויוס חסר יכונו לסס סמן וחמור המסק' היקריס חו

Verbesserungen.

verwehter Hauch; sie suchen den Tod 1). 9. Besser, zu wohnen in dem Winkel des Daches, als mit einem zänkischen Weibe in einem gemeinschaftlichen Hause. 12. Es merkt der Gerechte auf das Haus des Frevlers; er 2) stürzt die Frevler ins Unglück. 17. Ein Mann des Mangels wird, wer Lustbarkeit

1) welche Schätze auf diese Weise erwerben. 2) Gott.

טוב לשבת על-פנת-נג

מאשת מדונים ובית חבר:

נפש רשע אותה-דרע

לא-יחן בעיניו רעהו:

בענש-לץ יחכם פתי

ובהשכיל לחכם יקח דעת:

משכיל צדיק לבית רשע

מסלף רשעים לרע:

אטם אָזנו מַזַּע-הַת־דָּל

גם-הוא יקרא ולא יענה:

מתן בסתר יכפה-אף

ושחר בִּחֶק חֲמָה עֵזָה:

שִׂמְחָה לְצַדִּיק עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט

ומחפה לפעלי און:

אדם תועה מדרך השכל

בקהל רפאים ינוח:

איש מחסור אהב שִׂמְחָה

אהב יין וְשִׁמְן לֹא יַעֲשִׂיר:

*מדינים כרי

- (ט) הפכפך: (ט) ובית חדר. שכנס לזית חצירו לדבר עם אשתו. ומדרש אגדה נכא ססוף השכינה להסתלק מעל ישראל שהם נאשת מדינים. וזית חדר זית שמחצרים זו ריעים להקצ"ה כגון דמות שהעמיד מנשה זהיכל ה': (יא) בענש לץ יחכם פתי. ע"י יסורי הלל' הפתאים מתחכמים וטעים (יב) משכיל צדק. לדיוק של עולם הוא הקצ"ה נותן לז להכרית זית דשע כגון זכר עמלק: (יד) מתן בסתר. לזקה: ושחר צחיק. לזקה: יכפה אף. חמה עזה: (טו) שמחה ללזיק עשות משפט. שמחה להקצ"ה לעשות דין לצדיקים כדי לזכותם לחיי הע"ב ושמחה ללזיק הקצ"ה שמציא יסורין עליהן כדי שיזכו לע"ב כך נדרש במדרש תלים: ומחפה היא לפועלי און. לפי שאין נותנים לז לשזר ואין הייסורין מועילין להן ומלמעדין ולא להועיל: (טז) אדם תועה מדרך השכל. פורט מן התורה: צקהל דפאים. צעדת גיהנום: (יז) איש מחסור. מי

באור

טיז) ורחיו לחסס אחרי דרכיו. כי קן מי סלז זך ונקי חין צו תפסוכות: ישר פעלו, הוא הולך ישר ואחיו נוטע דרך תפסוכות: (ט) טוב סניז בג הוא מחון לזית צמקוס סיסלטו צו הכוחות והבשמים, ומוטע שישז האדם סס מלסנת צצית חנר. והוא לפי הסנין שהוא עומד מול פת בג, זית מחוצר ומתקן יפה שלא יצא סס לא קור ולא גסס: מאשת מדנים, חסה מדינה, כי לזה ויגור וימלאהו סס: (י) נפש, יש לך רשעים ועוצרי עצירה מלז תחותם הנוצרת עליהם ולזס לא כל כך רעה, אך גודל ילזס תקף עליהם, חמסס יש רשע סנספו רעה חומס, גול, ומקא לרוע לזצו, והוא ססעס הבמור, והוא לא יתחזה כי חס רעס, עד שחסי' רעסו רשע כמותו לא יוחן צעיניו, לא ימלא חנינה צעיניו: (יא) בענש, כצד פרשתי חת סכתור הזס

ח"א טוב לשבת ר"ס ד'. נפש רשע עקידס י"צ. אטם אָזנו ונו' חניגה ג', כ"ס. מתן בסתר סיטה ח', ה'. צמח ט'. ושחר ונו' סס. ששחה ונו' עקידס ת"ז ל"צ. אדם תועה צמח ר', ע"ט:

21.

צו הוה יסר צענינו. כאשר
כצר תרנמתי לעול (ט"ז)
(ז) חלל אלהים רוחם על
הכוונה ולא על המעשה:
(ג) עשה. זה מאמר
נציחו וחכמי ישראל ככל
דור ודור לנצל דעת ומסד
לקחת קדומים חושבים
שעקר כמות העון ותשובה
הנסס בקרבן צדק ועלמה,
ושמוע מונח טוב ובהי
אלהים רוח נשמה, זבח
ומנוח לא חסלתי, ובהם
כרות ועידו על נעלה
הדעם הזה: (ד) רום,
הערה על הבוה
והסתדומות המניחים את
האדם לעצירות גדולות.
ואמר מי שם צו מהמדות
הנעות האלה הוה מוכשר
להיות נשע: ב"ר הוה שם
זו חסר הוה מן הארץ
ומורה על הבדולגים אשר
לאו ממנו. ומי שהיה חס
רום עינים ורחב לב, יס
צו ב"ר רשעים, שם מורה

1. Königs Herz ist in der Hand des Ewigen wie Wasserströme,
Er leitet es, wohin es ihm gefällt.
2. Jeder Mensch hält seinen Weg für gerade,
Aber der Ewige schätzt das Herz.
3. Recht und Gerechtigkeit üben,
Gefällt dem Ewigen besser denn Opfer.
4. Stolzler Blick und hochmüthiges Herz
Sind Keim des Lasters in dem Frevler.
5. Die Bedächtlichkeit des Fleißigen bringt Vorthheil,
Alle Uebereilung aber wird nachtheilig sein.
6. Schätze häufen durch lügenhafte Zunge,
Heißt für verächtliches Nichts Todesgefahr
laufen.
7. Der Böfewichter Raub zernichtet sie ganz,
Denn wollten sie doch kein Recht üben.
8. Nimmt ein Mensch auch nur Umwege, so ist er
schon verdächtig.
Wer reines Herzens ist, wandelt gerade.

נשע וחטאת, והוה כחילו נכתב ב"ר חטאת נרשעים: (ח) מחבשות כצר ידעת שהסרון
הוה האים המתמיד ועוסק פועלו בהסכלה והתבוננות ועל זה אמר מחבשות חרוץ הסכלה נרשע
הוהו דבר מן הכח אל הסועל הוה אך למותר לתועלתו: וכל אץ, הממחר לעשות צדקסלם אך
למחבסו, לחסריו: (ו) פעל, המסיל את הכחות הסון על ידי לטון סקר לסכלת האים הסון, זמקס
סכנה על דבר דמיונו שמה כחות דבר מה לטובתו והוה צחמת הכל נדף אשר לא יעול לו, ויהי שער
הכתוב: פעל חוליות נלסון סקר, פעל מוקשי מות כהכל נדף. כי החוליות סקר האים
מוקשי מות והסון ככלל הוה הכל נדף. ומלאתי עוד סירוס הכתוב הוה כספר חסם החוליות
שחמר: הבל נדף הוה חסר העולם ע"י הכוח המדברי הערכיים, והערכיים והסין המלחים
למים רוחים אותם מדחק ומחסינים שזה כהר ונפטר נשעת הסכנים כשהחם נזרחת עליו הוה
נראה כהר שטף, והם רואים לזיו לרועם. חסם כצוהם סם ומותו חסם כמחנה. וזה
חמרו פעל חוליות נלסון סקר, הוה כהכל נדף לחותם הסולנים סם לנשק מיתתם, ויהיה תרבומו
(שעטלע דורך בעטרוג ערווארבען ינד וויא וואסערטייע פיר דיאזעיהויך היינעם שטערבענדען).
אזען). ועוד חסם אחד חמר, ספעל חוליות נלסון סקר הוה דומה לנסיות הנוטים למות
והרגם (שעטלע דורך ליגען ערווארבען גלייזען דעם אדעוהויך היינעם שטערבענדען).
מכל זאת תראה את קוסי הנזת זה הכתוב ומה כס נדחות כי הסצעים זקנים תרבומו כחילו
נכתב כמוקשי וזמקס נדף הוה לנפיהם הנוסחת רדף. ורש"י ז"ל קנה בס הוה
מוקשי כנראה שחמר מוקשי מות סם לו. וחוליו הוה נכון כפסעו כמו סתדנמתי פנים:
(ו) שד, חסם ובו הסעס: יבורם, יכיתם, כי לא יכלו לסוד מדככים סער, ומלחני חסות
מסער: (ח) הפכפך, סימן חס דרך חס הפכפך ז"ל שהוה סון עקמיות, ואמר הפכפך כפכל
ע"ן ונמ"ד ספעל שהוה מורה יותר על הססוכות והלנים וחורם, חף שלח ידעת עיון חס
הוה נשע חס חין. מכל, מקיס הוה זר, חיינו דרך סיסר והוה זר צענינו כתרבומו (פערדעט).

Verbesserungen.

21. 4. Stolz der Augen und Hochmuth des Herzens, der Frevler
Leuchte 1), ist die Sünde. 6. Erwerb von Schätzen durch falsche Zunge,

1) für: ב"ר im Aramäischen וְשָׂרָא and. für: ב"ר das Urbarmachen, das Pflügen, d. h. ihr Thun und Treiben..

כא

פִּלְגֵי-מַיִם לִב-מֶלֶךְ בִּיד־יְהוָה
 עַל-כָּל-אֲשֶׁר יַחְפֹּץ יִשְׁנֶה׃
 כָּל-דֶּרֶךְ אִישׁ יִשָּׁר בְּעֵינָיו
 וְתִכֵּן לִבּוֹת יְהוָה׃
 עֲשֵׂה צְדָקָה וּמִשְׁפָּט
 נִבְחַר לִיהוָה מִזִּבְחֶ׃
 רוֹם עֵינַיִם וּרְחֹב-לֵב
 נָר רִשְׁעִים חָמָא׃
 מַחֲשָׁבוֹת חֲרוֹץ אֶדְ-לְמוֹתָר
 וְכָל-אֵן אֶדְ-לְמַחֲסוֹר׃
 פֹּעַל אַצְרוֹת בְּלִשׁוֹן שֶׁקֶר
 הִבֵּל נֶדֶף מִבִּקְשֵׁי-מוֹת׃
 שׂוֹד-רִשְׁעִים יִגֹּרֵם
 כִּי מֵאֲנֹו לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט׃
 הַפְּכֹפֵךְ דֶּרֶךְ אִישׁ וְזָר
 וְזָד יִשָּׁר פִּעְלוֹ׃

כא (ב) כל דרך איש
 יסד צעיקו
 ותוכן. ומוכח: (ד) רום
 עינים. בסות רוח:
 ורחצ לצו חפץ למלכות
 תאות לצו הוא ניר
 של רשעים חריטותם
 ומחשבותם הוא חמא:
 (ה) מחשבות חרוץ.
 אדם יסד המתהלך חמא
 ובמספט חרוץ: אך
 למות. להלכה ולריוח
 צאות: וכל אך. דוחק
 את השע': (ו) פועל
 אולר'. להדגו' הון. כל'
 שקד הצל נדף וגו'.
 מוקסי (ס"ח מנכסי)
 מות הס לו: (ז) יגורם.
 יגור אתם (ח) הפכס
 דרך איש וזר. איש והוא
 זר מן המלוה דרכו

(ה)

(ז)

(ב)

(ז)

(ה)

(ו)

באור

ה' אשר חללו ונתן לו
 לחם את הכר הזה
 כסופט חוסט וצודק ומצק
 על מעשיו חס טוב ואס דע.
 צמקוס אחר צע"ה
 ארצו סירוס הכתוב
 הזה ע"י הלעות אשר לא
 יכלו התחצר הנה צמחרי
 מחצבת הקורו: (כח)
 חסר, שתי המדות האלה
 המה כסומרי המלך סלח
 וסנעהו דע. וע"י החסד

(י)

(ח)

ת"א פלגי מים זככות ט', נ"ה: עשה צדקה סוכה דף מ"ט:
 שהיה עושה לעניי עמו סועד כסאור סיסיס נכון וקיים, והציל צין החסד הראשון והאחרון כך
 הוא, חסד הראשון הוא מדת חסדו צהבגת מדינתו והחסד הזה חס הוא מחובר אל החמט יולד
 ממנו משפט נדק, כמבואר בצפני המדות. וחסי השני הוא מדת החסד מלד שהוא חסד מניצ
 עס הצירות והמסר מדיקותיו, ולזה חסדים אחריו כל חסדיו, ואחרים שהוא רחולשצת על כס
 המלכות: (כט) תפארת, כמו שתפארת הצחורים כח, כי זה חס צומי הצחירות צתכלית ועולם
 הצבורים, כן הדך זקנים ציטה, כי זה יתישצו צלנט המדות וסעדוט האמתיות: (ל) חבורות,
 הנה קלת העדוט הנוסניות כמו חבורות סלע, החצורות אשר יתסרו צצטר האדס ע"י סלע וסרד
 מוליד צטר חי, לא ירסרו כי חס צדצנים חריסים האוכלים את הצטר החי וממקדים את
 החצורה, כן תמריק את המכות הצחים אל חדרי צין וסמה התחורות וסעדוט הסנסדות ע"י
 דצנים קסים ורעים אשר יסומו נבגס להוליאס מלצ האדס, וחק סזה מן הספואות אשר חין
 נחו להסתפט צצנה לפי דרכי המוסר והחכמה כי סמה תליון' עלינו להכרות צצצנה ולמסול
 צמקל נועס, צכל זחת יטרכך חליהס האדס לסעמים ונכח המוכיח לדרות צמקל חוצלים חס
 השעס לריכה, לכן, כמו סלריך סרופח חיומן להסתפט צסממנים חדים וחריסים צצעת סחק:
 כא (א) פלגי, כמו פלגי מים סיוכלו להסווס אל אשר יהיה סמה החסן. כן יעיה הסס ית'
 חס לצ המלך אל כל אשר יחססן, ונעמיד צום כי סעולות המלך מחסצותיו סמה מבצלות מחלסים.
 וסרד כמו סליח הסס צמה סיעעס מדצר המלכות: (ב) כל, כל אחד מהדרכים אשר ינצר ללכת

22. Sprich nicht: Ich will das Böse vergelten!
 Vertraue dem Ewigen, er wird dir helfen.
 23. Zweierlei Gewicht ist dem Ewigen ein Abscheu,
 Betrügerische Wage — welche Ungerechtigkeit!
 24. Jeden Schritt des Menschen bestimmt Gott,
 Was weiß der Erdensohn, wohin das Geschick
 ihn führt?
 25. Töhe heilig geloben, und nach gethanem Gelübde
 erst untersuchen,
 Ist des Menschen Fallstrick.
 26. Ein weiser König richtet die Ungerechten,
 Und führt abermals das Rad über sie hin.
 27. Des Menschen Seele ist ein Nicht des Ewigen,
 Womit er des Herzens Innerstes durchsucht.
 28. Huld und Treue sind des Königs Wache,
 Mit Menschenliebe stützt er seinen Thron.
 29. Der Jünglinge Ruhm ist Tapferkeit,
 Der Alten Schmuß ist graues Haar.
 30. Schmerzhafte Beulen ägt man mit scharfen
 Mitteln;
 So auch die Schläge, welche das Innerste treffen.

ספרם שלטנינו, ואמר על אחיני מרמה לא — טוב לחיינו את השלילה כאשר כבר מירשפנו לעיל על כתוב
 ענוס ללדוק לא טוב, ולפי תרגומי פס דרך הקריאה יכונן היטב הערות ואעול אשר לא יוכל אדם
 להלדוק: (כד) מה, כל סמיכה וסמיכה שאלו הן הם הוא מיועדת ומוכנת ובהנחת ה' את
 רעה ואם טובה לו: ואדם מה יצין, כלומר מה אדם הקרוב מחומר לדעת את אשר יספיעהו דבריו
 (כה) מוקש ילע, שרשו לוט והוא הצליעה צמחיות מכלי שום לו, עליה תחלה, וישאל מזה
 על הדבר והנזנה ונטוי שפתיים בכלל מכלי השכל והתזונות ואמר ילע קודש, המהירים להקדים
 דבר ע"י דבר ואחריו עשהו לזקק אחריו אם יש ציולתו לקיים דבר אם אין, הוא מוקש השלם,
 כי יחסר תקניינו על ידי מהירותו, או לא יקיים ויעצור על דברו וטוב אשר לא תדור משתדור
 ולא תסלם. והוא כולל כל הצטפה האדם חף בדבריו חול כי הצטפתו היא קודש ולכן ישמר
 המסכיל מלצטפה דבר אם לא ידע שיוכל למחות הצטפתו, וכן הוא לפי תרגומי: (כו) מורה,
 דמה את מהשלה המלך החכם לפעולה הדיוטה או הטחנה, ואמר כי המלך החכם הוא מורה
 כמו הוא מורה את בן השעורים (דבר נ' ז') את הרשעים כלומר משליך את הססולת, ואמר
 ששם זאת משיע עליהם את האופן (והוא הכלי אשר רסו זו ואשי ארץ ישראל, את הוא חופן
 הריחיים) שניה למען נקוט עתה מכל מון וסיון עד שתשאר נקי: (כז) בר, דמה את נספ
 האדם לנר כי שכל האדם מאיר עיניו לדעת את טוב וישר פעלו אם אהין. ואמר נר ה' על ממה

Verbesserungen.

thum Anfangs ereilt 1), wird auch am Ende nicht gesegnet sein. 24. Vom Herrn (werden geleitet) des Mannes Schritte; der Mensch, wie kann er seinen Weg verstehen? 25. Ein Fallstrick für den Menschen, das Heilige zu übereilen 2), und nach den Gelübden zu überlegen. 26. Es zerstreut die Bösewichter ein weiser König, und führt über sie das Rad (des Dreschwagens). 30. Beulen, Wunden sind eine Reinigung 3) für den Bösen, und Schläge, die bis in's Innere bringen.

1) übereiltes, zu schnell erworbenes.

2) vorſchnell etwas zu geloben. 3) d. h. ein Besserungsmittel.

בְּשִׁלְחֵם וְכִשְׁלֵם
צִנְיָדוֹת מִקְלָל אֶת
קְדוּשָׁתוֹ כִּמוֹ וְשִׁתּוֹ וְלָעוֹ
(עֲוֹנִים א'): וְאֶחָד

דשעים. פרעה וחילו:
מלך חכם. הקצ"ה:
וישג עליהם אופן.

יֵרֶ יְהוָה נִשְׁמַת אָדָם
חֲפֹשׂ כָּל-חֲדָרֵי-בֶטֶן:

לדעותיו הממלך ענו
לדבר עזירה סוף זא
לידי פלעים וחצורות:
ומכות חדרי צטן. זה

(ב) חֲבֵרוֹת פָּצַע תִּמְרִיק בָּרַע
וּמִכּוֹת חֲדָרֵי-בֶטֶן :

באר

עמל וילד שקר (תהלים
ז' ט"ו). חצץ, חזנים
קטנים כמו ברעיו חול,
אשר לח יורגשו צנחם אל
הפה ואחר כך ירבישם וקש'
לחמורם כי קטנים המה
למחוד ונכנסו' בכל קמטי

ת"א מה' מצעדי נבר חוליו א', ו'. מוקש אדם סנהדרין י', ז"ל.
ואחר גדרים נדדים ב', כ"א. גר ה' פסחים א', עקידס מ"ד, (נ"ה).
תפארת וגו' חזות ו', י"ב. חבורות פסע שנת ז', ז"ל:

הספד (י"ח) **מחשבות**, כל מחשבה ומחשבה תכון ע"י עליה והתרוכחות: (י"ט) **גולה**, כפי ספיריטואלי (לעיל) (פסוקה י"ח ו"ג) מי שמבלה סוד רעמו לאחר הוא הולך רכיל וחיונו רחוי לדבר צפוני מחומה, כי ובלה בס זמח לזולתו: **ולפניה** ספיריטואלי, וזה לומר מי שמדבר הכזה שמחיו ספיריטואלי, או שמדבר ספיריטואלי וחיונו מטיס לצ על מה שזל ספיריטואלי, לא תפדעו, לא תתחדר עמו: (כ) **מקל**, מי שמדבר לא חזותיו וחיונו טוב צס כולד הוא כמו חסם הכולס תפדעו דצמ ולידן לאור ויהא דוקן, כיו צפוניו חסן, כי המדבר לא חזותיו חומס נכסו וחס חיונו שומר כדור צפוניו מי יבדעו? וחפילו חס חזותיו חסני צלי סס וצליעל חסור לחסם לצמח חזות: (כא) **נחלה**, מי שמדבר נחלה צלי עמל ויבועה הוא יפדור מהר ויצא לכלל עניות ולזה וזה, וצחחיתה לא תצורך. ובס יש לחצור סכתצו סלפניו, מי שמקלל צציו וחמו לצקס שימותו מהר למען יקח נחלתו הוא ערש ספיריטואלי, לחשון הוא דוקן רכ"ו, וסית בס נחלתו לא ולינו, כי חלה נחלתה כחלה (חיון) ערצחחיתעס ערבתחחיתו לא תצורך חי חססם לריות צצ: צצכס: (כב) **חל**

- יפעלו פערלור ויביעי למקום רחוק ונסתר חף כי ס' חסר עשהס ע"ד הכתוב הנרשע און הלא ישמע אם יצטר עין הלא יביט (תהלים ז"ד ט'): (יד) רע, כן דרך הקיום לחמור נע רע על הסחורה: ואורל לי חס חולה לו צמחור יסמח צה ויסנח חת מקחור, ויהלל חת הסחורה. ויהורה צום סיס דברים צהרם הנוטים חל העול וססקר. חמס חין חס נהפס עליסס, סהס נענעיס צדק העולם, ואיסס כלל עול. ויס עוד סירוס חסר: הקובנה, הוא חסס חסר יס צדור קנין מן הקנייטס וסחור מצוס חסור: ואורל לי, לחסר סהרן מחסור יסנחור וילטער על חסורו, ויהי' חסורו (דער בעזטלער טאדעלט חפס חייגע זאכע, בי ער יא ניכט זעהר בעזטל דאן זאכט ער יא, כלומר לחסר סחורה מידור וכיר חת טונס. וסחור למוד על עזוס חסכמס
13. Sei dem Schläfe nicht ergeben, du möchtest verarmen;
Halte deine Augen offen, so genießest du des Brotes satt.
14. Die Waare ist schlecht, sie gefällt mir nicht, sagt der Käufer;
Ist sie ihm zugeschlagen, dann rühmt er des Kaufes sich.
15. Es gibt Gold und Perlen die Menge,
Aber eine Büchse voller Seltenheiten ist des Verständigen Mund.
16. Nimm ihm weg das Kleid, warum ward er Bürge?
Pfände ihn für fremde Schuld!
17. Unverdientes Brot schmeckt zwar süß,
Aber nachher ist der Mund voller Kiesel.
18. Wohl überlegte Entwürfe bestehen,
Krieg führe mit Ueberlegung.
19. Wer Geheimnisse verräth, ist dem Verläumder gleich;
Mit Schwägern laß dich nicht ein.
20. Wer seine Eltern gering schätzt,
Dessen Licht verlöscht in tiefster Finsterniß.
21. Je schneller ein Erbtheil erlangt wird,
Je weniger ist das Ende von Gedeihen.
- חסר יקורן עליס חסרס חסרי סחין עוד צדור להסיבה. חמס סחורו סרסחון הוא וסחור מכוון דצדרי סכתור ולוחס סמחורו צפניס: (טו) יש, סהס וספניניס חף ססס דצריס יקריס מכל מקום יס דצריס סרצס להסיבס; חלל כלי יקר, כלי מלחס דצריס יקריס סס שפתי דעה, ססתי חיס דעות. זחת חיס כוונת סמליה, וחלו היתס כדעת סספריס חיס לריך לכתור יקר כמססס סס סחור, וכתיו יקר סחור סס: (טז) לקח, כנר ידעת מקימות כנות צום סספס ססחור סססס על סערצות לור, וחסור סנדרק תחז כנר סערצ חס חין לו לסלס, כי יהיס זחת לעונס על מחסור לצו לערצו צער זר חס חין לו לסלס. ולקחן סרסס כ"צ תסיף לקח צעניף סזס: ככריה, מוסכ על סחור כמר סתרנתי: (יז) ערב, לחס סקר הוא כולל כל הלחס חסר ואכל החדס מנני עמל צו, וסחור כוילה וכוילה וסחור יסוב ע"י חנוסס ורכילות, ונס סמחנת חס, חף סיערצ לחסס צסעת חלור, סופו להסניע מכוונות, וסחור לחסס להסמר מננו: שקר, הוא סוסק סחמת וסנדרק וסערצ, וחיננו כי חס מוונס מחוסר סעלמיות, ועיין חף סתרנס סרנח"מ ז"ל, הרה

Verbesserungen.

mit seinem Blick alles Böse. 14. Schlecht! Schlecht! spricht der Käufer; geht er aber fort, dann rühmt er sich. 16. Nimm ihm sein Kleid! denn er hat für einen Andern gebürgt! und für die Fremden 1) pfände ihn aus. 17. Süß ist dem Manne das Brot des Trugs; hernach aber wird ihm der Mund voll Kiesel. 19. Geheimnisse entdeckt, wer als Verläumder umhergeht; mit dem, der seine Lippen offen hat 2), laß dich nicht ein; 21. Eigen-

1) oder: für die fremde Schuld, nach dem קרי.

2) d. h. mit dem Schwäger.

אֶל־תֵּאָחֵב שָׁנָה פֶּן־תִּוְרַשׁ
 פֶּקֶחַ עֵינֶיךָ שִׁבַּע־לֶחֶם׃
 רַע רַע יֹאמַר הַקּוֹנֶה
 וְאֹל לֹא אֵז יִתְהַלֵּל׃
 יֵשׁ זָהָב וְרַב־פְּנִינִים
 וּבְלִי יָקָר שְׁפַת־דָּעַת׃
 לִקְח־בְּגָדוֹ פִּי־עָרֵב זָר
 וּבַעַד נִכְרִים חִבְּלָהּ׃
 עָרֵב לְאִישׁ לֶחֶם שָׂקָר
 וְאַחֵר יִמְלֹא־פִיהוּ חֶצִּי׃
 מִחֲשָׁבוֹת בְּעֵצָה תִּכּוֹן
 וּבִתְחִיבוֹת עֲשֵׂה מִלְחָמָה׃
 גִּזְלֵה־סֹד הוֹלֵךְ רִגִּיל
 וּלְפָתָה שֹׁפֵטיו לֹא תִתְעָרֵב׃
 מִקָּלֶל אָבִיו וְאִמּוֹ
 יִדְעֵךְ יָרֹוּ בְּאִישׁוֹן חֶשֶׁךְ׃
 נִחַלָּה מִבְּחִלַת בְּרֵאשׁוֹנָה
 וְאַחֲרִיתָהּ לֹא תִבְרָךְ׃

* נכריה קרי * יתיר י"ד * מבחלת ק

ת"א רע רע נחמה ה' כ"ד : לקח בנדו מיעה י', קט"ו. נחמה י', קט"ב :

הנולד : (יג) אל תחבב
 שינה פן תורש. כי
 תעשה דם : (יד) רע
 דע יאמר הקונה. הקונה
 תורה ע"י הדחק ויסורי
 דעזון אומר אוי לו על
 דעה זאת והלכה זאת
 וכשהולך לו מלא חכמה
 אז יתהלל על ה'נע'
 שנלמד : ואזל לו.
 והולך לו : (יז) ערב
 לאיש לחם שקר. נאוף
 אשת איש : ואח' ימלא
 פיהו חלק. אכנים דקות.
 וכן ויגרם צחץ (איכה
 ג') : (יח) מחשבות
 צעלה תכון וצחצחות
 עשה מלחמה. אם זאת
 להלחם כנגד השטן אז
 צחצחות תשוב ותפלה
 ותעני' : (יט) גולה
 סוד הולך רכיל ולפותה
 שפתיו. המד' לפתוך
 ולהסיתך. (כ) מקלל
 אביו. ידעך נדו צאישון
 חשך. צהשקיף וצהשחיר
 החשך כל' תצא הרעה :
 (כא) נחלה מזהב'
 צראשונה. שצבאל למד
 וליטול תחלה כגון צני
 גד וצני דאזן שמהרו
 לטול חלק' צעזר הירדן
 ודצרו צצבלה שאלמד
 (צמדז ל"ג) גדרות לאן
 כצנה למקנינופה ועדים
 לטפינו עשו את העיקר
 טפל שהקדימו לאדם
 לטפס : ואחריתה לא

תצורך. שגלו כמה שנים קודם שאל השצטים כמו שגפורט צסדל עולם. וצמדז' דצי תנחומא
 צצנת שטים לאחז ויער ה' את רוח מלך אשור וגו' ושאל שצטים גלו צצנת שס

באור

מחפש הזה כי התעללת בי (צמדז כ"ז כ"ט) ויתעללו בה (שופטים י"ט כ"ה) ומזה תרבותי
 מעללי (ספיע'ען) : (יב) אין, הנה הכונה האזן לשמוע הדברים צצוח הקול אל כלי השמיעה
 המוכנים לזאת צצירה נפלאה, אמנם גם לו יתר שאת כי ישמע גם את אשר לא צא אליו צקול
 כי חס ע"י הסנה יקום החכם צשמעי דצור אחד על כוונות רצות למחזק, וכן העין צצצטים
 על דצ צצצנות תתן יד לציונות צעלים לראות עמידות : ה' עושה גם שניהם, ר"ל סה' נחנם
 לאדם להשתמש צהם כחציו להיות כמשרתים לתועלת הסכל. וגם נכון לומר שחס עין ואזן האדם

(ועיין מה שכתתי למלך י"ח ד'): ואיש נזונה, ודע להלוא' החול' ונשמש גם לתכליתו. וחמר ידלנה לוי שהמשיגה למים: (ו) רב חכם, רב צמחן לוי שמקק נסוח החולם לקמן: יקרא. מלשון קרא כמו אשר יקרא אתכם באחרית הימים (פ'יגן), טרעפפון), ויהיה סי' רבז בני חכם ומלואו כל אחד מהם איש חסדו ורואה המטיב עמו ועושה לו טובה מלד חסדו. וה"כ תחשוב שבדור המדור הסובות צנני חכם ורובם טובי לב ומישרי לבנה, חמס לך כן כי חף שהמלך חנני חסד, בכל זאת איש אמונים הוזה את רעבו כלל ועושה טוב עמו צעור חכם צלתי תלויה בדבר, וחסדו כלל שים פנייה, הוא דבר יקר, ומי ומלואו? ולפי הכלל שנתתי בסדמתי, תשמש מלת איש' את עולמו ואחר עמי, ויהי' רב ארם יקרא איש' איש — חסדו. ויש עוד ציחורים דנים גם הכ' עין צדרי המסרטים. והחד מחסדי פירשו: רב אדם

3. Dem Streite sich entziehen, gereicht dem Manne zur Ehre,
Der Thor sucht sich gerne darein zu mischen.
4. In rauher Luft will der Faule nicht pflügen,
Zur Erntezeit sucht er — es ist nichts da.
5. Rathschläge liegen wie tiefe Wasser im Menschenherzen,
Ein verständiger Mann weiß sie heraus zu schöpfen.
6. Im großen Haufen der Menschen trifft ein Jeder seinen huldreichen Gönner,
Wie selten aber ist der treuerfüllende Freund zu finden?
7. Der Fromme, der in Redlichkeit wandelt,
Hinterläßt seinen Kindern Heil.
8. Ein König, der selbst auf den Richterstuhl sich setzt,
Entfernt durch seinen Blick jede Ungerechtigkeit.
9. Wer kann getrost sagen: Mein Herz hab' ich geläutert,
Ich bin fehlerfrei?
10. Größeres und kleineres Gewicht, größerer und kleinerer Scheffel,
Beides ist dem Ewigen ein Abscheu.
11. Schon im Spiel gibt der Knabe sich zu erkennen,
Ob lauter, ob redlich sein Thun sein wird.
12. Aufmerksames Ohr, beobachtendes Auge —
Beide hat der Ewige geschaffen.

רבז של חכם המלמדו תורה ודכמה הוא יקרא חכם חסדו, ודבר יקר הוא למלוא חכם חסדו' להיות לרב הסופק מלחכתו צחיונה (דער מענטש נענטס מיט רעכט יינען) (להקדער, יינען) וואלטהעטער, דען וואו ערלסטן פ'ינדעט זיך היערל'ן דער אויפריכטיגע וואו): (ז) צדיק, הליך המתהלך בתומו עד יום מותו הוא מניח רובו וטובו לבניו אחריו: (ח) מלך, צמחן שהמלך והרשע צמחו יוסד על כסא דין ומשגיח על דרך ומספט, הוא מזרם ומרחיק את הרע צעיוני ע"י השבתתו: כל — רע, יסודצ על רעת העושי עול כי יוראו חסדו ועל רעת הסופטים והיועלים לבניו תה לבס צמחן סודו ונשיאת פנים: (ט) מי, מי הוא סיכול להפסד ויחמר זכיותו לצי דעות ונמלתי מהסקר צס, הים זה ממה שיקם מלך לרוב הדברים המטעים ומזנועים מהצלמת החקירה צככצ מהדורשים, מי ואמר טכרתי מחטתי צעיונים ברסוניים והמדוינים ולח' התנהבתי צס כי חס צוסר וצחמת, (מדצרי הרלצ"ב): (י) אבן, המסקל הקטן מהרואי הוא ודחי עין מבור, חמס חסיו הרבול מהרואי גם הוא מתועז לה' כי הוא מנקט דרך ומספט צכל דצרי. וסנס צעל אויסר חסיו ברלוס לל ימלט גם הוא מבל ססור קונס דצ צמסקלו וצמדתו: (יא) גם צמעליו, ע"ד מח"ל צוין צוין מקטסיהו ידיעי, כי גם צמעליו הנער וזה צמחקו עם רעיוו נראה תכונת לבו ומבור חס יסיון ק' ויסר פעלו: במעלליו סטרס עלל, וממנו נקרחו הילדים עוללים וסחקוק וססיתול

Verbesserungen.

Zorn geräth gegen ihn, verschuldet sein Leben. 3. Ehre ist's dem Manne, vom Streite abzulassen; doch jeder Thor ereifert sich. 6. Die meisten Menschen rühmen ein Jeder seine Güte; aber einen treuen Mann, wer findet ihn? 7. In seiner Unschuld wandelt der Gerechte; Heil seinen Kindern, die er hinterläßt! 8. Der König, auf dem Richterstuhle sitzend, zerstreut

כבוד לאיש שבת מריב
 וכל-אוייל יתגלע:
 מחרף עצל לא-יחרש
 ישאל בקציר ואין:
 מים עמקים עצה בלב-איש:
 ואיש תבונה ידלגה:
 רב-אדם יקרא איש חסדו
 ואיש אמונים מי ימצא:
 מתהלך בתמו צדיק
 אשרי בניו אחריו:
 מלך יושב על-כסא-דין
 מזרה בעיניו פלדע:
 מי-יאמר זפיתי לפי
 מהרתי מחשאתי:
 אבן ואבן איפה ואיפה
 תועבת יהוה גם-שניהם:
 גם במעלליו יתנפר-גער
 אם-זך ואם-ישר פעלו:
 און שמעת ועין ראה
 יהוה עשה גם-שניהם:

* ושאל קרי

ת"א מים עמקים פסחים ד', נ"ב. עקידה ט"ז כל ז"ל פסוקים. און
 שמעת עקידה י"ז. עקידה ט"ב:

- (א) וכל אויל שאינו שבת מריב
 תבלה קלונו: (ד) מחורף
 עלל לא יחרש. מפני
 הלכה יושב העלל ואינו
 עושה צמלחה ואינו
 עוסק צתורה: (ה)
 מים עמוקים עצה בלב
 חכם. הלכה בלב חכם
 סתומה: ואיש תבונ'
 ידלגה. ותלמיד נכון
 צא ודלה אותה ממעיו:
 (ו) רב אדם יקרא איש
 חסדו. הרבה יש צני
 אדם הצוטחי' על
 אזהרה' המצטיחי' אות'
 חסד וקוראים להם צעת
 דוחק'. איש חסדו
 המצטיח לו לעשות
 חסד: ואיש אמוני' מי
 ימצא. המצטיח ועושה:
 (ח) מלך יושב על כסא
 דין. יש לפרשהו כנגד
 הקצ"ה ויש לפרשו כנגד
 שופטי אמת: (יב) און
 שומעת ועין דואה וגו'.
 כלומר מעשה ידיו הם
 והוא חפץ צאון שומעת
 מוסר ועין הדואה את

באור

- ולא כמו פסוקו המפרשים,
 מתעצז זו: (ב) כבוד,
 האיש והוא הנכבד והולך
 משיגים יסודות מריב צמון
 שהם רואה הרוב יולל
 הוא שונת, זה יהיה
 לו לכבוד. הצל האויל
 אשר חיינו חס לכבוד
 יתגלע ורבה הרוב, ואמר
 כל שון התפעל לפי שהוא
 עלמו נמשך עמו כי גם
 ישתדל להיות גם הוא
 צעלמו מחנכי הרוב. והתפעל
 כפי הענין, ושמתי כוונת ההפעל
 אשר עזר כזר צעת החריטה
 לשחיל בקציר ואין. והוא משל
 על כל מעשי העלל אשר יעזור
 עליו, וזמון שחזק תנקה
 נשאר מאד להעין לנעמו דבר
 עמו לא יעשה מאדמה עד
 שחשז מאד מאד על תכלית
 המעשה. לכן המשיגם החכם
 למיס עמוקים

צעלמו מחנכי הרוב. והתפעל
 כפי הענין, ושמתי כוונת ההפעל
 אשר עזר כזר צעת החריטה
 לשחיל בקציר ואין. והוא משל
 על כל מעשי העלל אשר יעזור
 עליו, וזמון שחזק תנקה
 נשאר מאד להעין לנעמו דבר
 עמו לא יעשה מאדמה עד
 שחשז מאד מאד על תכלית
 המעשה. לכן המשיגם החכם
 למיס עמוקים

שמך, כי חס חין יראה
חין חכמה ואם חין חכמה
חין יראה, כאשר בורה
כבר יחכם נזה הספר
כמה פעמים. ורחמים
החלם נרחותם כי נעורים
ורקס חכם מכל, הלכו
דרך קלר וטוב צעויהם/
והתחילו להתחמד ולהרחות
לעין החמור, כלדקים
ירחי חללים, ויוכיחו נסער
על כל דבר אשר לא
יעזו ממנו מחומה,
מוסר חכמה מדחנה
מדבר סן תפקחה עיני
העם וירחי כי נצערס
חכם, מחנוס חללו
נדרוע נצס וחסרון ידיעתם
לעקו חכם על כל הורה
חכמה נקש דעה, ויסערו
סיהס נצלי חוק על חוקר
ומשכיל חכמה: מה לך
לחקר דעה, מוסך שלח
דעה מחומה, כי לא לחס
דעה החמה, עשה כמוני
ועזר חת חלוקי כאשר
עשו חזותיך, ואל תסן לדברי

25. Schläge den Spötter, so wird der Unbesonnene aufmerksam;
Den Verständigen weise nur zu Recht, so begreift er die Meinung.
26. Ein ungerathner schändlicher Sohn richtet den Vater zu Grunde;
Und bringt die Mutter in's Elend.
27. Hüte dich, mein Sohn! vor solcher Lehre,
Die vom weisen Unterricht dich abführen will.
28. Niederträchtiger Zeuge spottet des Gesetzes,
Frevler Mund weiß das Unrecht zu verhüllen;
29. Für Spötter aber sind Strafgerichte bestimmt,
Harte Schläge für des Thoren Rücken.

20.

1. Der Wein ist ein Spötter, starkes Getränk ein Auführer,
Wer ihnen fröhnt, wird nie weise werden.
2. Fürchterlich wie Löwengebrüll ist Königs Zorn,
Wer ihn reizt, bringt sich in Gefahr.

הסכל והמוסר הזה המונע את הנער מלהבות חמרי דעה, הוא מוסר רקים ותוכחה צעורים,
שמע זאת בני! הן את רעהו וחלל: (כח) עד, הרשע הנצח הזה ויחזק לדבר משפט, חף
סוף חוק המשפט ליסר את הער החסר לא יסור מרשעו, כי פי רשעים יצלו חוץ, ודע לדבר
חזון טיזולע חזון כלומר סיהים החון מרסם נצנרים ונסתר צסם שלח ויהם מלת המשפט
עליו, וסוף כמו כבלע את הקורש (צמדנר ד' כ'): (כט) נכוננו, שפטים ללזים מלת המשפט
סנחק כבר חקויהם משפט מיוחד לכל עוצר עזרים חמיר לפי גודל עונו, ומהלומות לבר
כסילים, למי שיעצור מתוך כסלותו לא יעשו שפטים כעוצר ומזיר, כי חס נחלומות, כי ויסמרה
למען הכחז את ברסו וידע פסם אחר להסיר נצכרו המכחז אשר סמיו לו המלומות, כי שפטים
חי חסר ליסר את החויל כי כסלותו וחוסר ידיעתו מלילים:
ב (א) לך, כנה את חין דרך הסכלם לך על דבר פעולתו: הומה, מרסם המה סוף צטול
המנוחה וספולה: וכל טובה, כל עוסק צו: לא יחכם, לעולם, כי הוא מנטל תכונת
הנסח ומסיל תרדמה על נחותים חף צמון ססחדס ער מסכרותו: (ב) נהם, חיתת המלך כמו את
חיתתו חסלה לסוף. (שמות כ"ג כ'), הוא מסחיד את הצריות כנהמת כסיר: מחמבריו, נהתפעל,
וטעמו על נתינת הסנה אשר יתעצר צעורו המלך (ווער חיהן ריילט דאם ער איך ערגערט),

Verbefferungen.

Munde mag er sie nicht zurückführen. 25. Schlägst du den Spötter, so wird der Einfältige klug; weise den Verständigen zurecht, so wird er Einsicht lernen. 26. Den Vater richtet zu Grunde, die Mutter verjagt ein schlechter und schändlicher Sohn. 27. Vermeide es, mein Sohn, auf eine Lehre zu hören, um abzuirren von den Worten der Klugheit 1)!

20. 2. Wie Löwengebrüll ist der Schrecken eines Königs 2); wer in

1) d. h. eine Lehre, welche dich zum Abirren verleitet.
2) d. h. den er verbreitet.

- צסידו' וצללחת וצדודים. ומשום דזינו ילחק הלוי שמעתי צללחת מלשון תרבוש ויצקע וללח צשעת הלנה והבליד על סס שהקור והבליד מצקעין ולולחם הידים. ולחי שמעתי צללח קדע החלוק שקורים פאנד"לדורי צלע"ז כלומר טומנה צחקו כסא"ח: (כה) לץ תכה ופתי יערים. על מכות פרעה ומלחמת עמלק החכים יתרו ונתגייר: (כו) משדר אל יצריח אל. מצריח אל: מציט ומחפיר. צדרכיו ע"י שרלחה שרה אל צן הגר המלרית משחק ע"ל ובילוי עריות גרס זה שנשתלחה אמו (צדלשית כ"א) וירע הדצר צעיני (ח) אצדקס: (כו) חדל צני וגו'. מקדל קלר הוא וזהו פירושו: חדל צני לשגור' מאמרי דעת. צשציל לשמוע מוסר. חדל לשבות כמו מלשבות וכן וחדל לעשות הפסח (צמדצר ט') וכן כי חדל לספור (צדלשית מ"ט): (כח) עד צלועל לץ משפט. יעיד לאדם מליזה משפטי יסודין ומית: ופי רשעים יצלע און. האון יצלעהו: (כט) נהם ככפיר אימת מלך מתעצרו חוטא נפשו:

כ

לץ היין המה שכר
וכל-שנה בו לא יחכם:
נהם ככפיר אימת מלך
מתעצרו חוטא נפשו:

ת"א לץ היין ונו' גיטין ו', ס"ה:

מ"ט): (כח) עד צלועל לץ משפט. יעיד לאדם מליזה משפטי יסודין ומית: ופי רשעים יצלע און. האון יצלעהו: (כט) נהם ככפיר אימת מלך מתעצרו חוטא נפשו:

באור

סיו לחבול יתעצל להשיג ידו מחיקו: (כה) לץ, הלץ העושה מעשיו הכעים צמוד רחוי להכרות, ואם תכהו חץ שלא תטיצ את נפשו יהיה לך צנללו הטובה שספתי יערים, יתצונן טעם הכחת הלץ וישמר מן העול. חמסם הנצון לא תלטרך כ"ל לחוכיה להורות לו את הדק והוא יצין מעלמו לדעת הטוב והרע, ע"י מאתרים ז"ל די לחכמה צדמחא: (כו) משדר, הלץ מציט העלל הצועק צחכמה משלן המוסר אחרי ביוו שהוא בס מחפיר מציט את עלמו ואת משפחתו, הוא משדר אל מחניצו מסר הונו ומצוה שמו עד שיעשהו סוד ע"ד בת בכל השודרה: יכריח אל, מוסר אל חמו לצרחה מפני החרפה והמחסור ויתר פעולת דעתו: (כז) חדל, רצו צו דעות המפרסים, ופסוטו חדל צני לשמוע מוסר אשר יצוהו לשבות מאחרי דעת. והוא לקח טוב לנערים, כי צכל דור ודור היה כת כסילים וטפסים אשר ירחת ה' צלצס לא צאה, וצחכמה לא לקח חוטא

16. Wer auf Gebot achtet, achtet auf sein Leben,
Wer den vorgezeichneten Weg verachtet, kommt um.
17. Wer gegen den Armen mildthätig ist, leiht dem
Ewigen,
Er wird die Wohlthat ihm vergelten.
18. Züchtige deinen Sohn so lange Hoffnung da ist,
Laß sein Jammern dein Mitleid nicht erregen;
19. Das strafwürdige Uebersehen vergrößert den
Verdruß,
Je mehr du jetzt schonest, je mehr wirst du einst
strafen müssen.
20. Horch auf guten Rath, nimm Lehre an,
Damit du endlich weise werdest.
21. In des Menschen Herzen entstehen vielfältige
Anschläge,
Des Ewigen Rathschluß allein hat Bestand.
22. In dem guten Willen des Menschen besteht ei-
gentlich Menschenfreundschaft,
Darin ist oft der Bettler dem Hösling vorzuziehen.
23. Gottesfurcht bringt Glückseligkeit,
Wer aus Uebermuth murrte, bleibt vom Unglück
nicht frei.
24. Hat der Faule die Hand in die Tasche gesteckt,
Wahrlich er bringt sie, selbst nach dem Munde,
nicht zurück.
- כסיוס מן העונם הקל
סוֹכֵן לְהוֹסִיף חַת הָעוֹנֶה
חַס יִבְדֹּל זֶרְעוֹתָיו. וְכֵס חַס
יִהְיֶה הַמִּיתוֹת מִשְׁרֵס מוֹת
יִתֵּן לְפָנָם שְׁלֹחַ תִּירָח
וּתְפַחֵד חֲלוֹי יוֹתָם, וְיִחַס
הַרְבֵּמוֹ וְשִׁחֲנֵה חִיָּהֵן כִּי־יִבֹט
חֹוִים פֹּרֶזֶט, דָּחַס עַר
שִׁטְעֵרְבֵעֵן מִלְּחִטֵּעַ. (כ.)
שִׁמֵּעַ, אַחֵר שְׂדֵנִי חֵל
הַחֲזוֹת שֶׁזֶל לְדַנֵּי חֵל הַנֶּעַר
וְחֵמֶר שִׁמֵּעַ עֲלֵה וְקִצֵּל
מוֹרֵס וְעִי' תַחֲסֵס
זִחְחִיתִךְ: (כא) רְבוּת,
הַעֲרִים עַל הַנִּשְׁחָחוֹן זֵס'
חֶף שִׁים זֵלֵז חֵס מַחֲשָׁבוֹת
זִנּוֹת לֹא יִלְנָחוּ כִי חֵס
זַעֲלֹת ה' וְה' הַרְחֵס
זֵלֵז יֵדַע וְיִעִין חַת הַעֲרִיז
לִנִי: (כב) תֵּאוֹת, עֶקֶר
חֲשָׁדוֹ שֶׁל חֵס נִגְדַּר רַעֲיוֹ
חֵל חֵס זֵלֵז הַתְּחִלָּה
לְעִשּׂוֹת חֲסָד, וְחֶף שִׁיכִיָּה
הַחֲסֵס מַכְנִים אֲרוּחִים
וּמַסּוֹר דָּקָה חֵס לֹא זֵלֵז
שֵׁלֵס יַעֲשֶׂהוּ לֹא נַחֲסֵז
לְמַחֲמוּם. וְחֵס חֵס וְתֵן
מִרְוֵס לַעֲנִי וּלְזֹרֵ מַחֲמוּם
לִתֵּת יוֹתֵר חֵס הַסִּיב יֵדוֹ
לְעִשּׂוֹתוֹ נַחֲסֵז לְחֲסֵד בְּדוֹל
כַּחֲסִי' לְאֶחָד הַמִּרְצֵה וְחֵמֶר
הַמַּמְעִיט וּזְלִזֵּר שִׁיתְכוּן. וְכֵס' אַחֵר פּוֹכֵחַ רֵשׁ שִׁחִין לֹא לִיתֵן חֶף נִסְסוֹ מַחֲמוּם עַל תֵּת מֵאִישׁ כִּזֵּז. הַיִּתְּנוֹן
זִנּוֹת יוֹסֵף וּלְזֹרֵ זֵל עֲמוֹ, וְהַרְבֵּחֵתִי רֵשׁ (בַּעֲטֻטָּעֵר) לְשִׁיתֵר זִמְרִיכָה הַתְּחַתּוֹתֵהוּ נִשְׁעֵלִי קִינִי
הַעֲלוֹס, שִׁחֵט' סָהָר עֲלֵמוֹ פֹּסֵט יד, לְזֹרֵ מַחֲמוּם לִתֵּת לְוֹלָתוֹ חֵס הֵים נִיבִלְתוֹ, וְלִכֵּן הֵיחַ
נַחֲסֵז יוֹתֵר מֵאִישׁ כֹּבֵחַ אַחֵר תִּרְבִּיתִי לִפִּי עֲנִיִּי (הַחֲפִלִּינִי) וְהֵיחַ הַחֵס הַמִּתְרַחֵם כְּחוֹסֵז לְכֹל
חֵס וְכוֹתֵן מַתָּה וּלְזֹרֵ זֵל עֲמוֹ: (כג) יֵרֵאֵת ה', נִתְּנָת חֲיוֹים וְכוֹסֵז לְזַעֲלֵים, אֲחֵל יֵס לִךְ זֵן
חֵס שִׁנְמוֹן סָהָר שִׁנֵּעַ וְתַעֲשִׂי יֵדוֹ מוֹלָחִים יַעֲשֶׂע זִחְלֵהוּ ע"י וְיִשְׁמֹךְ יִשְׁרוּן וְיַעֲשֶׂע, וְיִלְוִין עַל
טִיבּוֹתָיו, מִי סָהָר זִתְכִּלִּית הַמֵּיִם הַבְּרוּעִים הֵיחַת שִׁיחֵה רִידוֹת הַתְּחִית וְכַסִּית הַעֲרִיז וְכַסִּירָה
זֵס': בֹּל יִסְקֵד רַע, לֹא יִסְקֵד מַרְעֵה, כִּי חֵס תַּעֲזוֹר עֲלָיו הַרְעֵה. וְתַמֵּה אֲנִי עַל כֹּל הַמַּסְרָטִים
וְהַמַּזְחִלִּים סִדְחִיקוֹר חַת עֲלָמֵס זִסִּירוֹס הַכְּתוֹז הֵים, וְלֹא שִׁמוֹ לֵז עַל תִּתֵּת יִסְקֵר לְאֶחָד סָהָר
כְּמוֹ יִסְקֵר מוֹשָׁן: (כד) שִׁמֵּן, הִרְעֵה דֶרֶךְ הַעֲלֹל וּתְכוּתוֹתוֹ, עוֹמֵד וּמַתְעַלֵּל לִיטֵז, יוֹשֵׁז וּמַתְעַלֵּל לְקוֹס,
וְאֶחָד שִׁלְלוֹתוֹ כֹּל כִּי בִירֹס, שִׁחֵס עֲמֹן יֵדוֹ זִלְחָת שִׁיחֵה זִית יֵד זִנְגִּדּוֹ שִׁמּוֹן לִחְקִיר, סָהָר
הַמְקוֹס אַחֵר תְּחִיל שִׁחֵס הִיז זִמּוֹן סָהָרֵס יוֹשֵׁז וְחִין לֹא טִרְחֵם לְהִינָחוּ עֵס, וְחֵס חֵל יוֹשֵׁז
זִתְכוֹנֵה הֵיחַת הֵיחַ עַל כֹּל כִּי שִׁחֵה יִסְיֵנָה חֵל סִיז, אֲחִילֹו הַסִּרְחֵה קִטְעֵה לֹא יִסְרִיתוֹ, וְחֵס' חֵל

Verbesserungen.

thörichte Sohn, und eine stets rinnende Dachtraufe die Zänkereien eines Weibes. 18. Züchtige deinen Sohn, da noch Hoffnung ist; aber trachte nicht darnach, ihn zu tödten. 19. Wer sehr zornig ist, muß Strafe leiden; denn befreist du ihn, so mußt du es wieder thun. 22. Des Menschen Vergnügen ist keine Güte, und besser der Arme als der Lügner. 23. Die Furcht des Herrn führt zum Leben; gesättigt bleibt man, nicht heimgesucht vom Uebel. 24. Der Faule versteckt seine Hand in die Schüssel; selbst zu seinem

חזילות א סוף שהוא (טז) שומר נפשו וזוהי שומר

מלוא שומר נפשו וזוהי דרכיו ימות. שאינו

נותן לזו לשקלן: (יז) מלוא ה' חונן דל וגמולו יסלם לו. כשיחלה ויעלה למות לרקות מלואה

עליו לפני מדת הדין לומר העניי היתה נפשו מפרכסת ללאת צרע

זוהי פרנסה והחזירה לבופה אף אני לחזיר לו נפשו: (יח) יסר כן כי יש תקוה ואל

המיתו אל תשח נפשו. אל תכרו מכת מות: (יט) גדל חמה נושא עונש וגו'. אם תעבור

על חמך ותזיל את שונאך אם דאית דעה צאה לו עוד תוסיף ימים

וטובה: (כב) תאות אדם חסדו. עקד שהצדיות מתאווים לאדם צעזור חסדו: וטוב

דש מאיט כז. ואם איט כז הוא ומצטיח ואינו עושה טוב איט דש ממנו: (כג) ושבע ילין. הירא את הסם

שלא יפקד צדום דעה: (כד) שמן עולל ידו צלחת. צורה חמה כשיצדורה מן האור

ופינוה דקני מחמם ידו צתוכה ודומה לו נדצרי הימים י"ז ל"ה צלו

שומר מצוה שומר נפשו

בוזה דרכיו יומת:

מלוא יהוה חונן דל

וגמלו ישלם לו:

יסר בנה פי-יש תקוה

ואל-המיתו אל-תשא נפשך:

גרל-חמה נשא ענש

כי אם-תציל ועוד תוסף:

שמע עצה וקבל מוסר

למען תחכם באחריתך:

רבות מחשבות בלב-איש

ועצת יהוה היא תקום:

תאות אדם חסדו

וטוב רש מאיש כזב:

יראת יהוה לחיים

ושבע ילין בל-יפקד רע:

שמן עצל ידו בצלחת

גם-אל-פיהו לא ישיבנה:

* ימות קרי * גדל קרי

בוזה דרכיו נהם ז'. טו. מלוא ה' צדקות ב'. יו. צתנח ח'. ז' עקידה ט'. רבות ובו' פסהדין ז' כ'. יראת עקידה מ"ב. ל'. ושבע ילין ובו' צדקות ז', י"ד:

באור

סופה לרעו: (טז) שומר, מי שמעיס לזו להזכר צמחם הוא שומר נפשו כי המלוא חונה חלח שמירה לנפש: בוזה דרכיו, שלא חש לנחון חס דרכיו נוטים אל חוקי הפורע והחכמה, ואינו מדקדק עליהם: ימות, יסול צהפת: (יז) מלוא, מי שחונן את הדל כחילו הלוה להסס ותעלה, אשר ישלם לו במולו עת יצא יומו: (יח) יסר, הערה לחצות להסקיף על חנוך צניחם, ולא יחמולו עליהם צעשות אחת הרעות כי חס ויחסוס, ואחר כי יש תקוה כל זמן שיש תקוה, או כי יש תקוה להסיר מחתו חולתו ע"י המוסר: ואל המיתו, קורא חני עם המפסדים כחילו נכתב המיתו משנח המה, שלא תשח נפשו חליו ותחוס עליו חס יהמה, כי: (יט) גדל חמה נשא עונש, מי שנושא את העונש ומעצור עליו מצלי הענישו הוא מגדל את החמה, ואם תלינו

- הַז הַטוֹב נָקַל לַהֲיוֹת
מְסוּתָה, כִּי חָס שׁוֹמֵר
תְּבוּנָה, וְשָׁמֹר חֵת מַסְסִי
מִצְוָה: לִמְצוֹא מָוֶה,
לִהְיוֹת מִלּוֹחַ חָסִיד טוֹב וְרַחוּ
לְחַדְתּוֹ: (י') לֹא, הַכֶּסֶל
חָף סָרוּחַ נוֹלֵד צַעֲרוֹר צְבִירָה
שֶׁחִלְלוּ דַעַם יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַע
אֲשֶׁר לַהֲרֹת מִתְּעַנּוּבוֹ
כִּרְאוּ, נוֹטֵעַ לוֹ בֵּן, וְחִינּוֹ
הוֹלֵךְ יוֹ לְהַסְתֵּכַל צִסְלֹחַ
הַנְּדִיחָה, צוֹנֵחַ לוֹ צִית,
וְחִינּוֹ יוֹדַע לְהַקְיֵי עַם
חֻקֵּי הַנּוֹר וְהַקְשׁוֹט
וְהַבְּרָחָה, כְּמוֹ שֶׁחִינּוֹ רֹחֵם
יוֹם יוֹם צִמְעַט הַתְּבוּנָה
עַל מַעֲשֵׂי הַכֶּסֶלִים הַמִּתְעַנּוּבִים
וְק"י לַעֲזֹד, לִסְגֹל חֲנוּחַ אֲשֶׁר
זֶה סִתְרוֹ לְבִדּוּל וְהַחֲדָה
רוּחַ לְמַשׁל צִסְרִי צִנְדְּרוֹ
חֲזָק לֹא יָדַע מִה לַעֲשׂוֹת,
יִצְחָק חָל הַחֲכָמִי אֲשֶׁר קִטְנִים
עָצָה מִתְּחִיל, וְיִתְּנֵהּ צֶהֱם
צִסְלֹת עַד שִׁתְּעַצ לֹא
מִסְכֵּל לְרֹחֶם מַעֲשֵׂי
וְיִקְוֶה נִסְסוֹ צֶלַל סְעוּלוֹתָיו: (יא) שְׂכָל,
כְּמוֹ כּוֹכֵב שְׂכָל אֲשֶׁר עוֹמֵד מִלֵּל תְּפֹאֶרְתּוֹ, וְאֲמַר
סֶהֱמַחֲדִיק אֲמַר הוּא קוֹנֵה חֲסִידוֹת צֶהֱם, וְהַעֲזֹר עַל פֶּסַע יוֹשֵׁר צִחֻק: (יב) נְהָם, עֵינָיו שֹׁהֵם
וְאֲמַר שׁוֹעֵץ הַמֶּלֶךְ הוּא מְסוּכֵן וְהַסְחִיד נִקְוֹל הַכְּסִיר, אֲשֶׁר כָּל שׁוֹמְעֵי יוֹשֵׁר מִסְכִּית מוֹת, כֵּן
כַּעֲסוֹ מִלֵּךְ, כְּמוֹ שֶׁאֲמַר לְעֵיל חֲמַת מֶלֶךְ מִלֵּאכִי מוֹת. וְרִצְוֹנוֹ, מוֹרֵם טוֹעֵה לְחֲנִשֵּׁי כֹהֵר
יִוֵּם הַטֵּל הַמוֹטֵל עַל הַעֲשֵׂה סִסְרָה: (יג) הוֹרֵת, הוּא מִלְּטוֹן סִסְרִי וּמִכֹּחַ וְכֵן מִלְּטוֹן הוֹרֵת כְּמוֹ ב'י
מִה סוֹם לְחֹסֶם, וְכוֹוֹת שִׁינִים מוֹנִחִים צוֹ צִנְתּוֹ הַזֶּה, כְּלוֹמֵר סִסְרֵן הַכֶּסֶל הוּא מוֹרֵת רוּחַ לְחִצְיוֹ
תְּמִיד: וְדִלְגָּה טוֹרֵר, הוּא הוּא עַן חֲלוֹל הַמוֹתָה עַל הַבֵּן וְצִתּוֹנֵי וְתִקְצֹל מִי הַבְּשָׁמִים וְיִדְלְפוּ אֲחֵת
אֲחֵת, וְחִילָיו דַּעַם הַחֲכָם חֵת הַחֵסֶם הַרְעָה הַחֲסִידָה מְדִינָה, כִּי הִדְלָף הַזֶּה יִדְלְקוּ עִסָּה עִסָּה וְיַעֲמֹד
כֵּעֶ וְיִתְחַיֵּל לְהַטִּיף, כֵּן דִּיךְ הַחֵסֶם הַרְעָה תִּתְחַיֵּל לְהִסֵּם קוֹנֵה צִמְחָה וְרִיז וְתַעֲמֹד מַעֲט
סִתְּחַשׁוֹ סִסְרֵר עַצֵּר הַעֵס, וְצִחֻק כְּדִי דְבוֹר תִּתְחַיֵּל סִנִּית וְכֵן תַּעֲסֵה תְּמִיד, עַד שִׁכְלוּ רִיז וְיִמִּי חִי
הַצֵּל צִמְדוֹן וְרִיז: (יד) בִּית וְסוֹן, כָּל הַקְּטִינִים הַנִּחוּתִים לְחֹסֶם צֶהֱם יוֹכֵל לְהַסְבִּיר ע"י חֹסֶם,
כְּמוֹ צִית וְסוֹן וְנִחוֹל מִחֲצוֹתָיו, חֲמִסֵּם קִינֵן חֲדָד בִּנְיָן מִיכּוֹלֵת הַחֵסֶם שֶׁחֵי אֲפִסִּי לְהַסְבִּיר לֹא ע"י
נִחְלָה וְלֹא ע"י חֲדָד תִּתְחַקְרֵי וְהוּא אֲשֶׁה מִשְׁכַּלֵּת אֲשֶׁר כִּסְרֵה וְסוֹלִים וְהַחֲזִקֵת צִצִּית מִתַּת
ה' הוּא, אֲשֶׁר חֵסֶם מִלֵּךְ טוֹב וְיִסְפִּיק לְנוֹן מִה': (טו) עֲצָלָה, הַחֵסֶם הַמִּתְעַלֵּל צוֹמֵן סִתְּחֹתָיו עוֹד
סִתְּמִים וְרִחְוִיִּים לְעוֹדֵה סוֹפֵר לַהֲיוֹת נוֹטֵעַ תְּמִיד לְשִׁינֵה חֻקָּה מְזִלְתִּי יִכְוֹלֵת לַעֲזוֹד חָף חֵס יִשְׁתַּכֵּךְ
לוֹ, וְלִסְרֵר רֶרֶם כְּכֵר סֵס בְּדֵר הִרֵצַ הַמֶּלֶךְ ר' הִינֵן וְיִזְוֹל ל"י צִמְחָסָף תִּקְמ"ד, וְלִדְעָתוֹ הוּא סִנִּית
הַסֵּס וְהַחֲסֵת הַכֹּחַ מְזִלֵּי דַעַת צִין וְיִמְיוֹ לִשְׁמַחְלוֹ (בַּעֲטִיבּוֹג): וְכַפֵּשׁ רִמִּיה, נִסֵּס הַמִּתְעַלֵּל צִעֲזוֹדֵה

Verbesserungen.

hassen ihn: wie viel mehr entfernen sich seine Freunde von ihm! Er jagt Worten nach 1) — sie sind nicht da. 8. Wer Verstand erwirbt, liebt seine Seele; er halte auf Klugheit, um Gutes zu erlangen. 9. Ein falscher Zeuge bleibt nicht ungestraft, und wer Lügen ausspricht, geht zu Grunde. 10. Nicht ziemt dem Thoren Wohlleben: wie viel weniger dem Knechte, über Fürsten zu herrschen. 11. Des Menschen Klugheit ist, langmüthig zu sein, und sein Ruhm, eine Vergehung zu übersehen. 13. Unglück für seinen Vater ist ein

1) er verläßt sich auf Worte.

סהיו נותבין עיניהם (ח)
 צצנות הארץ אמר
 הקצ"ה חייך שאני
 מגרה צך את הדור
 הלכך ותשא אשת אדוניו
 וגו' (סס ל"ט)
 צצ"ר. (י) לא נאזה
 לכסיל תענוג חף כי
 לעזר. ק"ו הוא
 שאין נאה טעזד ומשול
 צנדיזים: (יא) שכל
 אדם האריך אפו. כמו
 להאריך. אם עשה כך
 שכל הוא לו: ותפלתו.
 הוא שיעזור על מדותיו:
 (יב) נהם ככפיר זעף
 מלך. הקצ"ה: (יג)
 ודלף טורד. דלף בטמים
 היורד צצית ומטריח
 ויורד (וטורד) ליוטצי
 הצית כך מדיני אשה
 דעה: (טו) עצלה
 תפיל תדממה. העללות
 מציאה לדיי סינ'. זו היא
 המלכה. חצל המשל
 על המתעלל צלימוד
 סוף שסואלין דצר
 חכמה ממנו והוא נדרס:
 ונפש רמיה תרעב. סוף
 שיבא עמי. וכן הדמאי
 צתלמודו לעשות תורתו

קנה לב אהב נפשו
 שמר תבונה למצא טוב:
 עד שקרים לא יגקה
 ויפיה בזבים יאבד:
 לא נאזה לכסיל תענוג
 אף כילעבד | משל בשרים:
 שכל אדם האריך אפו
 ותפלתו עבד על פשע:
 נהם בכפיר זעף מלך
 וכמל על עשב רצונו:
 הות לאביו בן כסיל
 ודלף טורד מדיני אשה:
 בית והון נחלת אבות
 ומיתה אשה משפלת:
 עצלה תפיל תרדמה
 ונפש רמיה תרעב:

ת"א בית והון מ"ק ב' י"ח:

באור

להמלט. ויהיה תבונה לפי ויגעה חפצטער לייגע ויסמע ניכט חונקע אהרדעט בלייבען, ווער
 זאלען טרוג פערברייטעט ווירד ניכט גוט דאפאן קאממען, אך ירחיט להנינו צנים, למען
 לא טלתו מדיני חסדים מחשבות אחרות: (ו) רבים יחלו, שטרס חלה, והוא תפלה ונקטה כמו
 יחל משה: וכל הרע, מקיר, כל חיס זנקס להרע עם חיס נתון מתנות; (ז) כל, צנוהב
 טעגלס שטפלו האחים הקרובים יטלו את האדם זמן טעגל י"ט. ואם כן צקרונים ואחים, חף כי
 סיפודו ממנו דעיו חסר לא ממספחתו אמה ואם הכס נראה זתה, ונח לפניהם להזכיר את חסר
 אמרו והנתיחו לו מקדס צהיותו על מכורו מהצתם וריעותם. לא המה, יתולצו לפניו כחילו לא
 היו חסדיו מימיו, וכחילו לא הצטיחו לו מימיהם מחומה: מדרף, טעמו סהוה נודף אחרי
 הצנים שטפלו האחים הקרובים לפניהם וכן מדרף ריקים, (לעיל י"ז י"ח) ומדרף לפי צנינו הוא יורא
 לפני ושלטיס, כלומר שמיך אחרי חסדים ומדרף חותם לפניהם. ולפי הקרי לו, יתכן לפרש שסם מרדסיס
 אחרי' לו, שחומרים לו מדוע מוכר ממנו, מדוע לא חסת על קנייניך, עתה צר לך חכול פרי מעלליך
 וכהנה: (ח) קונה, העני להסגר מחור צנחיות הרעים, חסר שסירה כי רוב הרעים חיסם מתדקקים צאדם
 כי הם לשדוע מטובו, חסר דרך עזה קנה לב והוא צעל לצ טיב וקונה מלשון ידע טור קונהו (חייגעט
 טהייער, בעיט'ער): אוהב נפשו, נריך להיות חסד נססו תחלה לנחות על עצמו ועל תבונתו ומצור
 חס טוב ואם רע לו, והוא על נססו הוא כמו חס על נססו כמו ואחבה יאכל פריה (לעיל י"ח כ"ח),
 כי חין חסד לאדם כעלמו וחין קרוב לאדם כעלמו. ולא יסען על לצו ועל רגשותיו צנחיות האחים כי

19.

הולך בתומו הוא זמנל
 הטוב יותר ממעקס ססתי
 חק על פי שהוא כסיל,
 ר"ל חס' שהוא עשיר.
 וכסיל מוסתי עשיר נהר
 אם שמת' זהב כסיל
 (חורב נ"ח כ"ר), שהוא
 צוטח צעשיר, לפי ססתי
 מול רש, ונס זמנל
 הססוק הזה (לקמן כ"ח)
 ו' נכתב עשיר, והחס
 נקס לכוותו זכסון בנחי
 לכן חמר כסיל, וחחריו
 תכמתיו זמל' חסכיות
 המזכר' חס עשיר חסר
 חין לו מעל' חולת עשיר:
 (ב) גם בלא דעת,
 הכתוב הזה הוא מפרס
 מן המפרסס והמזכרס
 חס חס לפי דרכו. ורס'
 ז"ל הציוח דס חכמינו
 ז"ל עיי"ס. ולי נראה
 לפסס זמנלן ססחס נסחר
 זלח דעת הוא זמנל רע
 ולא סיוז לנסס. על חס
 כחס וכחס: מי סצועס
 ציעת זמזיד שהוא חוטט
 במור, וכן תרבתיו

ולדעת חחרס יסיה סירסו: גם עזירס זכובג זלח-עט נסס לז עזר ק"ו לחן זכנלס לטורד
 עזירס זמזיד שהוא חוטט, ויהי' תרבותו (ססון חוכפ' חרועטל'ן פעהלען חיוט ניכט גוט,
 פ'לוטעהר דחס דעק' לחסטיג ענטגעגען חיולען זיכדע חיוט), חמנס הרחשון, נראה לי ייקר
 וכן תרבתיו: ואך, כתבותיו וחחקיו, וכן סירס' רוסס ודס זעקצותיו: (א) אולת, הערס לדעת
 כי הכל תלוי זמעזי החס ורעותיו מסוננות ע"י פעולותיו, וחמר, ע"י חולת
 סל חס זחיס לר הכעות וסח מתרעס על משנחת החלסים: (ד) הון, כן דרך העולם להפחל'
 חל העשיר מקוס סיהעננו זטוב וימלח לנס סמח חל העני זמנל סמחרסס יסרדו ממנו רעיו ולא
 יסחר לר חסליו ריע חחר. ומס יסס חר הון יכנס רעיס, כי לז יצורו לסדק חל חסס עולמ'
 כי חס חל הונו: (ה) עד שקרים, הכתוב הזה הוא סעמס רבות זנס סססר, וצד לסעמס זין
 כתוצס חסר לז יחסז המסכיל למזרח חורס סס. חמנס נראה לי, שהוא זח זכוון, כל פעס חסר
 חלוב חסס חיוס נסיוות חסר גם זס רוח סכלו מרעות זני החסס ומדויתסס המכונות, נקס
 להחזיק חס דכריו וזח זס כמו סצועס לחמר, העידותי זכס חס כל חל חסר חססתי זרור זמית
 ע"י הזחיתס והנסיון, החמנו לי סלח זסקר זחתי לסניכס וכז חין צסי וחחס לחמר: עד סקריס
 מי סמעיד דזר סקר כנס לז ינקס חינונו רחוי לסיות נקי, ומי סמחיס כזיס כחל חינונו רחוי

Verbesserungen.

19. 1. Besser ein Armer, der in seiner Unschuld wandelt, als der von
 verkehrten Lippen und ein Thor ist. 2. Ja, Begierde ohne Einsicht ist nicht
 gut; wer mit den Füßen eilt, der tritt fehl. 3. Die Thorheit des Menschen
 kehrt seinen Weg um 1), und wider den Herrn ist sein Herz aufgebracht.
 5. Ein falscher Zeuge bleibt nicht ungestraft, und wer Lügen ausspricht,
 wird nicht entinnen. 6. Viele schmeicheln dem Freigebigen, und Jeder ist
 Freund des Mannes, der Geschenke gibt. 7. „U“ die Brüder des Armen

1) d. h. wühlt ihn auf, macht ihn uneben.

יט

יט גם בלא דעת כפס
לא טו. חין טו.
לאדם שהוא בלא תורה:
ואן צדגלים חוטא.
החוטא רופס ודס
העונות צעקזיו ואומר
קל הוא זה אעבור עליו.
ודצותיו פידשו גם
בלא דעת צכופה את
אשתו לתשמיש המטה
צעל כדחה. ואן צדגלים
חוטא. זה הצועל וסו'
ד"א זה המהלך על
בצי עשצים צצצת:
(ג) אולת אדם תסלק
דרכו. צעונו צא לו
הרע כי צאלתו סלק
דרכו ועצר עצירות
ונפרעין ממנו וצצוא
לו הלה זועף לצו על
הקצ"ה ומרהרד אחד
מדת הדין כגון אחי יוסף
שאמר מה זאת עשה
אלהים לנו (צדאשית
מ"צ): (ד) חון יוסף
רעים דצים. אורבים
דצים. ויש לפותרו צמי
שלמד תור: (ו) רבי יחלו
פני מדיו וכל הרע.
הכל נעשים רעים:
לאיש מתן: יש לפותרו
צנותני לדק. ויש לפותרו
צמדציו תורה: (ז)
כל אחי רש קרוציו:
אף כי מרעהו דחקו.

(ב)

(ג)

(ג)

(ד)

(ה)

(ו)

(ז)

טוב רש הולך בתמו
מעקש שפתיו והוא כסיל:
גם בלא דעת נפש לא טוב
ואן ברגלים חוטא:
אולת אדם תסלק דרכו
ועל יהיה יזעף לבו:
חון יוסף רעים רבים
ודל מרעהו יפרד:
עד שקרים לא ינקה
ויפיה כזבים לא ימלט:
רבים יחלו פני גדיב
ובל הרע לאיש מתן:
כל אחי רש | שנאחו
אף כי מרעהו דחקו ממנו
מרדף אמרים לא תהמה:

* צקלת פורים כל וצלי מקיף אחריו * לו קרי

גם בלא דעת עיוצין י, ק: ואן ברגלים סס ע"צ: אולת
אדם תענית ח' ט'.

וכ"ש מרעיו ושטציוני: מרדף אמרים לא המה. אומר פלוני ופלוני קרוצו ופלוני מרעיו
והכל דצרי הכל. ויש לפותרו צמי שהוא רש צתורה וצמעשים טוצים מרדף אמרים לא
המה מחזר להורות הלכה ולא צידו. והמרדש פותרו ציוסף שהיה מוציא על אחיו
דבה אמר לציוו שהן חסודין על אצד מן החי לכך שנאורו ונקרא רש לפי שהיה
מוצא דצת שקל עליהם ומחזר אחר אמרים לא המה. לו קרינן ומרדף אמרי' להנאותו.
ולענין יוסף לו המה כי עליו חזרו דצתו הוא היה אומר שהיו אוכלים אצד מן החי
והכתוצ מעיד עליהם אפי' צשעת הקלקלה היו שוחטין שעיר עזים שנאמר וישחטו שעיר
עזים (סס ל"ז). הוא אמר שהיו מזולזין צצני השפחות לכך לעצד נמכר יוסף. הוא אמר

באור

יש אורב מי סצור לו איוב אחד הוא יהיה לו דבק מחח. אמנס לדעתי הכוונה רחשנס
עקרות:

יט (א) טיב. אל תאמר אל הדס שהוא הנענה מכל אדם לפי שאין לו די מחסורו כי צומן שהוא

18. Das Loos hebt Streitigkeiten auf,
Entscheidet zwischen gleich wichtigen Ansprüchen.
19. Ein beleidigter Bruder ist unüberwindlicher als
starke Festung,
Brüderstreit ist unbiegsam wie Niegel eines
Harems.
20. Der Mundesfrucht des Menschen genießt sein
Leib,
Was seine Lippen einbringen, hat er zu genießen.
21. Tod und Leben ist in der Gewalt der Zunge,
Ihre Liebhaber genießen ihre Früchte.
22. Wer ein Weib für sich gefunden, hat ein großes
Gut erlangt,
Er mag der Gnade Gottes laut sich rühmen.
23. Der Dürftige spricht immer in einem flehenden
Ton,
Der Reiche redet Jedem dreist an.
24. Es gibt Freunde, die als Freunde sich nur stellen,
Es gibt auch manchen Freund, der treuer ist
wie leiblicher Bruder.
- חמת ולענות חכמה, ולחסי מדיני הכל וחוק ורעה, זה חומרו אזהב'ה כלומר חרצת זה
לסורו ומשניה עלים לשמרה מכל סוף ואכל פרים. ועוד יוכל להיות חרצנים על חרצת לסון
למורים ולסון נקי ורומן ותייבב להשיב המעלה הזאת יאכל פרים, ויתורכם (דיל יא
פֶּלְעָנָע) גְּעִיכֵעֶסְעֵן אִיהֶרֶע פֶּרִיכֵטֵע. כי הוא יסוד ברזל לחכמה ולנכח המדות. ולאדם אשר לא
הרביל את לסורו לדבר כחשט הדקדוק והמליצה בלשון עמו, ואם הוא חכם דעות ובעל שכל, לא
יחזק לקרותו חכם, וכל חכם לא יחזק עליו שהוא מחזק החינוך ולמנו גדולים כל ועמוד.
חכם על חכם צלל לסון לא ונקי ואחר כל שומעיו שהוא חכם מוכתר בנימוסין ונעים לחברה
ומסורב לזות צוועד חכמים: (כב) מִצָּא, מי שמלא חכם הראויים לו מלך מעשים הטובים מִצָּא
טוב בדרך, והוא ימלא פיו בשנה לחמור שהשיב רצון הנורה יתעלה, כי מתת החלשים לחכם
למלא עזר אשר יחזק לו. וזה יסֶף רצון מה', כלומר, פיו יסיק לחמור מלאתו רצון הבל. ותרחמתי
סֶם רִצְוֹן (גללדע) כי רצון הנורה הוא חסדו, וכן תרגם הרמב"ם ז"ל עַת רִצְוֹן (גללדעג-
לייט): (כג) תַּחֲנוּנִים, סימן לדעת את הכס בדבריו כי הוא ידבר כל עת בתחנונים, חסֶם' צומן
שחינוך תנקה מחומה: חכם העשיר יענה את כל חכם בעוזה. ועוזה זה לא תפרש כמו עוזה פנים
המדה המבונה, כי אם כמו שתרגמתי (דרייסט) כלומר צלי מונך לזו ופחד: (כד) אִישׁ, צעלי
המסורה חסדו עם עזר השם צית רשע (מיכה ו' י') אִם חס להמין ולאסמחיל (שמואל ז'
י"ד י"ט). ולס' תרגמתי: ים רועים שזחים אל האדם ונרחים לו כרועים וזה התרועע שהם
מרחים עלום כרועים, חכם ים חרצת שהוא דק בזהם יותר מחס. ולדעת חכמים תשאר הכוונה
במלת אִישׁ שהוא מלא על מקומה, ופירושו, אִישׁ רעים חכם המרגז לו רעים מתרועע עושה
רע לעמו כי ע"י התחלק חסדו בין רעים רעים לא יחיה לו חסלו חרצת נאמן אחד, אלא

Verbesserungen.

ein niedergebeugtes Gemüth, wer kann es tragen? 18. Streitigkeiten schlichtet das Loos; auch zwischen Mächtigen entscheidet es 1). 22. Wer ein Weib findet, findet Glück, und erlangt Wohlgefallen vom Herrn. 24. Mancher hat Bekannte, um sich zu Grunde zu richten; aber mancher Freund ist anhänglicher als ein Bruder.

1) eig. macht es eine Trennung, d. h. es bringt die Streitenden auseinander.

- וּבְיָמֵי יִשְׁבִּית הַגּוֹרֵל (יח) וּבְיָמֵי יִפְרִיד:
 אִחַּךְ נִפְשָׁע מִקְרִית־עַי (ט) וּמִדּוֹנִים כְּבָרִיחַ אֲרָמוֹן:
 מִפְּרִי פִי־אִישׁ תִּשְׁבַּע בְּטָנוֹ (כ) תְּבוֹאָתָ שִׁפְתָיו יִשְׁבַּע:
 מוֹת וְחַיִּים בְּיַד־לֶשׁוֹן (כא) וְאַהֲבִיָּה יֹאכֵל פְּרִיָּה:
 מִצָּא אִשָּׁה מִצָּא מָוֶב (כב) וַיִּפְקֶר רָצוֹן מִיְהוָה:
 תַּחְנוּנִים יִדְבַּר־רֶשׁ (כג) וְעֲשִׂיר יַעֲנֶה עֲזוֹת:
 אִישׁ רָעִים לְהַתְרַעֵעַ (כד) וַיֵּשׁ אֹהֵב דָּבָק מֵאָח:
 *וּמְדִינִים קָרִי

אח נפשע נזיר ד' כ"ג. הוריות ב', י'. עקידה שער ה' מפרי פי
 וגו' חולין ב', כ"ט מות וחיים ערכין ב', ט"ז מצא אשה
 זרכות ח', ח'. יצמות ח', ס"ב. תחנונים וגו' פסדריק ר', ח"ד.
 איש רעים זככות ח' ס"ב. פסדריק י"ח ק:

ת"א מלא אשה מלא
 טוב. מלא תורה.
 וכמשמעו אשה טובה.
 ויפיק רלון. ויוליא זה
 פשוטו. ד"א אדם שמלא

אשה ומלא טוב ויפיק רלון אלו האים מוליא רלון מהקצ"ה. (ר' יוסף קרא):
 (כג) תחנונים ידבר רש. דרך זה צנך ודרך זה צנך. מלמדך דרך ארץ שאלע"פ שעשיר
 יענה עזות הרש ידבר תחנונים וכן הענין צדק לתלמיד: (כד) איש רעים להתרועע.
 אדם שקונה לו רעים עוד יצוא יום שילטתך להם ויקדצוהו וא"ת מה צנך יש אהב צדק
 מלח שיקדצוהו יותר מקדציו ואחיו:

באור

הסופט לתציע ריעו לזון ומטיח חת דצריו נגד הסופט, הוא נחאם בלדיק דצין, עד שיצוא חיס
 ריעו לסדר בס הוא חת טענותיו. ולא יחקר הדבר מי הוא הדיק: (יח) מדינים, הכולל חסר
 ישמטו צו צמקוס שחין יד הסופט מבעת לדעת חקור דין, ישצית מדינים כי צמן שיסכימו חנטי
 הריצ להטיל בורל, על סיו תשצת המחלוקת: ובין עזומים, ר"ל צין חנטי חסר כחותיהם סוים
 ורדיו נוטם לשיניהם יפריד הבורל: (יט) אח נפשע, חין לך שחאם וקטטה גדולה כשנחת שני אחים חסר
 התבלע צניהם הריצ, כי כל עוד שתבנל האהבה הטבעית צין שני אחים, כן תפרון ותרכה בס
 השנאה צניהם וחמר שקל לנצות קרית עז מכצוס רעת החא הנפשע נגד אחיו, כי לא ישצ
 לפלוח לו, ומדינים כחלה ר"ל צין האחים הם חוקים וקסים כצניה חרמון. וארמין תרנמי

הפירות הם חיינו ונכון
 כי הם הם במקומם
 יחד משכיות דמיון, כי
 הם שתרבו הכח"מ
 חיהר יסטרן
 הערך פהור לנס התולם
 חזר המשכיות וחמדות
 הע"ה. וחס תתן לתכלית
 מלשון דמיון לא יחזה
 צהרן חזר כי חס במקום
 שם סיסמך חליו לז, שם
 המשכיות הנדמים לז
 שיי גיטער, אריינגע
 בילדעטע מענטשן. לכן
 טוב להביא חס צהר הכתוב
 על הדרך הראשון וכן
 תרומתיו: (יב) לפני,
 הוא מוסר על הכתוב
 הקודם לומר שסוף של
 העשיר המתבאר להסבר,
 כי לזני שר יגזר הלז של
 האדם, למען יחוס שצדו
 כפלים: ולפני כבוד עונו
 אין האדם ראוי להשיב
 מעלת הכבוד כי חס צהר
 צדקת העוה: (יג) מש"ב,
 חזקת גדולה לחדם לשמוע
 חתלה חס דברי חזרו עד
 תכליתם טרם ושי, כי
 הנחל להשיג תוך דברי
 חזרו, חסילו חס הוא חס

8. Des Zankflüchtigen Worte sind verhülltem Gifte gleich,
 Sie dringen ins Innerste des Leibes ein.
9. Wer nachlässig in seinem Geschäfte ist,
 Der ist des Verschwenders Bruder.
10. Der Name des Ewigen ist ein fester Thurm,
 In ihn nimmt der Fromme seine Zuflucht und
 ist geschützt.
11. Dem Reichen ist sein Vermögen feste Burg,
 Seine Schatzkammer erhabne Mauer.
12. Vor dem Fall wird der Mensch trotzig,
 Ehre folgt nur auf Bescheidenheit.
13. Antworten, ohne die Frage ganz abzuwarten,
 Ist einfältig und bringt Schande.
14. Mannhaftes Gemüth hält Schmerzen geduldig
 aus,
 Eine niedergedrückte Seele, was kann die ertragen?
15. Des Verständigen Herz erwirbt sich Kenntniß,
 Des Weisen Ohr sucht Erfahrung.
16. Geschenke verschaffen dem Menschen allenthalben
 Raum,
 Und führen ihn bei Großen ein.
17. Wer den Streit zuerst vorträgt, hat immer recht,
 Bis sein Gegner auftritt, dann geht die Unter-
 suchung an.

דעת יחזר חיל וחדם חסר נאום ותמי להדפס לו. ומכלל זה חתם שומע גם שהמדבר ומשיג על
 דברי חזרו טרם נתן לז להבינו שהוא חס חילת: (יד) רוח חס, חס רוחו של חס עומד
 צדדיתו ותכונתו: 'כלכל מחלוקה, ויכול חס היסורים הצחים עליו צדדית. חסם החלוקה הסג
 חי חסר לחדם לכלל כי חס הנושא חילת וחס נח מי ויפזל המשה? (טו) לב, החס חסר יש
 לו לז להצין טרומה מעלת החכמה מכל קנייני העולם יתחזק כלל כח לקנות חכמה: ואין
 חכמים, חסמים סכר קר חכמה ימי חן לרעה לקצן דעות וספיונות: (טז) מתן, המתנות סיפור
 האדם למען השיב על ידם טרומה מן הטרומה המה ויחזרו לפניו דרכו, וצומן שיש לחדם צקס
 לחזר מטרומי חרן ונדוליו יחד חס המרתיו וחכמי יתור למען יפתחו לפניו דרך מצוה: ולפני
 גדולים ויחזרו, כמו שיש לחדם לזקם מלחן חסר ומלחן צעדו לספר מטרומה ומעלותיו למען יקדשו לרצון
 צעין הכדול ממנו, כן יעשה צעורו המתן, ומלחן צעדו ויניחם חל מקום חסלו, על ידו יתקבל
 חל הכדולים ויש צדדיתם, וטעם מתן צקמן עיין בקדמת: (יז) צדיק, מי שזה ראשון חל

Verbetterungen.

beugen 1) im Gericht. 8. Worte des Ohrenbläfers sind wie Lederbissen 2);
 sie dringen hinab ins Innerste des Leibes. 11. Das Vermögen des Reichen
 ist seine feste Stadt, und wie eine hohe Mauer in seiner Einbildung.
 12. Vor dem Sturze hebt sich stolz des Mannes Herz; vor der Ehre geht
 Demuth her. 13. Wer Antwort gibt, bevor er vernommen, dem ist es Narr-
 heit und Schande. 14. Der Muth des Mannes erträgt sein Leiden; aber

1) d. h. sein Recht.

2) eig. was gierig verschlungen wird. להם arabisch, gierig verschlingen.

דְּבַרִּי גִרְנָן בְּמַתְלַה־מַּיִם

וְהֵם יִרְדּוּ חֲדָרֵי־בִשְׁן׃

גַּם מִתְרַפֶּה בְּמִלְאֲכָתּוֹ

אָח הוּא לְבַעַל מִשְׁחִית׃

מִגִּדְלֵעֵז שֵׁם יְהוָה

בּוֹ־יִרְוֶץ צִדִּיק וְגִשְׁבֹּב׃

הוּזָן עֲשִׂיר קָרִית עֵזוֹ

וּבְחֹמָה נִשְׁכָּה בְּמִשְׁכָּתּוֹ׃

לִפְנֵי־שֹׁבֵר יִגְבֶּה לִב־אִישׁ

וּלְפָנָי כְּבוֹד עֲנוּה׃

מִשִּׁיב דָּבָר בְּטָרֵם יִשְׁמַע

אוֹלֶת הִיא־לוֹ וּבִלְמָה׃

רוּחַ אִישׁ יִכְלָכַל מִחֲלָהוּ

וְרוּחַ נִכְאָה מִי יִשְׁאַנָּה׃

לֵב גִּבּוֹן יִקְנֶה־דַּעַת

וְאֵזֶן חֲכָמִים תִּבְקֶשׁ־דַּעַת׃

מִתֵּן אָדָם יֶרְחִיב לוֹ

וּלְפָנָי גְּדִלִים יִנְחֶנּוּ׃

צִדִּיק הִרְאֵשׁוֹן בְּרִיבּוֹ

יִבְאֲרֶעְהוּ וַיַּחְקְרוּ׃

* ובא קרי

ת"א דברי גרנן עקידה כ"ה. מגדל עז עקידה סס: לפני שבר עקידה סער, ע"ו. משיב דבר נתחז ר', ז"ח. עקידה סער ו'. יכלכל מחלהו עקידה מ"ב, עקידה סס. צדיק וגו' עקידה סס.

חסד מביא על צדויותיו ועושה חסד לחלשים, וזהו המהסד תחזיק כלל האדם הנטחון והמשען על חלשים ככל פעולותיו, יפלט את הצדיק מלפניו, וצו יורו והוא נסבג: (יא) הון, כנר זה התחלת הכחזה הזה לעיל (פרשה י' ט"ו) וכלן נסבה עס סיבה אחת, צענו העשיר המתנאה צעשו ויהיה הונו בקרי, עז, והוא מהדמה במשכיותו ר"ל צחור משניותו כיוצא עשה צחור' נסבגה. ולדעת אחרים ובי' מהשכיותיו נצני, (תהלים ע"ב) שהוא לדעת קולת המספרים הדמיון, ויהיה פירושו (חן) וייעדר איינב'דונג חיינה ההפע (ויער) ר"ל שהוא צדויותו חומה נסבגה. חמס

(ח) יקרא. קורא. ליסודיו להצילם עליו: (ח) דברי נדבן כמתלהמים. הלומות: (ט) גם מתרפה צמלאכתו. פורט מן התורה והוא תלמיד חכם: לבעל משחית. לטטן: (י) מגדל עז סס ה' צו יורו לדיק ונסבג. והוא מתחזק: (יא) ובחומה נסבגה. עשר' לו צחדרי משכיתו. מפני שהצית כדלף צדלפת אצנים הסוככין על הארץ קרוי ארץ משכית: (יד) רוח אש. רוח גזר שהוא אש בצור ואינו נותן דלגה צלצו ומקבל כל הצל עליו צשמחה וצחזה: (יג) יכלכל מחלהו. חן כמו סד מעליו: (טז) מתן אדם ירחיץ. כפשוטו ומדרשו צנותני לדקה מדבר שמרחיץ לו חלקו לעתיד לצל.

באר

יצלעו חותם צעליהם צעודם צכס, ורח"כ יתלחו מריכתם ומכאוס: (ט) גם, האיש אשר ירפה ידו מלעסוק צעניו שהוא חצר לחי משחית, ר"ל הוא כחילו משחית את הונו וידיים: (י) מגדל עז סס ה', לא הקניחה צמנו נזד מצנתי כוון צו שס דבר כמעשה הסמון הקורא לחלשו צל לו מצלי יחשנ צו גדולתו ורוממותו: כי חס סס ה' המורה על היותו חן סוף חן חפים וצד חסד מביא על צדויותיו ועושה חסד לחלשים, וזהו המהסד תחזיק כלל האדם הנטחון והמשען על חלשים ככל פעולותיו, יפלט את הצדיק מלפניו, וצו יורו והוא נסבג: (יא) הון, כנר זה התחלת הכחזה הזה לעיל (פרשה י' ט"ו) וכלן נסבה עס סיבה אחת, צענו העשיר המתנאה צעשו ויהיה הונו בקרי, עז, והוא מהדמה במשכיותו ר"ל צחור משניותו כיוצא עשה צחור' נסבגה. ולדעת אחרים ובי' מהשכיותיו נצני, (תהלים ע"ב) שהוא לדעת קולת המספרים הדמיון, ויהיה פירושו (חן) וייעדר איינב'דונג חיינה ההפע (ויער) ר"ל שהוא צדויותו חומה נסבגה. חמס

28. Daher hält man oft, wenn er schweigt, den Thoren für klug,
Für verständig den, der seine Lippen zuschließt.

18.

1. Der Sonderling sucht seine Lust darin,
Daß er an jeder guten Sache was aussetzt.
2. Der Thor verlangt nie Vernunftgrund,
Nur eigne Gedanken will er verbreiten.
3. Wo der Frevler hereintritt, sieht er auf Alles
verächtlich herab,
Mit seiner Geringschätzung beschämt er einen
Edlen.
4. Wie tiefe Wasser sind die Reden des edlen
Mannes;
Der Strom entspringet aus der Weisheitsquelle.
5. Einem Ungerechten mit Achtung begegnen, ist nicht
recht,
Selbst nicht um den Ausspruch für den Gerech-
ten zu bewirken.
6. Des Thoren Mund mengt sich gerne in Händel,
Er fordert gleich zu Schlägerei auf.
7. Des Thoren eiguer Mund ist sein Unglück,
Seine Lippen sind seine Fallstricke.

אלה החולם, ואחר דבריו פ' חס, שהוא החשוב החכם והדובר חמה, הם מים עמוקים כי דבר הכסילים לא יחסדו למחומם: כלל נועם מקור חכמה, כלל שכלל היוצא חולם הוא ממקור חכמה: (ח) שאת מני רשעי הטיות היות ע"י הסופר הרשע מתפעל חו ע"י השודר חו ע"י נשיאת פנים ואחר שלא טוב לנחת פני רשע, חסילו חס לא תנקה ממנו רשע כי חס שיטה חס היות חל הצדק דבריו כס זה לא טוב. ונשיאת פנים ק"ר לשודר, ודון לזיוק ק"ר לזכות הרשע. וכמו זה תרגם הארמי שחת: למיסב חסי לרשיעה לא ספיר לא למיללי דינה ללויקה. ויש עוד דעות אחרות בכתב חס, חמס חוכי תמכתי ויתדותי צנחח אחרתי כי הוא הוכן צעיוס (ו) שפת'י, הכסיל חרסב, לזה צריך חס צריך לו לו: ופ'ו למחלות יקרה, הוא לעורר מדני: והנחם. ורשע מחלומות הלם כמו הולם פעם, שהוא הכחש, וננויה מחלומות ע"ד מושאל ושוק, כמו שחתר האשכנזי לסעמים על ההנחה, וטעירע, מולשעלען: (ז) פ'י, דבריו הכסיל הם מנזחים חמה וסדר וסר מוקסי וספי כי דסס בורק רע לעמור מנחה לדיים: (ח) דברי נקנן, כבר צהרתי לעול מה הוא: במתלהמ'ם, שסרו להם, וסירעו צו כוז המפסדים שהוא היות הלם, מלצר ר' מנחם המחירי שחתר כסדדנזים ערבים מור עמון ונלח תוך יקראו הנומים וכססם דמיון הערצות ויש דסס תוך ומרמה נקראים מתלמים וסרו חמה, כי נלשון ערני יקראו חס סממנים המנים וסמוקים צומן טיעטו דבר מתוך ונחם מתלהם, ומתוך ססס נעמים צחן

Verbesserungen.

18. 1. Was ihm zur Lust dient, sucht der Sonderling; über alles Kluge ereifert er sich. 2. Der Thor hat keine Lust an Einsicht, sondern daran, sein Herz zu offenbaren. 4. Tiefe Wasser sind die Reden aus dem Munde des Mannes; ein sprudelnder Bach die Quelle der Weisheit. 5. Partei zu nehmen für den Frevler, ist nicht gut, um den Gerechten zu

גַּם אֲוִיל מַחְרִישׁ חֶכֶם יִחְשֹׁב (כח) אִינוֹ מְדַבֵּר דְּבָרִים יָקָר רוּחַ מוֹנֵעַ דְּבָרִים חָיִשׁ תְּצוּנָה :

יח

לְתַאוּהוּ יִבְקֹשׁ נִפְרָד (א) לְתַאוּהוּ יִבְקֹשׁ נִפְרָד מִי שֶׁהוּא נִפְרָד מֵהַקֶּצֶה שֶׁלָּא לְשִׁמּוֹר מַלְוֹתָיו לְתַלּוֹת לָצוּ וּלְזָרוּ הָרַע הוּא רוֹדֵף וְסוֹף : זָכַל תּוֹשִׁי יִתְגַּלֵּעַ צִין חֲכָמִים תְּגַלֶּה חֲדַפְתּוֹ וְדַעַתּוֹ דְּרֹסוּהוּ צָלוּט שֶׁנִּפְרָד מֵאֲדָרְסוֹ עַל תַּלּוֹת לָצוּ שֶׁנִּלְמַד (צִדְרָאשִׁית י"ג) וַיִּזְחַר לוֹ לוֹט (א) אֶת כָּל כֶּכֶר הַיֶּדֶן כָּל הַמִּקְרָא הַזֶּה עַל שׁוֹם כִּיאוֹף נִלְמַד וְסוֹפוֹ נִתְגַּל קְלוּנוֹ צִנְתִּי כִנְסִיּוֹת וְצִנְתִּי מִדְּרֹסוֹת לֹא יִצֹא עֲמוּכִי וּמוֹצִי (דְּבָרִים כ"ג) : (ב) כִּי אִם זֶה תְּגַלֶּה לָצוּ כִּי אִם צָנְלוֹ לָצוּ הוּא חֶפֶץ לְגַלּוֹת מֶה שֶׁצָּנְלוֹ : (ג) וְעַם קְלוֹן תִּצּוֹל חֲרָפָה מִי שֶׁצּוֹחֵר צָקָלוֹן וְכִיאוֹף חֲרָפָה הוּא לוֹ : (ד) דְּבָרִי פִי חָיִשׁ כָּל חָיִשׁ שֶׁנִּמְקָרָא לְשׁוֹן גִּצּוֹר גְּדוֹל צִנְצֹרָה הוּא : מִקּוֹד חֲכָמָה כִּנְחַל נִוְצַע וְכָמִים עֲמוּקִים : (ה) שֶׁאֵת פִּנִּי רָשָׁע לֹא טוֹב כֹּאשֶׁר פִּירְסוֹ דְּעִזְיָנוֹ לֹא טוֹב לְהַסֵּר רָשָׁעִים שֶׁנִּשְׁוֹאֲרִים לְהַסֵּר פְּנִים צִעּוּלִים הַזֶּה וְנִפְרָעִין מֵהֶם לְעוֹלָם הַצֶּה : טוֹב לְהַטּוֹת לְדִיק לְמַשְׁפֵּט טוֹב לְהַסֵּר לְדִיקִים שֶׁמִּכְרִיעִין לְהַסֵּר כִּף מֵאֲזִינִים לְחִיּוֹ צִעּוּלִים הַזֶּה וְנִפְרָעִין מֵהֶם צִחִיּוֹן וְזִכּוּן לְעַ"צ. וְלִפִּי פִּשְׁטוֹן מִשְׁמַעוֹ : (ו) שֶׁפִּתִּי כִסִּיל יִצְאֻ דְּרִיזָה כָּל דְּרִיזֵי צִחִים צָלוּטִין תִּגְדֵּר : וְפִיו לְמַהֲלֹמוֹת

באור

יח (א) לְתַאוּהוּ הַיֶּפֶר הוּא מִי שֶׁהוּלֵךְ זָכַל דְּזַר אַחֵר עֲלֵת עֲלָמוֹ וְחִיּוֹ מִשִּׁים לָצוּ אִם הוּא כִּדְכֵךְ עַל הַחֶזֶן אִם חָיִשׁ יִבְקֹשׁ לְתַחֲלוֹת לְהַחֲבִיעַ וְכָל דְּזַר תּוֹשִׁיָּה כָּל אִשֶּׁר טוֹב צִעּוּמָתּוֹ וְהַשֶּׁר יִפְלֹא זֹלָתּוֹ טוֹב, לֹא יִיטֵב צִעּוּמָתּוֹ, כִּי אִם יִתְגַּלֵּעַ צוֹ : יִתְגַּלֵּעַ, הוּא מִשְׁרֵס גִּלְעָד, וְלִדְעַת הַמִּסְרָסִים הוּא כִּיּוֹסֵף דְּרֵשׁ גִּלְעָד, חֲמוֹם הַשֶּׁרֶשׁ הַזֶּה הוּא נִשְׁאֵר עוֹד צָלוּטִין עֲרֵנִי, וְגִדְרָו כִּסֵּר שֶׁצִּחְתִּי לְעִיל

ת"א גַּם אֲוִיל וְגו' סִסְחִים ח' ל"ט. עֲקִידָה ס"ג : לְתַאוּהוּ וְגו' נִזִּיר ד', כ"ג. הַרְוִיָּה י"ג. לֹא יִחְפֹּץ עֲקִידָה ס"ג. כִּבּוּא רָשָׁע סִנְהֶדְרִין י"ח, קי"ג. שֶׁאֵת פִּנִּי רָשָׁע יוֹמֵא ח', ע"ג. מְגִלָּה ד' כ"ח. שֶׁפִּתִּי כִסִּיל עֲקִידָה שְׁנִי ל"ג וְשְׁנִי ס"ג :

20. מזור (הסוע ה' י"ב).
ולדעת קלת המפרשים יהיה
שעמו כחילו נכתב כבהה,
כלומר הלך שמה מרסח
כסמנוי הכפוחה, חמס
לי נראה לדעת הר"ק
לומר: בהם על זריחה
הבוק: (כב) שחר.
הרע המעט זה המעט
ולא ימתין עד שיסחורו
צעלי הדיו כי אם יקחם
מחוס. וחוק הוא המקום
צביון החדם לנהיג שם
זה כפסס (דער טחאם):
(כד) את סני, הניון
ימלא זה החכמה צל
מקום, כי אין דבר צביונה
אשר לא ילא ממנו
תועלת נחמה, ומי
סהר נצח חמתי חינו
לדך להחיות נדוד למען
הסיבה כי ימלאנה צל
מקום אשר יבקשה. חמס
הכסול יחשו כי מעד
לם היא, ועיניו מטושטות למרחוק; וזהו זה תכד עליו העצרה, ויבך דור, ולא יסב כל
ימיו חסילו סמן ממנה. ויש עוד דברי המפרשים בחורים נחללים סונים נכתבו סם, ורובם
נכונים: (כה) בעם, הן כסיל מכעים חזיו תמיד. ובמר, סרסו לדעת קלת המפרשים והמדקקים
מרר על מסקל כמם, ולדעת אחרים מרה וזה צבול כמספסו ותכונותיו סולל זה סתיהם:
(כו) גם ענוס, המסגיל יראה זה קוסי הצנה הכתוב סם אשר הלכו זו המפרשים והמדקקים
דרכים סונים, ולפי דעתי יהיה סעורו כך גם ענוס ללדך להכות נדונים על יוסר לא סוני, וסעור
להסיר על המושלים אשר יחשבו להכותם לענוס לאחד הסתותים צעס על לא דבר, למען הסהיר על
ידו זה הבדולס עוצרי עזירה להסתר ממנה. כמו שישימו קלת החומים נער צן עני עס צן מלך
לסגט מוסר, וע"ז חמר לא — סוני. ואחר ענוש, סהר ענוס ממון, חסילו זה לא ימות לעשות:
(כז) חושך, האיס היודע דעת מונע מלדבר, ואיס תנוס הוא יקר צהולל זה מחשבותיו נבר
צני חס: יקר, הוא הדבר החשוב אשר לא ימלא צל מקום ועת ונס לא יסתמו צו צעליו
כל עת, כי אם לסעמים לפי הליך וסעת הכוסר, וכן הוקר רכלין מניח רעיק (מסלי כ"ה י"ז).
ויסר יחוצר חליו הכתוב סהר זה מתוך סתכות החכם לחסוך חמיו: (כח) גם חולל. צהרסוד
יחסן לחכם ואופם ססתי, נראה כחילו חוטמס לדעת ויחסן נצח:

Verbesserungen.

aber als Bruder ist er für die Noth geboren. 20. Wer verkehrtes Herzens ist, findet nichts Gutes; und wer sich dreht mit seiner Zunge, stürzt ins Unglück. 23. Geschenke nimmt der Frevler aus dem Busen, zu beugen den Weg des Rechts. 24. Vor dem Antlitze des Verständigen ist die Weisheit; aber die Augen des Thoren sind 1) am Ende der Erde. 26. Ja, den Gerechten strafen, ist nicht gut, noch Edle zu schlagen, um des Rechts willen. 27. Wer seine Reden zurück hält, kennt Einsicht; wer einen ruhigen Geist hat, ist ein Mann von Verstand 2).

1) um sie zu suchen.

2) eig. wer fühlen Geistes. יקר, selten, nach dem קרי.

- עקש-לב לא ימצא-טוב
 ונהפך בלשונו יפול ברעה :
 ילד בסיל לתונה לו
 ולא ישמח אבי נבל :
 לב שמח יימב נהה
 ורוח נבאה תיבש-גרים :
 שיחד מחק רשע יקח
 להפזות ארחות משפט :
 את-פני מבין חכמה
 ועיניו כסיל בקצה-ארץ :
 בעם לאביו בן בסיל
 וממר לילדתו :
 גם ענוש לצדיק לא-טוב
 להפזות גריבים על-ישר :
 חושך אמריו יודע דעת
 וקר-רוח איש תבונה :
 * יקר קרי
- (כ) פתחי פיו : (כב) לב שמח ייטב בזה. כשאלם שמח צחלקו פניו מאירין : (כג) שחד מחק רשע יקח. הקצ"ה מקבל שחד דברים מחק הרשעים ולומר צמח ציור לצינם : (כד) להטות ארחות משפט. להפוך דינו מדעה לעוזה : (כד) את פני מצין חכמה החכמה לפני מצין הוא ועיניו כסיל צקלה הארץ. לומר אין החכמה מליה לפני כי רחוקה היא ממני אין אוכל לשנות סדר מיקום שהוא שלשים פרקים. מסכת כלים שלשים פרקים. יסכת שנת כ"ד פרקים. אצל לחכם הוא דבר קל היום טובה שני פרקים ומחר שנים ואומר כך עשו אותן שהיו לפני מעולם : (כז) נכה) בעם לאציו צן כסיל. כגון ירצעם כעם הוא להקצ"ה : וממר לילדתו. לכנסת ישראל שהטויל הוא : (כח) גם ענוש לצדיק לא טוב. לא אמר הקצ"ה למחו' שם ישראל מקבל הארץ כי לא טוב

ת"א ורוח נבאה ביטין ה' , כ"ו : גם ענוש צרכות ח' , ז' שנת כ"ב . קמ"ח סנהדרין י"ח , ק"ה . ע"ז ח' , ד' . עקידה ס"ג :

זענינו נכבד כולם : להכות נדיצים עלי יוסר . להכות הטועים שבהם שהיו נדיצים עלי יוסר שנאמר (מלכים א' י"ט) והשארתי צישראל שצעת אלפים כל הצרכים אשר לא כדעו לעכל . נדיצים עלי יוסר דוגמת האומר צמקום אחד נישעים ל"צ) ונדיז נדיצות יעץ והוא על נדיצות יקום. כמלא נדיז על נדיצות : (כז) חושך אמריו. מי שהוא יודע דעת

באור

(כ) עקש לב. הוא הלך אשר יספוק את כל אשר יראה לנעה, כתלבונו (ארגליסטרי) : לא ימצא טוב, כי חף טיטוב טויה מן הטויות לנעה יספנה מעקשות לצן : ובהפך צלשונו, ורוח הסקרי והחקק : יפול צעה, סופו לנזח עליו במולו : (כא) ילד, מי סמוליד כסיל מוליד תובה לו, כי כל ימיו יוכלו צעם ועמל : ולא ישמח אבי נבל לעולם לא יראה שמחה, כי צנו וכאז לצו ויהיה מורדות לנסחו (כב) לב שמח, מופס על מה שקים, והורה צו טוצת חיש אשר יחן לו תובה ואמר שהלך שמח מצלי לער ותובם יישיב בזה יחיק צריחת הבוק, חמס תי סרוח נכחה לא לנד שיכחש צסרו חלח בס עלמותיו הסמים והחוקים צנף האדם והס סברמים וסעלמים סברונים סצנף תינש : בזה, היא ספוסהם והסצת הבוק לתכונתו כמו ולא יבהה מכם

- כל כך עון: לכן חמר תועבת ה' גם שניהם תועבת ה' כתובת זו: (טז) לחם, מחמר החכם מיוחד, אשר היה מרגל צדומים: מה לו לנסול ולמחור? כאשר חזו רוחים כסילים חנני הון, הכי ישתמש זו לקוות חכמה? הלא חין לו לז לחכמה, ורחו, שאין לו לא חסוקה ולא רצון לקנותה: (יז) בכל הערה על ההתחזרות והרעות, רחוי לחם לחזו זה הרעות בכל עת חס למחמה חס לזער ישתדל תמיד לשנת חכמה רעים, כי ע"ז יולד לו חס לזרה, חס עזר ותומך לו צעת זרה: אהב, מחקר חקוקם חלוי כמו היה חכם, ורחו דרך עליו טובה. ולדעת אחד מחוכמי יסיה טעם הכתוב בכל עת חס, הרע, היע אשר לחם יתחזה כל עת כאחז, חמס' צעת לזרו יטום מעליו ולא יעמוד לעזרתו, כי חין חס לזרה צולס, וחס יהיה אחד חזו יולד לבחז, ואמר זה דרך חזק ואח לזרה יולד לעמיד, ויהיה לס' תרומתו (לו חללן) לישטע שטעלן יך דער נעבענמענס חלס וואהרער פריינד, יאבער איין פריינד אין דער נחטה — דער ויסטע נאך געבארען ווערדען, כלומר שאין חס לזרה. ולס' ופס יחזת לו הסוק. הוא: (יח) אדם, חי חסדי לזרות לז החס ולדעת מי חזק חמתי ומי חזק צלז ולז, ומי חזק חזר סחור סחור צחצח רועי ער סודע צו צלז צטוח סחור ומי עמוד לו צעת לזרו יערז חסר לז, כי חסס הצעל נסיון אשר ידע את לזות צני חסס ורהפוכתם לא יתקע כף ולא יערז עזרה לסני רעה. ולפי פירוש הכתוב בראשון אשר לחזיו תרגמתיו צמנים הוא כתוב מיוחד והערה על העצבות שישמר ממנו האדם כמו שהסביר כבר לעיל פרשה י': (יט) אהב, הסעס וסור לפעמים פסועה צדונים, צדני נאון וחוסס צדך שחוק (נעקערייא) שס צני חסס האוהבים להכעיס את רועיהם ולצד נבדו דני נאח עד שישסוך מרורות עליהם, וחס לא ירגזו כי חס יתחקר ועליהם יאמר הסמן עס שסס טוצי לז, וחינס ערסס וזת כי חס לשחוק; חמסס החכם יקראם חנסי רסע חזקס מלס כי מי סחורס פסע הוא אורב מלס סתנכמתי (החדער) וסור רבו וכעס גדל: מנביה סתח, הערסס את סתח ציתו בצום לעלות חליה מן סרחוז הוא סבקש סנר, רואם צחקלס כי יסלו ממנס צני חס; כן מי סחורס פסע חסס מלס. וחולי היה סחוק סנר: חס מן הכתוב מלס סמוני מורבל צני העס, וסמס צו החסס למל על חזת ססעס ועיון סקדומתי:
13. Wer Gutes mit Bösem vergilt,
Dessen Haus verläßt das Unglück nicht.
14. Des Zankes Beginn ist wie ein Wasserriß,
Mache dich davon, ehe die Fluth ausbricht.
15. Schuldige lossprechen, und Gerechte verdammen,
Beides ist dem Ewigen ein gleiches Gräul.
16. Was nützt das Geld in Thoren Hand?
Weisheit zu kaufen? — Dafür hat er doch kein Herz.
17. Stets liebe Gefelligkeit, sie schafft Freunde in
der Noth.
18. Nur der leichtsinnige Mensch reicht die Hand hin,
Und leistet Bürgschaft für seinen Nächsten.
19. Wer gerne neckt, zankt gerne; wer die Thüre
hoch anlegt, will daß man zu Schaden komme.

Verbesserungen.

Bär, dem man die Zungen geraubt; aber nicht der Thor in seiner Narrheit.
14. Dem Wasser eine Deffnung machen, ist Anfang des Zankes; bevor der Streit hitzig wird 1), laß ab davon! 17. Zu jeder Zeit liebt der Freund;

1) רתגלגל im Arabischen, sich erhitzen, ereisern im Streite,

מְשִׁיב רָעָה תַּחַת שׁוֹבָה
לֹא־תִמְשָׁךְ רָעָה מִפִּיתּוֹ:
פּוֹטֵר מִים רֹאשִׁית מֶדֶן
וּלְפָנָי הִתְנַלַּע הָרִיב נְמוֹשׁ:
מִצְדִּיק רָשָׁע וּמִרְשִׁיעַ צַדִּיק
תּוֹעֵבָת יְהוָה גַּם־שְׁנֵיהֶם:
לִמָּה זֶה מַחִיר בִּיד־כֶּסֶל
לְקִנּוֹת חֲכָמָה וְלֵב־אֵין:
בְּכָל־עַת אֹהֵב הָרַע
וְאֵחָ לְצָרָה יוֹלֵד:
אָדָם חֹסֵר־לֵב תִּקַּע בָּהּ
עֹדֵב עֲרֻפָּה לְפָנָי רַעְיוֹ:
אֹהֵב פֶּשַׁע אֹהֵב מָצָה
מִגְבִּיהָ פֶּתָחוֹ מִבֶּקֶשׁ־שָׂבָר:

(יג) מעוזדי כוכבים ומזלות
המסית אותו לעבדות
אחרים: (יד) פוטר
מים ראשית מדון.
(יז) המתחיל צמרצמה הוא
כפותח חור צבדרי אצני
אמת המים והמים
יולאין צו. והחור הולך
ומרחיב כן המדון
הולך וגדל תמיד:
ולפניו התבלע. קודם
(טו) שתתבלע חרפתך נטוט
את הריצ: (טז) למה
זה מחיר ציד כסיל
לקנות חכמה. ללמוד
תורה: ולז און. ואין
צלצו לקיימה ואינו
לומד תורה אלא לקנות
סס: (יז) בכל עת
אזהר הדע. לעולם
(יח) היו אזהר רעים לקנות
אזהרצ: ואח ללרה
יולד. לעת הלרה יולד
לך הדע כאח לעזור
לך ולהשתתף צלרתך:
(יח) אדם חסר לז
תוקע כף. ערצות ממון.
ד"ל תוקע כף לרשעים
כדי ללכת צחוקותיהם.
והרי כזר עורצ ערוצה

* תמוש קרי
לא תמש כתוצות דף כ"ב: פוטר מים קדושין ח', ט'. סנהדרין
ח', ו': למה זה יומח ז' ע"ב: ואח לצרה סנהדרין י"א, ק"ב:
מנביה פתחו עקידה ל"ז:
ערצ לשמור מלותיו: (יט) אזהב פשע. לפסוע צחצירו:
אזהב מלה. להתקוטט ולריצ: מגזיה פתחו. מדצר צגלזה כמו (מיכה ז') שמור

באור

סבול, הוא הדצ זמן שגזלו האנשים את ילדיו כי אז הוא הולך צמרירות לצו, ופוע צו הוא
סכנת מות: באולתו, תרבתו (לורע) וזה היה תכונתו זמן שמדת חולת שלו בוצרת עליו,
סן שטמה וכן צבעם כי אז הוא מסיכן מחור: (יג) משיב, הערה על כפיות הטוצה שהיא אחת
מן המדות המנויות, אשר לא יספר רעתה, ועינשה מרה רוצה: (יד) פוטר, הוא סס משרש
פטר ע"מ יוצק עולל ונדרו יפתוחם הנעשית דצר ע"י נסס אחר הדוקק לנחת. ומטנע המים
לסספק לחט לחט צמקום שומלחו סזיל ללכת עד סיוול נהצ קטן אשר יעצרו צו ססות טפות,
ופתע פתאום יסלנו צחוקה ויהי לסטף מים רצים. וכן הוא המדלון יתחיל דצברים קטנים דצרי
נאון וחרפס ופתאום יהיו לריצ ומלח, כמ"ל הלי תיברח דמית לצדקת דמית כיון דדיות רוח.
והערה יעולה מן החסס לנטוש זמן שאים רוחה הריצ מתחיל סרס יתנלע סרסו נלע והוא
עוד היום צלשון עניני סרס מונח על התפסעות הדצר והסלחו (צך אויסדעהנען, פערברייטען,
לערשטרייען), ולסי זה תרבתותיו. וקלת המפוסים חשנו סהור צמקום יתנלה סנח בעי"ן צמקום
ה"ח כמו פדערו מדרת שחת מן סרס ונס זה מפוסם לתבניות: הריב, להיפותו סוצצ על פוטר
מים ועל המדון תרבתותיו (פלוטה) סהור תאז על המים ונכון מחור צדיק הסשלה נס על המדון:
(טו) מצדיק, אזהרה על הדיין שלא ילך מדיון המשפט אפי' כחוט השערה כי הנשיע את הדיק
הוא ודאי עון סלני, ואז חולי תאמר שהלדקת הרשע לעשות לפוסם מסורת הדין ולנחלו חינו

נראה לי עקרי וקרו
לזה תבסס הארמי שחמך
בצדק ציטט לייט לספוח
דעתה, סקרו ורבותה
על לישנה דעתה: (ח)
לועב, מי שמלעב על הכס
חרף עושה, מי ששטח
שם, אז צורח: שמה
לחד. הוא רע מאוד,
ואין לך תכחיד כרחת שמה
חיד (סודענפריידע),
הוא לא ינקם מעונשו:
(ו) עשרת, סכני ציו
של חס חוצנים חותי
והוא שמה זהם הכל
מתצנים צו חוצנים הן
חצוי מי שזכה לכן:
ותפארת צנים חצותי,
ספרוים הוא צן ליק
החס חוצנים חות צלונ:
ורחוי לצוד צרות חצוי:
(ז) לא, הנצל הוא
הסחות והסכל געור וריק
מכל דבר כשרו חס
בצור ממנו, והוא הנקלה
צ"ח (דער לופט). וחמד
חס כזה נחיה לשמוע
חמש כזה שפת יתרי,
בספרי דרך משל שמה
מפור ממנו לעניים, אז
סהח מעלה שם סלחו
מעוני מלכים וכהנ דברי
חיס חס חנו חלפים עושר
סקר, ר"ל שמשקר לחמד
אבן ח, הוא חנן שישטנ
הם לז יסעוד טרז לעליו,
טס וסבי צא חצורים על
(ט) מבסה, מי שמתפל
מבקש חסם, הוא מתפלל
סע ריעו הוא מפריד
יעט ויוסר ואת גבסה
מרות ום אף מרי יקם
י, מי סיסרה ליק להיות
מלחח ומתים וקרו דנד
שלחת מלאכי רעים:
הסכל צעת חולות, דרז

5. Wer des Armen spottet, lästert den Schöpfer;
Der Schadenfrohe bleibt nicht ungestraft.
6. Enkel sind der Greise Schmuck,
Eltern ihrer Kinder Ruhm.
7. Geziemt es dem niedrigen Menschen, nicht zu
prahlen,
Biel weniger dem Vornehmen, daß er arm thut.
8. Bestechung ist in den Augen des Gebers ein
magischer Stein,
Der allenthalben, wohin er sich wendet, Glück
bringt.
9. Wer Beleidigung unterdrückt, sucht Eintracht,
Wer sie aber wiederholt, trennet Freundschaft.
10. Ein Verweis wirkt beim Verständigen mehr,
Als hundert Schläge beim Thoren;
11. Er wird noch widerspännstiger, der Elende —
Der unbarmherzige Engel muß über ihn her-
kommen.
12. Lieber einem wüthenden Bären begegnen,
Als einem Thoren in übler Laune.

בזה וסתר אשר יציע: אף כי, מכל שנה נהיה לחים בדים והוא
ובדיו אשר עניו מלמה כמה פעמים הזה הספר בשם נדון: שש
חיו לי צדק חלוני אשר חקן דקם לציונים לשלוח המנה מיד: (ח)
זאת: מבלה שנוסח מולח כל צעיו כל דחיו, ונחן שטנה חזר
וכמו כן יחסדו שהסוד אשר כותנים לשפס ולדיו וללוח את דרכם צמ
מנחה הם צמחם עי"ש. וקרו לצדיו צדו כם הר המאירי: וזה
לכסות את הפסע אשר סע נדו דעו, ולח דלד לדר צד יותנ, הוא
לעסות סלום. חמס מי שהח שונה ברבר וחחר את הדנים אשר
לח אף שחי חרבים מקדס יסדו: וי (א) תחת בערה, את מנ
ויופס: חמס כסל צדו חרתי, כל עוד סמכך כל עוד יוסף
דע, הרע מה ינק ויוסף מני על חטתו. ומלאך אחזי יסולח
חזרי. וחלי כון צמלך חזרי על הסטר שמרכל ליסר חמס וח
ללה מלך חזרי, או שרון חל יסוירו והעונים צדי שמי כמו
(יב) פנש, המקור, ועמו חזר לחס לפסד דוס סבל, למפסות

Verbesserungen.

der Falsche horcht auf die Zunge des Unheils. 7. Dem Nichtswürdigen ziemt nicht die Sprache der Hoheit; wie viel weniger dem Edlen die Sprache der Falschheit. 8. Ein anziehender Stein ist das Geschenk in den Augen seines Gebers; wohin er sich wendet, muß er glücklich sein. 9. Wer Vergehungen bedeckt, sucht Liebe; wer aber eine Sache wieder anregt, entzweit Vertraute. 11. Nur Widerspänstigkeit sucht der Böse; aber ein grausamer Engel wird wider ihn gesandt. 12. Begegnen mag Jemanden ein

- לַעֲג לַרֶשׁ חֲרָה עֲשֶׂהוּ (ה)
 שִׁמְח לְאִיד לֹא יִנָּקָה:
 עֲשֶׂרֶת זָקִנִים בְּנֵי בָנִים (ו)
 וְתַפְאֶרֶת בָּנִים אֲבוֹתָם:
 לֹא־נִאֲוָה לִגְבֹּל שִׁפְת יֵתֶר (ז)
 אֶף כִּי־לִגְדִיב שִׁפְת־שֶׁקֶר:
 אֲבֹן־חַן הַשֹּׁחַד בְּעֵינַי בְּעַלְיוֹ (ח)
 אֶל־כָּל־אִשֶּׁר יִפְנֶה יִשְׁכִּיל:
 מִכֶּסֶד־פֶּשַׁע מִבֶּקֶשׁ אֲהַבָּה (ט)
 וְשִׁנָּה בְּדָבָר מִפְּרִיד אֱלֹהִים:
 תַּחַת גְּעֵרָה בִּמְבִין (י)
 מִתְּהוֹת כֶּסֶל מֵאָה:
 אֶךְ מֵרִי יִבְקֹשׁ־רַע (יא)
 וּמִלֵּאךְ אֲבוֹרֵי יִשְׁלַח־כּוֹ:
 פְּנוּשׁ דָּב שְׂכוֹל בְּאִישׁ (יב)
 וְאֶל־כֶּסֶל בְּאִוְלָתוֹ:

*בשעם מלעיל

לרעב לרש זככות ב', י"ח. פוטה ח', מ"ו: עשרת זקנים חזות
 ו' י"ב: מנחות ד', מ"ח: אל כל פסהדרין י"ח, ז"ב: תחת נערה
 זככות ח', ז':

תחת זו טעמו למעלה זתי"ומה שאין כן בכל המקרא לכך חזי אומר שהוא שם דבר כמו
 תחת. וכן פירושו הכנעת גערה נוכדת צמצין יותד ממנה מכות שמכין את הכסיל:
 (יא) אך מרי יבקש דע. כלומר מי שכל דבריו מרי וסרצנות הוא יבקש דע:
 (יב) פנוש דוב שכול צאית. טוב לאדם שיפגע בו דוב משכל ואל יפגע בו ח' מן הכסילים

באור

וכפר צים חמר לים לא נך הימנית חלח להלן דנדיטך הימנית. ועל כיוצא בזה חמרו בתלמוד
 המערה שנסוף מסכת זכוריס טלית שהוא מתעטף בו תהי צעיוניך כמדרשת של חמור ועל זה נאמר
 ויורח מחלפין חני ה'. (מדברי החכם המחזיקי): (ד) מרע, הוא חיס דע כמו כלו חנק ומרע
 (יטע' ט' י"ו) הוא מקציע צשמעו דבר חון מוולתו כי שמחה הוא לו זרעת רעהו: שקר מוין
 על לשון הרה, כלומר מוסיק עליו שקר מדליה, ויסיו מוין, חר מלשון און (ווייל כחך מעהר,
 וחם יקען חוט, געהאָרט האַבען) חר שהוא מלשון מווינים (ער בעוואַרפֿענט עס מיט אים
 גען). ולדעת המפרשים הוא כמו איש שקר ויהיה כפל הענין צמלות שונות. חמס הכאשון

- | | |
|--|--|
| <p>30. (בעמסער) סתם מורע
על קדימה נמעה, וחס
ימלא נחמה חולל לתרמו
(קלינער). וחס ימלא
נעויר חולל לתרמו
(רייכער). וכו' תרמתי
למי העני (סטערקער),
זה הכלל שמור לך כי
הוא יטיב ויקיל עיני
חיות. ל"ק נחמה
תרמו. (לך) רחם</p> | <p>30. Drückt er die Augen, so sinnt er auf Heuchelei,
Verzerrt er die Lippen, so ist das Böje beschloffen.</p> <p>31. Graues Haar ist ein prächtiges Diadem,
Auf dem Tugendwege wird es erlangt.</p> <p>32. Der Pangmüthige ist stärker als Kriegsheld,
Wer Leidenschaft besiegt, mehr denn Festungs-
eroberer.</p> <p>33. Das Loos wird in den Schooß hingeworfen,
Die Entscheidung ist vom Ewigen bestimmt.</p> |
|--|--|

17.

1. Lieber trocknes Brod in Ruhe,
Als Gastmähler in einem Hause voll des Zankes.
2. Der fleißige Sklave waltet über den ungerathe-
nen Haus=Sohn,
Theilt den Nachlaß mit unter den Verwandten.
3. Silber erprobt der Tiegel, Gold der Ofen,
Herzen kann nur der Ewige prüfen.
4. Der Frevler horcht auf, wenn von Unglück die
Rede ist,
Setzt dem Unheil=Gerücht noch Lügen hinzu.

י' (א) טוב, לחם להשניע ונסור צפת חרצה מלחנות כל טרז צמריזה. ושעור הכחזז לפי דעת כל המפרשים והמחזירים כך הוא: מבית מלח ר"ז ומלח נחשים, ויהיה חסד הנסמך כמו ואדירי כל חפצי בהם (הפלים ט"ז ב'). ולעתי ויהי זכחי ר"ב הנחשים שעומדים האנשים צעת סליחו ויתורנני (פריעדענטפערט). וחתתי כחיוז לחיותו ממו צדד ע"י ריז וקטסה קרחס נחיו ריז. וחסס לפיות כי חסרתו סס צלשין חסניז אשר יתפוס את בדר הכוונה, כלכתי צדך כל המפרשים, והלכתי סס צלחוריו בס הטעם הזה. והמסכיל ינחז: (ב) עבר, כנר ידעת מסכיל וורה על הסכילה והחיותו להיות עושה כל מעשיו צחלותו מכיון ויתורנני סס לפי ענינו, ואחר כי העדז חסס יתסול צנן צות המצנז מלעצל ואינו מסכיל, וכוסר סקחת חלקו צין החסס מחלת חורני, למען יסקיף על הציט: (ג) מצרף, צחיות סכספ חסר הוא זקוק ועשה ע"י המלך והוא כלי חסס אשר מוכסר להיות מוחזר צחז כז ונקרז (ט"גלען) וחסס כיחיותו חורניס ויתר נחמן טיחורו וילרז (קאפעלען). ונחיתת חסס ייהס ע"י הכור והוא נגור מחוסס מחד לא תכנס חסר: וכנסס צחיות צס חסס חיוי ציד חסס כי ה' לצור חסר צוחו לציות. הערה למתחסדים צעניי ציי חסס וצקדס חרסס על הדקך סדמו צרותינו ענין זה לחסר ססוסט טלפיו וחומר כחו סחני טיבור וכו' הכנס מן המוחסס מניחיס תפליין צדלחיס וצליזת צצנחיס ויוליז כל סועליז חון, ועל זה דרשו ז"ל לא תסח את סס ה' צלחין לסוח סלח ויהי מניח תפליין והולך ובויו כוסל וליזת צצבור וסולך ומרחה את צצוריו. ותלמוד המעצז חסרז חסר צר נס חסקיז בני חס מודלח דינינו ערוצח דסנחח צמקיז סנחח חול קמיה תצז מדליה

Verbesserungen.

seinen Lippen ist es wie brennend Feuer. 30. Er drückt die Augen zu, um auf Ränke zu finnen; beißt er die Lippen zusammen, so hat er Böses beschlossen. 32. Besser der Langmüthige als ein Held; und wer seinen Geist beherrscht, als ein Stadteroberer.

17. 1. Besser trockenes Brot und Ruhe damit, als ein Haus voll Zankmahlzeiten. 4. Ein Uebelthäter merkt auf die Lippe des Unglücks.

עצה עיניו לחשב תהפכות
קריץ שפתיו בלה רעה:
עמרת תפארת שיבה
בדרך צדקה תמצא:
שוב ארך אפים מגבור
ומשל ברוחו מלכד עיר:
בחק יוטל את הגורל
ומיהזה כל משפטו:

יז

שוב פת חרבה ושלוחה
מבית מלא זבחי ריב:
עבד משכיל ומשול בבן מביש
ובתוך אחים יחלק נחלה:
מצרף לכסף ובור לזהב
ובחן לבות יהוה:
מרע מקשיב על שפת און
שקר מזין על לשון הות:

עמרת תפארת חזק ס"ה י"ג: טוב ארך אפים סס ד', ט'
עקידה סער ס"ד: טוב פת חרבה עקידה ט"ח:

ונחלה צתוך בני ישראל שנאמר (יחזקאל י"ז) והיה הסצט אשר בד הגד וגו': (ב) מצרף לכסף. כלי שורפין צו כסף ועושין אותו מאפר מקלה על בני חרם קדו מלדף: וכור לזהב. כלי שורפים צו את הזהב כלי שזוקקין צו את הזהב כמו קדירה שזורה קדו כור: מלדף לכסף וכור לזהב. המלדף עשוי ללדוף כסף למלאכתו. וכן הכור לזקק הזהב אזל הלצצות הקצ"ה זוקקן וצוחקן ויודע מחשבותן: (ד) מרע. דשע: מקשיב על שפת שקר. מקבל

באור

קורץ שפתיו, מניעם לדבר וחמך קורץ דורך נחמי וזה בלה רעה, נמרים הרעם: (לא) עמרת, הסיגה היו עמדה של תפארת נחש צעלים ורחוים להפננה, והנחש להאריך ימיו ירך דורך לזקק כי סס תמלא, כי ע"י המדות והמעלות הטובות מאריכין ימיו: (לב) טוב, מסבולת הסס הזה תרגמו תמיד למי הענין, וה' עומד לשעמים כל"ה נמקיס סימן (קחשערחשין) ועל כי כוז תרגמו

(ב) מפריד חלוק. ועל ידי דיגונו ותדעומתו מפריד ממנו חלופו של עולם: (ל) עוצה עיניו. לשון קרילה וכן אינעלם עליך עיני (תהלים ל"ג): כלה רעה. פי' כי כלתה חליו הדעה וגו' וגורם לצל רעה לעולם: (לא) בדרך לזקה תמלא. ע"י הלזקה מאריכין ימיהם: (לב) ומושל צדוהו. כוזט את ידו: (לג) בחיק יוטל את הגורל. ציון לצין עמנו אדם מטיל גורל: ומה' כל משפטו. לצחור לכל אחד ואחד חלקו:

יז (א) טוב פת חרבה ושלוה צה. טוב היה להקצ"ה להחדיצ ציתו ועירו והיה צלוה מעצירותיהן של ישראל: מצית מלא זכחי ריב. סהיו מקריצין זכחי ריב צציתו: (ב) עבד משכיל וגו'. על שהסכיל כצודנלה לפסוע של פסיעות לכבודו של הקצ"ה עלה לגדולה ומושל צישראל סהוציו מעשיהם וחלק נחלתם לעיניהם. ד"ל גד לזיק טוב מאזרח דשע ולעמיד לצל יחלק שלל

ת"א

- יך דער פֿערטענדיגע 21. Mit Recht nennt man den Weisen einsichtsvoll,
ל, חונד דער בערעדטע Und den Wohltredner, Kenntniß-Beförderer.
- פֿערברייטט (געהרע) 22. Der Verstand ist seinem Besitzer Lebensquelle,
חל לא יחות כל כך Des Thoren Fessel ist seine Thorheit.
- מחלות הכתוב: (כב) 23. Des Weisen Herz macht den Mund beredt,
מקור הסכל הוא מקור Beget Unterricht auf seine Rippen.
- חיים לנעליו כי על ידו 24. Liebliche Worte sind wie Honigseim,
ילמדו חכמה ושמרו Der Seele angenehm, dem Körper Heil.
- מדות. ומסור, הוא 25. Der Mensch hält Manches für rechten Weg,
הכל לומר זו את הרע, Am Ende ist es Strafe des Verderbens.
- מוסר לחיילים אורח 26. Tüchtiges Gemüth bringet sich selbst Unglück,
נעליו. ומת מִיָּסֵר דא Sein eigner Mund beugt ihn darnieder.
- סא, במקום מוקש כמו 27. Der ruchlose Mensch sucht Unheil anzustiften,
סתליו מלת מוקש עומדת נכד מקור חיים לעיל (י"ב)
- י"ד. י"ד, כ"ז. ועוד יש 28. Der Gleißner veranlaßt Streit,
לפסדו מקור חיים סכל Der Zankföchtige trennt Busenfreunde.
- נעליו חף סנס המכניל 29. Der Frevler schmeichelt seinem Nächsten,
לרין מוסר ותוכחה מ"מ Um ihn auf bösen Weg zu leiten;
- העקר והמקור הוא סכל כי 30. Der Freier schmeichelt seinem Nächsten,
זמן שהחכם חס סכל, נחה להוכיחו ע"ד הכרח
- לחכם. חמס מוסר לחיילים, המוסר והתוכחה שהיכר זו חיל, הוא חלה, כי גם חס התכסהר במתכסהר לא הסיר ממנו את חולתו, ויהיה תרבותו (הילקוועלע דעם מענטשן חיות זין חייגענער פֿערטענער, חייגען טהארען בעמסערן חיות זעלבסט טהארדייט: (כב) לב, מחצות חסס משיכילים ונותנים סכל טוז נפיו, ומוספים לקח על ספתיו כי דניס היולאים מן הלז נכנסים חל הלז: (כד) צוף. חמרים הנעשים סס כמו לוף דנט, כמו שהדנט הוא מתוק לחך וטוב לרפואות הגוף, כן המה חמרי נועם, התענג צם הנסם שמשעס, ונקחת מהם מוסר תשמור גם את האדם מלכת חסרי תאוותיו ויתחיה הבג: (ה) הכתוב סה: (י"ש, הכתוב סה: (כד) נפש עמל, הוא הרע אשר כהניס רניס המדנרי' מדוני החיול והרע נכן נסנה סה: (כד) נפש עמל, הוא הרע אשר החת לטונר עמל ואון, ונקחת נפש עמל על סס הרלון והסתדלות להניק את רעהו, ואמר סהוא עמלה לו כי חטאו יטון דנחש כי המכניל יוחס התסוכות דנרי וידע התסוכות לזר, ויהי לסמלה. וזה כי אבק עליו פירו כי פיו כוסף חותו כמסל כד, לחילו חמר (און אונד סטראפט חיהו ליגען). ולדעת החמים ויהי מוסר המוני ע"ד הכתוב כל עמל האדם לפוהר (קלה ר' ז'), ויהיה תרבותו (דער מענטש קוועלט זיך זייער זעלבסטערהאלטונג ווילען, זין אונד טרייבט חיהו דאלו) ולדעת החמים וזהכנס נס"ל ויהי הערה על החיולות לחמרי סנסס האדם הסרוך ועמל מלחכתו עמלה לו כנר כספתיו חוצעים ממנו, ויהי תרבותו (דער טהעטיגע גייסט האט סלן פֿארבערייטעט ווען דער אונד זייערן אונטערהאלט פֿלן חיהק הייסט). חמסס הרחוק נראה לי נכון ויותר נאות נחזור הכתובים: (כז) איש צלעל סס חיוז הסלולת זל"ה וכן הוא לפי תבניתו זלשון חסכנו והוא מן הכת הסחות' חסר חין לו מוסר ודעת: כורה רעה, צינניו משרט כרה מוסל מן סעלות הכנים והחסרים סדרכס לחיק ונחמור רניס צספיו תנ"ך: ועל ספתיו כחש לזות, כמו חס המונן לסרוק חת כל הקרוב לחיו, כן הוא צכל דנרי ויזק לזולתו: (כח) איש הספנות, ע"י סמדנר התסוכות יסלח מדון: ונרגן. שרש רגן והוא החסס החסן צסמסך וצרי: מפריד חלוק. חמסים הנלמדים יחד צחכנס וצריעות (באועלפרייערע, פֿעע-טרייטע) וכן אלופים ומידעי: (כס, לו) איש חמס, עוצה עיניו, סני כהניס דניקס. האט חמסס יפתח דעה דניס טוינס טוינס למען הילניו דנך לא — טוז, וסולך ומספך חת דך האט חמסס חיק ויחיר חסס להרע לזולתו. ואמר עוצה עיניו סתם עיניו למען חסוז חת התסוכות וכססור

Verbesserungen.

sich auf den Herrn verläßt, Heil ihm! 21. Wer weises Herzens ist, wird verständig genannt, und Annehmlichkeit der Rippen vermehrt Gelehrtheit. 26. Der Hunger des Arbeiters arbeitet für ihn; denn es zwingt ihn dazu sein Mund. 27. Der nichtswürdige Mann gräbt nach Unglück, und auf

- לַחֲכָם-לֵב יִקְרָא נָבוֹן (כא) שְׁלוֹ: (כא) לַחֲכָם
 וּמִתֵּק שְׁפָתַיִם יִסִּיף לֶקַח: לֵב יִקְרָא נָבוֹן. שְׁלֹמֹה
 מִקְדָּר חַיִּים שֶׁכָּל בְּעָלָיו (כב) חֲכָמָה מִדָּר. יִקְרָא
 וּמוֹסֵר אֲוִלִּים אֲוִלָּת: נָבוֹן סוֹפֹה שִׁיבִיה נָבוֹן
 לֵב-חֲכָם יִשְׁכִּיל פִּיהוּ (כג) 737 מִפְּלֶסל צִחְמָתוֹ
 וְעַל-שְׁפָתָיו יִסִּיף לֶקַח: (כב) וּיִקְדָּאוּ אוֹתוֹ נָבוֹן:
 צוּף-דָּבֶשׁ אֲמַר־נָעַם (כד) וּמִתֵּק שְׁפָתַיִם יוֹסִיף
 מִתּוֹק לִנְפֶשׁ וּמִרְפָּא לְעַצָּם: לֶקַח. כְּשֶׁאֲדַס מִטְעִים
 יֵשׁ דֶּרֶךְ יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי-אִישׁ (כה) דִּצְרִיו לְתַלְמִיד וּמִמֶּתִיק
 וְאַחֲרִיתָהּ דֶּרֶכ־מָוֶת: (כב) דִּצְרִיו צִטְעָמִים יוֹסִיף
 נֶפֶשׁ עֹמֵל עֹמֵלָה לוֹ (כו) לֶקַח: (כב) מִקְדָּר
 כִּי-אֲכָף עָלָיו פִּיהוּ: (כד) חַיִּים שֶׁכָּל לִצְעָלָיו. וְכֵן
 אִישׁ בִּלְיַעַל כֹּדֵה רָעָה (כו) פִּתְרוֹן הַמִּקְדָּשׁ שֶׁכָּל
 וְעַל-שְׁפָתָיו כָּאֵשׁ צָרְבֶת: (כז) הַצִּעֲלִים מִקְדָּר חַיִּים
 אִישׁ תְּהַפְּכוֹת יִשְׁלַח מִדֹּן (כח) הָלוֹ: לוֹ: וּמוֹסֵר אֲוִלִּים
 וְנִרְגָּן מִפְּרִיד אֱלֹהֶ: (כה) אֲוִלָּת. יוֹסִרִי אֲוִלִּים
 אִישׁ חָמֵם יִפְתָּה רָעָהוּ (כט) עִי אֲוִלָּת צֹאִים לְהַס.
 וְהוֹלִיכֻ בְּדֶרֶךְ לֹא-טוֹב: (כו) וְכֵן מִשְׁמַעוּ הָאֲוִלָּת
 *שִׁפְתוֹ קָרִי *נִוִּן זַעֲרָא יִסְרוּן הוּא לְאֲוִלִּים:
 ת"א נֶפֶשׁ עֹמֵל סוֹדֵרִין י"ח, ז"ח: (כו) יִסְרוּן הוּא לְאֲוִלִּים:
 כָּאֵשׁ לִדְבַר נְחוּם: (כד) צוּף (כז) דָּבֶשׁ. מִתּוֹק 737
 אֲמַר־יִסְקָה *צִלְע"י. (כו) אֲמַר־יִסְקָה *צִלְע"י. 737
 תוֹרָה: (כה) יֵשׁ דֶּרֶךְ. שְׁהוּא יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי
 חֵטֶ: (כו) עֹמֵלָה לוֹ. (כח) אִישׁ: (כו) עֹמֵלָה לוֹ.
 לִדְרֹכוֹ הוּא עֹמֵל: כִּי אֲכָף עָלָיו פִּיהוּ. כְּשֶׁפִּיהוּ
 כּוֹפֶה וְתוֹצֵעַ לוֹ מֵאֲכָל (כט) אֵל עֹמֵלוֹ עוֹמֵדָת לוֹ
 שְׁאוּכֵל מִה שֶׁעֹמֵל כָּדָר: (כו) וְעַל שְׁפָתָיו כָּאֵשׁ
 לִדְבַר. הִרְע' כָּאֵשׁ שׁוֹרֶפֶת עַל שְׁפָתָיו עַד שֶׁמוֹלִיכָה
 צָפוֹ וְגו'. כָּאֵשׁ לִדְבַר שׁוֹרֶפֶת כִּמוֹ (יחזקאל כ"א) וְנִלְדָּו צֵה כָל פְּנִים: (כח) וְנִרְגָּן

באור

ועמל ונשחל מן שלל המלחמה. ולכן נהרתי בתרגומי לתרגמו (בייטע) למען לא יחשבו הקור'
 כמחזיקו ותרגומתי (גרמסען געוויזן): (ב) משכיל, מי שמחזיקו על הדבר נערים ויחזרו מן הכח
 אל המעט, להצחין חס כן וישר הוא לתכניתו, הוא ימלא טוב ואם שכל זאת לא ישען על
 שכלו כי חס ינטח זה' אשרי לו: (כא) לחכם, כבר ידעת בדברי החכם לו ויחזקו צדקתו
 ואחר שזדק יקרא החכם לו נבון, כי חף צעונים שחין לו עסק צו ידע לטח ולתן ולכלכל
 הדבר נחמס. וכן נבון לקרות המתק שפתים חס היודע להמתיק דבריו צחן ושכל טוב: יוסיף
 לקח, כהנבון מוסיף חולסו כי ע"י מתק שפתיו יסין למדורו. כי יצארו דברים לשמוע אותו מדבר.
 וחזירים חומרים שנתל יקרא הוא כמו כי יקרא קן נסור, ויהי' טעמו: אל החכם לו יחזק
 הנבון. ואל המתק שפתים יחזקו דברים וע"י זה יוסיף לקח, ויהי' תרגמו (דעס ווייזען געעוואלט

- ספתי זקק להיות ראון
המלכים: רדובר יסורים,
הוא האיש הנלצז אשר לא
יחניף ולא ירנן כי אם
אשר נלצז, אף שהוא
כונן דעת המלך, הוא האיש
אשר יחסד המלך אם נמיסור
יכון כסאו: (יד) חמת,
החמה היא החרון אף
הנכרת על הפנים (גריץ),
ואמר חמת מלך מלחמי
מות, בכל רמיוס ורמיוס
נראים סימנים להעניס
ולחמי את מכעיסיו, כאשר
עוד היום נמדיו, שונות
מקום אשר יד המלך מנעת
בכל מקום בלי בנול חקי
ומשפטו המדויק, שילום
נחתו להמית את כל מי
שעור על רצונו חסלו
נמקם אשר רצונו נוסה
מדיו: היסור: ואיש חכם
ינסנה, יודע לפייסו ולכפר
את החמה: (ש) באור
זה היסור נכחז שלפניו, נזמן
סימני החיים נראים לעין כל
רוחיו: ורצונו, אם הוא
מורה את רצונו לעין עזדיו,
הוא צעיוסם להחמה
כשחמת העב הנזח נמלקס
נזמן שילסו עיזדי
החמה על המלקס
11. Wage und Schale des Rechts hält der Ewige,
Des Fürsten Handlungen sind die Gewichtsteine.
12. Ungerechte Handlungen müssen den Fürsten ein
Gräuel sein,
Denn nur durch Gerechtigkeit steht fest der
Thron.
13. Redlicher Mund genieße des Fürsten Gnade,
Wer Wahrheit spricht, werde geliebt.
14. Wie Todesengel schrecklich ist Königs Zorn,
Nur der weise Mann kann ihn versöhnen.
15. In dem freundlichen Gesichte eines Königs ist
Leben,
Seine Gnade gleicht einer Spätregen-Wolke.
16. O, wie viel besser ist's, Weisheit erwerben denn
Gold,
Vernünftige Kenntniß denn Silber.
17. Böses fliehen ist der Rechtshaff'nen erster
Schritt,
Wer dieses folgt, bleibt unversehrt.
18. Stolz vor dem Fall,
Hochmuth vor dem Sturz.
19. Besser, gebeugten Gemüths unter Bescheid'nen
sein,
Als großen Gewinn mit Stolzen theilen.
20. Wer eine Sache reiflich überlegt, wird glücklich
sein,
Wer auf Gott vertraut, Heil erfahren.

וישמחו נדחיהם את העב צידעם כי חס נחז יאועתם: (ש) קנה, הערב לקחת חמה כי הוא
מקור המוסר ונסנתה עוז לחדם צע"ה וצע"ה: (י) מסלת, המסילם אשר נחזר היסור ואשר
תולידו למחז הסון הוא סור מרע, כי נסנתה ינח לעשות טוב. ומי שנוצר דרכו שמוסר מחננת
הרשעים ומחזיר נדרכם, הוא שומר נפשו: (ח) לפני, כן דרך החכמה לתת נרעע מה הפקיוניס
המנייס להנבחות אם למען יחוס את סגרו נכסלים, ולכן אל תקח צעוסי עול נזמן ששעס
משחקת להם כי סחוס ינח חידס. ונס תכון טעם הכחז להסיר על הכח' ונזה רוח כי
תוענת ה' חמה, יתן תחם סגרו וכסלון: (ש) שוב, להיות סגל רוח, והוא המטוסל נדחיות
על עסקי מחייתו ועמל לסרנסתו, ולסכון נין ענייס; מלחלן סלל נין בחיס, כי חננתה מתוענת
בכל יסר נלצז. וכתב הכחז"ע מלחן מקח נחלק סלל עם בחיס כי אל יסגר כחס להיחז עוסק.
ונח נח ורחם, הקורח הנעים. חין סחת נזה את נועס הענין, כי לא נלח סחס להסרות
את הסגרו והסורו. חנטיטענין: נזנר העוסק, כי אם נחטח בהחזת, וע"י סימו את תוכן
הכורס נמלח ושלל הנחזר כחן לא ינחז על העוסק והנמילם כי אם על רצו הסון בלי טורח

Verbesserungen.

vergehen. 11. Richtige Schnellwage und Wagschalen sind von dem Herrn 1);
sein Werk alle Gewichtsteine im Beutel. 13. Dem Könige wohlgefällig
seien Lippen der Gerechtigkeit; wer Geradheit spricht, den soll er lieben.
17. Der Redlichen Weg ist Böses meiden; es bewahrt sein Leben, wer seinen
Weg beachtet. 20. Wer über eine Sache nachdenkt, findet Glück; und wer

1) er gebot es.

פֶּלֶם | וּמֵאֲזֵנִי מִשְׁפָּט לִיהוָה
מַעֲשָׂהוּ כָּל-אֲבֵנֵי-כִים :
תּוֹעֵבַת מַלְכִּים עֲשׂוֹת רָשָׁע
כִּי בַצֹּדֶקָה יָבוֹן כְּפֶאֶס :
רָצוֹן מַלְכִּים שְׂפַת־יֶצְדֶּק
וְדִבַּר יִשְׂרָאֵל יֵאָהֵב :
חֶמֶת-מֶלֶךְ מִלֵּאֲבֵי-מוֹת
וְאִישׁ חָכֵם יִכְפָּרֶנָּה :
בְּאוֹר-פְּנֵי-מֶלֶךְ חַיִּים
וְרָצוֹנוֹ בְּעֵב מִלְּקוֹשׁ :
קִנְיַת-חֲכָמָה מִהֲדָפוֹב מִחֲרוֹץ
וְקִנְיַת בִּינָה נִבְחַר מִכְּסָף :
מִסְלַת יִשְׂרָאֵל סוֹר מֵרַע
שׁוֹמֵר נַפְשׁוֹ נֹצֵר דֶּרֶכוֹ : *
לִפְנֵי-שֹׁכֵר גֵּאוֹן
וְלִפְנֵי כַשְׁלוֹן גִּבָּה רוּחַ :
טוֹב שְׂפַל-רוּחַ אֶת-עֲנָיִים
מִחֶלֶק שְׁלָל אֶת-גֵּאִים :
מִשְׁכִּיל עַל-דִּבַּר וּמִצָּא-טוֹב
וּבוֹשֵׁחַ בִּיהוָה אֲשֶׁרֵיו :

(יא) כל אֲזֵנִי כִים. כֹּאשֶׁר יֵשׁ צִלְעֵי כִים מִשְׁקָלוֹת גְּדוּלוֹת וְקִטְנוֹת הַכֹּל לִפִּי פִעְלוֹ שֶׁל אִדָּם :
(יב) תּוֹעֵבַת מַלְכִּים עֲשׂוֹת רָשָׁע. דָּבָר תִּיעֲבוֹז הוּא לְדֵינִים וְאִין הַגּוֹן לֹהֵם לַעֲשׂוֹת רָשָׁע :
(יג) חֶמֶת מֶלֶךְ. הוּא כְּמִלְאֵבִי מוֹת כְּשִׁלּוּחִי מֵיִתְתִּי : וְאִישׁ חָכֵם יִכְפָּרֶנָּה. יִפְסִי־נָסָה :
(יד) בְּאוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים. מִי שֶׁהִקְצִיָּה מִסְכִּיד לֹו פִּנִּים חַיִּים הוּא לֹו לִכְךָ לִדְרוֹךְ אִדָּם לִיִּשְׁדֵּר דְּרָכּוֹ לִפְנֵי : וְדִלּוֹתוֹ כְּעַצ מִלְּקוֹשׁ . מִי שֶׁהוּא מְדוּלָּה לֹו לְדוּכּוֹ טוֹב לֹו כְּעַצ הַמִּצִּיָּה אֶת הַמַּטֵּר : (טו) טוֹב שְׂפַל רוּחַ. טוֹב לִבְתַּחֲצֵר אֶת עֲנוּיִם וְלִהְיוֹת אֶתֶם שְׂפַל רוּחַ מֵהִיֹּות מִחֶלֶק שְׁלָל אֶת בָּאִים : (יז) דָּבָר יִמְלֹא טוֹב. הַנוֹתֵן לֵב לְהִתְנוּקֵן עַל דְּרָכוֹ לִפְלֵם אֶת דְּרָכֵיו יִמְלֹא טוֹב : וְזוֹתָה צֶה' אֲשֶׁרֵיו . כִּשְׁהוּא מִפְּלֵם דְּרָכֵיו וְרוּאָה צֶם מְלוֹה שִׁשׁ צֶה סִכְנָה אוֹ חֶסְדּוֹן כִּים וְזוֹתָה צֶהקִדּוֹשׁ צְדוֹק הוּא וְעוֹסֶה הַטּוֹב : אֲשֶׁרֵיו . הֵן אֲשֶׁרֵיו שְׁלֹו :

באור

דָּק : (יא) פֶּלֶם, צֶה לִפְדֵּשׁ אֶת דְּרָכָיו הַרְחִשׁוּנִים לְחַמּוֹר כִּי חָף סִהֲמַסְפֵּט נִתּוֹן צִיד הַמֶּלֶךְ, צֶה

* חֲצִי סִפֵּר * עֲנוּיִם קָרִי ת"א פֶּלֶם וְגו' עֲקִידָה ל"ו. רָצוֹן מַלְכִּים עֲקִידָה שַׁעַר ח'. חֶמֶת מֶלֶךְ צֶהח' ח', ק"י. עֲקִידָה כ"ג. בְּאוֹר פְּנֵי עֲקִידָה ס"ג : עֲקִידָה ס' צ"ח : לִפְנֵי שֹׁכֵר מִנְּהַל ח', ט"ו :

חֶמֶת בְּצֶה מַעַל בְּצֶה שׁוֹמֵר, הַחֲלָהִים מִשְׁנִיחַ עַל מַסְפָּט. וְחֶמֶת פֶּלֶם וְהוּא קוֹרֵה הַמִּשְׁקָל הַמְכֻנִּיעַ וּמֵאֲזֵנִים, וְהֵם הַבְּלִים אֲשֶׁר צֶם יוֹסֵם הַמִּשְׁקָל וְהַמִּשְׁקָל : לֶח', הַמֶּה צִיד ס' : מַעֲשָׂהוּ, מַעֲשֵׂה הַמֶּלֶךְ : כֹּל אֲזֵנִי כִים, הֵם אֲזֵנִי הַמִּשְׁקָל. וְנִקְרָאִים אֲזֵנִי כִים, לִפִּי סִהֲמֵם מוֹנִחִים צִנִּים מִמִּשְׁקָלִים שׁוֹנִים נִקְרָאִים מִשֶּׁם לַעֲוִיךְ. אוֹר שֶׁהוּא מִלְּשׁוֹן מִכְכַּת הָעֵרֶכֶךְ ר"ל אֲזֵנִי מִנּוּן זֶה לְיִשְׁרָאֵל זֶה לְחַזִּי לִיטִיחַ. (ר' מִנְחֵם הַמַּהוּרִי) : (יב) תּוֹעֵבַת מַלְכִּים יִפְסִי מִיִּשְׁדֵּר, כִּלּוּיִם עֲשִׂיית הַרְשָׁע שִׁהֲהִים הוֹעֲנֵת לְמַלְכִּים, כִּי רַק צִדְקָה יִכּוֹן הַמֶּלֶךְ הֵת נִסְחָו : (יג) רָצוֹן, נֶס זֶה כְּמוֹסוֹ, כִּלּוּיִם

- כל דבר עד הביעו לחלוותו
הקלוב לו, והרשע הזה
אשר תחשבוהו לחלוט דבריו
יהיה חיועד ליום רעה.
ויהיה הנה"ד למענהו
כמו האריכו למעניהם
(תלם קנ"ט ב') סכוונתו
האריכו התלם עד צוהם
אל המענית, ונקוד פהח
השרהו זר נעניו להדוליו
מתלת למען שלא תחשו
לפרס זו ספעל את כל
למענהו נשניו: (ה)
תועבה, השם שונה כל
כך את בנה הלו של
יוקם את המדה הרעה
הזאת חסילו צורעו אחרי
זה טעם יד לוד ונזרך
המליה ללסון חשכני
הלנתי חיוז נמקום טלילה:
(ו) בחסד, ע"י החסד
שעשה האדם עם זולתו
והאח' שנוהב זו יכפר עניו
חמס טוז ממנו הירח
אלהים כי ע"י ודחת אלהים
יסור מדע, והורה זזה
ההצל זין הטוב למקום
והטוב לזירות, כי הטוב
לזירות חף שחור חסוב
למקום והקצ' משלה
(ז) ברצות, חסוב
הערה נסיונית שחסילו. הטוב לזירות נמקן שילך דרך אשר השם רואה זו, ספור להיות חסוב
נס לטובתו, ע"ד מח"ל כל טרור המקום נוחם הימנו רוח הצירות נוחם הימנו: (ח) טוב,
מוטב לזהם להסתפק נמוטע נהשניו את מחיתו דרך לזקם וניוטר, מלחיות לו רצ תזוזות
זלח מטסט. ויס לפישר עוד כמוסר מדיוני לחמור, ססור ההולאם וההכנסם הוח עיקר ולח רצ
הסון, וחמר טוז מעט ממון נהיות נעליו סס אורחותיו נמלום נהולותיו, ממי שס לו רצ
תזוזות וסור חסור ומולח ממנו זלח מטסט נזולח מלוע הדרכים רק נסיור יהמיה וססית,
ויהיה תרומתו לס"ז (בעמסער וועניג בעייטלען ביא אעסיגען געברויך, אלס פילע איינקלעזע
זען אין אונלערדונג. (דעת רני מנחם המחירי): (ט) לב, המחשבה נהומם נזיד חס לחמור
כך וכן חשפה, ומה' ילח הדג' אס יכשר חס חין: (י) קסם, הספוקים החלה עד ט"ו מהם
מוסר ולקח למלכי חרן רועים ומוסלים הנוהבים את המדינה וחת קסם. וחמר קסם, וסור
כה בעולם הכתון על דבר ומכירתו לעשות את אשר יעשה, מונה על ספתי המלך, על כל מה
סילח מסיו, שחין להסניו; ולכן יהיה מתון מחוד לזלי יספוט טרם כלכל את דגניו נמחזיו
4. Jedem Wesen hat der Ewige sein Ziel be-
stimmt,
So auch dem Frevler den Tag des Unglücks.
5. Der Hochmüthige ist dem Ewigen ein Abscheu,
Oft spät erst wird er geahndet.
6. Menschenfreundschaft und Treue versöhnen
Sünden,
Aber durch Gottesfurcht entgeht man dem
Laster.
7. Wenn des Menschen Handlungen dem Ewigen
wohlgefallen,
So werden alle Feinde sich ihm versöhnen.
8. Besser Wenig mit Recht erwerben,
Als großes Einkommen mit Unrecht.
9. Der Mensch entwirft den Weg,
Der Ewige bestimmt den Schritt.
- * * *
10. Des Fürsten Lippen umgibt Zaubermacht,
Er darf seinen Entschluß nicht widerrufen.

Verbesserungen.

Zwecke, auch den Frevler für den Tag des Unglücks. 5. Des Herrn Gräuel ist jeder Hochmüthige; von Geschlecht zu Geschlecht bleibt er nicht unge-
straft 1). 6. Durch Güte und Treue wird Missethat versöhnt, und durch
Gottesfurcht meidet man das Böse. 7. Hat der Herr Wohlgefallen an eines
Mannes Wege, so versöhnt er auch seine Feinde mit ihm. 10. Ueberkraft
sei auf den Lippen des Königs! Im Gerichte soll sein Mund sich nicht

1) vergl. (11. 21.)

- כָּל פֶּעַל יְהוָה לַמַּעֲנֶהוּ
 וְגַם־רָשָׁע לַיּוֹם רָעָה:
 תֹּאעֲבַת יְהוָה כָּל־גִּבְהַל־לֵב
 יָד לֵיד לֹא יִנְקָה:
 בַּחֲסֵד וְאַמֶּת יִכַּפֵּר עוֹן
 וּבִירְאָת יְהוָה סוּר מֵרָע:
 בְּרָצוֹת יְהוָה דִּרְכֵי־אִישׁ
 גַּם־אֹיְבָיו יִשְׁלַם אֹתוֹ:
 מִיָּב מַעַט בְּצַדִּיקָה
 מִרֵּב תְּבוֹאוֹת בְּלֹא מִשְׁפָּט:
 לֵב אָדָם יַחֲשֹׁב דֶּרֶכוֹ
 וַיְהוֶה יָכִין צִעְדּוֹ:
 קָסָם | עַל־שִׁפְתֵי־מֶלֶךְ
 בְּמִשְׁפָּט לֹא יִמְעַל־פִּיו:

- (ד) ה' מעשיך התפלל לפניו על כל לרכיך. ויכונו. יתצטטו ויתקיימו:
 (ד) כל פעל ה' למענהו. הכל עשה צצצל קילוסו כמו ענו לה' צתודה (תהלים קמ"ז). ד"ל להעיד עליו כלומר פעלו מעיד עליו על צצודותיו שניהם צצבדת תילים: וגם רשע. עשה להניחו ליום רעה וכל זה לקילוסו: (ה) יד ליד לא ינקה. מיד ליד צא לו במול בוצה לצו:
 (ו) וביראת ה' סור מדע. ע"י יראת ה' סור מרע: (ז) ברצות ה' דרכי איש גם אויצו יטלים אתו. ירלו לו טיהיו שלימים עמו:
 (ח) לב אדם יחשב דרכו. ללכת דרך ישר: (ט) וה' יכין לעדו. כמו ששנינו הצא לטטר מסייעין לו: (י) קסם על שפתי מלך. על שפתי חכם הוטצ צדין: (יא) פלם ומאזני מטפט וגו'. לשלם לאדם כפעלו. מטפט (יושטיל"ה צלע"ז) פדעון עונות האדם צפלם ומאזנים: מעשהו

ת"א כל פעל ה' טצת דק כ"צ דק קמ". יומא ב', ל"ה. עקדס ל"ה. נדיס ב', כ"ג דק מ'. תועבת ה' סועס ח', ד'. קסם וגו' חביבה י"ד:

(יושטיל"ה צלע"ז) פדעון עונות האדם צפלם ומאזנים: מעשהו

באור

צוה הספר ורצו צו הדעות. יס אחמים כי מעבה הוא מלסון סיר וטצח כמו ענו לה' בחורה ויהיה עממו, כל אשר פעל ה' למענהו נצצודו ולתפחתרו כמו כל הנקדח צטמי ולצצודו נצחתי וכן הוא דעת המצ"ס צו"ג לשלישי צספר המורה. ויהיה טעם וגם נחע ליום רעה, טגס הרשע יצצודו ציוס רעה, ותכון לס" תציבו וואו דינג האט דער עוויגע לו זיינער פעהרערלוצונג געטחפצען, אויך דער באעוויצט רופט איהן און, אטק טאגע דעם אונגליקס), כי צעת טתצח הרעה על הסע יקצו לאזהיו. ולדעת אחמים יהיה מעבה מלסון הסועס והתורכחות. ויהיה חרבומו (דער עוויגע האט עם יאן חיינגערישטעט, דאס יעדעם וועגען לור פעהרנטוואר-טונג געלנצען ווירד, אונד דער פֿרעפֿלער אטק טאגע דעם אונגליקס). ויס צו דעות מדעות טונות. ולי נחא טס מעבה נקח צנ"ס ק הנצו והצכלתי הנקצ לאחים סעולם מן הסעולות (דאן ליעל). ומה נקח העדות המנציל חת דציו צציר וצתעודם עבה, והסצועס המנצלת צצור הסחלס עבה. ומטרת סזס בס סס הקו הסעווי על סדס החרועס ללכת צו עד מקוס נצצל לארנה ולוחצס מעבה (דיו פֿורצע); ונקדח בס הסעק צציר אחד מונצל ענין. ומטרת עון הקצו חליו נקדח הזמן המיועד עונה וכמורו ציוס אשר יסתערו מטרת סזס אן חין כחן מקוס לסרצחת חליו. וצח הצסס להסוות: סחל תתמס חס תרחס צעולס דציוס אשר לפי הסקפס דחסונס ידמו צענין כלח סדיוס, ומסס לזיק ורע לו ורשע וטוצ לו, עליונים למסס ותחתונים למעלה, כי קנה יך להסיב עומק כוונת צעל הסצות, אן דע כי חלסוים סס מקוס להחלן

ויוסי מליאתו הזה מעט
ה' ולכן חמר מה' מענה
לשון. חמסן צומן שהחכם
חכם יסר ותם דרך וחוסר
מחשבות טהורות, יסיר
ה' להוליוס דרך ועיס
ומקובל מסיו כמחז"ל
דברים הוליוס מן הלל
כנסין חל הלל. וחלום
פירשו צו לחמר: סכל
דבר הוא תחת השבחה
הסם ורלונו ית' כי חף
סיסר החדס את מחשבותיו
צלצו צטוב טעם ודעת,
צצורו להוליוס מן השפה
חל החון יסתפס פיו וול
ידע לענות, כי הוליוס
חזיע ממנו היכולת
להפציר. וכמו זה
יתבאר הכתוב לעניינים
רבים אשר כלם נכוחים,
ולכן צחרתי להפציר
צקצור הלשון כלשון
הכתוב למען יסבול
הסם ורלונו ית' כי חף
סיסר החדס את מחשבותיו
צלצו צטוב טעם ודעת,
צצורו להוליוס מן השפה
חל החון יסתפס פיו וול
ידע לענות, כי הוליוס
חזיע ממנו היכולת
להפציר. וכמו זה
יתבאר הכתוב לעניינים
רבים אשר כלם נכוחים,
ולכן צחרתי להפציר
צקצור הלשון כלשון
הכתוב למען יסבול

30. Klare Einsicht erfreuet das Herz,
Gutes Gericht gibt dem Körper neue Kraft.
31. Das Ohr, welches auf Lebens-Regeln merkt,
Findet einst mitten unter Weisen seine Wohnung.
32. Wer Zucht verwirft, macht sich selbst verächtlich,
Wer auf Vermahnung merkt, nimmt Anderer
Herzen ein.
33. Auf Weisheits-Regeln folgt Gottesfurcht,
Auf Bescheidenheit folgt Ehre.

16.

1. Der Mensch ordnet die Gedanken,
Der Ewige verleih den Ausdruck.
2. Dem Menschen dünken alle seine Unternehmungen
fehlerfrei,
Aber der Ewige schätzt die Absicht.
3. Befiehl dem Ewigen deine Geschäfte,
So werden deine Entwürfe dir gelingen.

בס תרנונו כל הצהירות: (ב) כל חין לך חסם צעולס אשר לא יחסר את מעשיו זכיס, וחספ'
הסעס העוצר ענינות יס לז תסריות צלס למען זכות את עלמו, חס שיחמר תחיותיו הכניס
ברמו וחת, חז עניותו ומחסורו הניחורו לידו כך וכסנה רבות מחשבות צלתי לרופות התצלנלס
חת יוסר הסכל עת יקיס להסעס את צעליו, וח"כ צרסעי' עאל"ר שיסיו מעשו התנסיס הפתחיס
המתחסיס זכיס צעיניס. ומי חסם וול ידע כמותס צעמו אשר צספתס יכדור חלתי לנחות ולנס
רחק ממנו, כי חל סעולו לא הניסו, וחת מעשיו הניחיס לא ידעו, תפלתס יתרחו כמכורני
סודות לפני הסמן, וצחת תפלתס צעלמס סוד כחוס לפניסס כי לא ינינו מם הידנרו, וצלמוד
התורה ירמו קול ויתלנו כזכיס לשמס, וכל עוד סתבול הססר הפתוח לפניסס אשר יסבו
וילססו צו כסיס עבור סבול צנה לנס, וצחת חיסס יורעיס חומר חחד על צוריו לא צתורה
סצכת חף כי צתורה סנע"ס: זכיס דרכיסס צעיניסס ונעיני כת חסנסי' סתלקטי' תחת סולתנס
אשר חין לסס לז להצנזון חת חולסס ולסוכיסס על פניסס. על כל חלה ינחור צססעס, כי סוכן
רוחות ס': וחכך, סרסו חכך, וסוח סתדקס וסעמדת סינר על קי יסיר, מלזי טוויס, כמר
ושמ'ס צורת תכן (וטעיס מ' י"צ): (ג) כל, סווי ססרס כלל, סינלל החדס חת מעסיו על
ס' ר"ל ססיס צסחורו עליו, וחז יכורו מחשבותיו: (ד) כל, סכתוב סוס חוח מן הקסיס חחד

Verbesserungen.

terweist abwärts. 30. Das Leuchten der Augen 1) erfreut das Herz; eine gute Nachricht macht die Gebeine markig. 33. Die Furcht des Herrn ist Belehrung der Weisheit; und vor der Ehre geht Demuth her.

16. 1. Des Menschen Sache ist Ordnung der Gedanken; vom Herrn aber kommt der Zunge Ausdruck. 3. Wälze auf den Herrn dein Thun 2), so werden deine Pläne gelingen 3). 4. Der Herr schafft Alles zu seinem

1) für: ein heiterer, freundlicher Blick.

2) Empfiehlt ihm deine Angelegenheit.

3) eig. so werden bestehen, fest sein.

- (ל) מאור עינים. (ב)
 צהורה: ישמח לב.
 ששולין ממנו דבר
 ויודע מה להשיב.
 ולפי פשוטו כמשמעו
 דבר שהוא תלמוד למדור
 עינים משמח הלכ
 ומלחח תורת הלכ כגון
 גזירק ונהרות המושבי.
 (לג) ולפני כבוד ענוה.
 הענוה גודמת שהכבוד
 זא:
 (לג) טז (ה) לאדם מערכי
 לב. הוא סודר
 עלתו ודבריו כללו:
 ומה' מענה לשון. כשזא
 להטיב הקצ"ה משכילו
 דבריו אז אם זכה
 נממן לו מענה טוב:
 (ב) והובן דוחות ה'.
 ומונה הלצצות מן הטוב
 ומי הרע: (ג) גל
 אל ה' מעשיך. גלגל
 והשלדעליו לרכיך ויכונו
 מחשבותיך. ד"א גל אל

באור

תחלה טעם יענה, חלל
 פי רשעים המדברים את
 כל מה שילד משפס:
 יביע רעות, דברים שלל

כהיגון: (כט) רחוק, הכשים חסילו אם יקראו רחוק ה' משועה, כי צפיהם יכדורו ולנס כל
 עמם. חלל תפלת לזיקים ושמע ויענה: (ל) מאור עינים, כך נקרא כל' עזרי התכונה לדעת
 את הדברים צדור, ונחלל ממחיר עינים כי מאור העינים מוליך את האדם אל מחוז חסלו, והיבנה
 אל מחוז חסן הוא השמחה: שמועה טובה, אם צדורה טובה, אם שיטמע האדם דבר חדש
 צחמה וצמדות הדען עם, החזק את הבוק. ונקרא הבוק כלסון הקודש עצם על שם העלמות
 שם יסיד צנינו: (לא) און, מי שיסדל לסמוע ולקבל תוכחת סופו לחכום, ולהיות נמנה
 צין החכמים. וזעל ל"ה וסתמש כלסון הלנה על הדקות לזמן רב, וכו' ואת' תליון משונתי: (לב) פורע,
 מי שהיה משליך את המוסר אחרי בירו הוא מוחם נססו צנין זולתו כי סופו להיות מהועע:
 חמס שומע תיבחת, לז לזי שהוא מחצצ נססו חלל שהוא בס קונה לז צאשצתו, (לג) יראת
 ה', כנו ידעת דרך חזיר המקיחות צאחור וקדם כחשר זכרתי צהקדמתי, וכן הוא כחל, כי מלת
 ולפני תמש לטני חלקי המחמר, וטעמו ירחת ה' תצא כלל האדם ע"י מוסר חכמה, וכדור
 ינחל האדם ע"י ענוה:

טז (א) לאדם, יש לך דברים צדס שחינס עומדים תחת הצחירה, ומהם תחר קומה קול ולשון
 וכהנה, שם דברים חלוניים תלויים צמנז האדם אז צמקריים זולתו, ואם חנן ה' את
 האדם צהמה תחת חלבים היא, ואין אדם יכול להתפס על מחסורם כחשר יתפס על מחסור
 המדות הטויות והזקק, אשר שם לפניו החלבים לצחור צם ואחר, סדור המחשבים והדברים שכלל
 בהם צדיו אדם וזה לאדם מערכי לב, חלל הכה לפעול צם כלל זולתו ורואו ע"י נועם הלסון

20. Weiser Sohn erfreuet den Vater,
Der thörichte Mensch macht seine Mutter ver-
ächtlich.
21. Jemanden einen Pöffen spielen, macht dem Ver-
standlosen Freude,
Der vernünftige Mann zeigt lieber auf rechten
Weg.
22. Ohne Ueberlegung werden Entwürfe zerstört,
Durch Rathgeber werden sie ausgeführt.
23. Befriedigende Antwort macht dem Menschen
Freude,
Was für gute Wirkung thut nicht ein Wort zu
seiner Zeit?
24. Immer aufwärts geht die Lebensstraße für den
Denker,
So entfernt er sich der tiefen Gruft.
25. Das Haus der Uebermüthigen zerstört der
Ewige,
Er stellet dafür den Markstein der Witwe auf.
26. Boshafte Gedanken sind dem Ewigen ein Abscheu,
Freundliche Reden sind ihm angenehm.
27. Der Gewinnsüchtige bringt Unglück in sein Haus,
Wer Geschenke nicht leiden kann, lebt glücklich.
28. Des Frommen Herz überlegt, ehe er bescheiden
will,
Dem Frevler entströmt die Thorheit schnell.
29. Der Ewige bleibt fern von den Frevlern,
Das Gebet der Frommen erhört er.
- הענין כחילו הם זה האדם עומד על חס הדין לנחת פעמיו לאחד מן האחרות חסר לסניו, ואמר הנה
לפני המשיכל ארח חיים המוליכו למעלה, ונסתתו יסור משחול מעם. ועוד דברו המפרשים בכתוב
הזה דברים נכונים עו"ס. וגם לי להרחיב הדבור, אמנם חין כחן מקומו, ונע"ס דברו דבר
דקדק עמי גום הכתוב מה סתני האלמים למלוא זו: (כה) ב"ת גלים, הם הרשעים האומרים
נקנו ועולם ידינו עשה לנו זה החיל והכבוד: יסח, ושמד ועל מקומו יוצא גבול אלמנה, ר"ל
סימן שהיא אחת אלמנה. ואמר אלמנה על הענים שהין לה צעל ובוהל, ודין אלמנות הוא
בוהלם: (כז) תועבת, אלמים סונה מחשבות רעים: וטהורים, ורלוים לסניו: אמרי נעם, דברים
נעימים צין חס נרעם: (כז) עובר, הנה הכולע צעל הוא עושה כל דבר תרמית ונזלה למען
הנזל, והוא עובר זה ציתו מניח רעה בתוך ציתו, גם ממעט סמוק חסני ציתו להיורו חס
כסף גם יחיה נלצר תמיד ומרצו וקטטס בתוך ציתו כי כל תבניתו להרצות צעל: ושואב
מתנות, מי שהינו חסד לקח מתנת חס כי זה עמל בפרנסתו הוא יחיה צטוב ונעימי: (כח) לב
זריק, המתניוה מלצר סקר חק ונזלם ולהוית דברים עקסים הוא יהגה לענות, הנה נלצו

Verbesserungen.

müße und Liebe dabei, als ein gemästeter Ochs und Haß dabei. 21. Thorheit ist Freude für den Unverständigen; aber der vernünftige Mann wandelt gerade. 22. Bereitet werden Pläne, wo keine Berathschlagung ist; aber durch viele Rathgeber gelingen sie. 23. Freude hat der Mann durch die Antwort seines Mundes; und ein Wort zu seiner Zeit, wie schön! 24. Der Weg des Lebens geht aufwärts für den Weisen, daß er entweiche der Un-

בִּין־חֲכָם יִשְׁמַח־אָב (כ)
 ויִכְסִּיל אָדָם בּוֹזֵה אָמוֹ:
 אֵוִילַת שְׂמִיחָה לַחֲסֵר־לֵב (כא)
 וְאִישׁ תְּבוּנָה יִישַׁר־לִבָּת:
 הַפֶּר מַחֲשָׁבוֹת בְּאֵין סוֹד (כב)
 ויִבְרַב יוֹעֲצִים תִּקּוּם:
 שְׂמִיחָה לְאִישׁ בְּמַעֲנֵה־פִיו (כג)
 ודִּבֶּר בְּעֵתוֹ מִה־טוֹב:
 אֶרֶח חַיִּים לַמַּעַלָּה לְמַשְׁכִּיל (כד)
 לַמַּעַן סוֹד מִשְׁאֹל מִשָּׁה:
 בֵּית גִּבּוֹר יִפָּח יְהוָה (כה)
 ויִצַּב גִּבּוֹל אֶל־מִנָּה:
 תּוֹעֲבַת יְהוָה מַחֲשָׁבוֹת רָע (כו)
 וּמְהוֹרִים אִמְרֵי־נָעָם:
 עֵבֶר בֵּיתוֹ בּוֹצֵעַ בָּצַע (כז)
 וּשְׂוֹנֵא מִתְּנֵת יַחִיָּה:
 לֵב צַדִּיק יִהְיֶה לַעֲנוּת (כח)
 וּפִי רִשְׁעִים יִבְעֶר רָעוֹת:
 רָחוֹק יְהוָה מִרִּשְׁעִים (כט)
 וּתְפִלַּת צַדִּיקִים יִשְׁמַע:

בגדד חדקים. משוכת
 בגדד כמו הסד משוכתה
 (ישעיה ה). חדק
 קוֹיִם: ואורח ישרים
 סלולה. כזושה ומפנה.
 ומדרס אברה הי' דרכו
 כקון זה הנסדך צגיות
 למד חס תעלהו מכלן
 הוא מתערה ככלן:
 (כ) בן חכם ישמח אז
 וכסיל אדם צוה אמו.
 גורם לאמו שמצוים
 אותה: (כא) אולת
 שמחה הוא לחסר לז:
 (כב) הפר מחשבות
 צלן סוד. צלל עלה
 לא תקום מחשבה:
 (כג) שמחה לאיש
 צמעה פיו. כמשמעו
 ע"י מענה רך ודבר
 נחת הצדיות מורצים
 אותו. ורצונו דרשוהו
 על צעלי גורסא מולאי'
 צפיהם מענה אז
 תפקיים צם וישמחו:
 ודבר צעתו מה
 טוב. שואלים צהלכות
 הפסח וצלכות החב
 צמנו: (כד) אורח
 חיים למעלה למשכיל.
 כמו שרפים עומדים
 ממעל לו (סס) כלומר
 לפני החכם קשורה
 ומוכנה אורח חיים:
 (כו) עובר ציתו. שהא
 צולע צלע: ושונא מתכו'
 יחיה. מאחר שהא
 שונא מתכות כ"ס שסוכא
 את הגזל: (כח) לב
 צדיק יתגה לענות.
 יחסו ויצין מה יענה
 קודם שישיב דבר:

שמחה לאיש ערוצין ה' נ"ד. ודבר בעתו סהדרינ ו"ח, ק"ח.
 ארח חיים עקיה סער ק' בית גאים צרכות ט', נ"ח. ושונא
 מתנות מבגס. ו', כ"ח. סוטה ט', מ"ז. קדושין ו', כ"ט. צתרח
 ח', י"ג. חולין ב', מ"ד:

באור

המליצה: (כא) אולת, כזר ידעת ממה שהזכרתי צהקדמתי צנדר חויל, שהסס הזה כולל את כל
 מעשי החיל ותכונות לזר ורשעי התפעלותיו, ואחר סה, שהחסר לז ישמח צמלחו מקום להטעות
 את חזירו ויחליטו יל דרך לא נכון כי יחסד זאת לחכמה. ויהי' לפי זה סידרס אולת (פחשם
 סען שפיעלען, שאבערנאק), חמס האיס נזון ישמח יותר להולית את רעהו מן הטעות וליסרו

12. Belchrung liebt kein Spötter,
Drum besucht er Weise nicht.
13. Frohes Herz macht heiteres Angesicht,
Betrübtes Herz macht finstere Miene.
14. Verständiges Herz sucht gründliche Kenntniß,
Der Thoren Mund weidet sich an Albernheit.
15. Jeder Tag des Trübsinnigen ist traurig,
Heiteres Herz lebt in steter Fröhlichkeit.
16. Besser wenig besitzen bei Gottesfurcht,
Als großer Schatz mit unruhigem Gewissen.
17. Besser ist ein Gericht Kraut in Einigkeit,
Als gemästeten Ochsen in Uneinigkeit.
18. Der Gallüchtige sucht Streit anzufachen,
Der Langmüthige Haber zu stillen.
19. Des Faulen Weg ist wie durch Dornesträuch,
Die Straße der Thätigen ist wie gebahnter Steig.
- הַיִּסְפָּאֲדָרִיחַ אֶלְתִּכְתָּלֶיָּהּ, וְהָאֵשׁ שִׁיבָהּ מִטְּעוּנִים וְכָל תַּעֲנִינֹת צָרִי חָדָשׁ לֹא יוֹדֵעַ אֶת־הָאֵשׁ, וְלֹא־אֵשׁ כָּל יָמֶיהָ רַעִים. אָמֵן שׁוּב לָנוּ, וְהָאֵשׁ חִישׁ צָרִיחַ וְנִסָּו סִמְחָה עָלֶיהָ תְּמִיד חָף שֶׁחֵן לֹא כִי אֵשׁ סֶה חֲרָבָה וְרִמִּים קָרִים יִשְׁמַח בָּהֶם בְּצִמְחַתָּה שְׂמֵחָה. וְמוֹסֵר הַכֶּהֱזֵב הָאֵשׁ, סִיבִיל הָאֵשׁ אֵת עֲמָלוֹ לִהְיוֹת סִמְחָה בְּחֻלְקֵי וְשִׂמְחָה וְשִׂמְחָה חֶזֶק נֶחֱם לֹא אֶלֶסִּים לִכְרוֹת צַעֲלָתָהּ וְלִהְיוֹת כְּצִרְחוֹהֶיהָ, כִּי עֵינֶיךָ בְּלֹלֶת הָאֵשׁ צִעֲמֵי תֹלָיִי בְּתִכּוֹנֹת לָנוּ וְהִנֵּה רֹחַ, וְחִלֵּל הַסִּיבִיר מֵחֵד עַל שְׂמַחַת הַנֶּסֶךְ, וְהֵם יִסֵּם אֶת־הָאֵשׁ: אֵין הַסִּיבִיר סוֹרֵם כִּי־אֵת תְּחִילֵּי סִמְחָה. וְצִדִּיק הוּא יִתְחַזֵּק עוֹד עַל הַכֶּהֱזֵב הָאֵשׁ כִּי כְּתוּבִים הֵנָּחִים: (י"ז) שׁוּב רַעִי, טוֹב לֵאמֹר לִסְבִּיב רַק מַעַשׁ מִקִּינֵי הַעוֹלָם, וְלִנְדֹד סִיבִיר לָנוּ נִכְוֵן צִירָתָהּ ה', כִּי אִזִּי יִהְיֶה מִסֵּה סִמְחָה וְיִחַל צִמְחָהּ וְיִתֵּן יִשְׁמַח בְּשִׂשׁוֹן צִידָהּ כִּי וְהֵם אֶלֶסִּים אֵת מַעֲשִׂיהָ, וְהֵם נִסְסוּ סִמְחָתָה צִלְזוּ תִּבְלִי צוֹ: מֵאֲוָצֵר רֵי מִלִּבּוֹת עֲשִׂיר וְכֵן הַקִּינִים: וְהַחֲרָבָה צוֹ, צָדָם, אִזִּי בֹר כְּמוֹ אֲצִילוֹ כֹּאֶסֶר יִסֵּם בְּתִכּוֹנֵי הָאֵשׁ. בְּהַרְבֵּה, לִפִּי מִקִּימָה סֶה נִגְדִי יִרְאָהּ ה', סִיבִיר הַסִּיבִיר וְהַצִּלְזוֹל צִעֲוֹת סוֹרֹת וְכִתְרוֹת. הַיּוֹם יִתְחַמֵּן וְהָאֵשׁ יִסְבֹּר, הַיּוֹם יִחְזִיק דַּעַה, וְהָאֵשׁ יִסְבִּיר, וְהָאֵשׁ הַיּוֹם הַמְּהוּמָה הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר לֹא תִּחַח אֵת הָאֵשׁ לִהְיוֹת צִעֲמֵי, חָף כִּי לְקוֹת סִמְחָה הַיּוֹם: (י"ז) שׁוּב, צֵא לִסְבִּיר עוֹד שְׁלִישִׁים הַמְּכַלֶּת אֵת הָאֵשׁ וְהַצִּלְזוֹל כֹּל תַּעֲנִינֵיהָ וְהַסִּיבִיר קוֹם צִידָהּ וְהֵם הַסִּיבִיר, וְהֵם טוֹב לִסְבִּיר אֶרֶוֹתֶיהָ יִרֵק צִדָּהּ, מִלְּחֻלְכֵי מַעֲשִׂים כְּסוֹר אֶת־הָאֵשׁ: (י"ח) אֵשׁ חֲמֵם הוּא הָאֵשׁ הַחֲרָבָה לִתֵּת רֵבֵן צִלְזוֹ עֲמִיתָהּ וְהוּא יִגְרֵם מִדּוֹן עַל לֹא דַעַה, וְהַסִּיבִיר: אֶרֶךְ חֵיִים, הוּא יִשְׁחַל לִסְבִּיר הַיּוֹם צִמְקוֹם טִיֵּל: (י"ט) דֶּרֶךְ עֲלֵל, הַיּוֹם שֶׁל הַעֲלֵל כִּי־הוּא הוֹלֵךְ בְּסִנֵּן קוֹלִים, וְהַסִּיבִיר בְּהִלְכּוֹ שֶׁל הַסִּיבִיר נִסְעוֹלוֹתֶיהָ וְהֵם עֲלִים כִּי־הוּא הַיּוֹםִים אֶת־הַסִּיבִיר חֵיִים טָעַן וְהֵם סָעָה רַע: (כ) בֵּן חֶסֶם, סִיבִיר לִשְׂמַח אֵת חֲזִיר, וְהָאֵשׁ בְּסִיל נִתָּן צִידָהּ לֵאמֹר כֹּל יָמֵי חֲיוֹ וְהַסִּיבִיר וְהַעֲלֵל סֶה לִּשְׂמִיחָה. אָמֵן חֲלָקָם לִפִּי דֶּךְ

Verbesserungen.

strebt, den liebt er. 12. Der Spötter liebt nicht, daß man ihn zurecht weist; zu den Weisen geht er nicht. 15. Alle Tage des Armen sind böse; aber ein frohes Herz ist ein beständiges Mahl. 16. Besser ein wenig mit Gottesfurcht, als großer Schatz und Unruhe dabei 1). 17. Besser ein Gericht Ge-

1) oder: Geföße dabei; d. h. das Geföße mit milder Freude schmausender oder zechender Personen; der Saus und Braus.

לֹא־יֵאָהֵב לֵץ הוֹכֵחַ לֹו
 אֶל־חֲכָמִים לֹא יִלְךְ:
 לֵב שֹׁמֵחַ יֵטִיב פָּנִים
 וּבִעֲצָבַת־לֵב רֹוַח נִכְאָה:
 לֵב נָבוֹן יִבְקֹשׁ־דַּעַת
 וּפָנָי כְּסִילִים יִרְעָה אֲוִלָּת:
 כָּל־יָמָי עֲנִי רָעִים
 וְיָטִיב לֵב מִשְׁתָּה תָמִיד:
 מָוֶב מַעַט בִּירְאָת יְהוָה
 מֵאוֹצַר רָב וּמִהוֹמָה בּוֹ:
 מָוֶב אֲרֻחַת יָרֵק וְאַהֲבַה־שָׁם
 מִשּׁוֹר אֲבוֹם וּשְׁנֵאֲה־בּוֹ:
 אִישׁ חֲמָה יִגְרֶה מְדוֹן
 וְאַרְךְ אַפִּים יִשְׁקִיט רִיב:
 דָּרֵךְ עֲצֹל כְּמִשְׁכַּת חֶדֶק
 וְאַרְחַ יִשְׁרִים סִלְלָה:

(יג) וחומר הוא (יג) לב
 שמח ייטיב פנים. אם
 תשמח לצו של הקצ"ה
 זלכתך דדרכיו ייטיב
 לך פניו לעשות כל
 דלוקך ואם תעלזוהו
 יראה לך רוח נכאה
 כמה דלת אמר וזרדשי'
 (יד) ה' ויתעלז אל לצו
 ויאמר אמחה את האדם
 וגו' רוח נכאה טלכ"ס
 זלע"ז רוח של זעק:
 (טו) כל ימי עני
 רעים. ואפילו שצות
 וימים טוב' דאמר שמואל
 סניו וסת תחלת חולי
 מעים: וטוב לצו.
 מי שלצו טוב צעשדו:
 משתה תמיד. כל
 שעותיו דומות לו ימי
 משתה ללמדך שיהא
 אדם שמח צחלקו
 ודעותיו דרשו מה
 שדרשו צחלק: (טז)
 טוב מעט צידלת השם
 מאולר דצ ומחומה צו.
 קול צני אדם לועקים
 שנעשה האולר מגזל
 וחמס. כמו (עמוס
 ג') ודלו מהומות
 רצות צתוכה ועשוקים
 צקרה: (יז) טוב

ת"א כל ימי עני צתוכ ט', קמ"ה. סנהדרין י"א, ק"ג.

ארוחת ירק. לתת לעני ולהצדק שם להדאות לו פנים יפות משור אצום. להאכילו צדק
 שמן וידלכו פנים זועפות. משור אצום שאוצסין לו המאכל צפיו על כרחו כדי
 לפטמו. וכן דדצורדים אצוסים (מלכים א' ד') ויש למוטלו כנגד קומץ מעט של עני
 שחציו משור חטאת של רשע: (יח) איש חמס יגרה מדון. אדם שאין מעטל דלוחו
 להאריך חמתו יגרה מדון: וארך אפים. שאינו ממחר להנקם ולריו: יסקיט ריו.
 שהוא כלה וסקט מאליו: (יט) דרך עול כמשוכת חדק. דומ' צעינו כאילו דרכיו גדורים לפניו

באור

חיים ההולכות ומתחלפות לבשמי האמחים. וחומרי הנשמים הנרכזים צעלי חיים אשר לא ויכורם
 עין דוחה, וכל חלה הם נגד ה': אף כי, מכ"ס לכות צני אדם, מה שספון זלצ האדם, אשר
 ירחוס אסילו צן אדם חמס צכח התצונותו: (יג) לב שמח, נסיון החכם לראות על פני האדם
 מתכונת לצו אל שמח אם עז. ומוסרו על האדם להסתדל בס למען טובת בוסו לצלתי היות
 עז: רוח נכאה, כן תקרא צלסון הענני רשומי התפעלויות הנפש הנכרות על הסנים, וכמוהו
 מה זה רוחך סרה (מלכים א' כ"א ה'). ונכאה, משרס כאה, פירשו צו חלטה וכאז ומחירות
 (בעטריבט, יעדרגעעטאןגען, בעדריקט) וכדומה לו, ואזני תבנתיו לפי הענין ולפי מקומו

15.

חמס וסלף בה מי
סחין סופר חת לסוני
להשתמש זה על סדר
נכון, הוא נותן סדר
כדורו, כי הלסון הוא
קולמוס הלז, וכל פסע
הלסון הוא פסע הלז:
(ה) אורל, מי שניאח
מורס חזני סופר להיות
חזיל, וסופר תוכחה
יערים, יהי ערוס: (ו)
בית לדיק, דבר מהלחה
הלדיק תצוטה זכ' ועמל
לחבר מפרו כפרו זלדק
וזיוסר וחמר: סהור
חופן נז, כלומר חולר נז;
חלל תצוטה תשע כל
חזר תצוה לו תהיה
נעכרת, ר"ל קללס ותמחון
ספחוד תזר תצוה ידע
לס חיס תס היה לס
ולדעתי הוא סס נבזר
משדס עכר וכן דעת הדיק
נמכלל על ססוק וסאבי
נעכר (תהלים י"ט ב'),
וכן תרנמתיו: (י) שפתי
חכמים, דצורס סל חכמים:
יזרו דעת, יסיו דעת צין
הס; וספסס תחשדות
הססילי: יזרו: לא כן,
דצורס צלתי כנונים,
כפרס"י ז"ל סחמר: חינו
חמה. וכן דעת ר' מנחם
הסחורי ז"ל: (ח) זכח,
חסי קרנוותיהס סל
הרשעים חיוס תכפרס

1. Nachgebende Antwort stillt den Zorn,
Bittere Gegenrede entflammt ihn.
2. Durch Kenntniß wird des Weisen Vortrag
geschmückt,
Unverständlich strömt des Thoren Mund.
3. Allgegenwärtig ist Gottes Blick,
Er schauet die Bösen und die Guten.
4. Sanfte Reden sind Lebensstütze,
Falsche Zunge ist Gemüth vermundend.
5. Der Thor murret wider väterliche Zucht;
Wer weise werden will, merkt auf Vermahnung.
6. Im Haus des Frommen nimmt der Vorrath zu,
In dem Einkommen des Bösen ist ein Schwinden.
7. Die Lippen der Weisen verbreiten Kenntniß,
Gedanken der Thoren verbreiten Unsinn.
8. Der Frevler Opfer ist dem Ewigen ein Abscheu,
Am Gebete der Rechtschaff'nen findet er Wohl-
gefallen.
9. Des Lasterhaften Weg ist dem Ewigen ein
Gräuel,
Wer nach Tugend strebt, wird geliebt werden.
10. Hart ist die Züchtigung dem, der vom rechten
Wege weicht;
Wer Zurechtweisung haßt, der wird verdammt.
11. Gruft und Verweisung find dem Ewigen gegen-
wärtig,
Um wie viel mehr der Menschen Herzen.

עליס כי הס תוענז לה'. חמס תפלת היסרים צלזותס לזוני סל
צקן וסחנה. למי סערוז חרחת היסר יהי המוסר לתקן מעסיו דבר דע צעיוני וקסס, חמס נשמעו
חח המוסר יסוז לחרח הסוז, חלל סונח תוכחת סחיו דורס לקנל סוס תוכחת הוא מניח על
עלמו עורס חמות. וסמות צהיותו כעורס הוא דע לצעילי, ולכן תרנמתיו (סערדאחוט): (יא) שאור,
הססוק הסס הוא כמו ססוק ב' לעיל מדבר נסחנתה ה' וידיעתו הספרטית, סחל תחמר חעבור
עצירה נסמר כי מי יורחני? חמר דדקן מלי' שאור לזיר צס חח דברס המכורס דברס המוטל
נחול מתחת לחין: וסברן, סחור חחנרת הססמיס וסחליפתס לדבר חמר כמו חלקי חעילי

Verbesserungen.

15. 1. Sanfte Antwort stillt Grimm; ein bitteres Wort facht Zorn an. 2. Der Weisen Zunge macht Kenntniß gefällig; der Thoren Mund aber sprudelt Narrheit. 4. Gelassenheit der Zunge ist ein Baum des Lebens; aber Verlehrtheit in ihr Verwundung des Gemüths. 7. Der Weisen Lippen streuen Kenntniß aus; aber das Herz der Thoren nicht also 1). 9. Des Herrn Gräuel ist der Weg des Frevlers; wer aber der Gerechtigkeit nach=

1) oder: was nicht recht ist, d. h. das Eitle, Thörichte.

מז

מַעֲנֶה־רֶךְ יֵשִׁיב חֶמֶה
 וּדְבַר־עֶצֶב יַעֲלֶה־אָף:
 לִשְׁוֹן חֲכָמִים תִּיטִיב דַּעַת
 וּפִי כְּסִילִים יִבִּיעַ אִוֶּלֶת:
 בְּכָל־מָקוֹם עֵינַי יְהוָה
 צוּפוֹת רָעִים וְשׁוֹבִים:
 מִרְפָּא לִשְׁוֹן עֵץ חַיִּים
 וְסֵלֶךְ פֶּה שֹׁכֵר בְּרוּחַ:
 אִוִּיל יִנָּאץ מוֹסֵר אָבִיו
 וְשׁוֹמֵר תּוֹכַחַת יַעֲרֹם:
 בֵּית צַדִּיק חֶסֶן רֵב
 וּבִתְבוּאָת רָשָׁע נִעְכָּרֶת:
 שִׁפְתַי חֲכָמִים יִזְרוּ דַּעַת
 וְלֵב כְּסִילִים לֹא־כֵן:
 זִבַּח רָשָׁעִים תּוֹעֵבֶת יְהוָה
 וּתְפִלַּת יִשְׁרָיִם רְצוֹנוֹ:
 תּוֹעֵבֶת יְהוָה דֶּרֶךְ רָשָׁע
 וּמִרְדֶּף צַדִּיקָה יֶאֱהָב:
 מוֹסֵר רֵעַ לַעֲזֹב אֶרֶץ
 שׁוֹנֵא תּוֹכַחַת יָמוֹת:
 שְׂאוֹל וְאֶבְדּוֹן נֹגֵד יְהוָה
 אָף כִּי־לָפוֹת בְּנֵי־אָדָם:

ת"א מרפא וכו' ערוצין ב', ט"ו. וסלף וכו' טס ע"ג:

מז (ד) וסלף זה שצר
 צרוח. כשיסלף צלשון
 סופה להציא עליו שצר
 הצא צרוח קדים המוכנת
 להפרע מן הרשעים כמו
 שנאמר צרוח קדים עזה
 (שמות י"ד) צרוח קדים
 אפילס (ירמיה כ"ח) צרוח
 קדים תשצר חכיות
 תרשים (תהלים מ"ח).
 (ו) בית לדיק חוסן רצ.
 בית העקדש שצנה דוד
 הדיק חוסן רצ ומגדול
 עוז לישראל: וצתוואת
 דשע נעכר'. וצתוואת
 ע"א שהציא מנשה צו
 נעכר: (ז) שפתי
 חכמים יזרו דעת.
 יכתירו דעת כמו צוה: וצ
 לא כן. אינו זה
 (ח) זבח
 רשעים תועבת. צלצ
 וצלעס: ותפלת יסדים.
 צלק זה משה: (י) מוסר
 דע לעוז צו אורח. יסורין
 קשים מוכנים לעובר
 אורח של הקצ"ה: (יא)
 שאול ואבדון נגד ה':
 גנוז לפניו כל אשר
 צתוכה: אף כי קל

באור

מז (א) מענה, צמח
 שידבר האדם רכות
 חל מכעיסו יסקיט את
 החרון, חמנה שדבר על
 ר"ל צחמרים המענינים
 (ב) לשון
 חכמים, דבורו של החכם
 תיטיב את הדעת, כתובתו
 מישר וייעתה כי יסדר
 צמחצותיו וידרס צחן
 וטעם, חמנה פ' כסילים,
 הוא כמעין נוצע זלי הפסק,
 ויוציא חולת לזר וחסרון
 ודיעתו זלי הפוגה: (ג)
 בכל מקום, הוא נגד על
 ההשגחה לחמור שאין דבר
 נסתר מנגד אליהם, והוא מאמר למודי זה שפרסם הוצאת מטעם
 שסוכרתי שדקדמתי: (ד) מרפא, פירון הלשון שאינה מדברת בדולות ומרצת שדברים היו עץ חיים,

אל רעם ולא ימחז דומים
לנססו כל ימיו, ויהוה הולך
כסבור כל ימיו מתנועע
מרתחו פעם יסחד וירעד
פעם יתבאש וירעד עז לרעד
על אל חלים, זאת הדחיה
אשר זכרה החכם. אצל
הדורק הצנוע חלסיו וילך
צדק צדק, חף צנוע
עליו חימת מות לא יזוע
ולא יזוע, מתנשחת
לנו חלסיו: (לג) בלב,
החכמה לא תנח כ"א בלב
מוכסר לקבלה. והנה בלב
הבזון אשר לא ילמד חכמה
לתבואה צה ולהסתפר
צדיקתה ציו בהמון, כי
חס למען דעתה לתכלית
שלמותו, תנוח החכמה
האמתית ויהי לומר הוא
אצל ישיבה, אצל צדק
הכסיל אשר לא ילמד כי
חס להסתפר, ולא יירד
לעומק כי חס ילמד למען
הסב צה די בנאות
והסתובבותו, לא תנוח

28. In Volksmenge besteht des Königs Herrlichkeit,
In Volksverminderung des Fürsten Fall.
29. Der Langmüthige zeigt viel Verstand,
Der Zähjornige offenbart seine Thorheit.
30. Ein genügsames Herz erhält den Körper gesund,
Gieriger Reid ist nagender Weinfraß.
31. Den Armen bedrücken, heißt seinen Schöpfer
lästern,
Einen Nothleidenden begünstigen, ist Gott
verehhren.
32. Der Frevler wird von seinem Laster herum-
getrieben,
Der Gerechte steht im Tode noch fest.
33. Im Herzen des Verständigen findet Weisheit
Ruhestelle,
Im Inneren des Thoren taumelt sie umher.
34. Tugend hebt ein Volk empor,
Laster würdigt Nationen herab.
35. Fleißigen Unterthan hat der Fürst gerne,
Gegen den Nachlässigen hat er Widerwillen.

צקצו, כי חס הודע, מלשון ואחרי הודעי ספקתי על ירך (יורמים ל"א ו"ט) שענינו הנלצל
והסתמן (שוירנדעל, טויטעל) וכן תרגמתי פה (לד) צדקה, צה להירות על המלך ועל מושלי העם
למסקין אחד על מעשי חסיו קבוצם, כי ע"י מעשי הס' טיים תכון טוב הכלל, ואמר: צמון טיביו חס'ים
צעלי נדקם צמון מן האומות יסתעטו מציודם על כל העם, ותחיותם האומות צדק, וכן לפסוק
חמאת הסרטיים תסתעק רעתם על כל האומות ותהיה חסר (ושאנדע) צעניו עם הארץ. ולדעתי
חין מלת חסד פה סס דבר כי חס סס הסעל צמסקל פעל כאשר זכרתי כבר לעיל צמם מקומות,
וכן תרגמתי. וחס למרש עוד הכתוב הזה ע"ס הכהנה המדונית, וזה כי יזוע טסס צדקה הוא
מורה כל פעם על פעולת הטוב והיושר לסי מסורת הדון, וחסר, הוא הפעולה לטוב מסורת
הדון. והיתה כוונת החכם להסיר על ראשי הקצון והצדק, לעשות חס כל מעשיהם אל הכלל
צדקה לסי מסור' הדון, כי על ידם תתקיים הקצין, חמס עשיית החסד והסירות יתר על המדה
יהיה לחסרון העם, ויכנס עליוס ורמא'ים ומסחיתים לקיום הכלל. ואמר צדקה, עשיית סדנ לסי
מסורת הדון חרומם בוי, תרצה הכללותו והיושרו, אצל חסר לחומים והיא הספורה יתר מן
המדה, היא חמאת. ותהיה לסי זה העתקה צל' חסנו, (ביליגקייט העבט חין פֿעלעק ע"א
פֿער, איבערשטוענקליכע גיטע חין דען רייכען חיוס חין פֿעהער), כך סירסתי, ומדי כתני
זאת שמעתי סכן סירסו בס חסס דורנו הסוכן צלל סדי סדנ ר' מזה צן מנחם זכר לידק לצדקה:
(לה) רצון, הנה סעדן המסכיל והמחזקן לעשות חס כל לתכלית סטוב וסוד החרון צמלחנה,
הוא יסיב לרון המלך, כי יחסן צו, יען מטוב הסרטיי תסתעק טובת הכלל. חמס הוא מתעצב
וסינח לנן מניס, והוא מאוחר התנועה הצלתי עוסק צמוןתו ועצודתו כלאו, כתרגומו סוכחתי.
ולסי סדנ פה מלון המלך, חין ססן סכין צמל' עבר על כל חסיו מלכותו וכן תרגמתי:

Verbesserungen.

Herrn ist feste Zuversicht, und seinen Kindern ist er Zuflucht. 30. Des
Körpers Leben ist ein gesundes Herz; aber Weinfäulniß Eifersucht. 33. Im
Herzen des Verständigen ruht Weisheit; unter Thoren aber wird sie laut.
34. Gerechtigkeit erhebt ein Volk; aber der Nationen Schande ist das Laster.
35. Des Königs Wohlgefallen wird dem klugen Knechte, sein Zorn aber
dem Schlechten zu Theil.

(כח) ברב עס. שהלנוד זכאים הדרת הקצ"ה הוא : ובאפס לאוס. כשאנס דקיס :
 (כט) מחתת דזון. חסרון דזנותו הוא כזיכול נותן לאחדים : (כט) מרים אולת. מפרסה לחלקו : (ל) חיי צדרי' לצ מרפא. לצ צער שהוא רופא את הדעצ ועוד על מדותיו הוא חיי צדיותיו של הקצ"ה סקן צער ודם : ורקצ עלמו' קנאה. אדם צעל חמה רקצון עלמות הוא לכל : (לב) וחמה צמותו לדיק. כשימות הוא צטוח שיצא לבן עדן : (לג) בלב נצון תנוח חכמה. תשכון ותשקוט צנחת לשון מנוחה ומרובע : וצקצ כסילים תודע. מעט חכמה שצצו מכדיו' אסתדל צלבינה קיס קיס קריא : (לד) צדקה תרומם בוי. ישראל : (לה) וחסד לאומי' חטאת. הס עוצדי כוכבים שגזלים מזה ונותנים לזה : (לה) ועברתו תהיה. לעצד מצים :

בְּרַב־עַם הִדְרַת־מֶלֶךְ.
 וּבְאֵפֶס לֹא־מַחֲתֵת דְּזֶזֶן :
 אֶרֶץ אִפִּים רַב־תְּבוּנָה
 וּקְצַר־רוּחַ מֵרִים אֲוִלָּת :
 חַיֵּי בָשָׂרִים לֵב מִרְפָּא
 וּרְקֵב עֲצָמוֹת קִנְיָאָה :
 עֹשֶׂק דָּל חֶרֶף עֲשָׂהוּ
 וּמִכְבָּדוֹ חֲנֹן אֲבִיּוֹן :
 בְּרַעְתּוֹ יִדְחָה רָשָׁע
 וְחֶסֶד בְּמוֹתוֹ צַדִּיק :
 בְּלֵב גִּבּוֹן תִּנּוּחַ חֲכָמָה
 וּבִקְרֵב כְּסִילִים תִּוְדַע :
 צַדִּיקָה תִּרְוַמֶּם גּוֹי
 וְחֶסֶד לְאֻמִּים חֲטָאת :
 רְצוֹן־מֶלֶךְ לַעֲבֹד מִשְׁכִּיל
 וְעִבְרָתוֹ תִּהְיֶה מִבִּישׁ :

ברב עם צרכות ח', נ"ב. פסחים ה', ס"ד. וימח צ', כ"ו ורף ע'. סוכה ה', כ"ג. ר"ה ח', י"ד. זנחיס ח', י"ד. מנחות ה', ס"ג : ורקב וגו' שנת כ"ב קכ"ג. ברעתו עקרים מ"ד :

באור

והמדות הסעות : (כח) ברב עס, גדולת המלך ותקפו הוא צד עמו : ובאפס לאוס, דהתמעט אנשי המדינה תתמעט גדולת הדון, והוא הכחש והמנך מלשון רוננס. והמחמר הזה הוא יסוד כל היסודות לחכמת המדינות, כאשר חנו רחמים בכל עת, חיון שהלניחה המדינה אשר אנשים רבים העומדים חים לעזר אחיו ועשתה פרי תפארת בכללה וצין אנשים פסועיים, וחיון נחצרו המדינות והקצונים אשר שמו לחק להם הצנסות צכסיהם נר ור. אשרי חרץ שמלכה ועמה הלכנים דרך היסד הזה ומשתדלים להצרכות מספר אנשים ! (כט) ארך אפס, מי שהוא מאריך חף נגר מקניטו הוא מורה על דוד הצונתו, חמס : וקצר רוח, וזה הסכו שחינו יכול למשול צדיותו והוא מניס את חולתו להצרותו לעין כל, כי חף מי שלח יכירו, ידע שהוא חויל צדיותו שהוא קצר רוח : (ל) לב מרפא, סרשו רפה ויעתו שהוא נותן רסיון ומרבוט להמדותיו אחר המותרות, הוא מחיה את הנוף כי ימחר מפגעי המקייס המתהווים לחנסי המדות הסעות, כמו שחחז"ל הקנאה והתאחר והכנוד מוילחין את האדם מן העולם, ומדת קנאה הוא רקצ צעלמות הממק אחת אחת את כל הנוף : (לא) עושק דל, מי שהוא מעשיק את הדל : חרף עושהו, הס"י שעשו דל, או כסיוטו, צורחו : חונן חנינו, שמתהלך עמו צמדת החנינה, מכבדו, הוא מכבד את הסס יתעלה : (לב) ברעתו, חיון לך מנחוז ולער נלער הסע אשר ילך כל ימי חייו מרשעה

- ענינים: (כב) הלא, גם זאת קריחת החכם זה הרעים לחמור: שזו ענינים והתנווננו ולמרחם ענינים תסוטו מן הססיון, כי תמה ותעו החורשי רע, וחסד וחמת יפגשו בחורשי טוב, ועיון במקדמתי: (כג) בכל ענין, בכל יגיע ועמל, ונקרא ענין על שם הכחז בעצבון תחללה, ספרושר דאנה טרם הוציא את המחסנה מן הכח זה המסועל ועמל ויבועם תחקין הסעולה, וחמר כי בכל ענין יהיה חיות מותר כי חץ שיעמוד לסעמים הסועל לריק, בכל זאת יהיה לו ריוח זחיה לך, זהו זהתנוונתו על הסעולה למען ידע לתקום פעם אחת נחיריות יותר, זהו סתמים הסעולה מורה לו להסמר ממנה נסעם אחרת וכהנה טונות רבות חמס הענין נדבר סתמים, כי יש לך חס בעמל ויבוע חץ למען סרנות נדברים. הוא כל פעם למחסור: (כד) עשרת חכמים הוא הכתר הנתונה (תסחרת) חכס, כמו טססבו הקדמוני לתת לו נדחם החכם, הוא עשרם. כי חנים מנקסים ברוח זולתה, ויהיה טעם עשרת חכמי, החכמה נעלמה ויהיך להיות רחוי לזותה העשרת, חמס עושר הכסילים הוא חולתם, וחמר שני פעמים אולת החתה כנגד עושר, כי מה סקורה נחמים עושר קוח כנגדס נכסיל אולת, ועיון במקדמתי כי שם סתמי כלל הדברי החלם: (כה) כציל נספות, מי סמניד ערות חמה, הוא מליל נספות בכל לך סחתם סונם, זה מליל התוצע זה הנתנע, וחס נדיני נספות, זה הוא מליל את חססוד, זה את העס נצער סרעם מקרנס, חמס עד סקר נספכו, הוא עושה מרמס בכל לך סחתם סונם: (כו) ביראת ה' הירחם החמתית הוא מנעה עין לחסם בכל עת וכל מקום, וגם לנני הליך העמוד נדקתי ותכן עליסם: (כז) יראת ה', הירחם הוא מקור חיים וטובם לחסם, כי נעבורה יסור ממוקשי מות וסם העצרות
17. Der Zähornige handelt nur thöricht,
Der Tückische ist hassenswerth.
18. Der Einfältigen Erbe ist Albernheit,
Die Klugen schmücken sich mit Kenntniß.
19. Schmiegt euch, o ihr Elenden! vor den Edlen;
Beugt das Knie, ihr Frevler! vor den Hauspför-
ten des Frommen.
- * * *
20. Selbst seinem Freunde wird der Dürstige
verhaßt,
Der Reiche hat immer Freunde in Menge.
21. Wer seinen Nächsten gering schätzt, ist ein Sünder,
Wer den Beugten freundlich aufnimmt, Heil
ihm!
22. Fürwahr, Pasterstifter gehen irre;
Wer Gutes befördert, wird Huld und Treue
begegnen.
- * * *
23. Jede erworbene Fertigkeit bringt Vortheil,
Nur Schwachhaftigkeit ist nachtheilig.
24. Die Weisheits-Krone ist der Weisen Reichthum,
Der Thoren Großmuth ist nur Tand.
25. Wahrhafter Zeuge ist ein Menschenretter,
Lügenzeuge hintergeht auf jede Weise.
26. Gottesfurcht ist feste Burg,
Sie dienet Nachkommen noch zum Schutz.
27. Gottesfurcht ist Quelle des Lebens,
Sie lehrt den Schlingen des Verderbens
entgehen.

Verbesserungen.

Tritt. 17. Der Weise scheuet sich, und meidet das Böse; der Thor aber ist übermüthig und glaubt sich sicher. 19. Es beugen sich die Bösen vor den Guten, und die Frevler an den Thoren der Gerechten. 22. Siehe, in der Irre gehen, die Böses schmieden; aber Güte und Treue erhalten, die gut denken. 23. Durch jede saure Arbeit kommt Ueberfluß; aber Geschwätz der Lippen führt nur zum Mangel. 24. Der Weisen Krone ist ihr Reichthum; der Thoren Narrheit bleibt Narrheit. 25. Seelen rettet der Zeuge der Wahrheit; aber Lügen spricht aus der des Truges. 26. In der Furcht des

- קָצַר-אַפִּים יַעֲשֶׂה אוֹלָת (יז) ממש דהכלו צוטח לומר
וְאִישׁ מִזְמוֹת יִשְׁנָא: (יז) לא תצוהני דעה:
נָחֲלוּ פִתְאִים אוֹלָת (יח) קצר אפס. הממהר
וְעֲרוּמִים יִכְתִּירוּ דַּעַת: (יח) לנקו' כעסו: ואיש מזימו'.
יִשְׁחֹוּ רַעִים לִפְנֵי מוֹבִים (יט) מהשצות ענה דעה:
וְרִשְׁעִים עַל-שַׁעְרֵי צְדִיק: (יט) יכתירו דעת.
גַּם-לִרְעֵהוּ יִשְׁנָא רֶשַׁע יַעֲשֹׂהוּ כְתֹד לרשס
וְאֶהְבִּי עֲשִׂיר רַבִּים: (כ) וסוף: (יט) שחו רעים
בְּזִלְרַעְהוּ חוֹמָא לִפְנֵי מוֹבִים: (כ) לפני מוֹבִים. לעתיד:
וּמַחֲזִנֵּן עֲנִיִּים אֲשֶׁרֵּיו: (כ) גם לרעהו יסכל
הֲלֹא יִתְעִי חֲדָשִׁי רַע דס. חבילו לשושיניו
וְחֶסֶד וְאֱמֶת חֲדָשִׁי מוֹב: (כא) ואזהביו. גם לשון אפי'.
בְּכָל-עֶצֶב יִהְיֶה מוֹתָר יִשְׁכַּח רֶשַׁע עַם הַלֶּחֶץ שְׁלִיחו
וְדִבֶּר שְׁפָתַיִם אֶדְלִמְחֶסֶר: (כא) יודע לנהוג כסורה:
עֲטַרַת חַכְמִים עֲשֶׂרֶם (כב) יביעת מלככה יהיה
אוֹלָת בְּסִילִים אוֹלָת: (כב) דיוח חלל דדרי הכל
מִצִּיל גַּפְשׁוֹת עַד אֵמֶת עֲטַרַת חַכְמִים עֲשֶׂרֶם: (כב) חכמים עשדם.
וְיִפִּיחַ בְּזִבִּים מִרְמָה: (כג) עשירים צתורה: אולת
בִּירְאָת יְהוָה מְבַטְחֵהוּ כסילים אולת.
וְלִבִּנּוֹ יִהְיֶה מַחֲסֶה: (כג) סל כסילים היא האולת
יִרְאֵת יְהוָה מְקוֹר חַיִּים סנתעללו מן הסכמה.
לְסוֹר מִמֶּקְשֵׁי מוֹת: (כד) (כו) ביראת ה' מצטח
עוֹת. נאמר צאצרהס כי
עֲטַרַת יִדְעָתִי כִּי יִרְאֵה עתה ידעתי כי ירא
חֲלִים אֶתָּה (כד) חללים אתה (כד) חללים אתה
כ"ו) והצטחיו כי צדק (כו) חללים אתה (כד) חללים אתה
צדרכ רבו: ולצניו יהי' (כו) חללים אתה (כד) חללים אתה
הוא מחסה. שיחסו (כו) חללים אתה (כד) חללים אתה
ויתחצחו כלל זכותו: (כו) חללים אתה (כד) חללים אתה

באור

הרע נתעוררה כלל המהסס הזאת וקרה חל הרעים ואמר שחו רעים וכו', אחרי אשר חסס רואים מעלת הדיוק שחו למיור. וכס"י ז"ל הכניס צנה ואמר שחו לעתיד: (כ) גם, כן הוא דרך העולם למאוס צנה, ואפילו ריעור אשר נתוועדו אליו יוס יוס צהיותו צמעמד הטוב ותרחקו ממנו צימי ענייתו ויסתחצחו ולססך צעסיר ויתחצכו עליו המיד ואחריס אשר יקסו חכמה, ועליו אמר הכתוב הנא: (כא) כה, כל המצוה חס נעסו חס עשיר ואס דל, הנה חוסה ואחרי חסס המהסך

11. Frevler Ballast wird zuletzt vermüftet,
Der Frommen Laube wird immer blühen.
12. Mancher glaubt, er sei auf rechtem Wege,
Am Ende aber führt er zum Verderben.
13. Selbst Lachen endigt mit Schmerz,
Das Ende jeder Freude ist Traurigkeit.
14. Der Heuchler wird seiner Schliche wegen büßen,
Der Edle genießt seiner Thaten Lohn.
15. Der Einfältige glaubt jede Sage,
Der Kluge untersucht erst ihren Grund.
16. Der Weise ist mißtrauisch gegen sich selbst, und
weicht vom Bösen,
Der Thor hält sich für zuverlässig und wird ver-
führt.

למנו כי אם דרך אחד יהיה חסד שחין רעם זו והולך לרצונו, ויהיה דרך משל על חטא קל שחין אדם ויכל להפסד זו, ואמנם סוף הדרך הזה להתחלק לכתם ראשים לעצמות גדולות ועונות מורדות שחול. וזה דרכי מות: (יב) גם בשחקי, מוסר הכתוב הזה רצו יהיה ונעים מאוד לחיך מציון. הנה מלמדנו חכמת מוסר של להכרות צמחה, וזה צמחוני בעולם, כי המכרה צמ מחסות בוסר ונפשו. ואמר החכם: הנה נח האדם וראה כי מתולדת האדם שיכאז לזו גם צפת שחולת פיו שחק, וצום סימן כי לא נועד האדם להכרות צמחה זו: ואחריתם צמחה טובה, סוף סופו של השמחה להיות טובה. או ע"י יסורים או ע"י החינוך, כי צרכות זה תפעה הנפש. ומה יפה דבר עליו משורר חכמינו צמר דומה לזה:

ניין! דער מענש איזט צור פֿריידע נײַכט געמאכט,
דרום וויינט זײַן אויג' ווען ער הערצליך לאכט.

(יד) מדרבנן, ממעשיו יסנע איש: סוג — לב, ויהיה החקף ויהיה ההפכות וספרו סוג, ויהיה ירצו לסנע גם וסניעם ויולקו לפי תרבותו, כי זה מלשון ס'נים זה מלשון בסוג אחר יקרה החקף סוג לז: ומעליו, כמו ממעלליו ממעשיו הטובים יסנע איש טוב: (טו) פתי, הוא אשר אינו יודע להחזין צין דבר והספור: לאשורו, לפי הכוונה הראשונה הוא לפסיעותיו שחינו סופע פסיעה עד שיצחין תחלה אם לא יחטיא צמחלכו, ואמנם חכמי תרבותיו לפי הכוונה השניה וכפי הענין. וצמחה שרטי אשר וישר קרונים אחד: (טז) חכם, החכם הוא תתיירא מן החטא וחיינו צוטח צתקפו לעמוד כנכדו ולכן הוא סר מרע, חלל הכסיל ברשע צתקפו לעמוד נבד החטא ומתעבר ר"ל שהוא מציה את עצמו לירי ענייה: (יז) קצר אפס, הממהר לנקוט בעסו חק שדין עמו וחיינו עושה עול מ"מ הוא עושה חולה, חלל איש המצומות הנוער שחא צלנו, ומזום

Verbesserungen.

Thoren verspotten Schuld 1); aber unter den Redlichen ist Wohlgefallen. 12. Mancher Weg scheint dem Menschen gerade! Am Ende aber ist er ein Weg zum Tode. 13. Auch beim Lachen empfindet oft das Herz Kummer, und Freude geht oft in Trauer aus. 14. An seinen Wegen sättigt sich, dessen Herz abtrünnig ist; und fern von ihm bleibt der gute Mann 2). 15. Der Einfältige glaubt jede Worte; der Schlaue aber merkt auf seinen

1) oder: die Thoren macht Schuld zum Spotte.

2) oder: sich selbst (d. h. von seinen Wegen sättigt sich) der gute Mann.

מרת נפשו. טרחו ויגיעו (יא) בית רשעים ישמיד
 ואהל ישרים יפריח:
 יש דרך ישר לפני איש (יב) ואחרייתה דרכי מות:
 גם בשחק יבאב לב (יג) ואחרייתה שמחה תונה:
 מדרכיו ישבע סוג לב (יד) ומעליו איש טוב:
 פתי יאמין לכל דבר (טו) וערום יבין לאשרו:
 חכם ירא וסר מרע (טז) וכסיל מתעבר ובוטח:
 וניסת ת"א יש דרך וגו' קדושים ח' ח'. עקרים פרסה חרונים. מדרכיו וגו'
 עקרים שער ת"ט. פתי יאמין כדירתו כ', ט'. עקרים פרסה
 חרונים: ירא וגו' סס.

לדברים אחרים. ד"א צחוק יכאז לב
 עשות זמה (לעיל י' כ"ג) וסופו יכאז לב: סוג לב. רשע כמו (לקמן כ"ו) כסף
 סיגים סוג הוא סס הפסולת סוג הוא הכסף המעורב צפסול: ומעליו איש טוב.
 וממעל לו לרשע יהיה הלדיק: פתי יאמין. לאנשי רכיל: וערום יבין לאשרו.
 לפסיעותיו כלומר יפ' מלריו וימתין עד יודע לו אל ככון: (טז) חכם ירא ה'. מן הפורענות:
 וסר מרע. מן הרעה: וכסיל מתעבר. מתחזק לעצור צחוק: ובוטח. ומחליק ונפול צלרן
 כמו (ירמי' י"ז ה') צלרן שלום אתה צוטח ותי' את מתצטח ונפול מחליק. וי"מ צחוק

באור

הערום הוא להביר את מקומו ואת מעלתו כי הכרת עולמו הוא עקר כל מוסר וכל חכמה וכל
 מדע. וחכמי היוונים כתבו על שער היכל החכמה שלום דע את עולמך: וחולת כפילים חרמה,
 עקר חולתם הוא המרמה, שהם מרמים את עצמם מלך שלמים מכירים את מקומם, עי"ז חושנים
 דע טוב וטוב רע, מר מתוק ומתוק מר: (ט) אוילים ילין חכם, זין חוללים ילין חכם, האדם והזנות
 יבא ע"י האדם הממליץ זינחם. ואחם חזקת היסורים הוא רצון וזה חמדת הנפש המשתכלת והשוקפת להדבק
 לחזרת עינים לדיקים ויטנים: (י) לב, לפי דעת המסויסים ורוב המצאנים יהיה טעם הכתוב כמו שתרבות
 צפנים, וזה כי לב האדם יודע לפעמים לרוב שמתרפת את נפשו, ואינו יכול להוציאה מססה אל
 החוץ מטעמים הכמוסים אחר. וכן צמחתו כי לפעמים יטח על דור סלי חסר לתת לזר חלק
 זו. אך עוד לי פירוש אחר הנכון מאוד על פי הספיקו, וזה, כי צל להורות על מדת האיש הנחמן
 והטוב לב, שהמדה הזאת היא לפעמים מרת נפשו כי יחוש יותר מהפסוקות העולם ורדיפת
 הזמן ועוסק הערלים מולתו, ואמר לב יודע לב המסובל לדעת ולהחיש הוא מדידת הנפש
 לצולו, כי יחשו יותר מולתו אהנם בס לו מעלה יתרה צמחה כי בס דם יחוש יותר מולתו.
 ולקח את הדמיון מן המשק אשר צוה לתוכה דבר מולתה תשתנה מראיה, וזהשחרה לזדה מצלי
 יתעבר זה דבר זה תהיה לזולה וטהורה, וכן הוא צל האדם ויהי' לפי תרבותו (א"י פיה)
 בארעם הערץ האט ייכע בעגלך דערנן יירען, הינענען בלייבט אויך גינע פריידע אונפער-
 מיסט) ולהירגס זה תסכים עמדי הנכונה למות לב יודע: (יא) בית רשעים, היות הגדול והחזק

מן המלים שיש להם כוונה
שניים וכוללת דברים הרבה,
ולקח פרט מן הכלל לומר
על הכלל כולו (ענין שם)
זה אחד מן המלים השם,
ולתודו יקרי ענין אחד.
והנה אם נתבונן על
העצמים והפעולות אשר
בארן נראה שם קטורים
יחד בצורות ומצבנות
כשנלמד אחד וישתלשלו
חוליותיהם חסם אל חסותם
והולכות וסובבות אחת
בסבת רעותה ואם נבדיל
אחת ועמדו כלם מלעשות
אח מלחכתם. כי החלק
מנוע את הכל והכל מנוע
את החלק, והחלק בצננת
הניעתו את הכל יתנועע
בם הוא. וזה שאמר
פה דרך משל מן הסוד
בארן חלפים צד, כמו
שהסוד הזה שאריך
לחצומו אם יחיה, כן תלך
החכם אל הסוד כי מלעדי

3. Im Munde der Thoren keimt Frechheit auf,
Der Frommen Mund jätet sie aus.
4. Wo Rindvieh mangelt, bleibt die Krippe blank;
Viel Getreide liegt in des Ochsen Kraft.
5. Redlicher Zeuge sagt nie Unwahrheit,
Lügenhafter verbreitet allenthalben Lügen.
6. Umsonst sucht der Spötter Weisheit, er findet
sie nicht,
Dem Weisen kommt sie leicht entgegen.
7. Gehe immer dem Thoren gegenüber,
Du wirst kein vernünftiges Wort gewahr.
8. Selbsterkenntniß bezeichnet des Klugen Weisheit,
So wie Selbsttäuschung des Thoren Dummheit.
9. Die Ungerechten werden einander durch Laster
empfohlen,
Die Rechtschaffenen durch innere Zuneigung.
10. Das Herz kennt seinen geheimen Gram am
Besten,
Auch an seiner Freude kann kein Fremder Theil
nehmen.

עצות האדם לא יסוב האדם את התבונה וכן הוא כל דבר שבעולם התקיים
הצדק והצדקה לה. ולא את ישתדל האדם לעמוד בעצמותו איש כפי תחת חלבו אשר יעור לה
ולא יזוה מן הכח אל הסועל את אשר יהי' לחל יור לעשות. ומלעדי העצות והסתכלות והחיותה אל יהיה
האדם נחוי להחשד צדק, ויהי חיוי להכל ולריוק כי צדקו סם נכחו להיות לתועלתו תועלת וזולתו, וזה שאמר
דרך משל **ורב תבואות** נכח סוד, שם ויזוה מן הכח אל הסועל יהיה תבואה לו ולנעורו.
והנה זה: (ה) **עד חמוסים**, כבר דבר תם למעלה ויזוה עוד בצפנן הזה. וכלן פירושו, שמי שמביד
דק דיון בם לא יכנז צדק דבריו, אמנם מי שמביד סקר דיון חינוך רחוי להאמין את דבריו כי
הוא מרוחק לסקון: (ו) **בקיש**, חמר שחי חסר לאדם כל זמן שלא הסיר מחצו מדות הללו
להסיר חכמה, ואם יבקשה כל מחצו כחי לא יחלחנה. אמנם לחם צדק בידוע להסיר מחצו
תדמי בצערות וסיני חוכנו בין הללו תחלה, נקל למצוא דעת: (ז) **לך** מנבד לחם כסיל, חמר
החז"ע צדקת המלך קטורים עם מ"ס הוא ענין יחיד וצדקת עם למ"ד הודיע קירוב לדבר ע"כ,
וצדק עם מה שצדק. וחומר חזי כצדק עם מ"ס ונח"ד יחד הוא ענין קרוב ורחוק, כלומר שלא
תקצר עמו כ"א תך מנבד לי צדקם שתוכל לרצות חוזה ולהסקיק על מעשיו, וכלל הצדקנות
כל ידעת שפתי דעת שלא תמלא חסילו דבר חכמה אחת כל דבריו: (ח) **חכמת**, עיקר חכמה

Verbesserungen.

14. 3. Im Munde des Thoren ist der Ast des Stolzes 1); aber
die Lippen der Weisen bewahren sie 2). 4. Wo keine Rinder sind, da ist
die Krippe rein 3); viel aber sind der Früchte durch die Kraft des Ochsen.
5. Ein wahrhafter Zeuge lügt nicht; aber Lügen spricht ein falscher Zeuge
aus. 6. Der Spötter sucht Weisheit, und findet sie nicht; aber dem Ver-
ständigen ist die Erkenntniß leicht. 7. Geh' hinweg vom thörichten Manne;
und bei wem du nicht weißt Lippen der Einsicht. 8. Des Klugen Weisheit
ist seinen Weg 4) zu prüfen; der Narren Thorheit aber Betrug 5). 9. Die

1) Die Zunge der Thoren ist der Ast des Stolzes, und die stolzen Reden sind
die Zweige. 2) vor dem Stolze; das ך ist verfehlt für תְּקַדְּמֶנּוּ.

3) d. h. leer. 4) seine Handlungen. 5) Selbstbetrug.

- בְּפִי־אֵוִיל חֲמֹר גִּּאֹהָה (ג) צוּחֹה לְהַקְצֵה: (ג)
 וּשְׁפָתַי חֲכָמִים תִּשְׁמֹרֵם: בְּפִי חוֹלֵל חוֹטֵר גִּּאֹהָה.
 בְּאֵין אֱלֹפִים אֲבוֹם בָּר (ד) כְּבוֹן פְּרַעַה שְׁאֵמֵר
 וְרִב־הַבּוֹאוֹת בְּלַח שׁוֹר: (ד) (שְׁמוֹת ה') מִי ה' אֱלֹהֵי
 עַד אֲמוֹנִים לֹא יִכָּזֵב: אֲשֶׁמַּע צְקוּלוֹ: תִּשְׁמֹרֵם.
 וַיִּפִּיחַ כְּזָבִים עַד שֶׁקֶר: כִּמוֹ תִּשְׁמָר: תִּשְׁמֹר
 בְּקֶשֶׁלֶךְ חֲכָמָה וְאֵין (ה) אֶת הַחֲכָמִים: (ד)
 וְדַעַת לִנְכוּז נֶקֶל: בְּאֵין אֱלֹפִים אֲבוֹם צָדֵק.
 לֶךְ מִנְּגִד לְאִישׁ כְּסִיל: אֵין טוֹרִים הַאֲיִצִּים
 וּבִלְיָדַעַת שְׁפָתַי־דַּעַת: (ה) רִיקֵס שֶׁאֵפִילוֹ תִּצֵּן אֵין
 חֲכָמָה: (ה) וַיִּפִּיחַ מִלּוֹי צָצִית: צָד. נְקִי
 חֲכָמָה עָרוֹם הַבֵּין דִּרְכּוֹ: (ו) וְרִיקֵס כְּלוֹמֵר צִמְקוֹס
 וְאֹולֶת כְּסִילִים מְרָמָה: שֶׁאֵין תִּלְמִידֵי חֲכָמִים
 אֱוֹלִים יִלִּין אֲשֶׁם: אֵין הוֹרָאָה נִמְלֶאֶת
 וַיִּבִּין יִשְׂרָאֵל רָצוֹן: כְּהִלָּה: (ה) וַיִּפִּיחַ
 לֵב יוֹדַע מִכֶּת גִּּפְשׁוֹ: כְּזָבִים. וְתִמִּיד מִדָּבָר
 וּבִשְׁמַחְתּוֹ לֹא־יִתְעַרֵּב זָר: לֶךְ מִנְּגִד: (ו) כִּזָּב עַד שֶׁקֶר: (ו) בְּקֶשֶׁ
 לֶךְ חֲכָמָה. כִּשְׁהוֹל לְרִיק
 צִלְצוֹ: (ז) לֶךְ מִנְּגִד
 לְאִישׁ כְּסִיל: מִהֶתְחַצֵּר
 תִּמִּיד אֲלֻלוֹ: וְזֶל יִדַּעַת.
 סוֹפֵךְ שֶׁלֹּא יִדַּעַת
 חֲכָמָה: (ח) חֲכָמָה
 עָרוֹם. מִי שֶׁהוּא חֲכָם
 הַצֵּין דִּרְכּוֹ לִפְלֹם
 אִוְרֹחוֹתָיו: (י) וְאֹולֶת
 כְּסִילִים. הִיא הַמְרָמָה
 שֶׁצִּלְצֵם סוֹפֵם שֶׁמִּצִּילָהֶם
 לִידֵי טַפְסוֹת: (ט)
 אֱוֹלִים יִלִּין אֲשֶׁם. שֶׁהִם
 חוֹטֵאִים שֶׁלִּיכִין לֶתֶת
 מִמּוֹן לְמִי שֶׁחֲטָאוּ לוֹ

*הר"ש דבושה

ת"א לב יודע יומא ח' פ"ב: ממון למי שחטאו לו

וילין צעדם אשמש שהם מצויים צממו' לו כמו הפלסטים שגא' (שמואל א' ל') קחו לכם טחוריו זהב ועבדיו זהב והצאת' לאלהי ישראל אולי יקל ידו מעליכם: אשם. (אטנר"א צלע"י): וצין יסדים דלון. (אשוימינ"ט צלע"י) הקצ"ה מדונה להם: (י) לב יודע

באר

אלהים אשר חסן שיהלך צתמו: (ג) בפי חויל, צדצרו של חויל מונחים שרשי הבאיה, ונראה גם החוטר, והוא ראשית האילן צלחתו משכרו על פני הארץ, כתבנומו וקתא: ושפת' חכמים תשמורם, לפי דעת המפרשים יהיה לטון שמירה, והוא שהשפת' ישמרו את החכמים לצלחת יחזיר לכלל באיה, והוא קשה מאוד לכווננו נכון עם החלק הכאטון, ובס' לא שם חיש על לב שהיה ראוי להכחש השמירה, או השמירה, ולא, השמירה, והסן מלך חמר, שגא' האורק צמקומו חמס' לא נתן טעם. לכן נראה לי שהוא נבזר מן הסם שפיר וזה הו"ו צמקוס הו"ד כחילו נכתב השמירה, וטעמו החקוק וההסרה, כמו שנחמד באפורן שמיר וכן מ' יתגבי שמיר וטית צמחמה שכולן ענין השחתה וחוקק'. ונזכר הזה תרגמתי: (ד) באין אלפים, כזר דצחתי צמקדמתי שיש

לדיק: (כג) רב חובל,
 סכנתו היום הוא קשה
 הסכנה מאוחר, והמספרים
 ספרו בו מה ספרו חס
 לסי דרכו. ולדעתי נא
 להורות על הסכנה והסדר
 בהכנסת הדם והולאותיו,
 וכי יש להוזהר מחס
 מדבר פחות וסכל ע"י
 העמל והסמיר, ולהסך
 ישחח ויחזר הן כז חס
 לח וסחמסו בו כרחוי
 וסחמנו כחמסנו, וזה
 סחמכ"ר וסח סס ספעל
 כמו ויור לכס ויור
 (חורבאר מחסען) וזה
 תקון חסן לח זרועס
 לעשותה מבדלת חסוזה
 כמו סקרחו חו"ל סדות
 המנוירות: ראשים,
 וסח חסח על הסדות
 הכסים סחין צהס הסכולה
 לבדל זרעונים, וסח וסח
 לך רב חסל, נמאח סיס צכח
 הסדות הכחסים חס
 כחמסס תחקנו חסס
 להוזהר חובל כז, ויש
 דבר ססח כזר לסנינו
 כמו להסחיל חסכני יס:
 כספס, חסן לסמיון:
 כלס כחמסס, חס לח וסעו
 צעליו להסחמס בו כחמסס,
 ויס מהסכסס חסר

22. Der Fromme vererbt sein Gut auf späte Enkel,
 Des Sünders Vermögen ist dem Gerechten aufbewahrt.
23. Debes Feld urbar gemacht gibt viel Nahrung,
 Wesentliches Gut schlecht verwaltet, geht zu Grunde.
24. Wer seinem Kinde die Ruthe entzieht, der hasset es;
 Wer es liebt, züchtigt es frühzeitig.
25. Der Fromme will nur satt sich essen,
 Frebler Schlund ist nicht zu füllen.

14.

1. Der Frauen Klugheit erbauet das Haus ihr auf,
 Leichtsinn reißt es mit Händen nieder.
2. Wer in Rechtschaffenheit fortwandelt, ist gottesfürchtig,
 Wer Gott verachtet, betritt krummen Pfad.

צדקו קרוב לזה: (כד) שחרר מוסר, יתחיל צדק וימי ליסרסו כי חס ויעיל: (כה) צדיק,
 הצדיק לח יתחום למותרות כי חס למען הסניע נססו, וזה לחס למען חסיות נססו, חמסס הכסעיס
 ינקסו מותרות:

י' (א) חכמות, טל הכסים העוסקות צלריו ציתס צסדור נחס וניקן, צנתס חס ציתס טל כל
 חסס חכמס: וזולתן הכסים העוסקות צדנני הצל ומקסטרות עלמן כל היום וחיון, משינחות
 על דק ציתס וססכנתו תסרס חס הצית כחילו תעסס צמיו וצידים חמס: (ב) הולך ציסרו,
 חס הצדיק מהסחן צתורו לעסות כסי תעודתו חסר נוער לה צחק סצורס ותעלס, חס ירס ס',
 כי וסח חס ירסח חסלכיס חסחמית: ובללו דרכיו, סללו מרין סיסר ססח מרנינו, חס צום

Verbesserungen.

23. Viel Nahrung bringt der Armen urbares Feld; aber Mancher geht zu Grunde durch Unrecht 1). 24. Wer die Ruthe spart, haßt seinen Sohn; wer ihn aber liebt, der sucht seine Züchtigung 2) 25. Der Gerechte ist zur Sättigung seines Leibes; aber der Bauch der Frebler leidet Mangel.

1) oder: Mancher geht zu Grunde durch unrechte Behandlung.

2) eig. der sucht ihn, d. h. er bereitet ihm Züchtigung.

(כז) **טוֹב יִנְחִיל בְּנֵי-בָנִים**
וְצָפוֹן לַצִּדִּיק חֵיל חֹמָא:
רַב-אֵכָל גִּיר רָאשִׁים
וַיֵּשׁ לִסְפָּה בְּלֹא מִשְׁפָּט:
חֹשֶׁךְ שִׁבְטוֹ שׁוֹנֵא בְנוֹ
וְאֲהָבוּ שָׁחַרְו מוֹסֵר:
צִדִּיק אֵכָל לְשִׁבְעַת נַפְשׁוֹ
וּבִטָּן רָשָׁעִים תִּתְחַסֵּר:

דעה. אדם רשע רשעתו
 דרפתו עד השמדו:
 (כב) טוב ינחיל. את
 זכותו ואת ממנו לזכו
 זכו אכל חוטא אינו
 מנחיל לזכו כי לפון
 חילו וממנו ללדיק
 כמו שכתב ותשם אסתר
 את מרדכי על צית המן:
 (כג) רב אוכל גיר
 ראשים. ראיתי צמסורת
 הגדולה רב אוכל שלשים
 ושלשה רב קמלין וזהו
 חטף קמץ ומחוצר עם
 אוכל צמק. ואוכל ראיתי
 סס נקוד פתח (ר"ל)
 סבול שהוא פתח קטן
 וטעמו לעילא כמו את
 כל אוכל השנים הטורות
 (דלשית מ"ח) ולפי
 נקודתו זה פתדונו הרבה
 תצוה צאה לעולם על
 ידי גיר אשנים דלים
 כלומר הרבה תורה
 יולאה על ידי תלמידים
 שדנותיהם למדין מהם
 מתוך פלפולם שמתפללי
 צהלכה: ויש נספה.
 ויש הרבה מהם שהם

יד

(ה) **חֲכָמוֹת גַּשִּׁים בְּנִתָּה בִּיתָה**
וְאוֹלֵת בִּידִיָּה תִהְרַסְנָה:
הוֹלֵךְ בִּישָׁרוֹ יֵרָא יְהוָה
וּנְלֹז דַּרְכּוֹ בּוֹזֵהוּ:

(ה) חכמות גשים בניתה ביתה
 ואולת בידיה תהרסנה:
 (ז) הולך בישרו ירא יהוה
 ונלז דרכו בזהו:

ת"א וצפון וגו' קמא י' קי"ט. ויש נספה חנינה ח' ד'. חכמות
 גשים סנהדרין מ' ק"ו.

כלים מן העולם שציל לא משפט שאין כוהגין כשורה. ולענין התצוא' יש תצואה לוקה
 צציל צעלי' שאינו מוליא מעשרותיה ומתנות עניים כמשפט. ודעותיו פירשו צמסכת
 חגיכה ויש נספה על שלוחו של מלאך המות שמחלק סס צצם וממית את שלא הביע זמנו
 אכל אם כן הוא אין ענין סוף הפסוק לראשו: (כד) חשך שצטו. סופו ששונא
 את צנו שדלוהו שצופו יולא לתצרות דעה: שחרו מוסר. תמיד לצקדים מייסדהו:
 (כה) לשבע נפשו. דומה שיהא שצע (סא"א ונכתב תחתיו) תחס' אינו דואה
 שיהא שצע:

יד (א) חכמות גשים ציתה. חכמת נקוד פתח שאינו סס דצר אלא החכמות
 שצנשים צנות את ציתיהם שמתקיימות על ידיהם כמו אשת של און צן פלת.
 כמו שפורש צפרק חלק: ואולת. ואשה שוטה: צידים תהרסנו. תהרס צית' זו אשתו של
 קרה: (ב) הולך בישרו ירא. מי שהוא ירא ה'. ומי שהוא נלז דרכים כלומר עקום דרכיו

באור

החטאים, והטוב ישלם את הצדיקים, כן הוא שיעור הכתוב. והוא מאמר מופרי לאמור: שמלצד
 סדר הטוב ועונש הרע, יש נמחות הטוב והרע תשלום ופיעון: כי החוטא לא ינוח ולא יסקוט
 צהיות חטאו מול צנו תמיד אשר ילדסהו ויצעתהו, לא כן האיש הצדיק כי דומיה לו וכל מחשבותיו
 לרומים תמיד צנו עזב וחדדה: (כב) טוב, הצדיק שהוא טוב ינחיל מנוצתו חכותו אל צאים
 אחריו. ואמנם הרשע לא ינחיל לרעו ואם ינוצ חילס הוא לפון ללדיק, ע"ד יכין רשע וילגש

15. Des Frommen Verstand macht ihn holdselig,
Der Treulosen Betragen macht sie widerwärtig.
16. Alles, was der Kluge unternimmt, verräth
Kenntniß;
Der Thor hängt allenthalben seine Unwissen-
heit aus.
17. Treuloser Bote stürzt in's Unglück,
Treuer Geschäftsträger bringt Heil.
18. Den Sittenverächter trifft Dürftigkeit und
Schmach,
Wer auf Vermahnung merkt, wird verehrt.
19. Leidenschaft unterdrücken ist Seelenlust,
Die Thoren verabscheuen das: Entweiche dem
Laster!
20. Wer mit Weisen umgeht, wird selbst weise,
Wer sich an Thoren anschließt, wird selbst ein
Thor.
21. Das Laster selbst verfolgt die Sünder,
Die Frommen belohnt ihre Tugend.

הענין במלכות המלך, ונפטר בתחלה חומרתו. וזה תחלה הלא כתבנו ויען חיים תחלה זה?
אין זה תחלה חומרתו אשר תחשב כרעם לנעלים כי אם החסן אל דבר מן הדברים והסבתו
כאשר תרבותו (באור ערפ' ונפטר ונאמנו). וטובת הלא מחק המלך ספר זה לראות על התגברות
חלקי הכחש בהתחילת זה מול זה, כי הוא ראשית לכל תנאי המלכות וקדמתה זמנא ונפטר
דבריו המלך כאשר נכתבו בספרותיו, ולפי הצורך הזה החלק השני מן הכחש נהיה טעם לחקור
הראשון? ועוד שלישית לא יתכן לנצל מלך מוסר, אשר לשון ודבר אם לא יסוס הצהירה לומר
מוסר בכל מחשבותיו, לתת טעם מתנגד לנחירה, כי לפי צורך זה יתראה החכם ממש כמורה רשעים
דיון? ובס' רצויות הנסיון יורה כי אחר מלכות התורה תתעצב נפשו של אדם? חמס לי
נראה הסיק תאורה נכונה היא תחלה סתם ועצרה, צהות המתחיה מולן צדוהו היא תעצב
לנס, כאשר יורה הנסיון. ויהיה נהיה הנפול מסרם ה'ה סהר מורה על דבר העצב ונפול, כמו
הנה באה ונכונה (וחקל ל'ט ה') ספירות הנה צהה הנפול ועצרה. ונכנוד ותעבת כסילים
לשאר מה וס' מתחזרים אל הרע והוא אפשר להם למחול צדוהם. וסנה להיות כי ראשון לכל
חקי המוסר הוא סר מרע, כי ע'י המרע מן הרע יחז כלל ועשה טוב, לכן אמר בלשון מללם
ותעבת כסילים, הדבר שיתעצבו הכסילים הוא המצוה סר מרע, ויש מן המפרשים המסבירים
קל לרעה הזה, וקלם ספרו נהיה מלשון נהייתו ונחלייתו, וסכונת קרונה לדבר: (ב) הולך,
אחריה על האדם שניצור לו חזרה טובה כי ממנו תלך לו טובה או רעה, וסמתחנך לחכמים
סופו ליחכם, חמס רוע כסילים המתחנך אל חזרה הכסילים, מלשון רצויות: ירוע, וסחה, כמו
תרעם בשני צדיו. ובלשון הקדושה נכתב בלשון נפול על לשון: (בא) חשאים, הרעה תרדף את

Verbesserungen.

vergolten. 15. Gute Einsicht verschafft Gunst; der Weg der Treulosen ist
rauh 1). 16. Jeder Kluge handelt mit Erkenntniß; ein Narr aber breitet
Thorheit aus. 19. Ein befriedigtes Verlangen ist dem Herzen süß; und der
Thoren Gräuel, das Böse zu meiden. 20. Wer mit Weisen umgeht, wird
weise; wer aber mit Thoren verkehrt, verschlimmert sich. 21. Die Sünder
verfolgt Unglück; aber die Gerechten belohnt er (Gott) mit Glück 2).

1) eig. hart; d. h. ihr Benehmen ist rauh.

2) oder: die Gerechten belohnt Glück.

- (טו) שֶׁכֶּל-טוֹב יִתֶּן-חֵן
 וְדָרֶךְ בְּגִדִים אֵיתָן:
 (טז) כָּל-עֲרוֹם יַעֲשֶׂה בְדַעַת
 וְכִסּוּי יַפְרֹשׁ אֹלֶת:
 (יז) מִלֹּאךְ רָשָׁע יִפֹּל בָּרֶעַ
 וְצִיר אֲמוּנִים מִרְפָּא:
 (יח) רֵישׁ וּקְלוֹן פּוֹרֵעַ מוֹסֵר
 וְשֹׁמֵר תּוֹכַחַת יִכְבֹּד:
 (יט) תְּאוֹהָה נְהִיָּה תַעֲרֹב לְנַפֵּשׁ
 וְתוֹעֵבַת כְּסִילִים סוֹר מֶרֶע:
 (כ) הַלֹּךְ אֶת-חֲכָמִים וְחָכֵם
 וְרָעָה כְּסִילִים יִרְוֶע:
 (כא) חֲשָׂאִים תִּרְדֹּף רָעָה
 וְאֶת-צַדִּיקִים יִשְׁלֵם-טוֹב:
 *הוֹלֵךְ ק' יַחֲבֵם ק'
 ת"א כל ערום מגלה ח', י"ז. וכסיל וגו' מרים ב', כ"ט.

ולכך תועבת כסיל סור מדע לפי שעדצ להם למלא תאוותם: (כ) הולך את חכמים יח' ורוע'
 כסילים. המחזר לו כסילים להיות לו דעים: ירוע. ירוץ: (כא) חשאים תרדף

באור

והוא תואר הנוח על הקושי והחזק שחי חסר לעמוד כנגדו, ונעמדו פה נגד חן תרבותיו (וידע'ר
 ווערט'ר) שהוא ספק החן ומזכר נכון טעם חיתון: (טו) כל ערום, הערום הוא מורה בכל
 חסר יעשה כי יש דעת נקדמו, ואפילו נסחת חולון ונחזק יורה את דעתו, חזל הכסיל יורה בכל
 מעשיו את חסרון ידיעתו. ואמר יפ'רש' שהוא הפרסום להרחות לעין כל את מהותו ע"י מעשיו.
 והחסר ר' דוד פריוולנדער תרבתו (דער ווייזע החכמ'עלן מיט סטעטער פארווייט, דער טהאָר
 בענגעט זיינע באררהייט ופֿענעט'ן), ר"ל טמחולת החכם לעשות את מעשיו בהשכלם והתבוננות
 והכסיל עושה את כל צרכי'סו: (יז) מלאך רשע, חלו היה הנקוד מלאך צפחה הייתי מתבונן
 נכון (דעם פֿערפֿענערם באַטע פֿערפֿענעל'טן מיט חיהנען חיי'ם ואסטער) וזה יחזק יפול דע.
 חמס לפי הנקוד צקמן, ולפי החלק השני העומד ממולו לא ידעתי לתת טעם על יפול צקוד

הקל כי היה ראוי להיות יפיל בהפיל, ולכן סתמתי גם אני בתבונתי לחמור (שטירלט חיי'ם
 חונג'ליק), ויכול להיות הכוונה על עזמו וסם על זולתו. וציר חמונים, הוא סליח נאמן כי אמונים
 הוא תאר: מרפא, מנחם כפואם ותשועה בתבונתו אסיה: (יח) ריש וקלון, ויטור את השים
 הפורע מוסרי, וסתמו החכם צלי פעל להורות כי הפורע מוסר רחוי להענם צהם, וזה ממליצת
 לשון לחזר את הנחש עם הנחשאים צלי חמלע, נומר שהם צדוקים יחד מזד תולדותם, וכמחזר

לח יתקיים, וזה חסד
להיות ממנו: (ו) רק —
בזדון, חינו חומר דשע
אז נחמם כי אם רק נזדון
והוא עשיית הדבר בלי
התבוננות, נשכלו אם
יהיה טוב או רע: יתן
מלם, ויבדד מרינו, כי אין
לך דבר מסבב מלא כל
עת ורנע כעשיית דבר
בלי התבוננות, חמס הנדען
טרם יעשה דבר ויתבונן
הל תלית סעולתו הוא
חכס: (יא) הון מחבל,
הסון אשר ישיב האדם
ע"י הכל ע"י הסחוק או
ע"י מחורע אחר מכלי
שיעמול בו: ימעט, ותמעט,
כי כן דרך משיבי
עושר בלי עמל וטורח,
קורן

8. Eine Seele stets rein von Sünden ist Reichtum,
Wer auf Gewissensruf nicht hört, ist wirklich
arm.
9. Der Gerechten Licht leuchtet hell,
Leuchte der Frevler lodert auf.
10. Leichtsinnes Handeln veranlaßt Zank,
Bei dem Ueberlegenden ist Weisheit.
11. Schnell erhaschter Schatz nimmt bald ab,
Allmählig ersparen, vermehrt das Vermögen.
12. Langwieriges Harren ist herzkränkend,
Bald erfüllter Wunsch ist Lebensstütze.
13. Wer eine Sache verachtet, wird ihrer einst
bedürfen,
Wer jedes Gebot ehrfürchtet, wird dafür belohnt.
14. Lehre des Weisen ist Quelle des Lebens,
Um den Schlingen des Verderbens zu entgehen.

לסורו מחר, כאשר יאמר מלם האשכנזי (וויז געוואונגען), ויך לעררונגען. ואם הקורן
על יד, המהפך אחת חסר ישיב על ידו עתה, הוא וינחם את קנינו. ולפי דעת חסדי
החכם הסלם ר' דוד סנידלענדער יהיה העתקת הכתוב כך (אויך גערינקפֿיגער אומקאכטן פֿענע-
זינדערן דאז פֿערהאנגען, אונטערנעם זאממען פֿערגרעסערט עס), ויהי' צדור הבל, דברים
סחוטים והולאות קטנות: (יב) תוחלת, מחלה, לטון נוסף על לטון. אין מחלה זה עס דבר כמו
והסידותי מחלה מקרין, אלא כמו מעלה בזה (מלסון הס"י) ולקור דבריו כי נסם היה רחוי
להיות מחלת לו, ולכן תרבתתי והעלוקרענקער: (יג) בז לדבר, המנחם את הדבר מן הדברים:
יחבל לו, סוסו להיות נאך לחותו דבר. זה נאמר בלסון מלואה לחם מאד בלסון הקודש, ויחבל
לו (וויז איהרענטוועגען אומגעפֿענדערט) סיהי' נאך לה כאשר יאך העני לבקש עת יצא
הנחם לחצלו. חמס אין נסתיען כי אם הענין כי המחמר הזה אין לו טעם כל"א. והאברהם גדולה
היה לנלתי צוות דבר בעולם אם קל וקטן הוא, מי יודע אם לא יצא יומרו. ומה מאוד הטיבו
חז"ל דבר חמס: דוד אחר להקנ"ה נכס"ע מה הנחם בשוטים סגראת, אחר לו חיון סיסך ספאטער
לשטות, כסא אל אכוס נאך להספגע ויירי כירו אל זקנו לשנות את טעמו: וירא מלוא, חסילו
הקלה סנקלות: 'שולם, סופס לואה ממנה תועלת. ומה רצו הססורים תורנייס ומוסרי' סגבל
סמירת מלוא אחת נאך בעלה ממקושי מות: (יד) תורת חכס, היה המקור לנכת נטח צומי
חיוו סל חס כי ססמיו מן המקושים אשר ויציחוהו אל הססתתם והצדון. וסני המקדחות
האלה מסוללות הנה אם אל אחותה לא יתסדור, והמסכיל יצין: (טו) שכל שכל, סכל סל
טוב כי הוא עומד כנגד צונדים. ויתכן גם להיות טוב תחר הסכל לפי סחין סכל טוב אלא
לזיוק: יתן חן, צעני סציות סיקצלו דבריו חמס דרך סצונדים אשר נסס מלוא מרמס: איתן.

Verbesserungen.

verdreht 1) den Sünder. 8. Lösegeld des Lebens ist Manchem sein Reichtum;
der Arme hört keine Drohung 2). 10. Aus Uebermuth nur stiftet man Zank;
aber bei denen, die sich rathen lassen, ist Weisheit. 11. Vermögen vermin-
dert sich durch Eitelkeit; wer aber in der Hand zusammenhält, mehrt es.
12. Eine in die Länge sich ziehende Erwartung, macht das Herz krank; ein
Baum des Lebens aber ist ein erfüllter Wunsch. 13. Wer das Wort ver-
achtet, wird dafür leiden; wer aber das Gebot fürchtet, dem wird es

1) d. h. stürzt ihn.

2) d. h. der Arme kommt nicht so leicht in Gefahr.

כָּפַר נַפְשׁ-אִישׁ עֲשָׂרוֹ
וְרֹשׁ לֹא-שָׁמַע גְּעֵרָה׃
אֹרֶז-צִדִּיקִים יִשְׁמַח
וְגֵר רִשְׁעִים יִדְעָךְ׃
רֶם-בְּזֹדֶן יִתֵּן מִצָּה
וְאֶת-נוֹעָצִים חֲכָמָה׃
הוֹן מַהְבֵּל יִמְעַט
וְקִבֵּץ עַל-יָד יִרְבֶּה׃
תּוֹחֶלֶת מִמְשָׁכָה מִחֲלָה-לֵב
וְעֵץ חַיִּים תֹּאמֶר בָּאָה׃
בֶּן לְדָבָר יַחְבֵּל לוֹ
וְיֵרָא מִצֹּה הוּא יִשְׁלֹם׃
תּוֹרַת חָכָם מְקוֹר חַיִּים
לְסוֹר מִמְּקָשֵׁי מוֹת׃

- לו. (ח) כפר נפש
איש עשרו. עשרו של
אדם הוא כופר נפשו
שעשה ממנו לזקקה: ורש
לא שמע גערה. וכלל
שלא ישמיע גערה לרש
שנותן לו ואינו מכלימו:
ד"א כפר נפש איש
עשרו. תורתו: ורש.
צדרי תורה: לא שמע
גערה. אינו יודע לסור
מן הרעה לפי שלא
נוהג. ומדרש אגדה על
מחילת השקל מדבר
שהטיל הכתוב על כל
ישראל והזהר צו לו
ועשיר שאין הרש שומע
בערה וכלימה מן בעשר
לאמר לו חלקי בדול
מחלקך צדקצנות לצור:
(ט) ידעך. לשון קפיאה
שהשלכת קופלת
ונכרתת: (י) רק צדון
יתן מלה. מחלוקת: ואת
נועלים. ועם העושי'
צעלה תלין חכמה: (יא)
הון מהביל ימעט. עושה
ברכתו חזילות חזילות
ימעט שישתכח ממנו

ת"א אור צדיקים חנינה ז', י"ג. עקרים מ"ג ס', כ"ט. הון מהביל
ימעט ערוצין ס', נ"ג. תיחלת וגו' צרכות ס', נ"ד ודף כ"ה:

מעט מעט: (יב) תוחלת ממוסכה. מנטיח עליו על חזירו ואינו עושה: מחלה לז.
מציאה חולה ללז. ואין מחלה זה שם דבר כמו (שמות כ"ג) והסירותי מחלה מקרבך
אלא כמו (ויקרא י"א) מעלה גרה: ועץ חיים תאור צאה. מסודם הוא כלומר תאור
צאה הרי הוא כעץ חיים. תוחלת שהחיל הקדוש צדון הוא לישראל ולפה שישוצו והם
לא שצו סוף צאה להם למחלה לז וכשתאורו צאה שהם עושים דלוננו עץ חיים היא
להם: (יג) בן לדבר יחבל לו. הצוה אחד מדברי תורה סוף מתמשכן עליו: וירא
מנו' הוא יסול'. יקבל סכר. ומדרש תהלים דורש צו לדבר יחבל לו על דוד שאמר לפני
הקדוש צדון הוא רצונו של עולם מה הנאה צשוטי' שצדאת אמר לו חייך סוף
שתלעך לשטות כשצא לפני אכיש נלעך להסתגע ויודד דירו אל זקנו וגו' (ש"א
כ"א): (יד) תורת חכם מקור חיים, שהיא למלמדו לסור ממוקשי מות: (טו) ודרך

באור

דיא פעה'ער דעם מונשען (מיט דער וועלט) חוים, דער ארבע הארט ניא טאדעל, דאז
הייסט: וואן ווירדיגט איהן נישט דעם טאדעלס, אומס הראשון נראה לי יותר כנון, לכן
צרחי לטימו צפנים: (ט) אור, חוים של צדיקים הוא לזקתם והלחמם המספיע' דצ טוז לאנשי
דורס: 'ישמח, הושאל על מחור צהיר ומאיר סניצו ועומד צחקסו, וכן אמרו חז"ל על הספח
הגדול שחוק: 'ידעך, הסגס דעך הוזה על מהירת הסריסם שאין נובל להנות מאורו כי רבע ואחר רבע
ינטה לנצות, וזה מה שקורא הסמון צ"א (אויפֿלאקערן) והוא דומה מאד להלחנת הרשע, חסר

13.

(חין יעדער), וטעמ

סלדיק מניח את הקליפה
ולוקח את הפתק והטוב
מכל דבור סהיה שומע
הן דבור למדויי הן דבור
וויכוחי, כי כל מנמתו
לקח חן הדבר והיושר
מזכיר דעה, אמנם דבור
עושה הסבר והוא דבור
את הספורי ומניח את
הטוב: חכם, הס הכירות
הכלתי מזכירי כל דבר,
והם נקראים חכם ע"ד
הכתוב 'חכם נבון בסבר':
(ב) נוצר פיו, שלא ידבר
שקר ולשון כזב וחקק ונבלה
וכהנה הוא שומר נפשו
מכמה לרוע: פושק
ספתי, איש אשר ידבר תמיד
צלי מרבוץ מחשבת, הנה
תמיד לנגד צלו, פושק
פעל הונח על הספתי' והכלוי
מכלי הזכרה הם רומי

ידבר, וכן הוא חומר ותפסקי את רבליך לכל עוצר (יחזקאל י"ז כ"ה) דבר המקנה הזה! צהיב לעיניו דמיון האיש העלל האמתי היושב נרדס ומצקס להטיב את כל מצלי טיוטיו ידיו למענו, ואמר, מי שנספר עלל סהיה כן מלך מזנו או מפני שלא נרבל לעצמה ומלחמה צעוריו, הוא מתחזה, שלא תחמר שחין לו תחזה לדבר מן הפענובים הנשמייס, כי אם יתחזה וצול זהה לא יסיגר כי מלי עללותו לא יעריח אחריו; אמנם מי שנספר נפש חרוליס מהיר הפנועם וריו המעשה וך המחסנה הדוסן, מלך שפטיג את כל מחזיה: (ח) דבר, הדיק יסוף דבר סקר, חסילי דבר שחין צו סוס תועלת או חסרון לו ולולותו, כי הסקר הוא שונה צללו מלך עלמותו, אמנם הרשע לא לצד סידר סקר חלה סהיה מחזיה ומחפור את זולתו: יבאיש שרשו באש והונה על הריח הרע הנולד מן הפשמיים הנרקנים וסרוחיס. והסחל על הלשון הרע, סהיה מחזיה ריחו של האדם, וכן הסחל גם תור הריח על הסס הטוב כדור וכוונתו צ"ל (ט) לעיל י"ח, י"ח: יחפיר, סהיה מחפור ומנסה את רעיהו ע"י סקירותו: (ו) צדקה, הדיק שומרת את הפמימיס, והרשעה תסלק חטאת, תרבוהו אחריו נסיעה מטלטל צחטור, וחק ע"ס סהיה כוונת הכתוב לא ידעתי חיק היתה לפניו הנוסחא, ויסע ממנו תבסס המתבסס ספורי שחמר נקמוס חטאת חטויס ולפי דעתו תרבתו גם חכני. וכן מלחתי שהתקת הרומי' (פעקאטור, דער זינדער) ויתכן סהיה לפני המעתיק א"ש חטאת: (ז) יש. צה להורות שחין לספור על האדם אם עשיר הוא אם רע למרחם ענייס כי יש מתעשר וכו'. ויתכן להיות כוונת הכתוב סהסון וקנייני העולם אינס קניינים אמתיים הרחוייס להקרות עושר, וכן מחסור הסון וקניין אמוני חינו מחסור, כי אם הסון והמחסור האמתי הוא אשר צה לפרס צנתוב שלחארו וס: (ח) כופר נסח איס, כלומר איש אשר נספו מכוונת מעונות הוא העשיר האמתי, ואיס אשר ל שמע נערה, הוא הרע. ונערה תסרס בער פעל הונה על הניסס למח' לרעשו מעשות דבר. ואמר החכם סה, האיש אשר לא ישמע נערה ר"ל כססכלו נוער צו לחמר לא כן עשיתי, כי סכל אחרס הוא הסוסט דק על כל מעשיו והוא לא יסח פניס כי אם ינער תמיד צלל צעלוי צעשותו עול, ומלך הסכל לא ירשע אדם מעולם, אמנם הרשע סה הוא משיחו שחין סכלל וחיונו סר לשמוע תוכחתו, והולך לרדו מכלתי תת חזני לשמוע, והוא הרע האמתי, וצכוונה הזאת תרבתו את הכתוב ומי שחינו רוצה לקבלו, הנוי לתת לפניו גם תרבוס אחר לרעת חיותו המתפרסס (רייכטהוקן זאן העט

Verbesserungen.

13. 2. Von seines Mundes Frucht ist der Gute; aber die Begierde der Treulosen ist nach Gewaltthätigkeit. 4. Es begehrt, doch nichts ist da, für die Eglust des Trägen; aber das Begehren der Fleißigen wird reichlich gestillt. 6. Gerechtigkeit behütet den in Unschuld Wandelnden; aber Frevler

יג

בֶּן חָכָם מוֹסֵר אָב (ב)
וְלֵץ לֹא־שָׁמַע וְנָעֲרָה:
מִפְּרִי פִי־אִישׁ יֵאָבֵל מוֹב (ג)
וְנָפֶשׁ בְּגָדִים חָמָס:
נֹצֵר פִּיּוֹ שֹׁמֵר נַפְשׁוֹ (ג)
פֶּשֶׁק שְׁפָתָיו מִחֲתָה־לּוֹ:
מִתְאַוָּה וְאִין נִפְשׁוֹ עֲצָל (ד)
וְנָפֶשׁ חֲרָצִים תִּדְשֵׁן:
דְּבַר־שֹׁקֵר יִשְׁנָא צַדִּיק (ה)
וְרָשָׁע יִבְאִישׁ וַיַּחְפִּיר:
צַדִּיקָה תִּצָּר תִּסְדֹּדֶרָךְ (ו)
וְרָשָׁעָה תִּסְלָף חַמָּאת:
יֵשׁ מִתְעַשֵּׂר וְאִין כָּל (ז)
מִתְרוֹשֵׁשׁ וְהוֹן רָב:

*ובנ"א הלמד דגושה

ת"א יש מתעשר מנחות ט' ע"ה:

סקר אצל הרשע מקצלו: יצאיש ויחפיר. את הצדיות זכך: (ו) ורשעה תסלק חטאח. כמו חוטא ועל שהוא רשע גמור קדאוחו חטאת ומשמעותו את החוטא תסלק רשעתו. תקלקל אותו ותספילהו. כל סלוק קלקול וכסלון הוא כמו (לקמן י"ט) חולת אדם תסלק דרכו. תצול עליו רעה: (ז) יש מתעשר ואין כל. מראה עלמו עשיר. ד"א יש אדם שהוא מתעשר בצופו ואין לו כלום צתחילתו. ויש שהוא צא לידי עניות מממון גדול. ד"א מתעשר בגזל עניים וסוף אין לו כלום. ויש מתרושש ע"י שפירז ונתן לאצוניים והון רב מוכן

באור

צהלל מעשה הדיקה, כי טוב לזיוק צע"ס ואשרהו צעולם הצח: אל"מות, הוא סס מחיז השנילה, וכמוהו דכ"ס:

יג (א) בֶּן חָכָם, הזהרה על החנוך שלא יתחילו צו האצות, כי כל מעשי הצנים הם טוב ואם רע יסובו על הצותם ועל חנוכה. ואמר, כשאנו רואים בן חכם אנו יודעים שקצל מוסר חזיר וצחק כשאנו רואים לן ידוע שלא שמע בערה מחזותיו צעשותו מעשה נערות ונבל צס ונעשה לן. וכן נשון העצרי יורה כל פעם על האדם ההמוני אשר לא ידע צנימות ודך חזק, ושעור הכתוב בן הוא: בן חכם שמע מוסר אז וכן לא שמע נערה, וישוב פעל שמע על החלק הקודם, כאשר תראה טעמו צהקדמתי: (ב) **מִפְּרִי** מי חיש, כנר צח נשון הכתוב הזה למעלה (פרשה י"ג פסוק י"ד), חמס מחלקו השני נראה שכונתו פס, חינו ככוונתו לעיל, והיה לפי איש על כל אדם

יג (א) בן חכם מוסר
 א"צ. מקרא קלר
 הוא בן חכם שואל
 ויורה מוסר א"צ. וי"א
 צעציל מוסר הא"צ הוא
 חכם: ולן לא שמע
 בערה. שאינו מקצל
 תוכחות: (ב) מפרי פי
 חיש יאכל טוב. משכר
 תורתו יקצל טוב צע"ה
 והקרן קיימת לע"ה: (ג)
 ונפש צוגדים חמס. וחסן
 צוגדים חמס. כמו חס
 יש את נפשם (צדאסית
 כ"ב) אל תתנני צנפס
 לדי (תהלים כ"ז): (ד)
 בוצר פיו שומר נפשו.
 פושק שפתיו. פותח
 שפתיו לדבר תמיד כל
 דוחו מן ותפסקי דגלין
 (יחזקאל ט"ז) לשון רחצ:
 (ד) מתאוה ואין נפשו
 עלל. מתאוה נפשו לכל
 טוב ואין: ונפש חרוצים
 תדושן. יסדים האוכלים
 יגיע כפיהם זהו משמעו
 לפי פשוטו. ולפי משלו
 לעתיד יראה צכצוד ת"ח
 ויתאסר ולא יסיג לו:
 (ה) דבר שקר ישנא
 לדיק. הלדיק שונא דבר

יחונם חליו חזן ורזה.
כחילו חמר שחינו מוכסר
לקבל רעה, חמס הרשע
הוא מלח רע, מלך מעשו
והחזונותיו שמור לו רעה
על רעה, וסוה מוכסר
להצילם על נפשו: (כב)
אדם ערוס, ערוס נחמה
הוא כוסם דעה, שומר
נצלו חת ידיעותיו וחיו
מתנחם נס, חמס הכסיל
חמר וחסדו חת עלמו לחס
מדע הוא קורח נקול חת
חולתו: (כג) יד חרולים,
העושה מלחכתו נחירות
סוה למשל על עדים ונני
חמס הסכים למשמעתו,
חמס העלל סוה לעזר
חמיו: נער לחמו: (כד)
דאנה נשט לחס דחם
נצלו לא יסים לז על סוס
דבר זולתו כי מחשבותיו
מלחות מדחם כוחה,
חן נצבר חליו חרסה

21. Dem Gerechten stößt kein Unfall zu,
Ueber die Gottlosen häuft sich Unglück über
Unglück.
22. Lügenmäuler sind dem Ewigen ein Gräuel,
An redlich Wandelnden hat er Wohlgefallen.
23. Der kluge Mensch hält sein Wissen bescheiden zurück,
Der ruhmredige Thor schreiet seine Unwissenheit
aus.
24. Fleißige Hand herrscht,
Läßige wird dienstbar.
25. Sorgen beugen des Menschen Herz nieder,
Trostreiches Wort richtet es wieder auf.
26. Der Fromme wünscht immer mehr zu leisten als
sein Nächster.
Eigendünkel der Frebler führt sie irre.
27. Die Läßigkeit rüstet ihren Fang nicht,
Schatz des würdigen Mannes ist der Fleiß.
28. In der Straße der Tugend ist glückliches Leben,
Ihr Steig führt zur Unsterblichkeit!

דבר סוד לסמך מלכו הדחם יהיה סמך וטוב לנצ, ויהיה יסחנה ויסחנה מוסר על הלז סוה
סוה לטון זכר ונקמה חף שחלונתו כל פעם ניוחד זכר, הלא מלכו נצנים לברות נצנות,
והכלל כל דבר שחין זו רוח חיים זכרו ונקמה, וזה אחד מן הכתובים הנחרטים, חף שח
חסר לומר נצור נעסם מן נצויה ועין נקדמתי: (כז) יתר, נכנס אחרני טז מן חרסה
ניקח, וחרטיו ססו רוב המסרס, וזלתי רס"י ז"ל שחמ הדיק מותר מדותיו ועורר עליהם,
חמס לא יספיקו לי דנניהם כאשר ודחם המסכיל שלמי דעה המסרס לא חמר הכתוב כלום,
ולפי דעה רס"י לא יתכן לעומתו החלק השני מן הכתוב, חמס לדעה יהי" כן סירטו יתר
מרערו ויקס הדיק לעשות, הדיק לא ימודד חת נדקת נצות וזלתי לחמר, די לי נעשות
חת מעסה רעי, וזה לי להדיק יתר מרעי, כ"ח ידע שחין קן ותכלית למעשים טונים וכל המרס
הרי זה משובח חס חס לפי יכלתו: חמס הכסיל המתנחם נעשות טונה אחת מן הטונות ואמר
די לי, עשיתי יתר מזולתי וכמוני חין לדיק נחין, וסוה להסכל נרעעתו, ויהיה נתעם מדרך הטוב
נכלל, ולפי סירטו זה תרבתתי, ולס"י יתכן להיות יתר פעל ויתורנס (לשחקר טחון): (כו) לא
יחרו, העלל חף חס וזמן לו יד ע"ס מקרה לא יהיה זריו לתקנו וללוחו, כי ינחר להצחשו
ולחיומו תולעים טרס יעמול נכונתו. וכן יחמר משל הקדמוני על מדת העללות (סלחרחשעכ
לעבען) ויאמר נדיק הלאה שחין העללות יעמוד הרעז ויסתח סיו למען נצוה וינה ללויח מרחסת
חל תוכו. חמס הסון חסר לחס היקר הדחיו להיות נכד ויקר, הוא חרין נ"ל מדת חריותו.
והנעי' המליח תרבתתי רמיה וחרון כסני שמות המקרה. ונעל לטון העבר יוכל להוסף חנת
אדם נסמיכות עס ומיה למען הדיק הפעלים הנחיס נלסון זכר: (כח) בארץ, חתיות הסרסה

Verbesserungen.

Böses schmieden; bei denen aber, die zum Frieden rathen, Freude. 25. Rum-
mer im Herzen des Mannes beugt es nieder; aber ein freundliches Wort
erfreuet es. 26. Der Gerechte vervollkommnet sich durch seinen Nächsten 1);
aber der Weg der Frebler führt sie irre. 27. Der Läßige fengt sein Wild-
pret nicht; aber des Menschen köstliches Gut wird dem Fleißigen. 28. Auf
dem Pfade der Gerechtigkeit ist Leben; ihr gebahnter Weg führt nicht
zum Tode.

1) oder: vollkommener als sein Nächster will der Gerechte sein.

(כא) לֹא־יֵאָמֵר לַצַּדִּיק כָּל־אֵוֶן
וְרָשָׁעִים מַלְאוּ רָע:
(כב) תּוֹעֵבֶת יְהוָה שְׁפַת־שָׁקֶר
וְעֹשֵׂי אֱמוּנָה רְצוּנוֹ:
(כג) אָדָם עָרוֹם כָּסֶה דַּעַת
וְלֵב כָּסִילִים יִקְרָא אֱוִילָת:
(כד) יִדְּחֻרוּצִים תִּמְשֹׁל
וְרַמְיָה תִּהְיֶה לָמָס:
(כה) דֹּאנָה בְּלִב־אִישׁ יִשְׁחָנָה
וְדָבָר טוֹב יִשְׁמַחָנָה:
(כו) יֵתֵר מִרְעֵהוּ צַדִּיק
וְדַרְךְ רָשָׁעִים תִּתָּעַם:
(כז) לֹא־יִחְדָּךְ רַמְיָה צִידוֹ
וְהוֹן־אָדָם יִקֵּר חֲרוּץ:
(כח) בְּאֶרֶץ צִדְקָה חַיִּים
וְדַרְךְ נְתִיבָה אֱל־מוֹת:

* ח'ה' רפה

ת"א לא יאנה זכיות ח'ה' יזמות ט"ו קכ"ה חולין ב' כ"ח:
דאנה ונ' יומא ח' ע"ה סוטה ח' מ"ב סנהדרין י"ח ק':
לא יחרך ערובין ה' מ':

י'לליח תצדמיתו ולפי שדבר כלסון לידה נופל צו לסון חריבה שהלוי המלליח לך את העופות וחורכן זאט: והון אדם יקר חרוץ. מקרא מקורם הוא. והון אדם שהוא חרוץ יקר הוא. ממון אדם כשר יקר הוא: חרוץ עושה אמת כמו יד חרוצים. תעשיר (לעיל י'): (כח) באורח לדקהחיים ודרך נתיבה של לדקה: אל מות. לא ימות:

באור

(קוין דאס חיד חיד חזוועהע): (כ) מרמה, הכתוב הזה קשה מאוד צעני חכמי המפרשים והתנחנים, כי לא תחית הסתנדות צין הנוסחים, מרמה לעומת שמחה. ורש"י ז"ל דחק למען סקל המסלה וחמר, מפור שם טרודים צמחנותם של תרמית חין להם שמחה. חמנס לפי דעתי תתכן הכוונה צמט התנוונות. ור"ה החכם לומר, כי טעמם של חורסי רע צין איש לדעהו אשר יתלצו כחורסים למען הדיח את האדם מחיבת ריעו ולהלית צינס מדנים, הוא כל פעם פנויה רעה, ואף שידצרו כחורסים מ"מ מרמה כלנס. חמנס פנוית הויען שלום הוא פנויה טובה וזה השמחה אשר יתענגו בהן צהצח' שלום צין אדם לחצרו: (כא) לא יאנה, מלך תכונת הלדיק ופעולותיו לא

חורסי רע. ומתוך שם טרודים צמחנותם של תרמי' חין להם שמחה וליועני שלום שמחה: (כא) לא יאנה ללדיק. לא יארע. לא תזדמן לו עצירה בלי דעת: (כב) אדם ערום כוסה דעת. אפילו צמחנתו הוא לנוע וכל שכן ללדרי טעות הוא מכסה אצל לז כסיל יקרא אולת מכדיו אולת צקול דס: (כד) יד חרוצים. ישרים: תמשול. תעשיר: (כח) דאג' כלל איש ישמחה. יסחנ' מדעתו: ודבר טוב ישמחנה. יעסוק צתורה והיא תשמח את הדאגה שכלצו ותלילנה ממנה. וללדרי האומר ישיחנה לאחרים כך סופו של מקרא ודבר טוב שינחמנו חצירו ישמח את הדאגה: (כו) יתר מרעהו צדיק מדעהו לדיק. הלדיק מותר מדותיו ועוצר עליהם. יתר לריו"ס כלע"ז. ודרך דשעים. שהיא למורה להרע היא תתעם: (כז) לא יחרך מחרצר למקרא שלפניו כלומר דרך רשע תתעבו ולא יחרוך את לידה של דמיה שלו. לא יחרך לא המלליח לך את העופות וחורכן זאט: והון אדם יקר חרוץ. מקרא מקורם הוא. והון אדם שהוא חרוץ יקר הוא. ממון אדם כשר יקר הוא: חרוץ עושה אמת כמו יד חרוצים. תעשיר (לעיל י'): (כח) באורח לדקהחיים ודרך נתיבה של לדקה: אל מות. לא ימות:

12. Der Bösewicht ist begierig neue Frebler anzu-
 merben.
 Der Stamm der Gerechten soll sie hergeben.
 13. Unvorsichtiges Wort ist eine gefährliche
 Schlinge,
 Der Fromme entgeht dieser Gefahr.
 14. Der Frucht seiner guten Reden genießt der Mensch,
 Die Wohlthat seiner Hände wird ihm vergolten.
 15. Der Thor hält seinen Weg für den besten,
 Der Weise folgt Anderer Rath.
 16. Der Thor! gleich macht er seinen Aerger kund,
 Der Kluge verbirgt den Verdruß innerlich.
 17. Wahrhafter Zeuge verbreitet Redlichkeit,
 Falscher Zeuge verbreitet Verleumdung.
 18. Manches Reden sind wie Dolchstiche,
 Nur des Weisen Zunge ist heilsam.
 19. Wahrhafte Zunge besteht ewiglich,
 Lügenmund faum einen Augenblick.
 20. Im Herzen der Zankstifter wohnt böse
 Absicht,
 Im Herzen der Friedensvermittler wohnt Freude.
- צסנת מעשיו ובמול ידיו ישיב לו: (שור) דרך חיויל, הסורע מוסר ומתנבא סכלו: 'ש'ר צנניו,
 ידמה לו כחילו הוא הולך דרך הישר, אהנס הכנס יסתק כל פעם אס הוא הולך דרך הישר, ואינו
 משען על צינתו כי אס שומע לעלם: (ש'ר) אויל ציוס יודע כעסו, צמן סלדס סורע צבדור סל חיויל
 לא יוכל לצכס את כעסו כי אס יקניס ויניצ עמו מיד, אהנס הערוס יסתק ויכנס את הקלן
 אשר צהס צו חצרו צצור. וינס 'ביוס' לדעו קלח סמסיוס הוא סכססיוס ולקדמיו קלחס הוא חיויל
 צו ציוס, וסרכומו סוצל את סתיהס ונכון לסי סכונת סלסונות: (י') 'י'פ'ח, סיסו פ'וח יסוח
 דומה לסרס ב'פ'ח, וסעמו ססלח הסר צרניס וסעור סכססו 'י'ד' לק יפיו חמונס ועד סקירס יסוח
 סרמס, ו'ל' מי סמכיד לק את אשר דסח סחצרו ואינו נוקם לסס דל לא לעלם וכל
 ל'טובס, הוא וסח מדת סחמונס צין ססס, אכל עד סקירס סצודת דר מלנו צין לרעס על ל'טובס
 הוא וסח מדת סמרתם: (י') 'י'ש צוטח, כמו יס צניו, וב'וטס' הוא סס ע"מ קודס וס"ח
 צמקוס ח'. ואחר כי יס דרניס מכחיוס, לל סומעיהס כמקירות חרצ. או דרני חדודיס, או סקר
 ולסון רעס, או דרני סכסיל צכלל. אהנס ל'שון סכחיס, דצורס סל סככניס סהס סרפ'ל לנסס, או
 סתענצ צסס: (י') שפת אהס, סה הדורצ אהס. סכיון לעד, סתקייס לעולס: יעד ארניעיס, וכמעט
 נעס יתקייס לשון סקר. ואחר ועד ארניעיס כמו מעס סהון אשר ארניעיס כמו סחורמיס צלסון אסכס

Verbesserungen.

bauet, kann sich mit Brod sättigen; wer aber Müßiggängern nachgeht, ist unverständlich. 12. Den Frevler gelüftet nach einem bösen Fange 1); aber die Wurzel der Gerechten gedeiht. 13. Im Vergehen der Rippen ist ein schlimmer Fallstrick 2); aber der Noth entgeht der Gerechte. 16. Des Thören Verdruß thut sich auf der Stelle kund; wer aber seine Schmach verbirgt, ist klug. 17. Wer Wahrheit ausspricht, verkündet Recht; aber ein falscher Zeuge Trug. 18. Mancher fährt (mit Reden) heraus, gleich Schwertstichen; aber der Weisen Zunge ist Heilung. 20. Betrug ist im Herzen derer, welche

1) nach Raub und Betrug, oder: nach dem Fange der Bösen.

2) oder: ein Fallstrich für den Bösen.

חֲמֹד רָשָׁע מַצּוֹד רַגְעִים
וְשֹׂרֵשׁ צַדִּיקִים יִהְיֶה:
בַּפֶּשַׁע שִׁפְתָּיִם מוֹקֵשׁ רַע
וַיֵּצֵא מַצְרָה צַדִּיק:
מִפְּרִי פִי-אִישׁ יִשְׁבַּע-טוֹב
וּנְמוּל יְדֵי-אָדָם יֵשׁוּב לוֹ:
דֶּרֶךְ אֱוִיל יֵשֶׁר בְּעֵינָיו
וְשִׁמְעַתָּה לְעֵצָה חָכָם:
אֱוִיל בָּיִת יוֹדַע כַּעֲסוֹ
וְכֹסֶה קִלּוֹן עָרוֹם:
יִפְּחֵה אֱמוּנָה יָגִיד צָדֵק
וְעַד שִׁקְרִים מְרַמֶּה:
יֵשׁ בּוֹטָה כַּמְדַּקְרוֹת חָרֵב
וּלְשׁוֹן חֲכָמִים מְרַפָּא:
שִׁפְתֵי-אִמֶּת תִּבְּזֶן לְעַד
וְעַד-אֲרֻגִּיעָה לְשׁוֹן שִׁקֵּר:
מְרַמֶּה בְּלִב־חֹדֶשִׁירָע
וּלְיוֹעֲצֵי שָׁלוֹם שִׁמְחָה:

(3) תמיד שלא יסתכח: (יב)
חמד רשע. להיות נזון
ומתפרק' ממלוד' רשעים
סלדין את הצדיות
(יג) בגזלות וחמס: ושורש
לדיוקים יתן. מה שהוא
ראוי ליתן והוא הפרי:
(יד) בפשע שפתים.
צפסע שפתי דור המצול
שאמרו מה שדי כי
נעצדנו (איוב כ"א) צא
להם מוקשרע ונח הלדיק
לא מהלדה: (יד) מפרי
פי איש. משכר פיהם של
עוסקי תורה אוכלים
טוב צעולם הזה והקדן
קיימת להם לע"כ:
(טו) אויל ציוס יודע
כעסו. ציוס שהוא כועס
צו ציוס מודיע כעסו
הוא מתגרה ומחדק
חזירו דצדים ואין
מעלור לדוחו. אלכ
הערס כוסה קלון
ואינו ממחר לדיו. ומדרש
אגדה ציוס שצדק אדם
הדאשון נודע סודחנו
והקצ"ה שהוא ערום לא
דלח לשחת צדיותיו כסה
קלונ ודחה לבזותו
מיוס של אדם ליוס שלו
(כ) שהוא אלף שנה: (יז)
יפחה אמונה יגיד לדק.
מי שמדבר אמונה מגיד
צדין עדות לדק לזכות.
הנכאלי: (יח) יש צועה.
מדבר כמו לצטט צשפתי

*ישיב ק'

ת"א ישבע טוב עקידה ת"ח: יש בוטה ערזון ו' ס"ד. נדריס
י"ג, ז"ח:

(ויקרא ה'): כמדקרות חרצ. שמסכסך את הצדיות וגורם להם להרוג: ולשון חכמים. המציא
שלוס צין אדם לחזירו: מרפא. למצטט (הוא: יוש) שפת אמת תכון לעד. תתצסם ותתקיים:
ועד ארגיעה. כמעט דגע הוא כלם והולך שהסקר אין לו רגליס: (כ) מרמה כלל

באור

לשזוע לחזר צנחה, חתנס כנבדך הוא האיש אשר לא יעמיל להנות מפני עמלו והוא מדק דצדיס
רקיס, עושה חתוצרות של הצל כמו שחומיס צ"לח (לופטסלססער בויען) הוא חסר לז, כי לא
ישיב את מזקסר ויוסחר חסר לחס. ויש קלת העתקות יסנות נכתו צס הנוסחה חסר לחס צמקוס
חסר לז: (יב) חמד רשע, חמדת הרשע ולסחיה לחוים חל רשעתו, והוא משתדל להסחיה
צני הדיקיס. וזה שחמר חמד רשע מלוד רעים לתקן מלוד מקוס סיתחצרו סס נעריס אשר יסורו
חל משתעתו ויכסיעו: ושרש לדיקיס יחן, לו את העריס, שהוא רולח להסיה זרע לדיקיס. ויהיס מצוד

יכלכלם נמשפט הסכלי
מזלי הטעויות, חמס
החזירות הרשעים נזמן
שחז חל לנו החזירה מן
התחזרות לא יכלכלם
נמשפט, כי חס יתנו צו
מוספי הטעויות, ורוא
מיתה הולך לעומת משפט:
(ו) דברי, הסיון אשר
לחזרות בני חס לכיר
חס את רעהו ולהצילו
מזולתו אשר לא נסתפק
לחזרה זו צומן שהוא ע"י
פעולה יקרה בלשוננו מועד
כמו והמערר היה לאשר
ישראל עם האורב (סופטים
כ' ל"ח), וצומן שהוא ע"י
דבור יקרה דבר (פאראלע,
דא ווארט), ורוא 'היה
כל פעם מחמיר קצת כולל
את תכלית חזרתם. כמו
חרב לה' ולגדעו, וכהנה,
זה שחמיר החכם נאמן,

4. Ein Biederweib ist des Mannes Krone,
Ein verschwenderisches ist ihm wie Beinftraß.
5. Die Frommen denken auf gerechtes Urtheil,
Der Frevler Anschläge sind Trugschlüsse.
6. Der Boshaften Losung ist: auf Blut lauern!
Wahlspruch der Frommen ist: Menschen retten!
7. Ein Unfall entsteht, und die Bösewichter sind nicht
mehr;
Das Haus der Gerechten steht fest.
8. Man lobt den Mann nach seinem Verstande,
Der Widersinnige wird verachtet.
9. Glücklicher ist der gemeine Mann mit einem
Gewerbe,
Als der, welcher vornehm thut und brotlos ist.
10. Der Fromme schonet auch seines Viehes,
Die Frevler behandeln selbst Blutsfreunde
grausam.
11. Wer sein Feld bauet, genießt des Brotes Saat,
Wer leeren Entwürfen nachhängt, ist verstandlos.

דבר חזרת הרשעים הוא ארב דם, כי כל מנמחם לחרוז דם על דיעוהם. ופי לדיקוס ודבר
של חזרת הדיקוס הוא יצילם, כלומר להציל את החדם, כי זה כל ישעו הפסל ומנמחם: (ז) הפוך,
כאלו יחמיר הסוף צית רשעים. נעת שיעמוד יחזר כמחשבת רבע (רש"י) וזם לנו מחמיר בל"ח הדומה
לזה (וואו שאן זיינע האנד אווערדעהט) ולהנעים המלצה עם חלק השני מן הכתוב חזרתתי
כמו שתרבותתי: (ח) לפי שכלו, כשיעור שכלו יתלל חס, כי הסכל הישר ינוע את החדם לפעולות
נכונות, ויחצצהו צעין הצדיות. וכנבדו לא יעמוד הכסיל דוקא כי חס גם הנעוה לו, ורוא האיש
אשר יש לו שכל ורוא נכון מזה תולדות להיות חכם חמס הוא מעות יושר שכלו, חין מן משפט
אשר ורוא הנקרה בל"ח (קרוואקפאל, טיעפקאפאל) וכוונתו צו הוא יהיה נבון. ותרבותתי (וידע=)
יזכירנו) ורוא האיש אשר יטה כל פעם שכלו מדרך כל חס וזולתו: (ט) טוב, האיש הנקלה
אשר חינו משתדל להרחות מכבוד: ועבר לו, אשר מתפרנס ממנו ציניע כפו, מן האיש אשר
מתרחם מכבוד צעין הצדיות ואין לו צמא יתפרנס. עבר, הוא סס המקרה נבזר מן הפעל על משקל פעל.
ויירח גם עקבה צומן שידבר מתקנים רב ורוא עתיק: (י) יודע, הזריק הוא חס' אסילו על צמחתו
ונסח הוא לבדו, ואם הוא מדבר מנסח החדם יתורנס (פגדוואן) וננס צמח יתורנס (שטיק):
ורחמי, רחמים של רשעים, ואם הננים והקרונים ונקרחים רחמים על סס החדה הטנעית
(כאטירילע זיבע) כמו ושאח רחמיו (עמוס ה' י"ח) חכמיו, בל"ח שם חכמים אסילו צמקוס
סיכחמו מזה טנעס: (יא) עובר לחמתו, חע"ס שעתלו גדול וסרחתו רב, הוא נהנם מיביע כפו

Verbesserungen.

Mannes Krone; wie Beinfäulniß aber ist ihm ein schlechtes. 5. Die Gedanken der Gerechten sind Recht; die Anschläge der Frevler Betrug. 6. Die Reden der Frevler sind Lauern auf Blut; aber der Mund der Redlichen errettet sie. 7. Umgestürzt werden die Frevler, und sind nicht mehr; aber das Haus der Gerechten bleibt stehen. 8. Seiner Klugheit gemäß wird der Mann gelobt, aber wer verkehrten Herzens ist, kommt in Verachtung. 9. Besser der geringgeschätzte, der für sich den Knecht macht, als der vornehm thut, und kein Brot hat. 10. Der Gerechte weiß, wie es seinem Vieh zu Muthe ist 1); der Frevler Erbarmen aber ist grausam fein. 11. Wer seinen Acker

1) oder: Der Gerechte sorgt für das Leben seines Viehes.

אִשֶּׁת חֵיל עֲמַרְתָּ בַּעֲלָהּ
 וּבְרָקַב בַּעֲצֻמֹתָיו מִבִּישָׁה׃
 מַחֲשָׁבוֹת צַדִּיקִים מִשְׁפָּט
 תַּחֲפֹלוֹת רָשָׁעִים מִרְמָה׃
 דְּבָרֵי רָשָׁעִים אֶרְכֹּדֶם
 וּפִי יִשְׂרִים יֵצִילֶם׃
 הַפֹּדֶר רָשָׁעִים וְאִינֶם
 וּבֵית צַדִּיקִים יַעֲמֹד׃
 לִפִּי שָׁכְלוּ יְהִלֵּל-אִישׁ
 וּנְעוּה-לֵב יִהְיֶה לָבוֹז׃
 טוֹב נִקְלָה וְעֵבֶד לוֹ
 מִמֶּתְכַבֵּד וְחֹסֵר-לֶחֶם׃
 יוֹדַע צַדִּיק נֶפֶשׁ בְּהִמָּתוֹ
 וּרְחָמֵי רָשָׁעִים אֲכֹזְרֵי׃
 עֵבֶד אֲדָמָתוֹ יִשְׁבַּע-לֶחֶם
 וּמִרְדֵּף רֵיקִים חֹסֵר-לֵב׃

- (ד) תולעת העלמות וטוחן אותם כן אשה מזינה ורעה שמעשיה צוסי׃
 (ה) (ו) דברי רשעים ארז דם יועלים ללרוח צידים או על ידי עדות שקר׃
 (ו) ופי ישרים כששומעים את ענתם יזילום לנדרפים שמגלים את ענתם או אם עדים הם מזימין אותם׃ (ז) חפוד רשעים כמו להפוך כמהפכת דגה נהפכים ואינם כלים כגון סדום׃
 (ח) וצית לדיקים יעמוד יתקיים (ח) לפי שכלו יהולל איש אם חכם מעט או הרבה הכל לפי שכלו יטול שכרו ונעוה לז. שהניע לזו לגמרי מן התורה הוא יהי לבוז׃
 (י) ונעוה כמו נעויתי משמוע (ישעי' כ"א).
 (יא) וכן זן נעות המדרות (שמואל א' כ'). וי"ל נעוה מי שלזו נעוה מבזרת נע ונד. כאשר יאמר זעורה מבזרת זע׃
 (יב) טוב נקלה צעיניו ולעשה עבד לעלמו ממתכבד צעיניו ואומר בנאלי הוא לי לעמול

ת"א יודע צדיק כתוצות ה' ס"ב. מדרש ז', נ"ב: עבד אדמתו סמסדנין ר', נ"ב:

צמלאכ' שאני מצני אדם גדולים וסופו להיות חסד לחס׃ (י) יודע לדיק נפש צהמתו. מה צהמתו וצני ציתו לריכיס׃ (יא) עובד אדמתו ישבע לחם. כמשמעו. ולפי משלו שחוזר על תלמודו

באור

חידוש מוסרי ונס לא ידעתי טעם התנבדות איש מזמות לטוב, כי יולדק יותר לומר לדיק ורש׃ חס לא כוון החכם לטעם מיוחד לנתי חלם השמות. ובס הרבני צמ המהבס קחרמי וחמר׃ טז מחן דקנל רעותה דלחא. לכן תרבתמי חת הכתוב לפי סגרתיו וחמר, הטוב יסיק לזון מה׃ יקנל צהצמ ויתמלא עובי ע"ד פסיקים מן חל זן (חיברטטרףאען) מהם שהחילסהו לזון ה', חמס האים מזמות אשר יחמר נכחי ועולס ידי חשם כבוד וחיל הוא ירשיע ישתדל להסיב הון. ועיון מ"ס לעיל צכתוב חולרות רשע (ח' ז'). ויפס יתחצר חליו הכתוב שלאחריו׃ (ב) לא יכון חס צרשעי הרשע לא יועיל כי רבע יהי' ורבע חייגו, חמס טרס הצדיקים והוא הצטחון לא ימוט׃ (ד) אשת חיל, האשה המסתדלת לעסוק נרכי ציתם צנקיות הצית וצמול צניה וצעה היא עטרת לו מקטרו ומכדו צעין הצניות׃ חמס המציסם והוא מחוזרת התנועם ומשנכת אחרי ביה לרכי ציתם וקיומו, הוא כוקצ צעלס הצעל, והקוצ הזס הוא נסתר ומכאז חת הבוק חת חת עד שחי חסטר לתקנו צמזור ורסוהס, כן האשה המציסם חאת תאזד חת חת חת חת הוני וכדו וסופו לטול צרעם מצלי ויסיף קוס׃ (ח) מחשבות, כל מחשבות הצדיק יכונו כי

29. Wer übel Haus hält, hinterläßt den Erben Lust,
Des Thoren Sklaven erbt der kluge Mann.
30. Des Gerechten Früchte find wie vom Baume des
Lebens;
Der Weise ist ein Menschen-Eroberer.
31. Siehe! vergolten wird auf Erden schon dem
Frommen,
Wie vielmehr dem Sünder und Frevler?

12.

1. Wer Kenntniß schätzt, liebt Belehrung,
Ein Unvernünftiger scheuet Vermahnung.
2. Der Fromme ist zufrieden mit dem, was Gott
beschiedt,
Der Arglistige strebt nach ungerechtem Gute.
3. Auf Ungerechtigkeit steht der Mensch nicht fest,
Der Gerechten Stamm aber mankt nicht.

למי שהרבה לקנות לו עבדים רבים. ואולי מונחה גם כוונה מוסרית צדקתו האלה, כלומר
שהחכם נחמתי ויטוב אולי נסח הדם לומר, אל תשחיתו ללמוד ממנו חכמה צדקה דרך.
וצדקתו לא תמלא מתנבד לכוונה הזאת: (לא) הן, מה אחד עמקו מחשבות החכם צפוק
הזה, כי אחר שדבר צדק פסוקי הפרס משובת הצדק, אחר פן ישלחו הפוקדים צעולתה ויריבו
לאמר, הלא מלאנו גם דשע ורצו לו צע"סו גם לזק ורע לו, וא"כ מקרה הוא במקרה אחד
לכל לזק כרשע לית דין ולית דיינה ח"ו; לכן חכם את הפרס צדקתו הזה והוא יציע לקח
טוב. וטוב כל הקדים לך ממה שצדקתי מאמר חז"ל צמחנות חזות הכל לפי וכו'. ודע כי מה
שחמרו: שכל מלוא צדק עומד לזכר הוא על שכל דוקא והוא מתת האלהים מרצ טוב הפסין
לו לנחמו, והוא לא יהיה תשלומי כי אם שכל (בעלזאב) כאשר צדקתי לך לעיל צדקת הסס
הזה (פסוק ח"ה). חמס ופנימו כלם כלחד כי יש במול ופוענונות צדקן צדקות וצמיותו, ולפועמיס
יקבל הפרס במול על מעט העושה אשר עשה, והצדק יסב פוענונות על דבר חטאו אשר חטא כי
חם חין לזק צדקן אשר יעשה טיב ולא יחטא. והמשכל המתצון על התולדות והמחורעות צדקן
יראה לזק ורע לו ויצין כי הוא לטובתו למען נקוט חטאו אשר חטא צדקן, ולעשותו מוכסר
לקבל הטוב הנחמי אשר ינחילו האלהים. ואם תצין זאת ותראה כי הצדק צדקן ויטלם ויקבל
עונש על חטאו, אף כי הרשע וחוטא, שלא יוותר לו השם ממה שחטא. ואמר י"ש"ל כי התלומין
הם שום צדק עם החסרון שנגרם לא פחות ולא יותר והוא כחילו אחר, הלא אם הצדק ינכה
חלשים את חוצו למען השלימו לצד לע"סו צלי חסרון אף כי הרשע וחוטא הצדק תכלוס רצ
נגד חטאו הרבה אשר חטא לחליו. ולדעת החכמים האלהים החסונים תכלית כל טוב הוא
השלמות וצדק כוונה כהפוז אחד, חמס חין כלן מקום להצדק והמשכל יצין. והרשע לעין
צדקת למסכת חזות צדקת הפסל שהתקתי ימלא את מחשבותיו שם סדורים צדתי משניות:
י' (א) אורב, כלל גדול להכיר את חובצ הדעת צדקתו לקחת מוסר, ונכר צדקתו: (ב) שוב,
לפי דעת כל המפרשים ויהי' פי' הכתוב. שהטוב הוא נראה חלשים והסבי צדקת חזות
אשר ירשענו חלשים ויהי' (ס"ו) התקתו, ודבר פ"קאנט ערלחטטס ופ"קאנטלחטטס,
דען לחטטרהחטטט פ"קדחחטטט ער', חמס לא יחזת לי הפי' הזה כי חין צו שום דבר

Verbeesserungen.

kommt auf das Haupt des Verkäufers. 29. Wer sein Haus ins Unglück
bringt, wird Wind erben 1); und der Thor wird ein Knecht des Weisen.

12. 2. Der Gute erlangt Wohlgefallen vom Herrn; den Mann der
Ränke aber läßt er den Frevler büßen. 3. Ein waderes Weib ist ihres

1) oder: wird vererben.

(כט) עֹכֵר בֵּיתוֹ יִגְחַל-רוּחַ
(ל) וְעֹכֵר אֹיִל לַחֲכָם-לֵב:
(לז) פְּרִי צְדִיק עֵץ חַיִּים
(לח) וְלֶקַח נַפְשׁוֹת חָכָם:
(לח) הֵן צְדִיק בְּאֶרֶץ יִשְׁלָם
אֵת כִּי-רָשָׁע וְחַוְסָא:

יב

(ה) אֱהָב מוֹסֵר אֱהָב דָּעַת
(ה) וְשׂוֹנֵא תוֹכַחַת בָּעַר:
(ג) שׁוֹב יָפִיק רִצּוֹן מִיהוָה
(ג) וְאִישׁ מְזֻמּוֹת יִרְשִׁיעַ:
(ג) לֹא-יָבוֹן אָדָם בְּרָשָׁע
(ג) וְשׂוֹרֵשׁ צְדִיקִים בְּלִי-יָמוֹט:

יב (כ) שׁוֹב יָפִיק. מוֹלִיט
מִן הַקֶּצֶה נֶחֱטַת

רוחל הצדקה טובה לעולם:
ואיש מזמנות ירשיע. צעל עלילות ירשיע מחייב את הצדקות להציא דעה. וכן הוא אומר
(קהלת ט') והוטא אחד ואצד טוצה: (ג) לא יכון אדם צדשע. לא יתצסס: (ד) וברקב.

באור

וְזוֹלָה יִרְחֹטֵי לַחֲדָשׁ דָּבָר מַסְנֵי כֵת הַמַּדְבָּרִים אֲשֶׁר יִסְאוּ פֶה זָכַל מִקּוֹם אֲשֶׁר לֹא נִסְתָּה כֶּף רִנְלִיָּהם
לְלִבָּת זָר, כִּי הִיִּיתִי מִתְרַנְּנוֹ (דַּעַר בַּעֲפֹלְדֵרְדֵּרְדֵּר דַּעַם גּוֹטֶעַן מוֹס בִּיאַפֶּלְאָן עֲרַבְעִטְטֶעֶן, דַּעַר,
דַּעַר לֶאֱסַטֶער אַחַשׁ טִיפֶטֶטט וִוִיד עַר גַּעֲשֶׁעֶקֶט), וְהִי זֶה מוֹסֵר הַחֲכָם אֵל הַמֶּהוֹן אֲשֶׁר דִּבְרוּ
נִסְתָּרִים וְלֹא יָדוּ לִזְכְּרֵי חֲכָם אֵף אֵם יַעֲמֹל זָכַל עֲזוֹ לְטוֹבָתוֹ, אֲחִסֵּן לְדַבְּרֵי כְּסִיל אֲשֶׁר יִסְתָּנוּ
לְלִבָּת חֲדָרֵי הַזֵּלִי טַעֲוִים וְעֵנֻבֵּי יָתֵן קוֹלֵו וְיִסְמַח עִמּוֹ. וְהִוא נִכּוֹן מֵחֵד לְפִי נִתּוּחַ הַכְּתוּב כִּי
שׁוֹחֵר טוֹב דּוֹרֵשׁ רַעִה הֵם שְׂנֵי נִשְׁחִים וְפַעַל יִבְקֹשׁ וְתוֹצִאוֹ שְׂנֵי נִשְׁחִים וְיִשְׁחֹר עוֹד מֵלֵת רִצּוֹן
וְהִוא הַבְּזוֹל לְשִׁנְיָהם. וְכֵן יִתְכַּן לְחַזְרוֹ זִמְחִסָּה עַם הַפְּסוֹק הַקּוֹדֵשׁ, כִּי חֲמַר: טַרְטַעַת הַמּוֹעַ זֶל
וְזָק הַמַּסְזִיר נִכְרִים מִקְלָלָת הַעַם וְזִכְרָתוֹ, וְחֹזֵר וְחֹזֵר עִתָּה כִּי לֹא זָכַל דָּבָר יוֹלְנוֹ לְסִמּוֹן עַל
מַסְפֵּט הַמֶּהוֹן כִּי אֲנוּ רֹאשִׁים הַשְּׁחֹחַר טוֹבָתוֹ לְרִיךְ לְנֶקֶט הַלְלוֹ (ע"ד וְרַעַו נֶקֶט לֶחֶם) וְהַדּוֹרֵשׁ
רַעַתוֹ יִסְגִּינוּ: (כח) בּוֹשָׁח, מִי שֶׁהוּא זֹעֵחַ זַעֲסוֹ שִׁסְחֹר לִידוֹ תַּמִּיד הוּא יִסְוֵל. וְהַמַּשִּׁיל אֵת
הָאָדָם לְעַן הַסֵּדֶם כִּנְרָחַם מַחֲלָק הַשְּׂנֵי זִכְתּוֹז הַזֶּה, וְיִפְּוֹל הוּא כְּמוֹ יִבּוֹל וְתִרְבַּמְתִּיו (אֲבוֹעֶלְקֶען),
שֶׁהִיחַ הַכְּחִישָׁה הַזֹּחֶה אֲחַת, וְהִיא נִסְתַּמַּשֶּׁת עַל מֵלֵת הַעַן וְעַל הַפְּרָחִים וְהַשְׂחִלָּה בַּם עַל
הַבְּזוֹל הִי וְהָאָדָם: (כט) בֵּיתוֹ, הוּא הַמַּחֲזֵד מַעֲוִתּוֹ זֵלִי הַטְּכִלָּה וְהִינוּ מַסְדֵּר לְרִבֵּי מַסּוֹקֵי כִלְחִי
סוֹפֵי לִהְיוֹת לְיוֹרְשֵׁי צִית רָק: וְעֹבֵר חוּלִיל, הוּא עֲזָדִיו וְתַסְרִתּוֹ הַנִּקְרָא זִלְשׁוֹן עֲזָרִי עֹבֵד זִלְשׁוֹן
יַחֲדִי כְּמוֹ וְהִיא לִי אֲזָן עֲזָר וְסַפִּסָּה (זִרְחִישִׁית לִזְרִי): לַחֲכָם לִזְרִי. וְיַחֲלֵס לְחֲכָם לִזְרִי הַסּוֹמֵר אֵת
כַּסְפּוֹ ע"י סִדֵּר הַאֲוִלְתּוֹתָיו. וְלִזְחֹת תִּרְבַּמְתִּי פֶה חֲכָם לִזְרִי (דַּעַר קְלוֹנֶעַ מוֹחֵן), שֶׁנֶּן נִקְרָא הָאִישׁ
הַיּוֹדֵעַ זִטִּי חֲכַמַת הַמִּדְּוִיָּת וְהַנִּבְחָלִית הִיזִית וְכֵן מִי שִׁסְתַּדֵּל לְשִׁמּוֹר אֵת הַדְּבָרִים לְתַכְלִית תַּעֲוֹדָתָם:

- והיון שמחה לרשעי בצל כרת
זולתם. (כד) יש חסור,
צדקה: וברסך עדי רכוש
על רכושו ויש חסך מיושר
מועז לתת את חצר יחזק
לו מלך היום וצבא ואת
ימון ויחזק צמחסור. וזולת
זה יש צבתו שלמינו בס
מיושר מדינה אל המשכיל
לדעת סדר הולאותיו למען
יהיו לו לתועלת. ואחר יש
חסור, דרך משל צננות צית
ידעם צהולאות לקחת חצני
בזית וכלים חסונים ויריעות
יקרות ויפטר "זמון הרבה,
חמס הוא נוסף עוד כי
תקיים זמן הרבה וחיינו
ליך להחזיק צדקו כל עת
וכל רבע, ויש חסך מיושר,
שחינו עושה תם שחינו
לעשות מלך היום כ"ח סני'
כל פעם אל תכלית הול,
ועי"כ יוטיך להוסיף תמיד
הולאות על הולאותיו
זה למחסור: (כה)
20. Tüchtige Gemüther sind dem Ewigen verhaßt,
Die Aufrichtigen sind ihm wohlgefällig.
21. Frevelthat bleibt auch in der letzten Hand nicht
ungeahndet;
Des Frommen Samen entkommt dem Uebel.
22. Wie goldener Nasenring in dem Rüssel einer Sau,
So kleidet Schönheit ein sittenloses Weib.
23. Allgemeines Wohl ist stets der Frommen Wunsch;
Auf Unglück hoffen nur Frevler.
24. Mancher spendet und sein Vermögen nimmt
immer zu,
Ein Anderer geizt und es nimmt ab.
25. Freigebig Herz gebeiht,
Nährt sich, indeß es Andere sättigt.
26. Fluch des Volkes trifft den Kornwucherer,
Sein Segen den, der es feilbietet.
27. Wer Gutes befördert, kann Beifall fordern,
Wer Böses anstiftet, den wird es selber treffen.
28. Wer auf Reichthum sich stützt, welkt dahin,
Die Frommen grünen stets wie frisches Laub.

נפש צדקה, נפש הנותנת טוב עין תקרה נפש צדקה כמו נשמי צדקה (נענענרישע)
רענען) המשפיעים צד טוב על הארץ, ואחר שהיה תוסף, מצרכה אשר תספיע על זולתה תרוע
נס היה: ומראה נס הוא יורה. מתוך סהר מרוב חכמים יורה גם עמנו כי חין שמחה לנפש
הטוב נעשית טוב: (כז) מנע צד, הוא הערוס הקונה צד ומיחדו צהולאותיו שנות הרענן וחיוני
מוכרו לחכמים עד שתכנז הכרם כל כך סיתנו לו מחירו את כל אשר לצד חסן, ורואה הרשע
יעשה הרשע, יסיב צרכות העם. ולהיות מכירת הצד טר רענן נקרה הקנין והמכירה סדר צננין
הקל ורואה נוסל על המוכר והקונה, כמו שנאמר ציוסר וישבור למזרים ר"ל שמכר, ויעקב אשר
צננין שברו לנו, ר"ל קנו לנו. חמס משביר הוא נוסל על המוכר לצדו, ורואה צננין הפעיל
על סם העצום והספרדים המוכרים: (כח) שוחר, המכסס כלם חמדי שמוחר טוב הוא חזק
לחן המקום וריון הצדיות ולמען זה יעשה הטוב, ודורש רעה מניח על עמנו הרעה שחשז לעשות
לחכמים. ורואה קסה מלך צמירוס כהצו, כי רחשון, היתכן שהצדק יסחר טוב על דבר צקשתו
לחן הצדיות? וסנית, חין סייכרת לחלק השני המכחצו אליו כאשר ירחם המשכיל צהצננו צד
מעט. וצבא זאת לא מונעת ידי מתרבתו חמס כפי דרכים צנניות טעם צפעל יבקש לומר שיש
צידו צקס לחן (קלן בייצחון) חמס לא תספיק לי כלום ורואה צנינו כמאחר פסוס.

Verbesserungen.

rectigkeit, führt zum Leben; wer aber Bösem nachjagt, geht dem Tode entgegen. 20. Ein Gräuel dem Herrn sind verkehrte Herzen; sein Wohlgefallen aber, die einen frommen Wandel führen. 21. Von Geschlecht zu Geschlecht 1) bleibt der Böse nicht ungestraft; doch der Same der Gerechten wird errettet. 22. Ein goldener Ring im Rüssel eines Schweines ist ein schönes, aber abgeschmacktes Weib. 24. Mancher streuet aus, und es mehrt sich noch (die Habe); und wer dem Rechten 2) sich entzieht, geräth in Mangel. 25. Eine wohlthätige Seele wird reichlich gesättigt; wer (Andere) labt, wird auch gelabt. 26. Wer Korn zurück hält, den verflucht das Volk; aber Segen

1) wörtl. Von Hand zu Hand. 2) der Wohlthätigkeit.

- וזרות (צמדצד כ"ז): (כ)
 (כא) יד ליד כלומר
 מיד הקצ"ה לידו תזול לו
 סכר פעולתו ולא ינקה
 מן הדעה אשר עשה: (כא)
 (כב) גזם זהב צחק חזיר.
 שמלכלך אותה צחשפות.
 כן תלמיד חכם הסר מן
 הדרך הטובה: וסרת
 טעם. פורש מן התורה:
 (כג) תקות רשעים
 עצרה. צטוחים ומקוים
 לבהינס: (כד) יש מפץ.
 ממונו כגון ללדקה.
 ונוסף עוד: וחושך עלמו
 מיושר. אך למחסור יהיה
 לו: (כה) נפש זרעה.
 שהוא וותדן צממונו. וכל
 לשון זרעה פשוט
 צלע"ז: ומורה. שמצניע
 את העניים: גם הוא
 יורא. ישע טו: (כו)
 מונע זר. מללמד תורה:
 (כז) שחר טוב. החפץ
 להדריך את הצדיקים
 דרך טובה ומוכיח
 ומיסר אותם: יבקש רלון.
 הוא חפץ שיביה הקצ"ה
 רלוא צם ומתפיים עמם.
 רלון (אפיומכ"ט צלע"ז):
 (כח)
- תועבת יהוה עקשי-לב
 ורצונו תמימי דרך:
 יד ליד לא-ינקה רע
 וזרע צדיקים נמלט:
 גזם זהב באף חזיר
 אשה יפה וסרת טעם:
 תאות צדיקים אד-טוב
 תקות רשעים עברה:
 יש מפזר וגוסס עוד
 וחשך מישר אד-למחסור:
 נפש-ברכה תדשן
 ומרנה גס-הוא יורא:
 מנע בר יקבהו לאום
 וברכה לראש משפיר:
 שחר טוב יבקש רלון
 ורדש רעה תבואנו:
 בושח בעשרו הוא יפל
 וכעלה צדיקים יפרחו:

באור

(הנהגה דען פרוהאנט) ת"א יד ליד זכרות ט', ס"ג. ערוצין ז', י"ח. סוטה ח', ד': גזם
 זהב חזרת ר', י"ב: יש מפזר זכרות ט', ס"ג: ומרנה וגו'
 סנהדרין י"א, ז"צ: מנע בר סס כ"ח: וברכה וגו' סנהדרין סס:
 זה עם תוספת ויחמר (בעלזאנט). והא לך אחד משינוי הנקוד לשם נקודות צמם היואל מן
 הסעל כאשר הזכרתי כבר צמנת עכס לעיל (ז' כ"ג): (יט) כן לדקה, רוצ המפרשים והמזכרים
 לא ידעו היטב לכוון מלת בן צהור הזה כי חין לו שייכות עם מה שלפניו, ולדעתי הוא פשוט
 מחד, והוא סס דבר צמנת כון על משקל יד משרט זור בך משרט נור, וזה צמלנים (ח' ז' כ"ט)
 ועל הסלנים כן, שפרגמו מוסד זה צמים (הוא צמים צלשון יון וצלשון אשכנז (גרונדשטיטלע)
 וסעמו הנדקס היה כן (מסעוד וחוקר) לחיים וסעם מדרך למותו של הכסע: (כא) יד ליד
 אף צדחקר רסע מת וכל ימיו רחם צטוצה חל תתמה. אך דע כי העוסק אף כשתצא מיד ליד חל
 זוער, לא יוקה החטא ע"ד סוקד עון חזות על צנים. וסכנו וזרע לזיקים נמלט מלחם זכרות
 חזותם, ע"ד יואל חסד לחלשים: (כב) גזם, כמו שלא יחזות ולא יועיל המס הזהב תכשית נחם
 צחק חזיר המלככלך, כן לא יחזות ויועיל היומי לנחם סרת טעם, וזה צת המדות המבוגות כי טעם
 יואל לטעמים צמקס חכמה וטובה וחי, כמו טוב טעם ורעה למדוי (תהלים קי"ט ס"י) וכן
 וברוך טעמך (שמחל ח' כ"ה ל"ב): (כג) אך טוה, כל מבמות הזיוק צכל מקום וצכל זמן וצכל
 ענין חינו כי חס טוה הכללי כהוצע כטוה. חמנס חקרת הכסע, תמיד על שממם וסנעיס רעיס,

15. Fremden Bürgschaft leisten, zieht Uebel nach sich,
Wer Verhaftung scheuet, lebt sicher.
16. Ein holdseliges Weib erhält die Hauschre,
Tapfere Männer schaffen Reichthum.
17. Der fromme Mann pflegt sich gerne,
Wer seinen Leib fasteiet, ist hartherzig überall.
18. Der Gottlose arbeitet um Scheingut.
Wer Gerechtigkeit säet, erntet wahre Belohnung.
19. Tugend ist des Lebens Stütze,
Laster verfolgt zum Tode.

[illegible]

Verbesserungen.

das Volk; aber Rettung kommt durch viele Rathgeber. 15. Sehr übel geht es dem, der für einen Fremden gebürgt! Wer aber Handschlag haßt, ist sicher. 16. Ein anmuthiges Weib erlangt Ehre, wie Gewaltthätige Reichthum erlangen. 17. Sich selber thut wohl der Gütige; unglücklich macht sich selbst der Grausame 1). 18. Der Frevler verrichtet ein trügerisches Werk; wer aber Gerechtigkeit säet, hat sichern Lohn. 19. Aufrichtig sein in Ge-

1) oder: Wer sich selbst wohl thut, ist gütig, doch wer sich selbst ins Unglück bringt, ist grausam.

משלי יא

כסל' צאה על ישראל (טו) רע ירוע פֿי־ערב זר
 נותנין לצ להצין וְשׁוֹנָא תּוֹקְעִים בּוֹשֶׁחַ:
 ולהתענות ולעשות תשובה ופול עס: (טז) אִשְׁתּ חֵן תִּתְּמֹךְ בְּבוֹד
 רע ירוע. הדשע יתרוץ וְעֲרִיצִים יִתְּמְכוּ־עֲשָׂר:
 אשר ערצ לצו לעוצרי כובצים ומזלות: וסווא תוקעים. תוקעים כף (יז) גִּמְלָה גִּפְשׁוּ אִישׁ חֶסֶד
 למסיתיהם וללכת צעלס. ודעותיו דרסוהו צערצות ממון:
 (יח) נסח תתמוך כבוד. כנסת ישראל תפרצ תמיד
 לכבוד הקצ"ה ותורתו: (יט) גומל נפשו. גומל טוזה לקדונו: איש. סווא חסיד: ועובר סארו חזרי. והאחזרי הוּא
 עובר את קדונו: (יח) רשע עושה פעולת סקר. פעולת של רשע מסקרת

לו כסוד שתקיים לו הללחתו והכל אצד: וזורע נדקה שבר אמת. והזורע נדקה היא פעולה של אמת כי צודאי צטוח הוּא שיקלל צעלו צסוף. שבר קדוני"ל אל צלע"ז*) כאדם הסוכר אמת המים כדי ללקוט דגים וצטוח שימאל שס דגים הדצה ודומה לו כל עושה שבר אגמי נפש (ישעי י"ט): (יט) בן נדקה לחיים. אמתה של נדקה סופה לחיי כמו כן צנות ללפחד

*) (חיינע נאמאלונג וואססער, וועלכע קיינען אפֿעלס האט), Croutel, י"ל קדוני"ל הערה. נס צדפים חמסטרד"צוני"ל נמאל קדוני"ל, ו"ל קדוני"ל. וענינו צספת צספת הנושנה כמו סעתקתו צל"ה. והער הוּא ס' רש"י (ציסעי' י"ט י') כל עושי חָכְר, סיקי"ר צלע"ז כמו ויסכרו מעיינות תהום ססוכרין המים היואלין חוץ לשפת הנהר ומתפסעים ונעשים אגם מים הנקיים ועומדין צמהומן ורצים סס דגים. סיקי"ר מלא חילוקית ותרבומו צל"ה (חיי) פֿיטעהלטער, חייין טייך).

באר

לשמו חסילו הדגים אשר לא נאמרו לו צלל יאמר: (יד) באין תחבולות, שסו חבל והונה על הכנת הדג צמחצם קודם למעשה לחייה תכלית ומה נקרא חבל המדה שעל ידו מסדרים את הכינת הצנין צטרס הווייתו, למען עשותו שלם. וכן יקרא רב החובל המנהיג את הספינה ע"י המשוט. וכן תפרח חכמת המדינות והסבגותיה תחבולה כי על ידה תכון טוץ המדינה והסבגותיה. וכתבו זה הוּא תוכחת כושר לנמיגי העס ללמוד חכמת הסבגה כי צחסרונה ופול העס: ותשועה, היא כוללת הסבת הטוץ המצוק לפי מקומה וענינה, פעם ישתמש צה צעל ה' אחרי המלחמה חו תפוינס (יזעג), ואחרי הציר תפוינס (הילכע) וכדומה, ונחן יס' פירשה הבדלה והספחת צהלחת המדינה ויוצרים: (טו) רע ירוע, הוּא מהספלת סמלו צענינים שונים (וואָרט־שפיעל), הרשון מלשון כעס וצרה, והשני מלשון ריעות ודקות צסרשים, וטעמו עס הערצות לחס זר ותחצר רעה לעושיהו וכן תרבתיו: וְשׁוֹנָא תּוֹקְעִים, הוּא אשר תסתמר מתקיעת כף צוטח של יכצל צנעס הזאת: (טז) אִשְׁת חן, הכתוב הזה הוּא קשה הסבגה מאל. כי מלת עריצים צכוונה הטוץ. הזאת כאשר תרבתיו הוּא זר מאל ורצו המפסעים ותפוינס הארמי צחרוהו כמו רשע וסרין. טרס כל חניד לך מה סמלחתי צהעקת הסצעים וקנים צלשון יון ססיתה לפסיהס נוסחא אחת צכתו סהוּא, וזעתיקו סנה ללשון סקידס:

אשת חן תתמוך כבוד, ושונאת צדק מכסה בושה. עצלים יפלו במחסור, וחרוצים יחמכו עושר.

מחזר לך צענון הזה דברים
רבים צדדוהו וחולו צמקום
אחר יעתדנו מומן חי"ה:
(יא) בברכת, ספירו צו
המפרשים מה ספירוהו חס
חס למי דרכו. ואם חס
נפסי יודעת מאד את בורל
מעלה הליך וזכותו המבין
על עמו ודורו, כל זאת
ספירי לדרכי לפעם את
דברי החכם למי פשוט
ע"ד החכמה והנסיון כי
רצו תכליו צנויים עליהם.
ואחר ברכת הוא שגור
שיצאנו את הליקים
ושמעם הולך למחוק
ולאחז תפירות הקרה
צענו סדור, כמו שמינו
עוד היום קרים קטנה
מפוזרת על סם חכמים,
ובדולות צנויות לתפירות
נמצוין ואין חס על
לזלזולתם. וספרו

7. Mit dem Tode des Lasterhaften ist's aus mit sei-
ner Hoffnung,
Alle mächtige Erwartungen schwinden dahin.
8. Der Fromme entgeht der Gefahr,
Der Bösewicht kömmt an seine Stelle hinein.
9. Heuchlers Wort ist dem Nächsten gefährlich,
Der Frommen Einsicht bringt Rettung.
10. Des Frommen Glück freuet sich die ganze Stadt,
Beim Untergang der Frebler erhebt sie Freuden-
geschrei.
11. Der Frommen Lob hebt die Stadt empor,
Das Gericht der Frebler reißt sie nieder.
12. Der Sittenlose beschämt seinen Nächsten leicht,
Der Verständige schweigt.
13. Der Verleumder deckt gerne Geheimnisse auf,
Ehrliches Gemüth verbirgt die Gemeinsage.
14. Ohne Staatsflugheit geht die Nation zu Grunde,
Gründlicher Rath bringt sie empor.

קרה המלה רעים הוא צויה על סם חסדים, ואחר צום, שטוב הקרים ותפירות חיה צה
צעמה כי חס צמקום הדברים צה. וטעם ורפ"י נצר ספירי למעלה (פסוק י' פסוק י') וכן
תרגומיו (געריט) וסוד נגזרת משרש (רוך) צל"ח סודו חסם הסולן למחוק כדית השמן, ואל
יטעם צו הקורא לכוון צו (געריט) משרש, כי הוא צה משרש אחר: (יב) בז לרעהו, סימן
על חסר לז סינח את רעהו, ושרש צו הוא ביו, ובדורו סימון והסדרה דצנוי ברוך (בעשע-
אונק, פערספאטטונג) וזאים תמיד צננול שאליו. והספירי וספירי לח"ד קרונים חליו צנויה,
חמם הולאים משרש בזה סם כולם לשון נקלה (געריטשטונק) וזאים צננול צלל עם סימן הפעול,
זולת ותבו לו בלבו (סמחל צ' ו' ט"ו). וכן בזה לך לענה לך. (ומלכיס צ' י"ט כ"ח) חסם
זאים צננול שאליו ע"ס כוונתם שוקם לציון וחדף, צפסיק הרחשו יעידו על זה דצנוי מיכל
דצרה חל המלך חל"כ כהגלות נגלות אחד הרקים. וספסיק חסני ועיד לענה לך על הכלל
הזה: ואיש תבונות יחריש, הוא צוחר צפסיק חסילו חס יעשה ריער לפינו מעשי כסיל לח
יצוה דצנים כי חס וספוק עד מלאו מקום להוכיחו על סיו: (יג) הולך רכיל, הוא הסולן
מזית לזית ונראה כחורב ומספר את מעשי חס חל רעהו, ותרגומו חל קורלח (דער שחא-
רלער). הוא מבלם סיד, ולריכיס שחירה מעולם ממנו כי כל מנחותיו נגלות סיד. חמם צאמן
רוח מכסה דבר חסילו מה שחל נאמר לו צסיד. והכלל העולם מזה הכתוב הוא שחמם חס
צספסר יצח לנלות לי סיד אחר, הוא חסיל חסר חסר צו מנגלות לו סיד, כי כאשר עשה לו
כן יעשה לזולתו, חמם נאמן רוח, חסיל חסר לח צמפסירס יסולן הוא מנסה כל דצר ויודע

Verbesserungen.

Tode des frevelhaften Menschen schwindet seine Hoffnung, und die Erwar-
tung der Uebelthäter 1) ist dahin. 8. Der Gerechte wird aus der Noth
gerettet, und der Frebler kommt an seine Stelle. 9. Mit dem Munde rich-
tet der Heuchler seinen Nächsten zu Grunde, aber durch Einsicht werden
die Gerechten (davon) errettet. 11. Durch den Segen der Redlichen hebt sich
die Stadt; aber durch den Mund der Frebler wird sie zerstört. 13. Wer
als Verleumder herum geht, entdeckt Geheimnisse; wer aber ein treues Ge-
müth hat, verheimlicht die Sache. 14. Wo keine kluge Leitung ist, da sinkt

1) Plural פן für: פני פני im Aramäischen dasselbe.

בְּמוֹת אָדָם רָשָׁע תֵּאָבֵד תְּקוּהָ
וְתוֹחֶלֶת אוֹנִים אֲבֵדָה׃
צָדִיק מְצָרָה נִחְלָץ
וַיָּבֹא רָשָׁע תַּחְתָּיו׃
בְּפֶה חֲנָף יִשְׁחַת רֵעֵהוּ
וּבְדַעַת צָדִיקִים יִחְלָצוּ׃
בְּטוֹב צָדִיקִים תַּעֲלֶץ קָרְיָה
וּבְאָבֵד רָשָׁעִים רָגָה׃
בְּבִרְכַּת יִשְׂרָאֵל תִּרְוֶה קֶרֶת
וּבְפִי רָשָׁעִים תִּהְרָם׃
בֶּן לַרְעָהוּ חֶסֶד-לֵב
וְאִישׁ תְּבוּנָה יִחְרִישׁ׃
הוֹלֵךְ רַכִּיל מְגַלֵּה סוּד
וְנֶאֱמַן-דָּוִחַ מְבַסֵּה דָבָר׃
בְּאֵין תַּחְבֻּלוֹת יַפְלִיעַם
וּתְשׁוּעָה בְּרַב יוֹעֵץ׃

- (ו) צהות ילכדו. (ז) במות
אדם רשע תאבד תקוה,
כל הצוטים צו: ותוחל
אונים אבדה. תוחל' צניו
סהס אונו אבדה כי
צוכתו לא תצול להס
טובה. אצל צמות לדיקים
יש לצניהס מצטח
צדקתס: (ח) צדיק
מלד נחלץ, צמות רשע.
ולמקדל העליון זה
מחוצד: (ט) בפה חנק.
חנק המסית חצירו דרך
רע מנחיתו צפיו: וצדעת
לדיקים יחללו, והלדיק
נחלץ ממנו צדעת התורה
סהזכיר' עליו לא תאבד
לו וגו' (דברים י"ג):
(י) תרום קרת.
תפקיס תקרת הצית
צצצסה מלפול צעוד סהיו
מלכי יהודה יסדים
העמידה תפלתס את
צית המקדס: (יב) ואיש
תצונות יחדס. כסמצור
החסד לצ כמו שאל
דכתיב (שמואל א' י')
ויצורו ולא הציאו לו
מנחה ויהי כמחרס:
(יד) באין תחצולות.

באור

למלך ואת הרשעה למח
אשר ילכד צו: (ז) במות,
התקום אשר צלל הרשע

ח"א במות וגו' עקרים מ"ח, כ"ח. צדיק מצרה מליעה ד' ח':
ויבא רשע סנהדרין ד', ל"ג: ובאבד סס דף ל"ו ודף ק"ח
דף קי"ג: הולך רכיל קמח ט', ל"ט. סנהדרין ד', ל"ח:
והשועה יצמות ט', קכ"ח:

היה רשעה כי לא יקום לאל ולחסדו, כי חס יסמוך צתקסו וצחוק ידו, והסה צמות תמות בס
תקרתו ותקרת חכניו אשר ישימו עליו כסלו, חמנס הדיוק הצנוט צלסיו כל עוד נסמתו צו תחזק
תקותו צידעו בואלו חי ונחלסו מרצ טוב הסון לו: ותוחלת אונים, אונים סס תואר לתוחלת
קדעת הרצ"ע וסרסו און והוא הכח והתקיסות כמו ולאין אונים עולם ירעה, ולפי זה תרבמתיו:
(ח) צדיק, כל פעס שיצול הדיוק צמלור וימלסו לרקתו חמנס הרשע צל צמקומו, ומה יפס משלו
צו חז"ל המשל צססדרינו: (ט) בפה חנק, דבור חסוק אשר צל עמו יסחית את לצ רעסו
אשר לא ידע את הססוכות אשר צקצו ויחמין לצדציו דצס ועקריס ומלסניות וכדומה להס,
חמנס הסדוקיס המסכיליס צדעתס את דצרי הרשע וסמרו מהס ויחללו מרשעתו. חו יסיה טעמו,
סהדוקיס צדעתס ויחללו את ריעיס ממשכול, כנגד המחמר הרשון הסרשע מנחית את רעסו.
והרבנוי חמנס סוצל את סססיה: (י) בטוב, כל חנסי העיר סמחיס צטוצ הדיוק, חמנס ויתר מזה
יסמחו צנפול הרשע, ומי סר צקקריס גדולה אשר חנסיס דצס יעיד כי כניס דצרי הסכס ויסוד
דצריו וטועיס צחכמת הנפס, כי הסמון העס לא ידע ויכיר כל כך ממעלות הדיוק כחסר וכיר
רשעת הרשע סכילו והצנל, וגס מלד ילד לצ האדס הרע מנעוריו יתפעל חלס הסמוני אשר לא
לטס את לצ הסצן אשר צקצו צססורי הסכמה והמוסר, ויתר מדת הנקמה והקנאה, מחסר והפעל
צו מדת החנינס והחדוס צטוצת רעסו, ולולל סמתי חק עליו נפסי צללתי הסריך צנאורי סייתי

מאשרו נחלתו הקדושה
 על יוסר המסקל והמדה:
 (ב) בא זרין, שרשו זור
 והנחתו על הולאת הדעה
 מן הכח אל הפועל נדבר
 או נמסר, וממנו
 התרוממות הכסיל נדבר
 גדולת נחנת האדם,
 ואחר הכנס כי נדרה
 מזון נדר זה עמו הקלון
 כשני נעים הסולכים יחד,
 כי חי חסד לזרין מנלי
 קלן, וכנודו חסד ואת
 צנועים המה המכניסים
 המלכיים את מחשבותיהם
 נקצ' וחינם מזהילים נדבר
 גדולת: חכמה, ילדי
 החכמה, כי חס עדיין
 לא הביע לכלל חכמה
 נטוח זו נכון, לזו שוחס
 ואחרי תרומתי צנועים
 כסם המקרה לנחות המלואה
 ולס' הוא ע"ת שעשועים
 זקונים נעורים: (ג)
 תבת יוסר נחם, הזך
 הנכון חסד ילכו זו,
 חמס סלף הבוגרים
 והוא העוה חסד נלס
 ישרם, ושר ישרם הוא
 שרד והוא הסממן
 והאזרון, כי יסנז להציה
 עליהם כלם וסוד: (ד)
 עברה, נדור הסדר והאיה
 חסד יצורו נפתח פתחם
 ויעזר עליהם (וואוסה)
 ואחרי תרומתי (אונקליק)
 לפי שזה כולל כל הזרות

נעלים וזה גם פתחם, וכן יתורגם כחם סמנים זה"ל. ועיין לפניה (א' ט') יום עברה
 היום ההוא יום צרה ומצוקה וגו' וכן (נחית כ"ח) ליום אידם וגו' ליום עברות: (ה) צדקת,
 הצדקה אשר לזו המהם תישר דרכו שלל יבשל, והמשיל את הצדקה כמורס דין, והפכו נדשע כי רשעתו
 לפניו כחזן נבך לכסל זה: (ו) צדקת, הוסיף לנדר עיד מיוצת הצדקה על דין משל אחר ומהם את הצדקה

Verbesserungen.

den nicht im Lande wohnen. 31. Der Mund des Gerechten bringt Weisheit hervor 1); aber die Zunge der Verkehrtheit wird ausgerottet. 32. Des Gerechten Lippen kennen das Wohlgefällige; aber der Frevler Mund Verkehrtheit

11. 2. Kommt Uebermuth, so kommt Schmach; aber bei Bescheidenen ist Weisheit. 5. Die Gerechtigkeit der Frommen ebnet seinen Weg; aber durch seinen Frevler fällt der Frevler. 6. Die Gerechtigkeit der Redlichen erröthet sie; in ihren Anschlägen 2) werden die Treulosen gefangen. 7. Beim

1) יָרַב eig. er sproßt.

2) richtiger וְבִרְהוֹת Plural: absolut.

31. Im Munde des Gerechten blüht Weisheit immer frisch,
 Durch Frevlers Zunge wird sie ausgerottet.

32. Frommer Mund liebt Gefälligkeit,
 Frevler Mund liebt Falschheit.

11.

1. Falsche Wage verabscheuet der Ewige,
 Volles Gewicht gefällt ihm.

2. Auf Uebermuth folgt Verachtung,
 Bescheidenheit begleitet Weisheit.

3. Die Frommen leitet Redlichkeit,
 Der Treulosen Heimtücke zerrüttet sie.

4. Zur Zeit des Unglücks kann Reichthum nicht helfen,
 Tugend aber rettet vom Verderben.

5. Gerechtigkeit ebnet dem Frommen den Weg,
 Der Frevler fällt über sein eigen Laster.

6. Den Gerechten befreiet seine Tugend,
 Die Treulosen werden durch ihre Falschheit verstrickt.

פִּי־צִדִּיק יִנּוּב חֲכָמָה
וּלְשׁוֹן תְּהַפְּכוֹת תִּפְּרֹת :
שִׁפְתֵי צִדִּיק יִדְעוּן רָצוֹן
וּפִי רָשָׁעִים תְּהַפְּכוֹת :

יא

מֵאֲזֵנֵי מִרְמָה תּוֹעֵבֶת יִהְיֶה
וְאָבֶן שְׁלֵמָה רָצוֹנוֹ :
בְּאֶזְרוֹן וַיָּבֵא קָלוֹן
וְאֶת־צְנוּעִים חֲכָמָה :
תִּמְתּוּ יִשְׂרָאֵל תִּנְחָם
וְסִלַּף בְּגָדִים וְשָׂדֶם :
לֹא־יִזְעִיל הוֹן בְּיָוֶם עֲבָרָה
וְצִדְקָה תַּצִּיל מָמוֹת :
צִדְקַת תָּמִים תִּיָּשֶׁר דֶּרֶכּוֹ
וּבְרִשְׁעָתוֹ יִפֹּל רָשָׁע :
צִדְקַת יִשְׂרָאֵל תַּצִּלֶם
וּבִהְיוֹת בְּגָדִים יִלְכְּדוּ :

*ישדם קרי

ת"א חמת ישרים מליצה ב' ל"ה : לא יזעיל צדקה ח', י' : וצדקה
וב' שנת כ"ד, קנ"ו. צדקה סס :

(לא) כל ימוט. כשהוא מט
אין מוטתו מוט' עולם
כי יפול וקס: (לא) פי
לדיק ינוב חכמה. ידבר.
(לב) לשון כיצ שפתים (ישעי'
כ"ז): (לב) שפתי לדיק
ידעון רצון. יודעים
לדלות ולפיים את צדקתן
ויודעים לדלות את
הצדיות ולהטיל שלום
ציניהם :

(ב) יא (ב) בא זדון ויצא
קלון ואת לנועים
חכמה. תצא חכמה: (ג)
תומת ישרים תנחם.
(ג) תנהלם: וסלף צוגדים
ישדם. ישדדם: (ו)
ובהוות צוגדים ולכדו.
(ג) צהוות שהם עושים הם
כלכדים והמקלה מסורס
הוא כלומר וצוגדים

באור

צעקקים ומניים, והיה
תחזק. (כס) מעוז לחם,
דרך ס'. היה ידעת חללים
וחמונה שלמה צהלים
וצטורותיו, והוא מעוז
לדיק בכל אשר יפן צהלים
ישים מצטחו, חמס הדרך
הזה הוא תחתה לפועלי
חון כי צעטות רע ירחו
תמיד מעושי. ויש חומרים
כי שיעור הכתוב ה' מעוז
לחם דרך, והוא נכון מאוד
לפי הלשון, ולוי שחזר צעל
הקעשים את דרך הדיקון.
(ל) צדיק-הדיק חף שיכסל

סעם וצדקתו עליו לרות מהר יסירם מעליו הסס, זה יניח צרכה אחריו אל זרעו, חמס הרשע לא יסכון
לעולם צדקתו חף שהשעה תשחקת לו, ינח יומו ויעש. והיא' שיעור הכתוב לדיק לא לעולם
ימוט, ורשעים לא לעולם יסכנו חזן. (לא) פי צדיק, דמה את הדיק לחילן עושה פרי ודגרי
חממתו למכחם היוולדים ונחלים ונעשים פרי תפארת. (לב) שפתי צדיק, הם צדקת האדם יש
לנו להשתל להיות חף לטובת רעיו בכל מחמלי כחיו הן צמשים והן צדקתו, ומזה בס לדבר עם רעהו
מענה רכס צמפתי חן למען משכו חליו צהצתיו ולעשות עמו חות לטובה בכל מגמיותיו. והיה חס האדם
עושה זאת צמס חפסם ולצו עמו חזי הוא רצון (געפֿעֿלֿיגקייט). חמס חס הוא עושה כל זאת
נגד רעהו ומרסוף עליו כהנה וכנהנה, חן לצו על עמו, ונפסר בעלה צס, חז יקרא תהפוכות (פֿאָלוֹסֿ)
הייט) והוא עול גדול ונעליו רשעים. ופעל ידעון תרבמתי (ליעבען) כידוע :

יא (א) מאזני, אחר שהזכיר צמסוק האחרון צמסס הקדומה על התרמית והתפוכות צמס, פתח
צמס דמיום ואחר שכל דבר מרמה וכצו שגור לחללים המטבוח על כל מעשי צני האדם. וכן

- נמנו (בעוויסענלאז) 21. Gines Gerechten Worte erhalten Viele;
יעמוד נכון על מקומו נבד
הנדיק. (כב) ברכת ה'
יש לך עושר המהיה את
זעליו חזל הוא נקצן
צמל ויבועה, ויש לזעליו
תמיד עז כמד עושר
מדינת הים ומלוי מעות
צדיק וכהם חמוס צדק
ה' היא מעשרת עושר
חמדי, וסניק צעור סוהר
צדק ה' שלח יסחר
עז עמם. ולדעתו כון
חל עזודת האדם החסד
מכל מעשי האדם, וכמו
סנחר צלחק ויועז צלח
היה ונ' ויזכרו ה'
(כג) כשחוק, כד
המסמחת את הלז עשית
הזם לחס כסל. וחכמה,
וכן עשית דבר חכמה לחס
חזונה. (כד) מבורה,
הוא האומה והסוד
היכנות המיד זלז עושי
עול היראים מחד העונם,
ויעדו לקול עלה נדק כי
לז ידמה לזס המיד
את עולתם ואת במולס אשר
יסד צדאסם, וסוס לז
עליס זלחם, וזלח לזיקס הסקט והמנוחם ודומית הספס אשר יקסו תנח לזס, כי זל
תולדות מעשים הטובים. וטעם [ת] סנז על הנותן והוא הללסם הסמכיו על מעשי זני אדם
ותחזולות'. (כה) כעבור סופי, יס מפרסם כמו צעור סוס, סתחוס זל ענרת רוח סערה
ונכרת הסע ממקומו, וזלחריס חומריס ססוד מל על המהירות, וסחחר הכ"ק כעבור כ"ק הדמיון
וכן תכנס הזלחי, היך דיענר על עולת היכנל ענר דשעים, והוא נדחם לי יותר נכון, חמוס
הרביני סנזל את סתיסם. (כו) כחמץ, הערס מדינות שלח ימסיר האדם עסקיו דק לחרוך
זריו וזל לעל, וזלר כחמץ לסיס המקסם חורס וכעס לעיניס המכחזיני כן העלל חל סולחיו
ססוד מחרסל זסליות' ונורס לזס מכחז. (כז) יראת ה' תוסף ימי האדם חף חס הוא חלז
מז טעו, לסייותו סמור מכה דזריס המקרניס את המיתם. וישנות רשעים תקצרנה, חף
חס זריחיס וחוקיס מזי טעס, וחלזו על יזי מעשים המבויניס ודנקותם חל תחוות הזסמיות.
(כח) תוחלת הוא הסמתס זלז על דבר חס יזל חס לז יזל וזל יתיחם ממז זסיות נכון לז
זסוה כי סיסו לז, וזס תוחלת הזריקיס המיחלס לחלסיס וסוף תוחלת הזלח סמחם.
חמוס תקוט דשעים והוא הדמיון זלזס סולר לזס חדסית חלס וחלס זסלני העולס נחם ובחון

Verbesserungen.

1er ist wie nichts 1). 21. Die Lippen des Gerechten leiten Viele; die Thoren aber sterben durch Unverstand. 22. Der Segen des Herrn macht reich, und er (Gott) fügt nicht Betrübniß 2) hinzu. 24. Die Furcht des Frevlers kommt auf ihn; das Begehren des Gerechten gewährt er 3). 26. Wie Effig den Zähnen, und wie Rauch den Augen, so der Faulle Denen, die ihn senden. 27. Die Furcht des Herrn vermehrt die Tage; aber die Jahre der Frevler sind kurz. 30. Der Gerechte wankt nicht in Ewigkeit; die Frevler aber wer-

1) b. h. nichts werth. 2) oder: saure Mühe. 3) Gott.

- ותש 3 ידו כזרלסנה עוזד ומקטיר לע"א ואף צסוף כן: (כא) שפתי לדיק ירעו רזי' וגו' שרזים לזכרים (כב) וצתפלתו: (כב) ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסיף עלז עמה אין לדיק להתייגע להעשיר צו די צצרכה מה שהוא מצרכו: (כג) בשחוק לכסול עשות זמה. עלת חטאים: (כד) וחכמה. כשחוק לאיש תצונה. כלומר קלה היא צעויהו לעשות: (כד) מגורת רשע. מה שהוא ידא צא לו. דוד הפלגה אמרו (צדאשית י') פן נפון וסופן כתיב ויפן ה' אותם משס (סס): (כו) ותאות לדיק יתן. מי שצידו ליתן: (כז) כעבור סופה ואין רשע. תפאוס צא עצרת רוח סערב ונכרת הרשע ממקומו: (כח) תוחלת לדיקים שמחה. סופ' מתקיימים ושמחים: (כט) ותקות רשעים תאצר. כי לא תצוא: (כט) מעוז לתם דרך ה' ומחת' היא לפועלי חון. שאין הולכין צה והיא נפרעת מהם: (ל) צדיק לעולם באור
- (כא) שפתי צדיק ירעו רבים ואוילים בחרס-לב ימותו: ברכת יהוה היא תעשיר ולא יסיה עצב עמה: בשחוק לכסיל עשות זמה וחכמה לאיש תבונה: מגורת רשע היא תבואנו ותאות צדיקים יתן: בעבור סופה ואין רשע וצדיק יסוד עולם: בחמץ לשנים וכעשן לעינים כן העצל לשלחיו: יראת יהוה תוסיף ימים ושנות רשעים תקצרה: תוחלת צדיקים שמחה ותקות רשעים תאבד: מעוז לתם דרך יהוה ומחתה לפעלי און: צדיק לעולם בל-ימוט ורשעים לא ישכנו-ארץ:

באור

ת"א ברכת ה' עקבים מ"צ, כ"ז: מגורת וגו' עקידה סער ט': וצדיק וגו' יומא ב', נ"ח. חגיגה ז', ח'. ביעין ה', מ"ח: כחומץ וגו' קדושין ז', מ"ס: יראת ה' יומא ח', ס'. עקבים מ"ט, ל"ד:

גם הכתוב הזה חומר דרשוני כי אין חזור צין שני חלקיו. גם לא ידעתי אין לדיק דברי המפסס צחתם חסר לצ הוא מחסור הלז, כי לפי צורס היה ראוי להיות בחוסר

לצ מתספט סס המקרה, ואז נתכן לתבואו (אזנויססענהייט, אונערפֿעהרעההייט, געדאנקעלאזויג) קייט) וכדומה, אמנם חכמי פניתי לדברי הרצ"ע, ואחרי העין הספתי טעם אל הענין, וזה לשון הרצ"ע. ירעו מלשו מרעה כלומר ילמדו רוצ צני חסם, וחסר לצ כנגד לדיק ואוילים כנגד רבים, כלומר ואוילים צעור אש חסר לצ שיתעם ימותו טרם עת כלה. ויהי לס"ז טעם הכתוב, על ידי לדיק אחד יתקיימו אנשים רבים, וע"י חסר לצ אחד ימותו אוילים רבים, ונכונם הזאת תבנתיו ושמתי רשומות צמלת (איינגעט) וצמלת (איינגען) להורות כי המה שמות המספר צלשון אשכנזי וחכמתי חסר לצ

15. Dem Reichen ist sein Vermögen eine feste Burg,
Die Armuth dem Dürftigen ein Schrecken.
16. Der Taglohn des Gerechten macht ihn glücklich,
Gewinn des Frevlers macht ihn unglücklich.
17. Wer auf Sittenlehre hält, wandelt den Lebens-
pfad,
Wer Belehrung verwirft, verfehlt ihn.
18. Wer seinen Groll innerlich verbirgt ist falsch,
Wer damit herauspoltert, ist ein Thor.
19. Wer viel spricht, kann Fehler nicht vermeiden,
Wer den Mund in Zaum hält, ist weise.
20. Des Gerechten Zunge gleicht dem geläutertsten
Silber,
Bei weitem nicht des Gottlosen Herz.

מורה על כעסו ורעם חזק כסילים ינוח: דבה שטרו דבב, והוא דצוי הדבר עליו סיב ונדבר, כמו דובב שספי וטנים ותרבותו הכחז"מ (סוואטלהאפט), ופעל מוציא הנסמך לו מורה על מהירותו עליו הסכלה והתנוונותו, והם כסוי הסגולה עליו היה מדה ברועה נפש, אבל זאת תהי' הסתלקה הוזהר נכונה מזה החכמה, כי יסתר על ידיה מחמת רעהו, והם לא תהיה זה נקמה ונטייה לנעת הסגולה, לא יהיה כל כך העון רע: חמס מי שלא יסתר כלום מהמורות שנחתו זעששו ודבריו הוא רעע וגם כסיל: (יט) ברוב, אחד שהיה זה סכלות המדבר נגד סגולתו זה להסיר על הדעות הדבור בכלל ואמר כי חק מי שהין לו סגולה יוכל להכסל ולהיות סגור ע"י דצוי דצרו, כי חי חסר להכנות דברים מצלי פעם: וחרשך שספיו, ומסבירם לנלות הדעות לדבר הוא משכיל. (כ) לשון לדיק, דצרו של לדיק הם דברים ודברים וחסונים כנסק המזוקק. לב רשעים כמעט, זה המסדשן והמחזרים לא ידעו לכוון הוטע מלת כמעט נכתבו הם. זה אומר כמעט כנס, זה אומר כמעט סבס, ואחרים כמעט כמו לא כלום. והאמת, כי בס צעניו נסלח הדבר מחזור. צרתי ציחתי את דצרי המתרגם הארמי אומר ולבית דרשני מחתח, שהוא זה מזה זה נבע זה כמו מחתח סוד ויגון, ואין ספק שהיה לסיני נוסחא אחרת נכתבו הם. והם חק אמנם שהין מדרכי לפס את הכתוב ע"ס הסגולה, אם אין לי עד במקרה, מכל מקום נכתבו הם לא חוכל מלניו מצלי נסות לנצחו ע"ס הסגולה. הנוסחים שנמקרה הם הם לשון לדיק ולצ רשעים זה דצור הלדיק ומחשבות הרשעים, וזה להורות שהסילו הדצור של לדיק יותר יקר ונחשז מחשבות הרשעים ויהי' אם כן טעם כמעט, הלא של רשעים נוטה ללשון הלדיק כמעט ר"ל שהוא רחוק ממנו מחזור, וכתו שפסע לפעמים מלת כמעט במקרה (בייח לאהע) שהוא קרוב מחד, הדבר, כן יוכל לפסם גם (בייח וייטען) שהוא רחוק מחזור מן הדבר ואין להם כי אם דמיון ועדן מעט, וכן תרבותיו. ומי שיש ציר לפסו צלחון אחר ויגון יותר, הני זה משונה: (כא) שפתי לדיק,

Verbesserungen.

verfänglich. 16. Das Wirken des Gerechten führt zum Leben; aber der Erwerb des Frevlers ist Unglück 1). 17. Auf dem Wege zum Leben ist, wer Zucht bewahrt: wer aber Zurechtweisung verläßt, geht irre. 18. Wer Haß verbirgt, hat falsche Lippen; und wer üble Nachrede ausbringt, ist ein Thor. 20. Ausgewähltes Silber ist die Zunge des Gerechten; das Herz der Frev-

1) ober: zur Sünde.

- חכמה. כש'אדם מוכיח (טו)
לכזון משיב לו חטאתי
כגון דוד ש'אמר לכתן
חטאתי (ט"ז) (ט"ז)
ושזע לבו חסד לז. אכל
חסד לז אינו שומע עד
שילקה כמו פרעה: (יד)
חכמים ילפנו דעת.
ישמרוהו זלזם של
ישכחוהו: (טו) הון
עשיר. צתורה: קרית
עזו. היא לו: מתחת דלים
ריסס. עניות' שלל עסקו
צתורה היא מחיתתם:
(טז) פעולת לדיק לחיים.
כמשמעו. ומדרש אגדה
שלמה עשה פעול' המקדש
לחיי' של ישראל לכפרתן:
תצואת דשעי תצואתו
(ס"א הצאתו) של מנשה
שהכניס צו הסמל היא
היתה לחטאת: (יז) אורח
לחיים. השומר מוסר היא
הדרך לחיים: ועוז
תוכח' מתעה: את עלמו
- הון עשיר קרית עזו
מחתת דלים רישם:
פעלת צדיק לחיים
תבואת רשע לחטאת:
ארח לחיים שומר מוסר
ועזב תוכחת מתעה:
מכסה שנאה שפתי שקר
ומוציא דבה הוא כסיל:
ברב דברים לא יחדל פשע
וחושך שפתי משכיל:
בסף גבחר לשון צדיק
לב רשעים כמעט:

ת"א ומוציא דבה ספחים ח', ב':

ואת אחרי: (יח) מכסה שנאה שפתי שקר. החנף שפתי שקר ומכסה שנאה זלזו: ומולא דבה
הוא כסיל. לעז שיהו אנשים דוצין צו על חזירו: (יט) ברוב דברים לא יחדל פשע.
המדרש דבר' מוציא הטא: וחושך שפתי. הוא משכיל: (כ) בסף נצח לזון לדיק.
שודע להוכיח: לז דשעים כמעט. שאינו שומע לתוכחת לדיק ומדרש ד' תנחומא אומר
על עדו הכזיב כאשר שקר על המזנה צצית אל. וירצעם אע"פ שיצטב ידו לא
קבל תוכחה שנא' (מלכים א' י"ג) חל נא את פני ה' אלהיך וגו' ולא אלהי (סס)

באור

עשיר, כן נדמים הדברים, צעינו העשיר יחי' הונו נקריה צריה ולא יחד תמוס דבר, וזהסך תדמה
העוני צעין הרל כחשת', חמס לז כן, כי חס (טו) פעולת לדיק לחיים, המעט אשר יקצין הלדיק
ע"י עמלו ויביע כפר הוא לטוחרו ש'מחר צחלקו: תבואת רשע לחטאת, כל הון אשר יביע חל
הרשע זלי עמל, הוא לרעתו. כן הוא כוונת הכתובים וכן תרגמתים, והמה נוטים לדברי החכם
המאזיני ורחצ עוד לצוא שחי מלזת והמה: ח', פעולת שרש פלע וטעמו ידוע, חמס כדרי
סס לפנינו סרז המלין ר' הינן וויזל כ"י צצאורו לספר ויקרא (י"ט ו"ב) צספור לא תלין פעלת
סכיר, וחמר: כל לשון פעולה על הכוונה שיכרון העושה צמעסו הן טיז הן דע, ול'הבדיל עון
זה חמר פעולת כלומר העני הזה שזר עלמו לעזרת חס להחיות נפשו ונפס חנסי ציתו וכו' וזה
נקרא פעולה, עכ"ל. הוצא מזה שזמן שזא סס פעולה צמקס שזר הסעולה כמו סס פעלת סכיר
וכחן צכתו שלפנינו יהיה טעמו מעט הסכר אשר למענו נפעלה הסעולה. ולהיותו עומד מול תבואת
תחזוק הכחיה לדבר זה. למען ימלא הקורא תוכן כוונת הכתוב הזה תרגמתיו (טאג'הן). ז',
לחטאת, תרגמתיו (אונג'ק) כי כן תכנס הארמי (הסע ח' י"ח) היו לו מזנחות לחטוא לתקלה,
והמעני ירחא כי קרונים העניינים תאזר. וכן הוא צלזון ערז: (יז) ארח, שיעורו, מי ססוד
שומר את המוסר הוא הולך דרך החיים, ויחמר הסעל וחולני ארח הוא פעל כמו וארח לחזים
(איזו ל"ד ח') וה' רחוי לטיות נקוד ארח והתרגום הארמי קרא כן וסעד כי ארח דחוי

- יָדוּעַ חוֹלֵל וְחֹלֵה חַמְצִים
סָחַר כְּמוֹ יוֹדוּעַ זֶה
חָשִׁי סוֹכֹת, וְחֹמֶר
סִינִים סָחַר כְּפִסּוֹ
מִזֵּן נִפְעַל מִשְׁדֵּשׁ יָדָע
וְחִמְצוֹ מוֹצֵל חֵת כֹּס
וְנוֹן מִחֹד לְפִי הַעֲנִין.
(י) קִירָץ עֵין, הוּא
הַעֲדוֹס הַסֵּמֶר מִלְדָּר
שֶׁסָּה הַזֵּיז מִצִּינֵי צִחְזִיתוֹ,
וְכֵס לֹא נִכְסֵל לְדָר חֵת
כֹּס חֶסֶר צִלָּו עַל דְּרִי
רַעִי וְעַל מַעֲסִיס, הוּא
יֵתוֹ עֲצָבָה לְזוֹלָתוֹ כִּי
רַעִי תִּמְדִּי וְעֲנִיִּים חֵל
לֵבָס לְדַעַת חֵת כְּוֹנֶתוֹ
עֲלִיסָה וְעַל חִדּוֹתָהּ, חֵךְ
הוּא נִסְמֵר צִסָּה סְחִיקָה.
חֲמִסֵּה הָאֵרֶץ שִׁפְתֵּי
חֶסֶר יִדָּר מִזֵּן יִמְרֹבֶה
וְחִמְצוֹ הַזֵּיז חֲחֵלָה צִלָּו
חֵת חֶסֶר יוֹלִיחַ צִסְפִּיתוֹ
הוּא לִכְלֵךְ צִדְדֵּרֹר וְזֵחַ
לִידֵי תִקְלָה. וְחֵךְ לֵךְ כֹּס.
7. Des Gerechten Andenken dauert zum ewigen Segen,
Des Frevlers Name verwest mit ihm.
8. Der wahre Weise nimmt Lehre an,
Der prahlerische Thor entzieht sich ihr.
9. Wer aufrichtig wandelt, geht sicher,
Wer krumme Wege nimmt, wird es büßen.
10. Schlau umher blickendes Auge veranlaßt Verdruß,
Der redselige Thor verredet sich selbst.
11. Der Frommen Mund ist Lebensquelle,
Den Mund der Frevler deckt Gewaltthätigkeit.
12. Innerer Groll erregt Hader,
Liebe bemäntelt alle Vergehungen.
13. Auf den Lippen des Verständigen trifft man Weis-
heit an,
Die Ruthe aber auf dem Rücken des Verstand-
losen.
14. Die Weisen halten ihre Kenntniffe zurück,
Dem Munde des Thoren ist ängstende Beschämung
immer nahe.

יֵשׁ לָךְ צִסְמֵר הַזֵּה סְעָמִים רָזִים כֹּסֵל וְשִׁלּוֹשׁ הַעֲנִין מִלְּחֹחַ סוֹנוֹת, וְעַמְמִים כֹּסֵל הַמְּלוֹת וְעִנְיֹנִים
סוֹנוֹת. וְזֶה חֵדֶר מֵן הַכְּתוּבִים הַבְּחִירִים וְנִשְׁנִים, וְעִנְיֹנִים שׁוֹנִים כִּי צִסְמֹק ע' הַקִּדָּם נִחְמֵר
וְחִוִּיל שִׁפְתֵּי יִלְבֹּשׁ, וְעִנְיֹנֵי חֲמִסֵּה לְפִי מִקּוֹמוֹ כֶּחֶסֶר סִירְסָתוֹ לְעִיל, וְכֹחַ מ' אֵרֶץ שִׁפְתֵּי
הַמִּצֵּד דְּרִיס, וְעַס יִלְבֹּשׁ כְּחִרְבוֹתוֹ מִתְחַדֵּד (לְעַס יֵךְ צִחְנָנֶה): (יֵא) מִקּוֹר חִיס מ' לִיזָק.
כִּי הוּא יִצִּיעַ רָצ טוֹב לְסוֹמְעִיו, חֲמִסֵּה מ' רַעֲשִׁים לֹא יִצִּיעַ מִחֲמוּמָה כִּי מִקּוֹרֵי מִכּוֹסֵה וּסְבוֹר צִחְמִסֵּה,
יִחֲוֹל בֵּס הוּא חֵדֶר מִהַכְּתוּבִים הַזֵּה הַבְּחִירִים וְנִשְׁנִים שֶׁל סִי עִנְיֹנִים נִפְדִּים וְרֵחַ לְמַעַל סְמוֹק
ח' וְהַזִּינִיחֵו: (יב) שְׁנֵאֵה, הַתְּקוּעָה צִלָּו חֵסֶעַל עַל רַעֲשֵׁי תַעֲדוֹר מְדוּסֵה תִצָּקֵס כֹּס עַת לְמִזֹּחַ מִקּוֹס
לִיזֵז עֲמֹר, חֵךְ שִׁחִין צִדְעָתוֹ לְהַרְבֵּעַ לוֹ, תִּמְדָּה סִנְחָ' כֹּס פִּעַס חִיזָה חֲדָשָׁה לְמַעַן הִזִּית חֵס הַמְדִּינָה,
חֲמִסֵּה אֲחִבָּה חֶסֶר צִלָּו חֵסֶעַל עַל רַעֲשֵׁי תַעֲדוֹר מִכּוֹסֵה מִכּוֹסֵה וּסְבוֹר צִחְמִסֵּה,
חִיזָה: (יג) בְּשִׁפְתֵי נִצּוֹן תִּמְלֵחַ חֲמִסֵּה, הַנִּצּוֹן הַמְדוּסֵה עַל חֲמִסֵּה וּמִצָּקֵס לְקַחַת מוֹסֵר, יִסֵּחַ תִּשְׁחֹחַת
חֵן לְמוֹכִיחֵיו וְזֶה חֲמִסֵּה, כִּי צִסָּה עֲשׂוֹתוֹ זֶה יִחְסֵה. חֲמִסֵּה תַחַת חֲמִסֵּה צִסְפִּיתוֹ נִצּוֹן תִּמְלֵחַ שִׁסְצֵה
עַל בִּי חֶסֶר לָז, כִּי הוּא לֹא יִקְצֵל מוֹסֵר כִּי חֵס עַל יוֹי הַעוֹנֵס: (יד) חֲבִמִּים יִלְפִּנוֹ דַּעַת, לֹא
יִרְצוֹ לְדָר צִלָּו עֲנִין, וְחֵס' צִדְדִּים חֶסֶר יִדְעוֹ סֵס יוֹתֵר מְדִיעִים לֹא יַעֲזִיו סִינִים לְדָר צֵס תִּמְדִּי
כִּי חֵס צִעוֹתָם יִדְדִּרוֹ כֹּס פִּעַס כִּפִּי הַזִּוִּיךְ, חֲמִסֵּה הַחִוִּיל חֶסֶר יִסְתַּדֵּל כֹּס פִּעַס לְדָר וְלֹא יִסֵּחַ חֵן
לְשִׁמּוֹעַ דְּנִי חֲמִסֵּה וּבְדוּלִים מִמֶּנּוּ, וְחֵין נִכְחֵו לְפָסוֹן חֵת מַחְשׁוֹתָיו צִלָּו, סוֹפֵו לְהַתְּנִיִּים צִחְחֶסֶר
יִדְעוֹתוֹ, וְלִכֵּן מִחֲמַת הוּא מַחְחַת הַזִּוִּיךְ קְרֹבָה לְפִי תִמְדִּי כִחִילוֹ חֲמֵר: וְחֵחֵרִי דְרִי סִסְבִּיל
תִּצּוֹחַ כֹּס פִּעַס חֲמִסֵּה וְזִוִּין (חֵין דַּעַס טַהֲרִיעֵן וּמִרְט פִּתְלָגֵס סִטְעֵס בַּעֲשֻׁמְנוֹק): (טו) הוֹן

Verbesserungen.

nungen ruhen auf dem Haupte des Gerechten; aber den Mund der Frevler deckt Unrecht 1). 8. Wer weises Herzens ist, nimmt Gebote an; der geschwätzig Thor macht sich verfänglich 2). 9. Wer in Unschuld wandelt, wandelt sicher; wer aber seinen Weg verfehrt, wird erkannt 3). 10. Wer mit dem Auge winkt, verursacht Verdruß; der geschwätzig Thor macht sich

1) die Strafe dafür; oder: der Mund der Frevler bedeckt Unrecht (böse Gedanken).

2) oder nach dem Arabischen: stürzt sich, geht zu Grunde.

3) d. h. ertappt, oder: wird es fühlen; es wird ihm durch Strafe fühlbar gemacht.

- זכר צדיק לברכה
 ושם רשעים ירקב:
 חכם לב יקח מצות
 ואויל שפתים ילבש:
 הולך בתום ילך במח
 ומעקש דרכיו יודע:
 הרץ עין יתן עצבת
 ואויל שפתים ילבש:
 מקור חיים פי צדיק
 ופי רשעים יכסה חמם:
 שגאה תערר מדגים
 ועל כל פשעים תכסה אהבה:
 בשפתי נכון תמצא חכמה
 ושבת לנן חסר לב:
 חכמים יצפנו דעת
 ופי אויל מתהה קרבה:
 זכר צדיק ובר' יומח ב' ל"ח. תענית ד' כ"ח: ושם רשעים
 יומח ב' ל"ח. תענית ס"ס: חכם לב פועה ח' י"ג: ושבת
 לנו עקידה שער ל':
- (ז) על פיהם ויהרגם: (ז)
 זכר לדיק לברכה. המזכיר
 לדיק מזכרו: ושם רשעים
 ירקב. רקצון עולה צטמם
 שאין אדם חפץ להזכיר
 שמו והוא משתכח מאיבו:
 (ח) חכם לב יקח מצות.
 (זה) משה דצינו שכל
 ישראל היו עוסקין בציוות
 מלד' והוא היה עוסק
 צמלו' שגא' (שמו' י"ג)
 ויקח משה את עמלו'
 יוסף ובר': ואויל שפתי'
 ילבש ל' יגיעה. ויש
 צספדי צפרשת ויהי העם
 כמתאוננים (צמדד
 י"ח) אמרו נתלצטנו
 צדד: (ט) ומעקש דרכיו
 יודע. ישצר ויתסר כמו
 וידוע צהס אגסי סכות
 (שופט' ח'): (י) קרץ
 עין יתן עצבת. הנסית
 אדם צקירותיו לרעה:
 (יא) מקור חיים פי
 לדיק ופי רשעים ובר'.
 פיהם יכסה חמם צלצס
 שמתליקין את שפתיהם
 ושגא' עמונה צלצס. ואין
 פתרון מקרא זה דומה
 לפתרון העליון והענין
 יורה עליהם. (יב)
 שגאה תעורר מדגים.
 אפילו עזירה שנתנה
 לשכחה נזכרת ע"י מרצית

עוונות צלה שגאה אחרונה ומעורדתן שכן יחזקאל הכיח את ישראל על עזירות מלדים
 ואומר להם (יחזקאל כ') איש את שקולו עיניו השליכו ובר' כמה (שנים היתה) שגאה זו כצושה
 ולא הזכירו להם הקצ"ה עד עכשיו שהצרו עזירות על פשעיהם: (יג) בשפתי נכון תמצא

באור

קריחים עליו חמם על שפעה רעה נקצו עמו (אזן יחייה): (ז) זכר לדיק, לאחר מותו הוא
 לברכה מזכרים אותו ואת דורו זו: ושם רשעים ירקב, עמם, אחרי מותם לא יזכרו ולא יסקדו
 עוד צהצרת החיים: (ח) חכם לב, הוא החכם האמתי אשר חכמתו נסונה צקצו לצו, הוא יקח
 מצות ויקבל מוסר חזל אויל שפתיים הוא הפכל המדבר גדולות ומרחא עמלו כחכם הוא ילבש
 מהס ימשוך את עמלו מקבל לקח. והשרס לבש הינה על המרי והעויות אשר יתפעל האדם צהניעו
 חליו דגים חין לו צס חפץ, כמתאוננים צססוק ויהי העם כמתאוננים נתלצטו צדד, והצו המתרגם
 האשכניו צסרסה הזאת תרגם כמתאוננים (ויספערצניגט) ולדעת אחים יהיה לבש הסרת הדבר
 מעל לנו (פאן) אין סטפאסען, פאָרט סטירלען. ולהיותו כחן צנין נפעל חו התפעל תרגמתיו
 (ענטליעהט יך ציהאנען) והוא נכון לשניהם. (ט) ומעקש דרכיו יודע, חלה חומרים שהוא מן

צן חכם ישמחם צוקנותם;
 וכן כסול יתן חונה בלנס.
 והנחל צין חז לאס ליוסי
 המלולם, והרנ' לדרוס טעם
 על זה וזה וידרס, כי לי
 חזן עסק צום (ב) אנצרות
 רשע, מלסון בכל אשר
 יסנה ירשע (ט"ח) ו"ד
 מ"ט (בעגליקקען) ורשע
 רשע כולל עניני העסק
 והרנ' צוקניו העולם ומזה
 לא תרשע הרנע (קבלת
 ז' ו"ז) ועיין צערת השלם
 ר' יחזק סאטנאז צססר
 שפת חמה שנס רשע,
 כי יפה דרר צנדריו:
 הציל חמות, כל מקום
 שתרנע החמי ממותח
 ציסח יסח כוון חל טעם
 הענין שחין זה המותח
 הטעניית כי חס הסמחה
 והעצליים: (ג) לא
 ירעיו, הדיק חל ירחב
 חף כסלחן צעניו כי
 המקום יעורר. וכן חמר
 דוד המלך ע"ה לא רחמי
 דיק נעזו ורעו צנקס לחס:
 והר' רשעים, זה הוי
 הרשעים מלסון מה הוס
 לחס, (וכן הוס דעת ר')

18. Er merkt nicht, daß Teufel dort sind,
 Daß sie ihre Gäste in die Hölle schickt.

10.

Sprüche Salomo's.

1. Weiser Sohn erfreut den Vater,
 Ein thörichter Knabe ist seiner Mutter Kummer.
2. Glücksgüter können nicht helfen,
 Gerechtigkeit rettet vom Verderben.
3. Des Gerechten Person läßt Gott nicht darben,
 Güter der Frebler aber verschwinden.
4. Müßige Hand bringt Armuth,
 Emsige schafft Reichthum.
5. Der bedacht'same Mann sammelt ein zur Ernte-
 zeit,
 Der Nachlässige verschläft die Schnitterzeit.
6. Allgemeiner Segen ruht auf des Frommen Haupt,
 Erwähnung des Freblers wird von lautem Fluch
 begleitet.

מנחם המחירי): יהרוף, ענינו דחיסה תמקום חל מקום, כמו יהרפוח מחור חל חסך, והנכי
 הסנתי כוונת צון הסעיל דרש הכחז בס על החלק השני ויהי חצורו (לעמט עד קערטשוידען)
 (ד) ראש, סס המקום (ארמוטה) כמו רש ועוסר חל תפן לי: כף ומיה, הדנר אשר לא יעסה
 חת הסעולם אשר נועד לה מרד תולדו וצדווחו, חו טיעס הסכו, יקרח צלסון ענדרים רמיה וכו
 נמחל קשת רמיה, אשר תרנע הרנע"מן ז"ל (ולעזער באגנען). ולמי ענינו הנכמתי כחן (מיסנגע
 החנר) וצוונתו קדמוני קלת הספרס: הרוצים, סס הצויים ועמלים ויהוה סק העלום (צן
 מלך): (ה) בן מניס, סרסו בוש וטעמו חיחורי, סהיח מחורח הסנועס ועל (הנלנ'נ): (ו) ברבות
 לראש לדיק, צעת סמזכורים חת הדיק מנרכים חורח כל זמן סנצחיים חיותו, וכסמזכורים הרשע
 מדנרים עליו קללות. וטעם ופי הוס כמו סה המזכיר, מהחחיל לבנר מן הרשע, כמו אנ'סי מלך
 סמור סהיח כחילו חמר רלון המלך, וכחן יהי כחילו חמר הזכרת הרשע, וכן ימחל כמס סעמים
 צום הספר ולס"ל תרנמתי: יכסה, הוס ענין מלוי ונצוי כמו כמ'ם לוס מנסים: חמס, ססכל

Verbesserungen.

weiß nicht, daß dort die Schatten sind, und in den Thälern der Unterwelt
 ihre Geladenen.

10. 3. Der Herr läßt den Gerechten nicht hungern; aber der Frebler
 Habe rafft er weg 1). 4. Arm wird, wer mit lässiger Hand schafft; aber
 die Hand der Fleißigen macht reich. 5. Wer im Sommer sammelt, ist ein
 fluger Sohn; wer in der Ernte fest schläft, ist ein schlechter Sohn. 6. Seg-

1) oder: aber die Eier der Frebler stößt er von sich. ירה für: ארה das Gelfüsten,
 die Begierde.

(א) משלי שלמה בן חכם ישנ' חז' זה הקצ"ה. ד"א חזיו ממש: וכן כסיל תובת חמו. תמיד הוא עם חמו צצית ודלה את שטותו ומלידה. ולפי המשל בן כסיל כמו ירבעם בן נבט. תובת חמו תובת כנסיותו: (ב) לא יועילו חולדו' דשע שהוא משתבח צעשדו שנאמר (הושע י"ג) ויאמר אפרים אך עשדתי וגו': ולדקה תליל ממות. ואם תאמר לדיק שיצטו נכסיו ללדק מתיכן יתפרנס: (ג) לא ירעיז ה' נפש לדיק והות דשעים ידדוק. ידחיק אותם ויפלו: (ד) ראש עושה כף רמיה. מי שעני צתורה מורה הוראות סקר: כף רמיה. מאזנים של רמיה. לפי פשוטו משמע צתורים: ויד חרול'. ישרים שחורלים דצר צלמחו ומשפטו כלל עולה: (ה) ופי דשעים יכסה חמם. החמם יכסה

נשלם החלק הראשון בספור מעלות החכמה ואזהרותיה ומוסריה:

(ה) משלי שלמה

בן חכם ישמח-אב
ובן כסיל תוגת אמו:
לא-יועילו אוצרות רשע
וצדקה תציל ממוות:
לא-ירעיב יהוה נפש צדיק
והנות רשעים יהדף:
ראש עשה כף-רמיה
ויד חרוצים תעשיר:
אגד בקיץ בן משכיל
נרדם בקציר בן מביש:
ברכות לראש צדיק
ופי רשעים יכסה חמם:

באור

(א) משלי שלמה, זהו החלק השני מספר משלים והמה משלים צמחמים קורים כוללים ענינים גדולים ע"פ מספתי השכל אחרי הנסיון והשתדלויות צנחיה דם וסקידה עלותה, ומסס נמלחו דנים לכל חומה ולשון, משלי הערבים והספרסים ומשלי הזהב חו מכחמים אשר לפיסחגו דחם היוני, ומשלי סיניקח הרומי ונקרחים

ת"א ולא ידע צתרה ה', ע"ט: לא יועילו וגו' צתרה ח': וצדקה וגו' ר"ה ח', ע"ו: אומר בקיץ פסהדיו ח', ז'. עקידה כ"ח: ברכות וגו' עקידה סס:

זנ' רומי (סענטענליח, זיטענטספריטע). ולרוב הספוקים אשר יצאו צס חין להם חזרו כי חס כל אחד עומד צפני עמו, ככתוב העומד לדרוש עליו ענינים רבים. חתנס יט כתונים סהס צחוצרת ויט צס דצקות מלד הענין חו מלד הלשון, וסמה יצוהו תמיד צבעתקתי זאת נסנדים מעט מהאחרים ודצוקים חיס חל דעסו, כאשר תראה כצר צפס' הוחת: בן חכם וגו', ראש לכל הלמודים הצאים הוא לחחות צחכמ', וצכתו הרחשון הזה הוא מזכיר על החז והאס להנחוב צניסם צדיק החכמה, החז למי דלכו והאס לפי דרכה, כי

כל אשר הוה לו ינח צמחה
סעולותיו: (ינ) אשת
כסילות, שז שנית לזיור בס
חת הכסילות המושכת חליה
לז הנערים, והיא בס היא
מדצרת בדלות כדבר החכמה
והזמרת מ' פתי ונר', ומה
יפס המלצה נקלרו חת
דנניה, לח הליבה צהיכל
צנוי להסחרת ולח הניה
לפניה שלחן ערוך, ויין
מזוג, כי חס סס צפיה חת
הדברים לחמור: (יז) מ'ם
גנוזים ימתקו, וזה העלה
היעולה חל הפתי מלתה
כחילוי חמרה לו חל הסור
חזור מנח חלי חף שאין
לי שלחן ערוך, לחם צלחמי
לחם סתרים כי הוא ינעם
לחק, ומיס הנשחצים
צמסתר ימתקו, והוא רמז
חל המעשים הרעים אשר
הסיתו לעשותם: (יח)
רפאים, כלן פניתי ללשון
ערב כי צלסון הוא יקראו
ין הכוחות וססדים,
ולסיתו קרוז מחד צענין
הם ללסין הכתוב, רפאים
(חונטעראיררדיטע חב-
געסיערענע גייטטער)
תנבמתיו (טייערע):

10. Anfang aller Weisheit ist Gottesfurcht,
Der Heiligen Kenntniß ist Vernunft.
* * *
11. Durch mich verlängerst du deine Lebenszeit,
Und schaffst dir viele glückliche Jahre.
12. Bist du weise, der Weisheit Vorthail ist
Dein; bist du ein Spötter, dein allein ist die
Strafe.
* * *
13. Die Thorheit ist ein flatterhaftes
Albernes Weib, weiß nicht, was sie will,
14. Sie lagert sich vor ihres Hauses Thüre
Auf einen Stuhl am öffentlichen Platz,
15. Ruft den Vorübergehenden,
Die gerades Weges wandeln!
16. „Jeder Unbesonnene kehre hier ein!
Unerfahr'ner! ruft sie selbst:
17. Gestohl'nes Wasser schmeckt süß,
Heimliche Rost ist angenehm.“ —

Verbesserungen.

sich Schimpf zu; und wer den Frevler zurechtweist, einen Schandfleck.
10. Der Weisheit Anfang ist die Furcht des Herrn, und Erkenntniß des
Allheiligen 1) ist Verstand. 11. Ja, durch mich mehren sich deine Tage, und
es werden dir vermehrt 2) Jahre des Lebens. 13. Das Weib der Thorheit
schwärmt umher, ist eine Einfältige, und weiß von nichts 3). 18. Und er

1) für: אלהים קרושים vergl. (Jehoschua 24. 19.) And. die Kenntniß der heiligen Dinge.

2) Ein Mann wird dir vermehren.

3) oder: sie kümmert sich um nichts.

שרלה שאקריז מהן: (י)
 הודע ללדיק. חכמה
 וכו' יוסף: לקח מדעתו
 ועל שמועתו: (י) תחלת

קדושים. היא' עיקר
הצינה: (יא) ויוסיפו

לך שנות חיים. שני' של
(י) חיים ושל פרנסה ועושר.
(ז) וחסר לז'. (ומי חסר
לז'): ואמרה לו. הדברים

הכללו מה אמרה לו: (יז)
מים בנוזים ימתקו. חין
טעם ציאת פנויה כטעם

המיתות מים גבוזים (יד)
ימתקו שהיו ירדאים
לנשות צבלי ונושין

3סטער :
(ער)
באָר

תעמוד ואשרו נגד וחי' ויהי' טעמו מלשון חוסר, וכן הרגמתי: (ז) מפסוק

מיוחד, מחזרת החכם
המוביח את העם להיות
(יז) גזר לצלתי הוביח לך,
חכם לך והצל עליו לשמוע

המייסד חורו, וזו שהיא מוכיח לרשע לוקח לו תומכו כי הרשע יחמר עליו שיש לו המומין שיש לו צעמו כן דעת הר"ג, ולי נראה שנתן תומכו סודו על מוכיח וזהו צחור' עם הפעל לוקח לו סלפיו, ושעור הכתוב כך הוא :

ומוכיח לרשע — — מומו

[illegible]

מ (א) חכמות, החלק
 ברחשון מפרט' סודות
 מפרט' ז' וחלקו החזקון
 מפרט' י"ב עד סוף הפרט'
 המה מכת הספרים אשר
 כנותרים משל חידותיו,
 ועיין בסקדמותי: הצבה,
 הוא החקון ליסוד
 העמודים: עמודיה שבעה,
 זה שכוון צד אל שבע
 החכמות, זה שהוא שם
 המפרט' שבעה, הנחלק בלשון
 עזרי על הדנו, כמו כי
 שבע ופול לזיק וקס: (ב)
 טבחה טוחה, הפרט' טבח
 עיניו זניחה, וזהו כולל
 הכנס הסעודה, והרצ"ע
 אשר שהוא בלשון ערצ
 צניקוד טי"ת לזניחה
 וצניקוד החי"ת לנצול.
 ונקראת הסעודה הברכה
 בלשון עזרי זבח כמו זבח
 המשפחה: מסכה, עיין
 המוזנים שהוא תערוצות
 סיון צמים. ויפס' דרש
 ר' מנחם המחזירי בלחמיו:
 וסיון ידוע שהיו מניחין
 שם לפני חם חזל חלוקה
 הכנס מחזר לפי טעמי
 בני האדם ועל זה אמר
 מסכה יונה כלומר לכל
 אחד דבריו לו: (ג) שלחה
 נעורותי, יוכל להיות
 שכוון צד אל החכמות
 השמוניות, אשר יועילו
 צ' בלחמי הוא צמקום מ"ס
 כמו וסודות צצר ונלחם, וטעמו כמו היו כל אחד לכן למים כי הכל מתוקן לסעודה:
 (ד) פתאים, שם המקרה צרינים, כמו תאהבו פתי, וכמו אל תהיה מרי צניות אמרי (יחזקאל צ'
 ח'): ואשרי, אמרי המפרטים שהוא מלשון תמך אשרי ופירושו לעד, ולפי הענין מחלקי הכתוב

36. Wer gegen mich feht, verletzt seine Seele;
 Meine Feinde alle sehnen sich nach dem Tode."

9.

1. Die Weisheit hat ihren Tempel gebaut,
 Hat auf sieben Säulen ihn errichtet;
2. Ihr Mahl ist bereitet, ihr Wein eingeschenkt,
 Die Tafel steht angerichtet;
3. Sie schickt ihre Jungfrauen,
 Läßt sie auf den großen Plätzen ausrufen:
4. "Jeder Unbesonnene lehre hier ein!"
 "Du Unerfahr'ner! ruft sie selber:
5. Kommet, genießt meines Brotes,
 Hier trinkt Wein, den ich eingeschenkt.
6. Verlaßt die Albernheit, so wird's euch wohl-
 ergehen,
 Auf dem Wege der Vernunft werdet ihr glücklich
 fein.

*

*

7. Wer den Spötter straft, sei auf Schimpf gefaßt,
 Wer Frevler vermahnt, muß seine eig'ne Fehler
 hören.
8. Vermahne den Spötter nicht, er möchte dich
 hassen,
 Vermahne den Klugen, er wird dich lieben.
9. Belehre den Weisen, er wird weiser werden,
 Leite den Frommen, er wird an Lehre zunehmen.

Verbesserungen.

Erde Kreis, und hatte mein Ergözen an Menschenkindern. 36. Wer aber mich verfehlt, verletzt sein Leben; alle, die mich hassen, lieben den Tod.

9. 1. Die Weisheit bauet sich ihr Haus, und hauet sich aus ihre sieben Säulen. 2. Sie richtet ihr Mahl zu 1), mischt ihren Wein, und ordnet ihren Tisch. 3. Sie sendet ihre Dirnen aus, läßt ausrufen auf den Rücken 2) der Höhen der Stadt: 6. Verlasset die Einfältigen 3), so werdet ihr leben, und tretet auf den Weg des Verstandes! 7. Wer den Spötter ermahnt, zieht

1) oder: schlachtet ihr Schlachtvieh.

2) בָּב f. a. אָב Rücken, oder: בָּב Körper.; im Aramäischen נִב,

3) oder: die Einfalt.

וְחִטָּאֵי חֲמֵס נִפְשׁוּ
כָּל־מִשְׁנֵאֵי אֲהָבוּ מוֹת׃

ט

חֲכָמוֹת בִּנְתָה בֵּיתָה
חֲצָבָה עֲמוּדֶיהָ שִׁבְעָה׃
שִׁבְחָהּ שִׁבְחָהּ מִסְכַּח יִינָה
אֵת עֲרֻכָּהּ שִׁלְחָנָה׃
שִׁלְחָה נִעְרָתֶיהָ תִּקְרָא
עַל־גִּפִּי מִרְמֵי קֶרֶת׃
מִי־פָתִי יִסֵּר הֶנָּה
חֶסֶד־לֵב אֲמָרָה לוֹ׃
לִכְנֵי לַחֲמוֹ בְּלַחֲמֵי
וְשִׁתּוֹ בִּיּוֹן מִסְכָּתִי׃
עֲזָבוּ פְתָאִים וַחֲיוֹ
וְאֲשֵׁרוֹ בְּדֶרֶךְ בִּינָה׃
יִסֵּר ׀ לֵץ לֶקַח לוֹ מִלּוֹן
וּמוֹכִיחַ לְרֹשַׁע מוֹמוֹ׃
אֶל־תּוֹכַח לֵץ פֶּן־יִשְׁנֹאֵךְ
הוֹכַח לַחֲכָם וַיֵּאֱהָבֶךָ׃
תֵּן לַחֲכָם וַיִּחְבֶּם עוֹד
הוֹדַע לַעֲדִיק וַיּוֹסֶף לֶקַח׃

*א' נחה

- (א) חכמות צנתה. צחכמה צנה
הקצ"ה את העולם.
חלצה עמודיה שצעה.
שצעת ימי צדאשית. ד"ה
שצעה ספרים שיש
צתורה. ויהי צנסוע
הארץ ספר לעלמו.
צנסכת שצת: (ב) שבחה
טצחה מסכה ייכה. מנזה
צמים כמו יין חזק שאינו
ראוי לשפות חיי: אף
ערבה שלחנה. כל ילירת
לח ויש: (ג) שלחה
נערותי. ארס וחור.
ד"ה משה ואהרן: (ד)
מי פתי יסוד הנה.
וילמוד אותה ויחכם:
(ה) לכו לחמו צלחמי
ושפו ציין מסכת: (ו)
עזבו פתאים וחיו. את
דרך הפתיות: ואשרו.
(ז) לשון פעם כמו צאשורו
אחזה רגלי (איוצ כ"צ):
(ז) ומוכיח לרשע מומו.
(י) מוס הוא למוכיח הזה
מחרטו ואינו שומע לו
הוא אזכרה שאסור לדבר
עם המסיתים לעצור
אלילים מעוזדי כוכבים
ואפילו להוכיחם
ולקדצם: (ט) תן לחכם
ויחכם. לתלמיד הגון
(שנה). ומדרש אגדה
כאמר לנח מכל הצהמה
הטהור' וגו' (ראשי' ו')
ובשילא ויקח מכל הצהמה
וגו' (סס) אמר מה ראה
הקצ"ה להצדו' צאלו אלל

בארור

ת"א

כל משנאי ערוזין ז"ט. שנת ט"ו. קי"ד. מנלה דף כ"ח: חכמות
בנתה סנהדרין ד' ז"ח. עקידה ת"ט: חצבה שנת ט"ו, ק"י:
טבחה סנהדרין ז"ח. ע"ז דף כ"ח. עקידה ס"ח: שלחה וגו' סנהדרין
סס. ע"ז ח' י"ט: מי פתי וגו' סנהדרין ז"ח: לכו לחמו צנכות
ט' ז"ח. חגיגה ז' י"ד: אל תוכיח צמות ר' ע"ט. ערכין ג' ט"ז.
עקידה ס"ה: תן לחכם שנת ט"ו. קי"ב. ערכין ו' כ"ה:

החכם כי עד זקנה ועד שינה לא תרפנו החכמים וזה ישתעשע תמיד:

זכור כי יתנוז הסלעות
והכללים עיני בניענו
הל הסלעות: (כו) בחקר,
סרסו חקק ויהי מקור
עם ז' זכ"ס כחילו נחמד
בחקק: חוב, הוא הסגול

הנעסם סניז למרכי,
וכוונתו על תמונת חקר,
סחלקו ורסס חמם יחד
כדור טלס: (כח) כאמצו,
כזר דנרתי מזה לעל
סרסם ב' פסוק י"ט: בעזרו,
סרסו עזו, ורססחל על המים
על סס תבנורית הלינכת:
(כט) בשורמו לים חק,
זס חחת תסליחת יסדורחם
ועלים תספסלו כל טססוריוס
והמליסס נספסס חת
תסלת ס' וכדורו זנריותה,
ומס נעמס מליסס ס'
חיוז זחמרו ויסך דלתיס
יס ובר' (ז"ה מ') וכן
חמר הסנזס אשר סמתי
חול כנול לים חק עולס
ולס וענכסס (ירמי) ס'
כ"ז: (ל) ואחיה חלור
חמור, מלסון חמוסס

27. Als er die Himmel bereitete, war ich da,
Als er des Abgrunds Oberfläche mit Wirbeln
maß,
28. Die Himmel von oben ausdehnte,
Mächtige Ströme er dem Abgrunde entquellen
ließ,
29. Bevor er dem Weltmeer sein Ziel setzte,
Daß seine Wogen nicht die Ufer übersteigen,
Des Erdballs Feste gründete, war ich da;
30. War mit ihm vertraut, immerwährend sein
Liebling, vor ihm spielend immerwährend;
31. Spielend in seinem Reiche, in der Welt,
Und die Menschen unterhaltend.
32. Und nun, Kinder! folget mir,
Heil denen, die meine Wege wandeln;
33. Merkt auf Sittenlehre, und werdet weise,
Zerreißt ihre Bände nicht.
34. Heil dem Menschen, der mir gehorcht,
Tagtäglich an meines Tempels Thüre eilt,
An des Eingangs Pfosten wacht.
35. Der mich erreicht, erreicht Glückseligkeit,
Erlangt Gottes Wohlgefallen.

והסנז כנז, וכן תבנמתי, ומס יקח הסנר הכנול וחקק חל דכו אמן (חנפערטרויס), וסרס
יקח אמן על סס חמונתו לחור חת הסנר ולסגור עליו כחילו סרס זנו (חויפועהנר): שששועיס,
סס כמר בעוריס וקויוס ולס יסד, וטעמו, ססחכמס מססעסעס חויו כנורו יתנך: ממשחקת
לסני, חמר סס' יתנך כססס ממעז' הכמ' זנריותו הסנרסס וסעלותס: (לס) ממשחקת זתנל,
ססרס ארצו (מדנני סרסז"ע), רלס לומר ססרס מרסס חת מעיסס ונרולתס ככל זניס ונריוס:
ושששעי חת זני חרס, ססרס סמחח חת סרסס יססס לז לסזוט חל סעולותיס וסס חרס
כסית מטרסס סמחלל על סרסס וסששעס סרס זסניסס (מדנני סרסז"ע): (לכ) ועתה, חחרי
חמר ססרס חת נרולתס ורוממותס, מוסרת על סרסס לסמוע חלים, וזכנזוסס סנזיסס מדנזת
זסכר ססקידס על ססכמס: (לג) תפריע, סרסוק וסנרול, וכן תרנמתי: (לד) לשקור, ססקידס
סרס סססורס וסססן לססג דכר מס: (לז) ורססא', כחילו כסנז חרס יחטיו חת חננו חמר סרס קולס כז
(פערפעהלן) כמר קולס חל ססערס ולס יחטיו, כלומר לז יחטיו חת חננו חמר סרס קולס כז
מן ססערס. וכל מקיס סרסס סירסור כמר עון וססע (זכרע) לריך לעמוד כננול סחליו חו סממנו

Verbetterungen.

Land, und dessen äußere Strecken 1), und die Summe des Staubes auf der Erde. 27. Als er den Himmel bereitete war ich dort, als er den Bogen feststellte über der Tiefe. 28. Als er die Wolken oben festigte, und die Quellen der Tiefe stark flutheten 2); 29. als er dem Meere seine Gränze setzte, daß die Wasser seinen Bord nicht überschreiten; als er die Grundfesten der Erde legte: 30. da war als Pflegling ich ihm zur Seite; da war ich sein Ergötzen Tag für Tag, spielte vor ihm allezeit; 31. spielte auf seiner

1) d. h. die außerhalb des bebauten Landes befindlichen Steppen und Wüsten.

2) eig. als stark waren.

הרשון: (כז) בחקו
 חוב על פני תהו
 כשרקע חוב הארץ על
 המים חוק בצול כל
 יעצר. חוב לשון הקו
 כמו וצמחוב' יתאדורו
 (ישעי' מ"ד) קומפא"ט
 זלע"ז: (כח) צעוז.
 כשהבזיר מעיינות
 תהום: (כט) בשומו
 לים חוקו. וגזר על ים
 סוף כשנזלל על מנת
 להצקיע לפני משה:
 צחקו. מל חקוק כמו
 על כפים חקותיך (שם
 מ"ט) וכן ומחק הארץ
 (יחזקאל מ"ג): (ל)
 אמון. גדילה אללו ל'
 חמוני' עלי תולע (איכה
 ד'): יום יום. אלפים
 שנה: (לא) משחקת
 צתלל ארנו. כל דורות
 הרשעי' שהיו מאלס
 ועד נח ומנח עד אברהם
 הייתי משחקת עליהם:
 ושעשועי. לפיתי עד זל
 דור המדבר ויקצוני:
 (לב) ועתה צנים שמו
 לי ובו' ואל תפרעו.
 ואל תצטלו מוסרי:
 (לד) לשקוד. לשמור:
 על דלתתי. להכנס
 ראשון לציט המדרש
 ולציט הכנסת וללאת
 אחרון:

באר

הנקרא צל"ח (חרט, דער
 חרט חרט רישע). והמקיס
 הוא דבר נבזל ע"י עמלות

*מצא ק

בְּהִכִּינוּ שָׁמַיִם שָׁם אֲנִי
 בְּחַקּוֹ חוֹב עַל-פְּנֵי תְהוֹם:
 בְּאַמְצוֹ שְׁחָקִים מִמַּעַל
 בְּעֵזוֹ עֵינֹת תְהוֹם:
 בְּשׁוֹמּוֹ לַיָּם | חָקוֹ וַיִּמָּס לֹא
 יַעֲבֹרוּ-פָּיו
 בְּחֻקּוֹ מוֹסְרֵי אֶרֶץ:
 וְאֶהְיָ אֶצְלוֹ אֱמוֹן
 וְאֶהְיָ שְׁעֵשׂוּעִים יוֹם | יוֹם
 מִשְׁחָקָת לִפְנֵי בְּכָל-עֵת:
 מִשְׁחָקָת בְּתַבֵּל אֶרֶצוֹ
 וְשְׁעֵשְׂעֵי אֶת-בְּנֵי אָדָם:
 וְעַתָּה בָּנִים שְׁמַעוּ-לִי
 וְאַשְׁרֵי דֶרֶכִי יִשְׁמְרוּ:
 שְׁמַעוּ מוֹסֵר וּחֲכָמוֹ וְאַתְּפָרְעוּ:
 אֲשֶׁרִי אָדָם שְׁמַע לִי
 לְשָׁקֵד עַל-דִּלְתִּי יוֹם | יוֹם
 לְשֹׁמֵר מְזֻזֹת פֶּתְחִי:
 כִּי מִצְאִי מִצְאִי חַיִּים
 וַיִּפֶּק רִצּוֹן מִיְהוָה:

ת"א אשרי צרכות ח', י"ח: כי מצא' סס. תענית ח', ז'. צתח ח', י'.
 חמס החון חין בצול לו ומתחלל בצול כל מקום וחילך יקרה חון. ויסה חמס חכס עד לא עשה חון וחולות,
 כי עשיות החון תלוי צעשיות הארץ. כי צאמת החון כמו הזמן חיים עצמים כי חס מקריים ונתונים
 צמחצותינו לקולר כחינו לסיופתנו צלתי מסיבים עזר הים ועתיד כחצת, וחין חנו יכולים להיות
 כי חס צמקום אחד צומן אחד והליכתנו חל מקום אחר תמדד ע"י החון אשר צין מקום למקום
 ועוד תקרה, הקורח הנעים: הלמודים יקרי העין האלה צפירות המורה חלחס חכס מוטלח אשר
 יעדנו להדמיסו ח"ס צומן קרוב: וראש עשרות תל, ויכל להיות שכוון צום חל החלקים.
 הקטנים הצלתי מתחלקים (חטחטען) שדבר מהס כצר הסלסופים הקדמונים צספרי הסנע
 אשר לסס, ולס"ן תרנמתיו (דעס ערברחלום חורסטלן), כידוע למשכילים, וחכמי לא חוסיק

16. Durch mich regieren die Großen,
Und alle edlen Richter der Erde.
17. Meine Freunde liebe ich,
Die mich aussuchen, finden mich;
18. Reichthum und Ehre ist bei mir,
Mächtiger Schatz und Glückseligkeit;
19. Meine Frucht ist besser denn gediegen Gold und
köstliches Erz, mein Gewinn höher denn Silber;
20. Ich wandle in den Straßen der Vollkommenheit,
Immer in den Steigen des Rechts;
21. Vererbe meinen Freunden wesentliches Gut,
Und fülle ihre Vorraths-Kammern.
22. Mich hat der Ewige eingesetzt als Muster seines
Werks,
Als Vorwurf seiner unendlichen Schöpfung;
23. Von Ewigkeit her gekrönt,
Lange vor der Erde Urzeit;
24. Vor jenen unendlichen Tiefen, war ich geboren,
Früher denn jene von Wasser schwangern Quellen;
25. Ehe noch Gebirge sich senkten,
Vor allen Hügeln war ich da,
26. Bevor er (Gott) Land und Raum erschaffen,
Und dieses Erdballs Urstoff;
17. חבבתי קרובי וקרובי קרובי
18. עניניו הנדבדבין
19. עניניו הנדבדבין
20. עניניו הנדבדבין
21. עניניו הנדבדבין
22. עניניו הנדבדבין
23. עניניו הנדבדבין
24. עניניו הנדבדבין
25. עניניו הנדבדבין
26. עניניו הנדבדבין

(יהוה אלל הים הנקרא תהום) הים מקדמו הנראה כי כן חמדם תורתם הקדושה, וחשך על פני תהום ורוח אלהים מרחפה על פני המים: מעינות נכדיו וים, הם הנדבדבין ונחל' ונכבדי' מלשון נדדו ורדו: (כה) השבעו, חין ספק שהיו כל הסרים הנדבדבין, אשר חנו כוהנים בעת, מנחמים נמים לפנים, כאשר יעידו רזו הנעלי חיים והלמחים הנדבדבין הים הנמלחים הן הסרים האלה ואשר נתקשו ונעשו לחזן נדדו חיים. והם הם נחפור נמר נמלחו נדו סדרים מחלקי חול ועשו וסידו וכו' מונחים אלה על אלה כבלי נלים, וזה כי אחרי הקדוה חיים ונעבור מעליהם ותזרח עליהם השמש, ותפח גם הרוח, ונגע גם קור ולנה נטעו חתה חתה, היותר ונח ירד מים מים ונתקפה, חלק זה שחז סך כז מחלק החור ונעשה סיד, וחלק אחר נתחצר עם חלקים רבים תיסוד האם ונעשה בית ואלה נטרפו למתכות וכו'. ועל זה נזכר לכיוון מלת השבעו, וסרואם להזין כזו הכתובים האלה ואחר לא נח עד הם אל שערי חממה הטעם, וירשם מעל ספר ראשית למורים אשר לריעי האסו אשר פעל כז טוב לתועלת המתחילים ב"ה הויקר ר' ברוך לינדה וכו' ומלח מספר כז מלחמי החממה אשר עליהם יסודות הכתובים ויניס: (כו) עד לא עש חזן וחזות, חזן, תרמתי נל"ח (רו"ת) יהוה המלוח הנדול אשר צו כוכבים ועולמות ונבדוים חין מספר ובם הריקות (אם יטו כתל) תקרא כן ופסלסופים הקדמונים כנו אותו נל"ח מקום אלה נדה, כי המקום חינו כי אם חלק נדל ממנו ע' נס אשר השם נז' יהוה המקום

Verbesserungen.

Erkenntniß finde ich. 18. Reichthum und Ehre ist bei mir, überschwängliches Gut und Gerechtigkeit. 21. Denen die mich lieben, Bestß zu verleihen, steht bei mir, und ihre Vorrathskammern mach' ich voll. 22. Der Herr brachte mich hervor als Anfang seines Handelns, vor seinen Werken, von jeher. 23. Von Ewigkeit her bin ich gesalbt, von Anbeginn, vor Entstehung der Erde. 24. Als noch keine Wassertiefen, wurde ich geboren, als noch keine Quellen waren, reich an Wasser; 26. als er noch nicht gemacht (bebautes)

- מלמד: (יז) אחבי. (טז) **בִּי שָׁרִים יִשְׂרָו**
 אהציה כתיב. אחר
 הקצ"ה אני אהציה של
 תורה אהצ. זו שמעתי
 מרבי אהרן צס ר' נתן:
 אהצ. כמו אהצ:
 ימלאוכני. כו"ן יתירה
 חמשי' שערי' צינה
 אמליאנו: (כא) להנחיל
 אהצי יש. יש אתי נחלה
 דצה: (כב) ראשית דרכו.
 קודם דריאשו של עולם:
 (כג) נסבתי מראש.
 לשון נסיכי אדם (מכסה
 ה'): (כד) חוללתני.
 כדלתי: (כה) בשרם
 הרים הטבעו. צתוך
 המים: (כו) ארץ וחלות.
 ארץ ישראל ושאר ארצות:
 מראש עפרות תצל. אדם
- באור**
- טס תמלא נדור: (טז)
 ונדבים, הסט נדב
 הנוח על הנלון הטוב
 החפסי צצחורם, ונקח כל
 פועל טוב וגדולות צלון
 שלם ונפס חסלה נדי.
 ואי חספר להיות נדו
 צלי, חכמה והנדינות צל
 כסיל תקח פזר וחורף.
 וסעור הכתוב כן הוה —
 יסורו פרים ו —
 נדיבים כל שופטי ארץ:
 (יח) הון עתק, הון עתק
 חולר גדול מטונות נדות:
 וצדקה, כטעם הללחם
 וכן נדק משמים נסוק
 (הרצ"ע): (כא) יש
 ענינו דבר טוב ויקר טס
 צו ממטות ועלמות: (כב)
 ראשית דרכו, ראה לומר
 נכל פעולותיו אני ראשית
 כי ע"י החכמה נעש' הכל
 וע"י אחר חכמיו י"ל
 צדאשית צדכמה טנקבחת
 ראשית. ועיון צצחורם'
 צדאשית להחכם סרצ"מן
 ל: קדם, כיון צום אל
 סנלון צדכמתו הקדומה
- (יז) **וְנָדִיבִים כָּל־שִׁפְטֵי אָרֶץ:**
 (יז) **אֲנִי אֶהְבֵּיָהּ אֶהֱבֵה**
 (יח) **וּמִשְׁחָרֵי יִמְצְאֵנִי:**
 (יח) **עֲשֶׂר־וְכָבוֹד אֲתִי**
 (יט) **הוֹן עֵתֶק וְצִדְקָה:**
 (יט) **טוֹב פָּרִי מִחֲרִיץ וּמִפֹּז**
 (כ) **וְתָבוֹאֲתִי מִכֶּסֶף נִבְחָר:**
 (כ) **בְּאַרְחַ צִדְקָה אֶהְלֵךְ**
 (כ) **בְּתוֹךְ נְתִיבוֹת מִשְׁפָּט:**
 (כא) **לְהִנְחִיל אֶהְבֵּי | יֵשׁ**
 (כא) **וְאַצְרִיתֵיהֶם אֲמַלֵּא:**
 (כב) **יְהוָה קִנְנִי רִאשִׁית דְּרָכֹו**
 (כב) **קִדְם מִפְּעָלִי מֵאֵז:**
 (כג) **מַעֲוֹלָם נִפְכָּתִי**
 (כג) **מִרְאֵשׁ מִקְדָּמִי־אָרֶץ:**
 (כד) **בְּאֵין־תְּהִמּוֹת חוֹלְלָתִי**
 (כד) **בְּאֵין מַעֲיֵנוֹת נִבְכְּדֵי־מַיִם:**
 (כה) **בְּשָׂרָם הָרִים הִטְבְּעוּ**
 (כה) **לִפְנֵי גִבְעוֹת חוֹלְלָתִי:**
 (כו) **עַד־לֹא עָשָׂה אָרֶץ וְחִוּצוֹת**
 (כו) **וְרֹאשׁ עֶפְרוֹת תִּבֵּל:**

*אחבי קרי *צקלת ספרים הצית קמולס והדגס אחר
 קמץ ע"ד הארמית.

להנחיל סוכה ז', כ"ה. צתח ח', קנ"ה. סנהדרין ו"ח. ק"ט.
 חצות ה', י"ג. עוקוס ב', כ"ה: ה' קנני פסחים ד"ה נ"ד
 וקס ס"ו. נדרים ז"ס: קדושין ח' ז"ב. חצות ו', י"ב: עד לא
 עשה תענית ח', י':

ת"א

- כחילו הם נגר עיניו : למצוא דעת, הם חושני הדעת : (י) נבחר, חמר בן מלך, שזה שלח דת לקדם בלשון זכר, ולא שיהיה בלשון זכר נוסל על זה, אלא שיש בו דבר נסתר נוסל ולא פירש חתר, הן רוחה שזריר פירוש לסירוסו, ולא ידעתי לכוונתו נכון, כי הם בחמיו סכון לומר שהסעל נבחר חיוו נוסל על דעת זה על סם חמר בנסוק הוא כי הם סהוה מן הסעל שלח נסרס נוסח (ווערבונק ויאשפער יחזאל) ויהי תרבותו (עם חיוט פארלינגער קענטניססע לו בעוטע לען אלט געדיעגען געלד). ולדעת אחרים יוסב נבחר על חרון ויהי סעורו קחו דעת מחרון נבחר כמו ואל חרון נבחר. ולדעתי נבחר עומד פה לתאר הסעל (אדווערביאן) אשר חיוו סומר הזמן והמזג ותבניתו (בעססער): (יב) שכבתי, חיו חכמה מכרת ויודעת כל ערמה כחילו סכנתי ברוח, וגם חיו יודת לסקו דעת כל תמורה, ולפי סדעט (ערפארהונק) היא סומלח חמר חכמה וסתונה חמר מלת חמל (הרש"ע), ואחריו תבניתו זה סכתו כי פירשו הוא סיותר נכון. ולפי מליה לטון חכמה תבניתו שבן (איינלינגען) סטעמו לצל ולסיות תחן עמס סדנר, וחולו נגור מטעם זה סם ש"בין בל"ק על סם סהוה יודת לתוך ססנר, וכן סקון :
- (יג) יראת ה', חמרת סירח' ה' הוא לסנות זה סרע, וזו היא סירח' ע"י סכמה לח סיוח הדס מעוט ולמעט יעוז זה סרע, כי הם סיתונן על נעת סנע וסנחם. וסוה חחת מן הדנניס אשר חיוס נוסליס תחת סלווי כי הם וילדו בנסת סחקירס : ודרך נע, לפי מקומו ויהי עעמו סעקסות לחרוב אחריו רעשו בנסתניס : (יד) ותשיה, סם נגור ממלת י"ש ועיון סקדמה

Verbesserungen.

gang der Pforten ruft sie laut: 5. Lernet ihr Einfältigen Klugheit, und ihr Thoren werdet verständigen Herzens! 6. Höret! denn Edles rede ich, und das Aufthun meiner Lippen ist Geradheit. 8. Der Gerechtigkeit gemäß find alle Reden meines Mundes; es ist darin nichts Verdrehtes und Verkehrtes. 9. Sie alle sind richtig für den Verständigen, und gerade denen, die Kenntniß erlangten. 12. Ich Weisheit wohne bei der Klugheit, und besonnene

geben. Sinn: Der Däc kommt zur Schlachtbank, wird gebunden und getödtet, und die Verföhlerin hält den Thoren zu seiner Bestrafung gefesselt, bis daß ein Pfeil u. s. w.

משלי ח

הִבִּינוּ פִּתְאִים עֲרֻמָּה
 וְכִסְיִים הִבִּינוּ לֵב:
 שָׁמְעוּ בִּי-נְגִידִים אֲדָפֶר
 וּמִפֶּתַח שִׁפְתֵי מִשְׁרִים:
 כִּי-אֲמַת יִהְיֶה חֶבִי
 וְתוֹעֵבֶת שִׁפְתֵי רָשָׁע:
 בְּצֶדֶק כָּל-אֲמָרֵי-פִי
 אֵין בָּהֶם גִּפְתָּל וְעֵקֶשׁ:
 כָּל־נִכְחִים לִמְבִּין
 וַיִּשְׁרִים לִמְצָאִי דָעַת:
 קַח-מִי־סֶרֶי וְאַל-כֶּסֶף
 וְדַעַת מַחְרוּץ גִּבְחָר:
 כִּי-שׁוֹכֵחַ חֲכָמָה מִפְּנִינִים
 וְכָל-חֶפְצִים לֹא יִשְׁוֶי-בָּהּ:
 אֲנִי חֲכָמָה שָׁכַנְתִּי עֲרֻמָּה
 וְדַעַת מְזֻמּוֹת אֶמְצָא:
 יִרְאֵת יְהוָה שְׁנֵאתָ רָע גֵּאֹה וְגֵאֹן
 וְדָרַךְ רָע וּפִי תִהְפְּכֹת שְׁנֵאתִי:
 לִי-עֲצָה וְתוֹשִׁיָּה
 אֲנִי בִינָה לִי גְבוּרָה:
 בִּי מַלְכִּים יִמְלֹכוּ
 וְרוֹזְנִים יַחְזִקְקוּ צֶדֶק:

הלא חכמה עקידה מ"ה בראש פרומים ע"ז סס: אליכם
 וכו' יומא ז', ע"ה: שמעו כי שנת ט', ס"ח: כי אמת עקידה
 ע"ט: אני חכמה סוטה ב', כ"ה: ירחת ה' פסחים י', קי"ב:
 לי עצמה חנות ו', י"ז: בי מלכים יומא ז', ע"ז ביעין ה', ס"ז:

- (ה) אישים אקדא: (ו) שמעו
 כי נגידים אדפד. דברי
 נבירות וחשיבות: (ה)
 נפתל ועקש. עקמומיות:
 (ו) מחרוץ. ממניי הזכר
 הוא: (יא) מפנינים
 מרגליו: לא יסוו זה. לא
 ידמו לשויה: (יב) שכנת.
 ערמה. אלל ערמה.
 שכין שלמד אדם תורה
 נכנס צו ערמומית של כל
 דבר: (יג) יראת ה' שאלת
 דע. זהו המוסר שהחכמה
 מכרזת לצדיות: (טו)
 בי מלכים ימלכו.
 שהדינים והמשפטים אני

באור

- (ו) לקחת חכמה: וקולי אל
 צני אדם, המה הפחותים:
 (ה) הבינו פתאים עומה,
 כזר ידעת כי ערמה תורה
 לפעמים דעה טובה
 ולפעמים ערמומיות וזדון,
 ופסוק הזה יתבאר
 הכוונות חזק שטולא, כי
 יהיה טעמו להבין ערמה
 אחרים ולהשמר ממנה,
 או להערים על כל מעשיו
 ולנצחן לכת צפתיות, וכן
 ובסילים הזינו לז, ופסד
 הזינו לז זולתכם, (ג)
 ויהיה מלת לב כמו
 מחשבה, כלומר התזוננו
 צמחשת רועם, או יהיה
 פירושו הזינו לז, כלומר
 שתחשבו את דברכם
 לנצכם, טרם תולידו
 החולה ולמען לא תכריע
 צין הדעות האלה
 תבנתיו לזשון הסוגל
 טהים: (ו) נגידים,
 נקראו הדברים הטובים
 והחכמות נבירים מפני
 שהכל פונים אליהם מפני
 חשיבותם והוא מענין
 גבו שפירושו לעמת ונכח
 (זן מלך): (ח) בצדק
 שטו צדק יתכן לפסדו
 לפעמים לפי כוונתו לזשון
 ערזו והוא שלמות, וכמוהו

ת"א

ורחא נכס ורחי שמי שמש דקס: (ט) נכוחים, יסרים ושלמים לתפסס

וה"כ יהי עכס צמסוק
למנינו סס הסעולה (דחז)
(חקקען), ויהיה ניתוח
המחמרים למנינו צורך
הביון נזה שטסה נושאים
והס שור, אויל, צפור,
ושטסה נושאים, יבא,
עכס, מהר, וטסה גזולים
מכא, מוסר, פח, שטעור
הכתונים הול כך:

חולך אחריה פתאום
כשור אל טבח יבא
וכאויל אל מוסר עבם
כצפור אל פח ימהר
ולא ידע כי בנפשו הוא
עד יפלח חץ כבדו

כן נראה לי מ' הספוקי
 הלה, ונחמסק המלח
 רצום. עוד זאת לי חסר
 שפמתי גסס העם מו'ר
 שלמה פאפאנהיים
 מחזר מ' ריעות שלמה,
 חסר הפלח לעשות חממות
 בלסוק ע"ד, פילוסופי
 דחורו את מירוש וס
 הכתוצים הלה נחמסק,
 נגעו לי רשו, וחסר
 האמת חסר ופירוש
 היות שסוי "ק על ז'
 חות מורס, על התועה,
 חלי החזעס נגע והקלון
 וז חלן דרך עקס חסר
 לי. וכן דרך כל פגר חסר
 וחילוני עולם הברז:

ה (א) הלא, אחרי אשר נתתי לעוז את האולת ולהשמר מהדחותיה, הניג את החכמה כמדברת אל האדם ומספרת לפניו את יקרתה ותפארתה: (ב) בראש מרומים וגו' החכמה נמלאת ככל מקום, ואיש יחזיק בה וימלאנה לפי מוקשו: (ד) אליכם חיסום, החסונים אשר נתנו לה

- Wie der Ochse zur Schlachthaus geführt,
Wie der Narr zur Peitsche sich locken läßt,
23. Wie der Vogel in's Garn hüpfet, und nicht
eher merkt, daß es um ihn geschehen sei,
Bis der Pfeil die Leber ihm durchbohrt. —
24. Also meine Kinder! folget mir,
Seid auf meine Worte aufmerksam!
25. Laß dein Herz nie zu ihrem Wege sich neigen,
Verirre dich in ihren Steigen nicht;
26. Ach! sie hat viele wundenvoll gestürzt,
Müchtige viel getödtet;
27. Ihr Haus ist der Weg zur Hölle,
Führt hinab in des Todes Kammern.

8.

1. Siehe, die Weisheit ruft laut,
Die Vernunft erhebt die Stimme,
2. An der Spitze jeder Anhöhe, auf der Landstraße,
An allen Weghäusern steht sie,
3. An den Stadthoren, an den Schlagbäumen,
An den Hausportalen predigt sie:
4. „Euch, ihr Männer! ruf ich an,
Meine Stimme erschall' auch dem übrigen Volke.“

Verbesserungen.

eine Fessel (ist sie) zur Züchtigung des Thoren 1), 23. bis daß ein Pfeil seine Leber durchbohrt; wie ein Vogel zur Schlinge eilt, und nicht weiß, daß es ihm das Leben kostet. 26. Denn viel sind der Erschlagenen, die sie hingestreckt, und zahlreich alle von ihr Ermürdeten.

8. 3. Zur Seite der Thore, an der Deffnung der Stadt, am Ein-

1) **פָּדָם** (arabisch **فدّ**) eine Fußfessel; Psr. **פְּדָמַי** (Gesaj. 3. 18.) Fußketten, welche die kofetten Weiber um die Knöchel befestigten, und deren Zusammenfallen ein Geklirr verursachte. **פָּדָם** bezeichnet wahrscheinlich das deutsche Fuß-Weinschellen, weil sie in der Bewegung einen klingenden Schall von sich

ז"ה כן זה דך אחרי
עד שנכשל זה ופלה
חילה את כדור: (כג)
במהר נפור. לרזן אל
הפחולאיו יודע כי הפח
נפרט סס צנפט של פור:
(כד) ועתה צנים שמעו
לי. הלא חכמה תקדא
הלא התור' מכרזת עלי'!
דזדים האמודים למטה
צענין:

ה (ג) לפי קרת. תקדא
הנתונה על השער
ויושז' עלי': תרונה.
תזעקנה ומה היא
אומרת: (ד) אליכם

באור

תעכסנה (סס ט"ז) ויוכל
להיות לפי זה הסס
ציחוד עקם משקל פקל,

ונס סס הפעולה והיה
כן כמו שמלאנו רבים
שמות הפעולה זלשון עזרי
על משקל הזה ששפה

שהיה הסעיפה נסך שהיה

הנסכה. וכמו שדזר עוד
מוס צזה הספר צעה"ו.

לפי פי' הרד"ק העכס הזה
חלי שמקשקש, ותעכסנה
פי' הקשקשנה צעכסים

שזנבניהם ססס הפעמונים
ומשמעים קול. הוולא

מדזריו שהונה הסרס
עכס על פעולה השמעת
הקול ע"י הפעמונים

והדומה להם. והביות
הנחת רזז השמות והפעלות
זלשון מיוסדות על הקולות

והחטונות והפעולות
צזנרואים צזנרואים כידוע
למחקרי הלשון, יס

לסנינו דרך יסר לחקור אחרי מקור כל מלה ומלה
המלות לשמש זה צנמה עניינים, ולמה צזרו מניחי
מין או חיש זה וכו'. ונאמר עתה שהונה זלשון עזר
הסרס עכס על פעולת המסכת חיש אל רעהר

ע"י השמעת הקול (ולקקען) וכן צנ"ח נראה שלקחו
את הסרס (ולקקען) מקול הצ"ח הקורא
את עולליו ללכת אחרי כהסר התכנולות לחסרותים
ומזה קדחו את הכלי הנעשה להשמעת הקול
למען יסור העס אחרי משמעתה (ולקקען) והוא
נזנר משס הפעולה (געלוק) צמסירת הצטויה

כשור אל־טבח יבא

וכעכם אל־מוסר אויל:

(כג) עד יפלה חץ כבדו במהר צפור

אל־פח ולא ידע כי־נפשו היא:

(כד) ועתה בנים שמעו־לי

והקשיבו לאמרי פי:

(כה) אל־ישש אל־דרכיה לבך

אל־תתע פנת־יבתייה:

(כו) כי־רבים חללים הפילה

ועצמים כל־הרונגיה:

(כז) דרכי שאול ביתה

יורדות אל־חדרי־מות:

ח

(ב) הלא־חכמה תקרא

ותבונה תמן קולה:

(3) בראש־מזמים עלי־דרך

בית נתיבות נצבה:

(ג) ליד־שערים לפי־קרת

מבוא פתחים תרנה:

(7) אליכם אישים אקרא

וקולי אל־בני אדם:

ת"א ועתה בנים עקידה שער מ"ו: כי רבים פוטה ב', כ"ז. ע"ז ח', ו"ט

לסנינו דרך יסר לחקור אחרי מקור כל מלה ומלה
המלות לשמש זה צנמה עניינים, ולמה צזרו מניחי
מין או חיש זה וכו'. ונאמר עתה שהונה זלשון עזר
הסרס עכס על פעולת המסכת חיש אל רעהר

ע"י השמעת הקול (ולקקען) וכן צנ"ח נראה שלקחו
את הסרס (ולקקען) מקול הצ"ח הקורא
את עולליו ללכת אחרי כהסר התכנולות לחסרותים
ומזה קדחו את הכלי הנעשה להשמעת הקול
למען יסור העס אחרי משמעתה (ולקקען) והוא
נזנר משס הפעולה (געלוק) צמסירת הצטויה

לסנינו דרך יסר לחקור אחרי מקור כל מלה ומלה
המלות לשמש זה צנמה עניינים, ולמה צזרו מניחי
מין או חיש זה וכו'. ונאמר עתה שהונה זלשון עזר
הסרס עכס על פעולת המסכת חיש אל רעהר

ע"י השמעת הקול (ולקקען) וכן צנ"ח נראה שלקחו
את הסרס (ולקקען) מקול הצ"ח הקורא
את עולליו ללכת אחרי כהסר התכנולות לחסרותים
ומזה קדחו את הכלי הנעשה להשמעת הקול
למען יסור העס אחרי משמעתה (ולקקען) והוא
נזנר משס הפעולה (געלוק) צמסירת הצטויה

15. Bin nur ausgegangen, dir entgegen,
Dich einzuladen, und siehe da! hier bist du.
16. Mein Ruhebett ist mit Teppichen ausgeschmückt,
Geschmückt mit egyptischem Bissus;
17. Mein Lager hab' ich gewürzt mit Myrrhe, Aloe
und Zimmt.
18. Komm, laß uns der Liebe pflegen,
Der Wollust fröhnen bis am lichten Morgen,
19. Der Herr ist nicht zu Hause,
Ist weg, weit weg gereist,
20. Hat den Geldgürtel mitgenommen,
Auf's Fest erst kommt er zurück."
21. Durch viel Kunst bewegt sie ihn,
Verführt ihn durch glatte Worte,
22. Daß er ihr in seiner Einfalt nachgeht,
- זה צאוריו : (שו) לקראתך, שרשו קרה , לקרא חותך (דיך לו בעגבגנען) : (שו) מרברים שרשו
דבר והוא מכסה בלשון סורי, ונלשון המסנה נקראת כן ולפת העור'. והרמז"מ נת"ח וכן
צראסית אחר רצון הזה (גאלדענע קעטטע) אחר צהור המכשמים ולפי דעתו הוא מכסה (ואין
גאלדענער מאנטעל). חסובות, שרשו חשב וטעמו הרשון הנפתח הדבר לחלקים רבים (לכעסטק-
קען) ומזה חשב ענין, ומזה נבדו סקריהם אל המע לעשות על פניה חלקים רבים מלשנים אחרים
ולירות סגות מנעלי חיים ולאחרים (דאז שטיקקען) והרבותיו קריתתא, והוא הקירוס אשר על פני
הדבר : אטון, תרבתתי (ביסום) וסם מתירי פתח העשוי במלרים, ומן הפתח הזה נעשה הסם
היקר ונחשז מחד : (ש) האיש, לח חמרה היטי לו צעלי כי חינו נחשז צעונים מחותם (הרמז"מ)
ולכן תרבתתיו (דער הערר) והוא לשון ציון : (ב) צרור הכסף, סימן שלא יסוז מהר לצותו,
וחולו רחם צו גם להרדע להחלפם שלא תסוז לקחת ממנו חתן : ליום הכסף, לעשה קחת
המכשמים הוא רחם הסנה ולדעת אחרים רחם חדש, והרבותיו סם לכולם. וחולו כסא ליום המכוסה,
כלומר מי יודע מתי יסוז (ער קאמטט וויעדער, ווער וויים וואן), וכן דעת ר' מנחם המאור:
(כא) ברוב לקחה, תרבתתיו (קאנטט) וכן הוא בלשון ערבי, וכן תרגם אחרים : צסוכיה דמלסה,
ובס רש"י ז"ל כוון לזה צהמרו שפיה למורה להרניל צק האשמים : (כב) הולך אחרים, הכתובים
האלה מורים את פתיות הנער הסוהן אחרים מנלי דעת כי מרם תמים צהמרו. וכבר רבו
המכשמים והמחזרים עליהם צהמרו לנות תקח"ד, ואנוי אשור שנית סם לכתוב מה סכתתו סם
אזל צקור וסווי לשון : עכס, היה המלה אשר תכניד עלינו הצנת הכתובים לפי שחין לה ריע
מקרה על משקל זה. ומכסה נמלז הסם צרנים העכס"ם (יטעיה ב' י"ח) ופסע צפעל וברגליהם

Verbesserungen.

16. Mit feinen Decken hab' ich mein Bett belegt, mit bunten Teppichen von egyptischem Garn. 17. Mein Lager hab' ich besprengt 1) mit Myrrhe, Aloe und Zimmt. 20. Das Bündel mit Geld nahm er in die Hand; am Tage des Neumonds 2) kommt er nach Hause. 21. Sie verführte ihn durch ihre vielen Künste, durch die Glätte ihrer Lippen riß sie ihn fort. 22. Er geht ihr plötzlich nach, wie der Dachs zur Schlachtbank kommt, und wie

1) אָרָף aufheben, schwingen, daher : Besprennen, welches mit einem Schwingen der Hand verbunden war.

2) Und אָרָף (Psalm 81. 4.) von אָרָף bedecken; der Mond ist verdeckt, wenn er uns seine dunkle Seite zugekehrt.

(טו) **עַל-כֵּן יֵצְאֵתִי לִקְרֹאתָךְ**
לְשַׁחַר פְּנִיךָ וְאֶמְצֶאָךְ:
מִרְבָּדִים רַבְדֹּתִי עֲרֵשִׁי
חֲטֹבוֹת אֲשׁוֹן מִצָּרִים:
נִפְתִּי מִשֹּׁכְבִי
מִדְּאֲהָלִים וּקְנָמוֹן:
לֵבָה גְרוּהָ דָדִים עַד-הַבֶּקֶר
נִתְעַלְסָה בְּאֲהָבִים:
כִּי אֵין הָאִישׁ בְּבֵיתוֹ
הֶלֶךְ בְּדֶרֶךְ מִרְחֹק:
צָרוֹר הִכְסֵף לָקַח בִּידּוֹ
לְיוֹם הִכְסֵּא יִבֹּא בֵיתוֹ:
הִשְׁתּוֹ בָּרֶב לָקַחָהּ
בַּחֲלָק שִׁפְתֶיהָ תִּדְיַחְנוּ:
הוֹלֵךְ אַחֲרֶיהָ פֶּתָאם

(טו) **עַל-כֵּן יֵצְאֵתִי לִקְרֹאתָךְ** מרבים שנה ט"ו, ק"ד: נתעלסה מחנות ב', מ"ו: כי אין
 סנהדרין י"ח, ז"ר: צרור הכסף סס: ליום הכסא סס:

(כא) **השְׁתּוֹ בָרֶב לָקַחָהּ** שפתייה תדיחני: כחש הממנה לרוך בשליחו' הקצ"ה ליסר האויל המחוץ למקום
 זה אדם נחש: אל מוסר אויל. כחש הממנה לרוך בשליחו' הקצ"ה ליסר האויל המחוץ למקום

באור

וזהו תלמודו נחמדה למען לא ידע צם הנער כי למען משכו צדקתם צדו, לזכרם בס' היו
 לצד צדמיה מעולה ולשמור את תחשבותיה וזה נזכרת לז, מלתא דמשלמע לפרו חסי, וכוונת
 הוצת תבנתתיו (ו'ט חייננה העדעט בעטראגען): (יא) דומיה, מאחר מוסגר ויהי קדיחה
 הדגבר זכרו את ההצלותיה, ותפעל צקצו להויל ציונות וחרוסים עליה: וסודרת, משגס
 סרר ויהי הסר מן המוסר ור"ח ליסרו צתוכה (אונבעדג): לא ישכנו נגליה, חין לך חרפה
 גדולה לאשה כחרפה היא חיות כחאמר ז"ל אשה ילחית חוטאת ומחטיות אחרים: (יד) זכחי
 שלמים, אם היה זנח שלמים היה כחשמו צקצק כמו שחמור רוצ המפסדים, לא ידעתי חין תדגר
 כן לנער אשר תנקס מאחר לנאף עמה, הלנ"ג הרבט צה ואחר, לא צוטס מלאמור לו חלו
 הדגרים ר"ל שזה החכם להורות שנתה לפתות את הנער ונקטה מאחר לנכת עמה לסעודת מורה.
 אמנם לא יתכן לזמור תיכף אחרי הדגרים האלה מרבים רדתי ערשי, ותעלסם צהציו וכו',
 לא תסגול המלוא שני דרכים מתגבדים זה אל זה צלי המסך הזמן וחלמעות התחצולה עד צוזה
 אל תכלית מצוקסה. ור' מנחם התאחיז אחרי, שזח שלמים הוא מושלל משלמי המזנה, אמנם
 לא צחר את הכוונה. ולי נראה, שהיא חומרת כן צדק הולס לאמור: זכחי שלמים עלי הרוני
 מחויבות להציא שלמים, כי היום שלמתי נדרי ע"י שמלתי חוהך כפי מצוקסי, כי על כן ילחתי

- סטראסע דא, פֿון
איהרעק ווינקעל איינ-
הער) (ו' בנשף, כן
וקרע זמן תהלה הילל
והיום (דעמאנענאג),
והוא הולך ומצחח את
דבריו וחמר בערב יוס
כ"ל צהפערנדיגס בא"שון
לילה וחלה עם קדרות
והחרות הילל, והו
השעה שחיה לא יוס
ולא לילה: (י') שית
זנה, הוא הקוקן
והקסוס והסו שות'
כמו יעמרף שית חמס
למו (תהלים ע"ג): ונצרת
לז, תרגם החמי, והו
חתח לחורעים צהסכמה
דזניה דמסדח ליצח
דעולמים. חין ספק כי הו
לסני הקידח נוצרת
ציוני פועל, כי חמר על
לב ליצח דעולמים והו
ספעול וחולי בזר חת ספעל
הזם מרס צור ססח
חרוד וחחון כמו חרזת
זרים (וויבול הוה סממנו
5. Ich warne dich vor jenem verworfnen Weibe,
Vor jener Abtrünnigen mit glatten Worten.
6. Einst sah ich durch meines Hauses Fenster,
Blicke durch dessen Gitter,
7. Und betrachtete die Albernheiten:
Unter den Jünglingen bemerkte ich einen
unerfahrenen Duden,
8. Der kam die Straße von der Ecke einher,
Schritt ihrem Hause gerade vorbei.
9. Es war Abenddämmerung,
Der Tag neigte sich zur dunklen finstern Nacht;
10. Und siehe da, das Weib kam ihm entgegen,
In frechem Aufzuge, mit einnehmendem Betragen,
11. O sie ist eine Straßenläuferin, eine
Unbändige, ihre Füße rasten nie zu Hause;
12. Bald vor der Thüre, bald in den Straßen,
An jeder Ecke paßt sie auf.
13. Sie umfaßt ihn, küßt ihn,
Und mit unverschämter Miene spricht sie zu
ihm:
14. „Heute geb' ich ein Freudenfest,
Heute erfülle ich mein Gelübde;

יבזר כל זרם ומלך (דומיין). וקרע לזם תרגמה חכמי נוצרת לז ססח צהס נצח תחזולותיה
לנור ולכנס חת לז הנער. חמס להיות תחזולותיה סהסס החלה לזר נצחנדיס נעמיס ורכיס

Verbesserungen.

deinen Augapfel! 5. Daß sie dich bewahren vor dem andern Weibe, vor der
Fremden, die ihre Reden glättet. 6. Denn durch das Fenster meines Hauses,
durch mein Gitter schauete ich. 7. Ich sah hin auf die Einfältigen, gab genau
acht, auf die Söhne 1). (So mancher) sinnlose Jüngling 2) 8. ging auf der
Straße bei ihrer Ecke vorbei, und auf dem Wege nach ihrem Hause schritt
er fort. 9. In der Dämmerung, am Abend des Tages, in der Dunkelheit
der Nacht 3), und dichter Finsterniß. 10. Und siehe, ein Weib kam ihm ent-
gegen, in der Stellung 4) der Hure und versteckten Geistes 5). 11. Wild
schwärmend und unbändig war sie; in ihrem Hause ruheten ihre Füße nicht.
14. Dankopfer hatt' ich auf mir: 6) Heute erfüllte ich mein Gelübde.

- 1) Ich beobachtete die männliche Jugend, im Aramäischen בא"שון
2) ס. f. a. ירהב בער.
3) Der Eine kam in der Dämmerung, und der Andere in der Dunkelheit. בא"שון
richtiger בא"שון; im Aramäischen דל"ל, vergl. (20. 20.)
4) Infinitiv als Substantiv, Grundbed. etwas legen, richten, thun, stellen, sich
stellen. Hier bezeichnet es den Gang und die Haltung der Verführerin.
5) d. h. schlau, verschlagen, נצח bewacht, f. v. a. verborgen, vergl. (Jesaj. 48. 6.)
und (66. 4.) 6) d. h. ich war sie schuldig.

לְשֹׁמְרֵהּ מֵאִשָּׁה זָרָה
 מִנְּכַרְיָהּ אִמְרִיָּה הַחֲלִיקָה׃
 כִּי בַחֲלוֹן בֵּיתִי
 בָּעֵד אֲשַׁנְּבִי גִשְׁקָפָתִי׃
 וְאֶרְאֶה בַּפֶּתָאִים אֲכִינָה בַּבָּגִים
 גָּעַר חֶסֶד-לֵב׃
 עֲבַר בְּשׁוּק אֵצֶל פֶּנֶה
 וְדֶרֶךְ בֵּיתִי יֵצֵעַד׃
 בְּגִשְׁף-בְּעֶרְב־יּוֹם
 בְּאִישׁוֹן לַיְלָה וְאֶפְלָה׃
 וְהִנֵּה אִשָּׁה לִקְרָאתִי
 שֵׁית זֹנָה וַיִּנָּצֶרֶת לֵב׃
 הַמִּיָּה הִיא וְסֹדְרֶת
 בְּבֵיתָהּ לֹא-יִשְׁכְּנוּ רִגְלֶיהָ׃
 פַּעַם בַּחוּץ פַּעַם בְּרַחֲבוֹת
 וְאֵצֶל כָּל-פֶּנֶה תֵּאָרֵב׃
 וְהַחֲזִיקָה בּוֹ וַיִּגְשָׁקָה לוֹ
 הֵעֵזָה פָּנֶיהָ וַתֹּאמֶר לוֹ׃
 זִבְחִי שְׁלָמִים עָלִי
 הַיּוֹם שְׁלַמְתִּי נְדָרַי׃

- (ה) מדעתנו (רות ג') כלומר קדושה אללך תמיד: (ז) אבינה. הצנחתי ודליתי: (ח) אצל פנה. של זונה וע"ה מעוזדי כוכבי: (י) וזנה אשה. כמשמעה. ד"ה ח' מן המסתי: שית זונה. כמו (ט"ז י') שתותיהם כל' עדות זונה ונלורת לז. כמו (ישעי' ח') כעיר נלורה המוקפה כרכוס כן לזו של זו מוקפת זימה חלולת: (יב) (יא) וסודרת. סדה מן הדרך: (יד) זבחי שלמים עלי. כלומר סעוד' גדולה הכינותי. כי היום הקדשתי נדרי

באור

- (יא) על הזינה צנחנתי חף שחינו לפי דקדוק הלשון העברית עם כל זה לא קושחת הכוונה: (ה) לשמרך, המקור עם למ"ד כזל"ס, כל מנחתי ודצורי חליץ למען חסומי חותך מן הזנה: (ו) בחלון, מהיסוס מליצת החכם נספירו הזה, כחולו הציב לפניו המעשה לנחמה לזרות עין, למען הסמר ממנה: אשנב'י, שרשו שגב והוא נלשון ערני חלון העשוי מנסרים הרזה וזיניהם חלולים להכנסת האויר (גיטעבר, טאלווע) והעומד לפניהם צנח

ת"א

אמר ונו' זכרות ט', נ"ו. שנת כ"ג, קמ"ר. ערכין ה', נ"ד. סוטה ח' י"ח. קדושין ח' ה' ודף ז': לשמרך עקידה ס"ז: כי בחלון עקידה סס וכל הפסטה: בגשף ונו' זכרות ח' ב' והנה אשה שנת ה', נ"ב:

(י) בפתאים, זהו זה, להסקיף על העוזנים והסננים חסר צתוכם יתלחו רבים אשר צמחלב' וצמעייהם יתוכרו לעין חכם לז. וכן דרך החכמים האמתים חכמי המוסר הולכים צמקום סינורו סס צני אדם רנים ועומדים סס צמקום אשר לא ידע צס חיש כי למען צחקו את מעשייהם צחו שמה, והס נותנים לזס על כל דצר ומתוך כך ימלחו חדשות צחכמה, חו לחזירה, חו לתוכחה: (ח) פנה, ה"ה צמסיק כ"ל פנה צית הזינה והסחוי להיות פנתה: וחלוי יהיה טעם פנה זו ע"ד ציון, שדרך הזונים לזר צפנות הסקוים. (דער קאנן דיא

31. Wird er ertappt, er vergütet den Diebstahl siebenfach,
 32. Der Ehebrecher hingegen ist verstandlos,
 33. Qual und Verachtung folgen,
 34. Und sein Schandfleck wird nie ausgetilgt;
 35. Denn des Ehemannes Grimm ist eifervoll,
 36. Ist unerbittlich am Tage der Rache;
 37. Durch kein Lösegeld läßt er sich beruhigen,
 38. Umsonst versuchst du Geschenke über Geschenke,
 39. Er nimmt nichts an.

7.

1. Mein Sohn, nimm meine Worte in acht,
 Und bewahre dir meine Gebote auf;
2. Hüte meine Gebote und Lehren wie deinen Augapfel, auf daß du glücklich seiest;
3. Binde sie um deine Finger,
 Schreibe sie auf die Tafel deines Herzens;
4. Sprich zur Weisheit: Du bist meine Schwester,
 Die Vernunft nenne deine Freundin.

וכן, שבע על חטאתיכם, שבע יסול דליק, שבע תועבות נצנן, שבע נשים זהים אחד וכו', ולא כמו שהשנו קלם המפרשים שכוון על תשלומי כסף והרצעה וחמסה, כי תשלומין האלה הם פונם צית דין, וכן הוא רואה לומר, שגזר נצנן כללי וכללי כפלים נכונות, ואמילי כל הונו יתן. והאמת, כי לפעמים לא שמו המפרשים על לנס שהם מפרשים דברי מליא וסיר. (לב) בראש, אדם האדם הוא חסר לז ואינו יודע כדל קלנו וחמסותו, ואמר צדק מליא צמחור מוסבר, מי שרואה להסחית נסור הוא יעשה ר"ל הוא יחף, כתרומתו, מן דנעי די וחלל נפשים הוא עזר צה, וכן פירש"י הוא יעשה הזמה. וכן דעת הלוג"ה הוא יעשה זאת הספולה המבונה, ולדעת אחרים יעשה מוסר על אדם ור"ל שהוא עשה את האדם מחסית לנסור, חלל כראשון נראה לי יותר נכון:

ז (א) בני, הוא הולך ומחזיר על הניחוף, וזה לנסר נסר' זאת מעשי האדם המנחמת ותחזולותיה לנסות את הנער, וטרם ספרו זאת יורה תחלה לחזון נחמיה ולשמור חוקותיה, כי היא תחללנה מלהלך נחמיה האדם הזה הוא. (ד) ופדע, שרשו ידע וענינו חושב ורוע, כמו הלא צונו מודעתנו, וכלנו נחמיר סיכום את עלמו מודע לנשים וליוסי המליא הסנותי שם מודע

Verbesserungen.

hungert. 32. Wer mit einem Weibe Ehebruch treibt, ist unverständlich; es verdirbt sich selbst, der es thut. 33. Qual und Schmach findet er, und sein Schimpf wird nicht ausgelöscht. 34. Denn Eifersucht ist des Mannes Grimm, und er schont nicht am Tage der Rache. 35. Er nimmt auf keinerlei Lösegeld Rücksicht, und er wird nicht wollen, wenn du auch Geschenke mehrdest.

7. 2. Bewahre meine Gebote, damit du lebest, und meine Lehre wie

וּנְמָצָא יִשְׁלָם שְׂבָעָתִים
 אֶת־כָּל־הוֹן בֵּיתוֹ יִתֵּן:
 נֶאֱמָה אִשָּׁה חֶסֶד־לֵב
 מִשְׁחִית נַפְשׁוֹ הוּא יַעֲשֶׂנָּה:
 נִגַּע וְקִלְוֹן יִמָּצֵא
 וְחֶרְפָּתוֹ לֹא תִמָּחֶה:
 בִּי־קִנְיָהּ חֶמֶת־נֶבֶר
 וְלֹא יִחְמוֹל בְּיוֹם נָקָם:
 לֹא־יִשָּׂא פָנָיו כָּל־כָּפָר
 וְלֹא־יֵאָכֵל בִּי תִרְבֵּה־שָׂחָד:

(א) כמו הנואף. למה כי
 לרעצון נפשו הוא עושה
 ואולי אין לו מה שיאכל
 וכשנמצא יש לו תקנה
 צתשלומין ולכל היותר
 שבעתים יסלם כלומר
 תשלומי כפל הדעה
 ואפילו חמשים על אחד.
 (ב) ויש מפרשים שבעתים
 כמו בורכ שור וכליו
 וטבחיו שמשלם חמשה צקד
 ותשלומי כפל כל הכלים
 (הרי שבעה): (לא) את
 כל הון ביתו יתן. ואפילו
 לדין למכור כל אשר לו
 על זה מ"מ יש לו תקנה
 ומתחלה נחמת דע עשה
 אצל נואף אשה חסד לז
 הוא שהרי לא לרעצון
 עשה. ומשחית נפשו הוא
 יעשנה הזמה: (ג) נגע
 וקלון ימצא. על עוצדי
 כוכבים ועל גלוי עדויות
 הנבעים צאים: (ד)
 כי קנאה חמת. מתקנא לו
 להפרע זו חמתו של
 הקצ"ה שהוא בצור על
 כל. ולא יחמול ציוס
 נקם: (ה) לא ישא
 פניו. לכל ממון לכפר על
 אשר. כפר זו ונדק
 צעכ"ס: רצותינו דרשו
 לא יצוו לגנב. זה
 המתנגז מאחר חזירו
 והולך לזית המדרס
 ועוסק צתורה: ונמצא
 יסלם שבעתים. סופו
 שמתמנה דיין ומורה
 הוראות שאין שבעתים
 אלא תורה שכל' מוזהק
 שבעתים (תהלים י"ג):

ת"א לא יבזו עקידה שער ל"ט. עקנים ס"ב כ"ב: נואף אשה
 פסגדיון ד', ל"ה ודף ל"ט: קשרם נדנים ח', ס"ג. קדושין
 ח', ל':

ז (א) בני שמור אמרי. ותודתי ומלותי כאישון עיניך. שחור של עין שהוא דומה
 לחושך כמו אישן לילה: (ד) אחותי את. קרצנה אליך: מודע. קרצ כמו צועז

באור

לו ולא ישים עין עליו חנן אשת חוש האשה אשר סוכיתה ה' חל האיש הוא מלידת את נס
 הצעל, והאשה חסדה רוחנית וסיה משחלת לעשות את אשר ציכלתה לטובה. ויתכן להיות מלת

כר העשוי לשמירת האור,
כי על ידי קיום המורה
תצא לכלל חקירה ולדעת
טעמה ומוקם, וזה המלה
היא המורה והיא האור,
כי תאיר לפניך את הדבר
ותדע על ידיה את תעודתך
על האור, וכלל תמים תלך
דרך החיים וזהו המעשים
הטובים אשר יוכיחו אותך
המוסר לעשותם לחי צדק
כל הימים. וזהו המורה
תכיל הקורה הנעים
בקרן את עומק כוונת
החכם וכל דבריו חכם ודורו
המורה הכנה מן וכל צמחו
ירושלים. וחולי יחנן ה'
אחיה את הטוב הזה למקל
לפניך דרך סם בתולדות
החכם וכל אשר כתבתיו זה
ימים לח כצור. עיון
סם מדק ס"ט עד ס"ב:
(כר) החכם סם להסיר
על הדעת האדם הזוהר
ואחר שיסתתר הנער מכל
תחבולותיה סן בתורה
ודגוניה וכו'. (כר) כי
צדקו וכו' מהשנות המסרטים
צדקו זה הכתוב. לדעת
רס"י וכלל וכו' וכו' העניות
אל יכיוון אל העניות

dich; wenn du dich niederlegst, bewacht sie dich,
und bei deinem Aufwachen unterhält sie dein
Gespräch.

23. Das Gebot ist die Leuchte, die Lehre das Licht,
Die Sittenlehre der Weg zur Glückseligkeit.
24. Daß du dich ja hütetest vor jenem lasterhaften
Weibe,
Vor den süßen Schmeicheleien jener Abtrünnigen!
25. Daß ja kein Begier nach ihrer Schönheit in dir
rege werde,
Dich ihr Liebäugeln nicht einnehme.
26. Genuß der Buhlerin ist wie Speisegenuß,
Treue Gattin aber fesselt die edle Seele.
27. Kann man Feuer in seinem Schoße zusammen
scharren,
Und seine Kleider nicht verbrennen?
28. Kann man über glühende Kohlen einher gehen,
Und die Füße unversehrt erhalten?
29. So auch geht's demjenigen, welcher des Nächsten
Weib verführt,
Er bleibt nicht ungestraft, der sich mit ihr einläßt.
30. Man verachtet den Dieb nicht, wenn er stiehlt,
Um sich gegen Hunger zu schützen;

ואחרי אשר יסירנו אל האדם ע"י הנות, חכם לא ידעתי לנחור לחרימים הכתוב ע"ס כלו. ולדעת
החיים, עד ככר לחם, האדם הוה חכם חכם חכם כי כל מנחתם רק למען החיות נפשה,
והי' רחמי להכנס (יעזר הדור חזק עם נור חזק ברחק לו טהור, חזק עהעווירב וכל חזק רעד
ליך הערן לוק לזה), חכם חזק פניתי להכנס החזק, שחכם מטר דמיה מלח זנית חזק
בריתח ולחמח רחמח בנח נסח יקדח ליידה, ועמנו כי החשלות עם הזנה סתם רק למען
הקט החזק הנחמית כמו ככר לחם חזק יקטו הענין, וחזק חלו לשונע נסח לח יחזק

Verbesserungen.

wachen; und erwachst du, wird sie dich anreden. 23. Denn eine Leuchte ist
Gebot, und Lehre Licht, und Weg des Lebens Ermahnung der Zucht.
24. Um dich zu bewahren vor dem schlechten Weibe, vor der glatten Zunge der
Fremden. 25. Laß dich nicht gelüsten ihre Schönheit in deinem Herzen, sie
nehme dich nicht ein mit ihren Wimpern. 26. Denn durch eine Hure kommt
man bis zum (letzten) Laib Brotes; aber ein Eheweib stellt dem theuren
Leben nach 1). 27. Scharrt Jemand Feuer ein in seinen Busen, daß seine
Kleider nicht verbrannt werden? 28. Geht Jemand über glühende Kohlen,
daß seine Füße nicht verbrannt werden? 29. Also, wer dem Weibe seines
Nächsten beiwohnt: Keiner bleibt ungestraft, wer sie berührt. 30. Man ver-
achtet nicht den Dieb wenn er stiehlt, um seine Begierde zu stillen, weil ihn

1) oder: fängt eine edle Seele.

והקילות היא תשיחך.
לתחיית המתים לעמוד
דדן. היא תשיחך תלין
צעדך. (כג) כי כד
מלוא ותורה אור. כמו
שהאור מאיר לעולם
תמיד כן התורה עומדת
זכות לעולם אל האדם
וזכות מלוא לפי שעה
כאור הנר. ד"ל כי כד
מלוא ותורה וגו'. מלות
האז הוא נר. כל מי
שמקיים מלות אציו
כאילו נוטל נר צידו
להדליק צמקום חשך ואם
אזר שום דבר שם הוא
מואלו לאורו. וכן מי
שהוא מקיים הוראת
אמו אורה היא לו. וכן
הוא אומר אל תטוש
תורת אמן. וכן הוא
ודאי שמקרא זה מדבר
צמלות אציו ואמו דכתיב
(לקמן כ') מקלל אציו
ואמו ידעך נרו צאשון
חשך. ואם נר של אדם
(כזה) ידעך כשאין
מקיים מלו' נמלא
כשמקיים מלוא יאיר
נרו. (ר' יוסף קר"א):
ודרך חיים תוכחות
מוסר. תוכחות המוסר
הם מטיס את האדם
לחיים נמלא שהם דרך

החיים: (כד) לשמרך
מאשת רע. התורה
תשמרך מאשה של מנהג
רע ועל כרחך לא דבר

בשכבה תשמר עליך
והקיצות היא תשיחה:
כי נר מצוה ותורה אור
ודרך חיים תוכחות מוסר:
לשמרך מאשת רע
מחלקת לשון נכריה:
אל תחמד יפיה בלבבך
ואל תתקחך בעפעפיה:
כי בעד אשה זונה עד כפר לך
ואשת איש נפש יקרה תצוד:
היחמה איש איש בחקו
ובגדיו לא תשרפנה:
אם יחלך איש אל הנחלים
ורגליו לא תפוינה:
פן הבא אל אשת רעהו
לא ינקה כל הנגע בה:
לא יבזו לגנב כי יגנוב
למלא נפשו כי ירעב:

כי נר וכו' זכרות ח' ה' תענית ח' ז' מגלה ח' ט"ו: סוטה
ג' כ"ח. צדקה ח' ד' עקידה ס"ח עקרים מ"ג. כי בער נזיר ד'
מ"ב. סוטה ח' ד'. עקידה ח' י' ראשת איש סוטה ח'
ד': היחמה סנהדרין י"ח. ק"ג: אם יחלך שם: כן הבא שם:

שלמה צאשה רעה אלא כנגד ע"ל מעוצדי כוכבים שהיא שקולה כנגד הכל שאם תאמר
אשה זונה ממנו וכי כל סברה ושנאה של תורה שסומרת מן הזונה לצדה אלא ע"כ זו
ע"ל מעוצדי כוכבים שהיא חמורה כנגד הכל. מחלקת לשון. מעטת עינים של לשון
נכריה: (כה) ואל תקחך. ואל תטול חכמתך ממך צעפעפי עיניה שקודלת צהם
צעפעפים: (כו) כי צעד אשה זונה עד ככר לחם. לדי עניות וחוסר כל עוז:
היחמה איש אש. הישאז בחלים איש צפולי צגדיו ולא יסדרו. כל לשון חתיית בחלים
לשון שאיזה הוא כמשמעה כשממלא הכלי צתוך המדורה: (כז) אל אשת רעהו.
כמשמעו ואף על ע"ל מעוצדי כוכבים יש לדרסה: (ל) לא יבזו וכו'. ונמלא ישלם
וגו'. כואף אשה וגו'. שלשתן מחוצרים דצור א' אם יגנוז הנגז נכזה אין לצותו כל כך

11. Und Armuth überfällt dich wie Reifiger,
Der Mangel wie gewaffneter Mann.
12. Der niederträchtige Mensch, der arglistige,
Gehet mit verkehrtem Munde um,
13. Er blinkt mit den Augen, scharret mit den Füßen,
zeigt mit Fingern,
14. Immer ist Tücke in seinem Herzen,
Immer heckt er Bosheit aus,
Sucht immer Zank anzuspinnen;
15. D'rum kommt auch sein Fall unvermuthet,
Plötzlich ist er vernichtet ohne Rettung.
16. Sechs Dinge haßt der Ewige,
Ein Siebentes ist seinem Wesen ein Gräuel:
17. Stolz herabblickende Augen, lügenhafte
Zunge, Hände, die unschuldiges Blut vergießen.
18. Ein Herz, das boshafte Anschläge schmiedet,
Füße, die schnell dem Unheil entgegen eilen,
19. Falschen Zeugen, der Lügen verbreitet,
Und der zwischen Freunden Uneinigkeit stiftet.
20. Mein Sohn! Hüte das Gebot deines Vaters,
 Vernachlässige deiner Mutter Lehre nicht,
21. Binde sie für beständig auf deine Brust,
Schmücke damit deinen Hals.
22. Wenn du lustwandelfst, begleitet sie (die Weisheit)
- (יט) ומשלה מדנים, הוא הכעס הגדול מכלן וסוף תועבת נפש ה' הארצות שלום, חין דבר עומד בפני שלום: (כ) אחרי שדבר החכם מדרך החטאים שכל פעם לדרכו וסוף הוא שומעיו לקחת מוסר ולכל יסירו אותו ממחשבתם: (כא) ענדם, ענין קטנים וכדומה על דבר מה לכל ידוע משם: (כב) תשיחך, תשיח עמן תהיה לך נחמד מדבר עמן: (כג) גר מזרים, המלוא הוא

Verbesserungen.

Schlummer! ein wenig die Hände in einander gefchlungen!" 11. So kommt, wie ein rascher Wanderer, deine Armuth her, und dein Mangel wie ein Schildbewaffneter. 12. Ein niederträchtiger Mensch, ein frevelhafter Mann ist, der da wandelt in Verkehrtheit seines Mundes. 15. Deshalb wird plötzlich sein Verderben kommen; unversehens wird er zerschmettert, ohne Heilung. 19. Wer Lügen ausspricht als falscher Zeuge 1) und wer Zwist stiftet unter Brüdern, 21. Binde sie stets an dein Herz, und knüpfe sie an deinen Hals. 22. Wenn du gehst, wird sie dich leiten; wenn du liegst, wird sie über dich

1) eigentlich: Er bläst heraus, er haucht.

- חזק ידיו חזקא"ר (יא)
 צלע"ז: (יא) ובא
 כמהלך ראשך. אם תעשה
 כך יצא הסדוקך ודבר
 שאתה רש ממנו יצא לך (יג)
 מיד כאדם המהלך מהר
 וחסדוקך יצא ויתמלא
 כאיש מנן הצא מהר
 להבין על אדוניו. (יג)
 המקדחות אלו עקרון
 משל על המתעללין
 לעסוק צדורה: (יב)
 הולך עקשות פה. ההולך
 צעקומת שפתים: (יג)
 וקורץ צעקו. רמזות
 של מרמה. מולל דרגליו. (טו)
 כלומר משפסף זה על
 זה: מורה צאלצעותיו.
 כלם מן לשון רמיו' הס
 זה נופל על העין וזה
 נופל על הדגל זה נופל
 על האלצע והעיקר
 מדבר על הדשעים. (יד)
 מדני' ישלח. צין אדם
 לצוראו: (טו) פתאום
 ופתע. לשון תכיפה היא
 ולא ידע את המפלה (יח)
 הקרוצה ליפול עליו:
 (טז) שש הכה שש
 ה' וצדע תועצות נפשו.
 כלומר גם השזיעות (יט)
 עמהם: (יט) יפיח.
 לשון דבור הוא כי כל
 דבור דרוח הפה היא.
 (כ) (כא) ענדם. לשון קשר
 הוא. כמו אענדנו עטרה
 לי (איוצ ל"ב): (כב)
 בהתהלךך. צח"ר:
 תנחה אותו. כמו
 תנחיתך: צקצק
 באור (כג)

* בעיניו קרי * ברנליו ק' * מדינים ק' * יתיר וי"ו

* ת"א בהתהלך סיטה צ' כ"ח:

הנחלה ולא ידק ידו ממלאכתו: (י) יספר את דרך העלל לנלחות זמנו וחמר כי מעט שנות ומעט הנומות ומעט חזק ידים, כשתחששם יחד ונלה את כל ימיו ולא יעסוק צדום דבר וסופו כי

6.

ו' (א) בנך, הפרסם הזאת
כוללת שם חלקים
מלמדוים שונים: מפסוק
ח' עד ו' הזכיר אחד
על שמירת האדם את נפשו
מן הערצות כי הערצ
כמו היום שיוכל להיות
נתפס עליו, ולכן הזכיר
לחם ולחלל ממנו;
(ב) עשה זאת, אפוא,
לזרוע עשה עם מלת חסות
שלחתיך הוה מורה הפועל'
והזכיר את הלל וכן
הרבה, וזאת דעת רבים
יהי' אפוא פעל נכבד
מסרם פה כמו פעל עיון
מסרם עין, ויהי' הרבה
(אך וילן דיר זאגן)
ויהי' שמו כחן (טהוב)
דאז ויין זאגן, וזאת חן
דיר זאגן) וכן הוה נשון
ערבי. חמס ירחי לחדש
דבר מזל הסכנת חכמים
אשר קדמוני: התרפס,
סרסר חן רפס
פס"ן וטעמו טיט חן קרקע,
ופירשו כחן הכנע עלמך
לפניו נקרקע (טשיגען)
ורבה, סרסו רבה, וענינו
תוקף ובדולה, וזאת לומר
סוכר לפניו את מקומו
סרסו כנעו מסניו ע"ד
סחח"ל עוד ליה לחיט
מלוח. (ד) אל תתן, ר"ל
שלח יצירת ולא ינוח

1. Mein Sohn! hast du deinem Nächsten Bürgschaft geleistet,
Einem Fremden die Hand verhaftet,
2. Bist du gebunden durch dein Wort,
Gefesselt durch dein Versprechen;
3. Strebe sobald du kannst, mein Sohn! los zu kommen,
Du bist in deines Nächsten Gewalt,
Gehe hin, schmiege dich vor ihm, und erkenne seine Obermacht;
4. Vergönne deinen Augen keinen Schlaf,
Deinen Wimpern keinen Schlummer;
5. Eile, dich zu retten, wie ein gefangener Hirsch,
Wie der Vogel aus dem Netze.
* * *
6. Gehe hin zur Ameise, du Fauler!
Betrachte ihre Weisen und werde klug.
7. Siehe! sie hat nicht Gutsheer, nicht Vogt, nicht Aufseher,
8. Dennoch bereitet sie ihr Futter zur Erntezeit,
Sammelt im Herbst schon ihre Kost,
9. Wie lange noch, Fauler! wirst du ruhen?
Wann stehst du vom Schlafe auf?
10. Fürwahr! schlafe nur ein wenig, schlummere ein wenig, ruhe nur,
Die Hände übereinander, ein wenig,

עד סיפסר את עמא מן הערצות, והמחלין נספוק לצפור ולצבי הנלזדים אשר ישתדלו להנצל: (ו) הזכיר אל העל להיות זרין ומלכחתי, והעולם מניחם לזר ענינו: (ז) קצין, סס נכבד מסרם קצין, ונערכי נקרא קצין והוא סר ונכבד אשר לו סדות וכומים, ועזריו האחרים והכורמים נכנעים תחתיו לקצור ולחבר ולחסיף לו את תנחתו (גוטסהערר) ולו שטרס ומסליס אשר יסניחו על העזרה ומנכסים את העס אל מלכחתי: (ט) קרא אל העל לזכות את מעשה

Verbesserungen.

6. 1. Mein Sohn, hast du deinem Nächsten für etwas gebürgt, einem Fremden deine Hand dargereicht 1), 3. so thue denn dieß, mein Sohn, und mache dich los, weil du in deines Nächsten Hand gekommen. Geh, laß dich treten und bring' in deinen Nächsten 2). 7. sie hat keinen Oberherrn, keinen Vorsteher und Gebieter; 8. und doch bereitet sie im Sommer ihre Nahrung, und sammelt in der Ernte ihre Speise. 10. „Ein wenig Schlaf, ein wenig

1) תקע כף in die Hand schlagen, hier: in die Hand des Fremden; einen Hand=schlag thun.]

2) Wirf dich ihm zu Füßen und bestürme ihn mit Bitten. רָהַב ungeflüm sein, toben, in Jemanden bringen; im Aramäischen dasselbe.

בְּנֵי אִם-עֲרֵבָה לְרַעָה
 תִּמְעַת לֹזֵר בְּפִיָּה:
 נֹקֶשֶׁת בְּאִמְרֵי-פִיָּה
 גִּלְפָּהּ בְּאִמְרֵי-פִיָּה:
 עֲשֵׂה-זֹאת-אִפּוֹא | בְּנֵי וְהַנְצִל
 כִּי בָאתָ בְּכַף-רַעִיָּה
 לֶךְ הַתְּרַפֶּס וְרֵהֵב רַעִיָּה:
 אֶל-תִּתֵּן שְׁנָה לְעֵינֶיהָ
 וְתַנּוּמָה לְעַפְפֵּיהָ:
 הַנְצִל בְּצַבִּי מִיָּד
 וּבְצַפּוֹר מִיָּד יִקְוֶשׁ:
 לֶךְ אֶל-גַּמְלָה עֲצֹל
 רֵאֵה דְרָכֶיהָ וַחֲכָם:
 אֲשֶׁר אֵין לָהּ קָצִין שֹׁמֵר וּמוֹשֵׁל:
 תִּכְיֶן בְּפִיָּין לַחֲמָה
 אֲגָרָה בְּקָצִיר מֵאֲכֹלָה:
 עַד-מְתֵי עֲצֹל | תִּשְׁכַּב
 מְתֵי תִקּוּם מִשְׁנֵתִיָּה:
 מַעַט שָׁנוֹת מַעַט תַּנּוּמוֹת
 מַעַט | חֶבֶק יָדַיִם לִשְׁכָּב:

* יתיר ו'

ו (א) בני אם ערבת.
 ערבות ממון
 כמשמעו פירשו דרשותיו:
 (ב) לך התרפס. התר
 לו פס יד לשלם לו
 ממון: ורהב רעך.
 ואם אין לו ממון עמך
 אלא טנוקשת צאמרי פין
 לדבר לו קשות הדבה
 עליו דעים לזקש ממנו
 שימחול לך. ד"א בני אם
 ערבת לרעך. אחד
 שנעש' ערצ להקצ"ה
 שהוא רעך כדכתיב זה
 דודי וזה רע' (שיר
 ה') וקבלת עליו צסיני
 וצערדות מואצ צאלה
 וצשצו' לשמור מלואיו.
 תקעת לזר כפיו. שתטוב
 ותסור מדרכיו ותדבק
 באפיקודות ללכת
 בדרכיה: נוקשת צאמרי
 פין. שתקעת כף להדבק
 עם הזרים: עשה זאת
 חיפה צני והנלל. הואיל
 וזאת צבק רעך צסיני
 וקבלת אלהותו. עליו:
 (ז) לך התרפס. הכנע
 לפניו כאסוקפה הנדפסת
 ונדרסת: ורהב רעך.
 הדבה דעים שיתפללו
 עליו לפניו. וכן נדרשת
 צמדת תהלים: (ח)
 הנצל כלצי מיד. מהר
 והשטמטס כלצי הנמלט
 מיד האדם: (ו) לך
 אל גמלה עצל ובו'
 (י) וחכם. והתחכם: (ז)
 אשר אין לה קצין
 שיוכיח אותה ויחזרה
 ויוליץ מידה אם תגזול
 דבר מחצרתה ואעפ"כ:
 (ח) תכין צקין לחמה
 אגדה צקיר מאכלה.
 מזונה. כל אחת ואחת
 אינה גוזלת מחצרתה:
 (י) חבוק ידים. היסן

ת"א

בני אם ובו' יומה ח' פ"ו. מליעה ט' קט"ו. צתרה קע"ב.
 עקידה כ"ג: נוקשת מליעה ח' ט"ו. צתרה, סס: עשה
 זאת עקידה סס: לך התרפס יומה מליעה צתרה סס: לך
 אל גמלה חולין ו', כ"ז. עקידה כ"ח. עקידה מ"ב, פ"ח:
 אשר אין לה סס: תכין בקיץ פסדנין ח', ו': עד מתי
 סוכה ז' כ"ז:

16. Laß deine Quellen sich ergießen,
 Öffentlich ihre Wasser strömen;
 17. Habe sie aber für dich allein,
 Kein Fremder nehme Antheil.
 18. Dein Boden sei gesegnet,
 Genieße Freude bei deinem jugendlichen Weibe;
 19. Lieblich wie das Reh, wie die Gemse lebhaft,
 Stets labe dich ihre Zärtlichkeit,
 Ergöze dich ihre Liebe.
 20. Warum, mein Sohn! mit einer Fremden Liebe
 pflegen?
 Im Schooße feiler Dirnen Wollust fröhnen?
 21. Immer gegenwärtig sind dem Ewigen des Men-
 schen Handlungen,
 Er mißt jeden seiner Schritte.
 22. Frevelthaten fesseln den Bösewicht,
 Durch Lasters Bande wird er bestrickt,
 23. Immer boshafter durch seiner Thorheiten Menge,
 Er stirbt hin ungebeffert.

(עֲרֵשׁ יִשְׂרָאֵל) מִלְּשׁוֹן בְּרוּךְ דּוֹדִים, וְהַכּוּנִיּוֹת עוֹמֶדֶת זְמֻקוֹמֶה: (ב) תְּשׁוּבָה, כֹּחַ ר' יוֹנָתָן בֶּן יִצְחָק
 בֶּן קִדְּשׁ כִּי הוּא שָׁמַע חֵלֶדֶד הַדָּגִי חוֹמֶה יֵשׁ לִי שְׂבִיחָה זְעִינִי יֵשׁ לִי עֵסֶק, וְכֵן הוּא זָלָטוֹן לְעִרְצִי, וְכֵן תִּרְבַּמְתִּי
 בְּמִסְקוֹ הַקֹּדֶשׁ כִּפִּי עֵינָיו וְכֹחַ כִּפִּי עֵינָיו, וְזָלָטוֹן עַד הָרָא זָלָטוֹן נֹפֵל עַל לִשָּׁן (וּוֹרְטֹסְפִיעַ):
 (כא) הַכְּתוּבִים הָאֵלֶּה עַד סוֹף הַפִּסְקָה, הֵם חוֹמֶה בְּלִי עַל כָּל הַקִּדְּשׁ בְּמִסְקָה, לִמַּד שֶׁחֵן חֹסֶם
 יִבֹּל לְעִזּוֹת עֲצִיּוֹת סָפֹת: (ל) יִלְכְּדֵנוּ, כִּמּוּ וְלִכְדוּ: (א)

Verbesserungen.

rieselndes aus deinem Brunnen 1). 16. So werden deine Quellen auf die Gasse sich verbreiten, auf weite Plätze Wasserbäche 2). 18. Es wird deine Quelle gesegnet sein; so freue dich des Weibes deiner Jugend, 19. der lieblichen Hündin (Hirschkuh), der anmuthigen Gemse: ihre Liebkosungen 3) mögen dich trunken machen allezeit. In der Liebe zu ihr mögest du stets dich vergessen! 20. Warum mein Sohn, solltest du bei einer Andern dich vergessen, und umfassen den Busen einer Fremden? 22. Seine Vergehungen fangen den Frevler, und durch die Stricke seiner Laster wird er fest gehalten. 23. Er stirbt ohne Zucht, und durch die Größe seiner Thorheit vergeht er sich.

setzung beider Sätze. Sinn: An ihrer Seite mußt du von dem Wege des Lebens abkommen; denn dein Streben, auf demselben zu bleiben, bereitet sie durch das Hin- und Herschweifen ihrer Tritte.

- 1) Vergnüge dich mit deiner Gattin.
- 2) Deine Kinder werden zahlreich sein.
- 3) Wichtig. **הָיָה** ihre Liebesklangen als **הָיָה** ihr Busen. Vergl. (7. 11,) **נְרוּחַ דָּדִים**
Parall. **בְּאֵהָבִים** und hier **בְּאֵהָבָהּ**.

- פלגי מימין: (יז) יהיו לך לצדך. אתה לצדך תתכבד צדק ולא יחלוק אחר עמך לפי שאמר למעלה פן ישבעו זרים כחך אמר כאן יהיו לך לצדך ומתוך כך: (יח) יהי מקורך צדק ושמה מאשת נעוריד. היא התורה שלמד' נעוריד: (יט) תשנה תמיד. ראיתי דצדק' מ'הדרסן תשנה תעסוקותמיד וכול' לשון ערבי והציג ראיה כמו לצקס סגויי כמו לצקס עסק. ולא ידעתי איפה נכנינו ודנתינו פירשו לשון משנה כמשמעו צעזור אהבת' תהי' טובב צסאר עסקין כי היא משמרת על (עקסי) טק' אמרו עליו ר"א צן פדת שהיה דודס צסוק התחתון וסדינו מוטל צסוק העליון פעס אחת צא אדם אחד ומלא נחס כרוך עליו: (כא) כי נכח עיני ה' דרכי איש וגו' מפלס. טוקל דרכיו ויודע כמה עונות וכמה זכויות צידו: (כב) עונותיו ילכדנו. כמו ילכדוהו וצחצחי חטאתו. יתלה שהתלוי נתמך צחצל שהא תלוי צה: (כג)
- יפצו מעינתיה חוצה (טז)
ברחבות פלגי-מים:
יהיו-לך לבדך (יז)
ואין לזרים אתך:
יהי-מקורך ברוך (יח)
ושמח מאשת נעוריה:
אילת אהבים ויעלת-הן (יט)
דדיה ירוך בכל-עת
באהבתה תשנה יתמיד:
ולמה תשנה בני בורה
ותחפך חק נכריה:
כי נכח | עיני יהוה דרכי-איש (כא)
וכל-מעגלתי מפלס:
עונותיו ילכדנו את-הרשע (כב)
ובחבלי חטאתו יתמך:
הוא ימות באין מוסר (כג)
וברב אולתו ישנה:
- ת"א יפצו וגו' הענינו ח', ז'. יהיו לך לבדך וגו' טס: יהי מקורך ימותו י', ס"ג. סנהדרין ז', כ"ב: אילת אהבים ערוצין ס' מ'. כתובות ז', ע"א: הוא ימות סנהדרין י"א ק"ו:

הוא ימות באין מוסר. צסציל טלא לקח מוסר:

באור

צסתר אינס כל כך ממנדים את לצו ומעליצים את רוחו כחותם המפורסמים לכל וכל איש יודע טסס צחו לו צסנת מעשיו הנעשים, וחולחים הצאים מחמת הניחוף המה נרסמים על פני צעליהם, עד שיכירו חותם כל רוחיהם: (טז) תוכחה להפעלם צאכזים עס אשתו אשר הוכיח ה' לאדם וכנה חותם צסס מקור מטעס ידוע. והסוד תחלה על הצעל טלא יחמוד וילך אחר אשה זולתה כי חס יטמח צחלקו ואמר: (טז) יפצו מעינותיה חוצה, והיוח משל על רוצ הצנים (כדעת הרצ"ע), ואמר: (יז) יהיו לך לצדך, שתסמור את אשתך מהדת חטאים לצל תטעים. חו ראה לומר שהצנים אשר יולדו לך המה לצדך חין לזרים חלק צס, אשר לך כן צאשת זנונים: (יח) הזהיר על הצעל לצל ימנע מאשתו את הצרכה צפרי צטנה וכו', ורצותינו ז"ל דרשו את כל הכתובים צדיך משל

ולא יחזק אל הדבור
לנדי, כאשר יזכר נסמקים
הנאים: ודעת, מקור,
למען תדע לנזיר את שפתוך
ולא תכנס דברים עם
הזר המדחת חוץ מדרך
הסוד. וסעור הכתוב כך
הוא לשמור ולדעת את
המזמות אשר כלל הזר
לפדיו חוץ מדרך הישר,
וידעתך זאת ינארו
המזמות האלה את שפתך
לכל תאמין דברים. וכמו
הפלת נעים ומירות ישרא
נצרה על כל שפתי
(בעוואהרע חיינער אים)
פען טהירע) (תהלים
קמ"א נ'): (ה) יתטיב
הסולם דרך רחוק
יקרא תטיב, וסעור
הכתוב דברים יורדות אל
המור ולעדים יתמור
את הסוף אל השול.
ומה נעמה המליא האת:
(ו) פן, חסידים. תפלים.
חילי תאמר מצד חסיד
את דרך הסוד ודע עד

6. „Daß du ja den Pfad des Lebens nicht ausbiegst;
Ihre Steige leiten dich ab, du merkst es nicht.“
7. Drum, o Kinder! folget mir,
Weicht nicht ab von meines Mundes Lehren!
8. Entferne deinen Gang von ihr,
Näh're dich ihrer Haushüre nie!
9. Du gebest Fremden deine Jugendblüte,
Deine besten Jahre dem grausamen Elende preis;
10. Fremde schwelgen deine Manneskraft,
Des Barbaren Haus verzehret deine Nerven;
11. Umsonst ist dann das späte Seufzen,
Wenn Fleisch und Blut verzehrt ist;
12. Du ruffst dann: O, wie habe ich gute Sitten
hassen,
Wie hat mein Herz Zurechtweisung verachten
können?
13. Warum hört' ich meiner Führer Stimme nicht!
Warum gab ich meinen Lehrern kein Gehör?
14. Wie schnell gerieth ich in's tiefe Elend,
Im Angesichte der ganzen Welt!
15. Aus eig'ner Cisterne trinke Wasser,
Genieß was aus eig'nem Boden rieselt;

היכן חוצה, כי דברך עין חסד מני הדרך הזה צלל דעת, וכסע ציך לציון דרך המור, ולפי זה היה ראוי
לחכם (דאס דוא יא דען) לעבענספאד נישט אבגעססעסט. חסידים להיות הרבנים הזה מלחם דמשתמע
לחרי חסי לא ראייתו זה, וזכרתי לכתבו (אויסביעגסט) והוא הטיה מועטת מדרך החיים. קבלון
המקל: נעו, פועל יולא (ומדניו כהנ"ע): (ז) ועתה, שם החכם אחר סססר לשומעיו את דברי
חזיו וחזר על הענין לזכור עליהם עוד: (ח) הדרך, הוא כח העלמות ונחשיות האון, וכן
ושנותך הם הסנים הטובות אשר נזירות האדם שלמה לאכזרי, שם מקרה כמו אכזרי ועזרה
והזון חף (ישעים י"ג) וסעור כור, ולעת אחריים מורכב מן אך נז: (י) ועצבך, כמו ידך
עצבני, והענינים הם החלק דוק צריך האדם אשר על ידיהם יתפעלו התפעלויות הנפש (בערפער):
(יא) ובהמת, שם בהם נשאל מנעקו הצעלי חיים. ונזמן שזה על האדם, הוא כל פעם הנעק
והיללם נזירות הלך צלי כוונה (אחוויאקיהרליעם קאנגען) ועל דרך הזה תבנתיו. ומעט הזה
תכנס כהנ"מ וז"ל מנהמת לני, (חיינעם הערלענעם חונדוהע). ושאך, הכה הנוסני יקרא
שאר זה הדם, ויקרא כן כל דבר צעל חי צעורו נחיים חיות: (יד) כמעט, נתון זמן מועט,
כאשר יורו כתונים ננים: בתוך קהל ועד, לא צוה לומר שהסורים ואמכאונים נחלים לחס

Verbesserungen.

unter zum Tode! Die Unterwelt halten ihre Schritte fest 1). 6. Damit du nicht den Weg des Lebens abmessenst, schweifen ihre Pfade (Tritte), du merkst es nicht 2). 10. Daß Fremde sich nicht sättigen von deinem Vermögen, und dein fauer Erworbenes in das Haus des Fremden nicht komme. 11. Daß du nicht stöhnest an deinem Ende, wenn Fleisch und Leib dir schwindet, 14. ich bin beinahe ganz in's Unglück gerathen mitten in der Versammlung und Gemeinde. 15. Trinke Wasser aus deiner Grube, und

1) Ihre Tritte sind an die Unterwelt gefesselt.

2) Für מעגלחיה פן תפלים ארח חיים es schweifen ihre Tritte, damit du nicht den Weg des Lebens abmessenst. Der Zwischensatz לא תדע ist der Grund der Ver-

אֲרַח חַיִּים פֶּן־תִּפְלֹם
 נַעַי מַעְגְּלִיתָהּ לֹא תִדַּע:
 וְעַתָּה בָּנִים שִׁמְעוּ־לִי
 וְאַל־תִּסְּרוּ מֵאֲמֵרֵי־פִי:
 הֲרַחֵק מֵעֲלִיָּה דִרְכָּךְ
 וְאַל־תִּקְרַב אֶל־פֶּתַח בֵּיתָהּ:
 פֶּן־תִּתֵּן לְאַחֲרֵים הוֹדֶךְ
 וְשִׁנְתָּךְ לְאִכְזָרִי:
 פֶּן־יִשְׁבְּעוּ זָרִים בְּחֶךְ
 וְעֲצֻבֶיךָ בְּבֵית נִכְרִי:
 וְנִהְיֶמָה בְּאַחֲרִיתֶךָ
 בְּכִלּוֹת בְּשָׂרְךָ וּשְׂאֵרְךָ:
 וְאַמְרֹתַי אֵיךְ שָׁנֵאתִי מוֹסֵר
 וְתוֹכַחַת נָאֵן לִבִּי:
 וְלֹא־שִׁמְעֵתִי בְּקוֹל מוֹרִי
 וְלִמְלַמְדִּי לֹא הִשִּׁיתִי אָזְנִי:
 כִּמְעַשׂ הָיִיתִי בְּכָל־דַּע
 בְּתוֹךְ קָהָל וְעֵדָה:
 שִׁתְּה־מַּיִם מִבּוֹרֶךְ
 וְנִזְזִלִים מִתּוֹךְ בְּאֵרֶךְ:
 * חסר י'

ת"א ארח חיים מ"ק סס. עקידה ע"ט: ועתה וכו' עקידה מ"ז.
 כל הפסוק. הרחק וכו' ע"ז, ח' ט"ז: שתה וכו' ע"ז, ח' י"ט:

עוצדי כוכבים: (יא) ונהמת באחריתך. סוף שתנהגם באחריתך. (יד) כמעט הייתי בכל
 דע. כפסע זיני וצין ביהנם כלומר צעזל דצר מועט הייתי עכשיו בכל דע שלא שמעתי
 לקול מורי שאלו שמעתי להם לא אירע צי כך. (רצז יוסף קר"ח): (טו) שתה מים
 מצורק. מצור שנתן לך הקצ"ה לחלקך היא תורת משה. צורק מים מכונסי וכו' וכו' מתוך
 צורך מים חיים כלומר תחלה כמים מכונסי ולצורך נוצעים הם והולכים: (טז) יפוצו
 מעינותיך חוליה. סוף שתקנה תלמידיו ותורה הוראו' צדקים ויאל לך סס. צדקות עיר תפולנה

ל' קודמה: (ו) אורח
 חיים פן תפלוס. כך
 דרשוהו חכמים טלטל
 הקצ"ה מתן שכר של
 מלות ולא פירשו כדי
 שלא יראה אדם מלוא
 שמתן שכרה מרובה
 וידבק זה ויניח שאל
 המלות וזה פתורו כדי
 שלא תפלוס אורחו'
 התור' אי זו ליקח ואי
 זו להניח לכך נעו
 מעגלותיהם הניעו הקצ"ה
 פי' נתיבותיהם ולא
 הודיעם: זהו מדרש
 אגדה. אצל לפי סדר
 המקדשות שכתב אחריו:
 (ח) הרחק מעליה דרך.
 נראה שעדיין לא הפסיק
 צעקו אשה הזונה. וכן
 יש לפדש אורח חיי' פן
 תפלוס אל תשקל ארח
 חיים אצל אותה וזה
 לומר איזו לעשות זו
 או זו. כי מעגלות הזונה
 נעו לשאול. ולא תדע
 להזהר עד אשר תנוע
 ותפול: (ז) ועתה צנים
 שמעו לי ואל תסורו
 מאמרי פי: (ט) פן תתן
 לאחרים הודך. פן תפנה
 לזך לאלהים אחרים
 לתת להם תפארת הודך
 וסבךך: ושנותיך לאכזרי.
 לשר של ביהמ': (י) פן
 ישבעו זרים כחך. כזאי
 הצעל הבוצין ממון
 צסקדיהם וצפחותם:
 ועלצין. ויגיעך שנעלצת
 וטרחת צו: צצית ככרי.
 צצית עוצד ע"ל של

ר' סיון ויוזל זכר הסם
הזם: הולך וחור, כמו
הולך ומחיר והוא ציוני:
(כב) מכל משמר ובו,
תכלית כל חכמה וכל דעת
היא, להכיר את כל האדם
כמחמר ר' יוחנן ז"ל
על ר"ח צן ערך רחם
הני את דברי רח"ע יותר
מכלם על אמרו שהם העור
הוא דין טובה סידק צו
האדם: (כר) השר, ע"י
מעשיך לא תפן יד ללוי
לעקס פיהם עליך, וזה
מחמר מיוחד צלשון עזר
לכנות שלשון הרע והלילות
עקסות פה (דען) מוכר
פערלערדען) כי דרך
הלויס לעקס את פיהם
למען סורות צתנועם, ואת
ציון ולליות, וכן וללות
ספתים (טיעפע) ופספן
מאכען) משרס לזה והוא
הנטיס מדרך הסדר, ואמר
הרחק מך. ר"ל שתמנע
מחזק כל מעשה אשר תזא
על ידם לזרי חסד. (כה)
לנכח יצטור, חסרם
לסמך מדרך הלויס האלה
הקרויט צעניסם ורואים
חלם צמן סמדננים
עס ריעים וזה מרס

22. Sie sind Leben dem Herzen, das sie faßt,
Und dem ganzen Körper heilsam.
23. Vorzüglich wachsam sei auf dein Herz,
Es ist die Lebensquelle.
24. Gib keine Gelegenheit, dich zu verläunden,
Entferne von dir jede Lästerung;
25. Deiner Augen Blick sei offen und frei,
Deine Wimpern bahnen dir den geraden Weg;
26. Deines Fußes Schritt sei abgemessen,
Genau bestimmt alle deine Wege;
27. Weiche weder rechts noch links ab;
Vom Paster entzieh' deinen Fuß.

5.

1. Mein Sohn! höre auf meine weise Lehre!
Meiner vernünftigen Vorschrift neige dein Ohr!
2. Daß du achtest auf innern Sinn,
Und wissest deinen Mund zu bewachen.
3. Wie Honigseim träufeln die Lippen jener Ber-
ruchten,
Sanfter als Del ist ihr Gaumen;
4. Die Folge aber bitter wie Wermuth,
Scharf wie zweischneidig Schwert.
5. Zum Verderben führen ihre Füße,
Ihre Schritte begleiten zur Hölle:

סדקסס סוות ורעס ללונס עליהם וזאת חזת מן המדות הרעות הממחסות את צעיון צעין כל
חכם לל צהקסס הרחשונה. וסומר נססו ירחק מהסו ויוצט חל פני ריעו המדנר עתו צעניס
סקורות ופפפן חוכר פרייח): ועפפפך, משרס עוף וכוונתו הסנעס (דער בליק) על סס
מסירתו וזסו התעיק עיניך צו. וקרק על סס זס חלק העליון המכסה את העין עפפפך
(וואפפער) ססור מחיר העופסות והתנועס (דאז וואפפערן):
ה (א) התחלת הסרסס הזוא מוסנת חל הסרסס שלסניס עד פסוק ז' והיא מסיימת את דברי
חזי החכם, ומפסוק ז' וחיך יצורו דברי החכם עזמו חל שומעיו: לתכונתי, כמו
למשפטי תכונתי ולחקותי עין צהקדמתי: (ב) לשמור, לטוס לל על המחשבה אשר צקצ המדנר

Verbesserungen.

nicht, wodurch sie straucheln. 23. Besser als alles Verwahrte verwahre dein Herz; denn aus ihm ist des Lebens Ausfluß. 24. Thue von dir des Mundes Verkehrtheit, und der Lippen Verdrehung entferne von dir 1). 25. Deine Augen laß gerade vorn sich blicken, und deine Wimpern richtig vor dir hinsehen. 26. Wiß ab 2) deines Fußes Pfad, und all' deine Wege seien Recht. 5. 2. Um Besonnenheit zu behalten, und daß Kenntniß deine Lippen bewahren. 3. Honigseim träufeln zwar des fremden Weibes Lippen, und glatter als Del ist ihr Gaumen; 4. aber ihr Ausgang 3) ist bitter wie Wermuth, und scharf wie zweischneidig Schwert. 5. Ihre Füße laufen hin-

- 1) d. h. eine falsche, verläumderische Rede.
- 2) eig. Wäge ab, d. h. sei vorsichtig.
- 3) d. h. der Ausgang, den sie herbeiführt.

- מכסול ולא ידעו להזהר (כז)
ממנו: (כב) למוצאיהם.
ל' מליאה: (כג) מכל
משמר. מה שמרה תורה
השמר כנור לך. מעצור
עליו צין עצירה קלה
צין עצירה חמורה.
כי ממנו תולדות חיים.
כי מאלותם שהוא קל
יהיו לך חיים ושכר גדול
אם תקיימנו. כך דרש
ר' תנחומא: (כד) הסר
ממך עקשות פה. לא
תעשה דבר שילעיבו בו
הצדיות ויעקמו עליך
פיהם: עקשות פה.
לשון עקוס. כמו תס אני
ויעקסני (איז ט')
וצממנה שיניה עקומות
ועקוסות: ולזוז שפתים.
עקמימות שפתים. שלא
ירחיצו הצדיות פה עליך:
(כה) עיניך לכנח וציטו.
יסתכלו אל האמת ואל
היושר: ייסירו כנדיך.
יסתכלו על הישרה לומר
דרך נגדך: (כו) פלם
מעגל דגלך. שקול
דרך הפסד מלוא כנגד
שכרה ושכר עצירה כנגד
הפסד' ואז כל דרכיך
יכוננו: (כז) אל תט
ימין ושמואל. מן המשקל
העוז.
- כי חיים ונו': ערוצין ה', נ"ד. חיות ו', י"ג: ולכל בשרו ערוצין סס: כי ממנו עקידה
ע': הסר ממך ובר' כתרות ז' כ"ח. ינמות ז' כ"ו. עיניך ובר' עקידה כ"ג: ועפעפך
מבלה ז', י"ח: פלם מ"ק ח', ט'. עקידה ע"ג: אל תט עקידה סס: בני לחכמת
עקידה סער ז"ג. כל הפרסה:

ה

- בני לחכמתי הקשיבה
לתבונתי הש-אזנה:
לשמר מזמות
ודעת שפתיך ינצרו:
כי נפת התפנה שפתי זרה
וחלק משמן חבה:
ואחריתה מרה בלענה
חדה בחרב פיות:
רגליה ירדות מות
שאול צעדיה יתמכו:
- ה (ג) כי נופת תטופנה.
לשון מתוק: שפתי
זרה. אפיקורס': וחלק
משמן חכה. לשון חך:
(ה) רגליה יורדות מות
שאול לעדים יתמכו.

ת"א כי חיים ונו': ערוצין ה', נ"ד. חיות ו', י"ג: ולכל בשרו ערוצין סס: כי ממנו עקידה
ע': הסר ממך ובר' כתרות ז' כ"ח. ינמות ז' כ"ו. עיניך ובר' עקידה כ"ג: ועפעפך
מבלה ז', י"ח: פלם מ"ק ח', ט'. עקידה ע"ג: אל תט עקידה סס: בני לחכמת
עקידה סער ז"ג. כל הפרסה:

- מעללי, לכן חזר אל
תחזר דרך ימים, כלומר
לא תוכל היות ישר בלכתך
דרכם וצדקתם עמם.
כן דעת חזקוני, חזק
חזקני שמרתי את הפסוק,
והרבנוני סודלת גם את
הכזוב 'הזאת, וסדרו אשר
כמו באשרו חזקוני רבלי:
(פר) פרעהו, סדרו פרע
וסעמו העניצו ונסוכו
חזרו כמו למסרם דדנני
חז"ל: (יז) כי לחמו
לחם רשע, כזר הקדמתי
לך שלטעמים יצאוך צם
הספר מליצות כנצל המלות
וענינים שונים בלשון נוסל
על לשון (ווקרטספיער)
והח לך חזק מהמליצות
האלם, לחם הוא המזון
בלשון עברי, ונס מלחמה
ומריצה נגדו, משרש זה
ויהי' ח"כ טעם לחמו, סמס
חזקוני ומתפרנסים לחם
רשע ב"ל מריצה רשע
כחילו חזק מהמלחמה הוא
לחם. ויין חמסם, סס
חמס הוא גזל ועוסק
וגם ישמחם העניו בשרש זה
על שללכת סרי הנסן אשר
חזקני בנשלים כל לזכר
חזקני כמו יהמם כנסן
בסרי, ולחזק שמש סס
בלשון חמס המשתמש
לחרי חסי, חמס לא
יתן להעתיקו כן ללשון
חזק: (יח) באור נכח,
הוא הייח הנקרא נכח בעצור קבלו את חזקו מן המלך, ועיין במחשק תקמ"ה מה שכתב המלך
11. Ich habe dir den Weg zur Weisheit gezeigt,
Dich geleitet auf gerade Bahn;
12. Gehst du langsam, deine Schritte sind nicht zurück,
Läufst du schnell, du strauchelst nicht.
13. Halte fest an Sittenlehre, laß nicht ab,
Nimm sie in Acht, sie ist dein Leben.
14. Gehe nicht in der Frevler Straßen,
Tritt nicht auf den Weg des Ruchlosen.
15. Laß ihn fahren, gehe nicht durch,
Weiche ihm aus, und gehe vorüber.
16. Die Boshaften schlafen nicht ein, wenn sie nicht
Böses verüben,
Bleiben schlaflos, wenn sie nicht hintergangen,
17. Sie nähren sich von gottlosem Brode,
Trinken Wein des Frevels;
18. Der Frommen Pfad aber ist heiter wie Monden-
licht,
Das fort leuchtet bis an den hellen Tag.
19. Der Weg der Frevler ist dunkle Finsterniß,
Sie stolpern unversehens.
20. Mein Sohn! horch auf meine Worte!
Neige dein Ohr meinen Reden!
21. Daß sie deinem Auge nie entrückt werden!
Bewahre sie im Innersten deines Herzens!

Verbesserungen.

wird sie dich erhöhen; sie wird dich ehren, wenn du sie umfassest, 12. wenn du gehst, wird nicht beengt dein Schritt, und wenn du läufst, strauchelst du nicht. 16. Denn sie schlafen nicht, wenn sie nicht Böses gethan; ihr Schlaf ist geraubt, wenn sie nicht straucheln machten 1). 17. Denn sie verzehren Brod des Frevels, und Wein der Gewaltthätigkeit trinken sie, 11. aber der Pfad der Gerechten ist wie das glanzvolle Licht; es wird immer heller bis zur Tageshöhe 2). 19. Der Weg der Frevler ist wie Finsterniß; sie wissen

1) Wenn die Nacht nicht einen Andern ins Unglück gestürzt, oder verführt.

2) Eigentlich: bis der Tag aufrecht gestellt ist; der hohe Mittag, wo die Sonne über uns steht.

- (יא) חן. חזרת חן. כמו לוית חן הס לראשך:
(יב) בלכתך לא ילך לעדך. מי שאינו מרחיק רגליו קרוב ליעול:
(יג) (יג) החזק צמוד אל תדף. אחוז צדור' כמו ובהזיקי את ידך זו (ראשית כ"א) וישלח ידו ויחזק זו (שמות ד'): (יד) באורח רשעים אל תצא ואל תאשר. ואל תדרוך. כמו צאסורו אחזה רגלי (איז כ"ג) וכן וערוס יצין לאסורו (משלי י"ד): (טו) פרעהו. צטלה: שטה מעליו. סור: (טז) (טז) כי לא ישנו. אינם יכולין לישן:
(יז) (יח) ואורח לדיקים כאור גובה. שהולך ומאיר מעמוד השחר עד בכוף היום עד חלות היום שהוא צירורו של יום: (יט) (יט) דרך רשעי' כאפילה לא ידעו צמה יכשלו. פתאום יצא להם

באור

- (יט) סלל וצח צנפל הס"ח צנפן סיעל לחזק הסעילה:
(יב) הכתוב סוס מציע דב טוב לקוראיו. כי סו לך צני חדם הירחים לקחת חכמה מספת תבוהס ומזנס וסוחדוס חולני לא יסיונו חת תכלית החכמה כי רצה הוא, חמנס מתולדות החכמה להיות סוס לכל דורסיה ויסיב צעל הלהס הלזנה ע"י הסמתרו חף צלכתו לחס מה סיסניב צעל הלהס הסדומס צניוסתו, וסניזו ומסיו צמלחכתו לא יורח מכסניו חס וסקעס חכמה חמתית צלזי: (יד) 'יחבן להיות חסדסס להחכמים צניססס

בְּדֶרֶךְ חֲכָמָה הִרְתִּיהָ
הַדְרַכְתִּיהָ בְּמַעֲנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּלִכְתָּהּ לֹא יֵצֵר-צִעְדָּהּ
וְאִם-תּוֹרִץ לֹא תִכְשֹׁל:
הַחֲזִק בְּמוֹסַר אֱלֹהֶיךָ
לְצַרָּה כִּי-הִיא חַיִּידָה:
בְּאֹרֶחַ רָשָׁעִים אֲלֹתָבָא
וְאֵל תֵּאֱשֹׁר בְּדֶרֶךְ רָעִים:
פִּרְעָהּ אֲלֹתָעֲבָרָבָה
שֹׁטָה מֵעַלְיוֹ וְעֵבֶד:
כִּי לֹא יִשְׁנֻ אִם-לֹא יִרְעֻ
וְנִגְזְלָה שְׁנָתָם אִם-לֹא יִכְשׁוּלוּ:
כִּי לֶחֱמוֹ לֶחֶם רָשָׁע
וַיֵּין חֲמָסִים יִשְׁתּוּ:
וְאֹרֶחַ צַדִּיקִים כְּאֹרֶחַ נֶגֶה
הוֹלֵךְ וְאֹרֶחַ עַד-נִכְוֶן הַיּוֹם:
דֶּרֶךְ רָשָׁעִים כְּאִפְלָה
לֹא יָדְעוּ בִּמָּה יִכְשָׁלוּ:
בְּנֵי לִדְבָרֵי הַקְּשִׁיבָה
לֵאמֹרֵי הֵשׁ אֲזַנֶּיךָ:
אֲלֵ-יִלְיוֹ מַעֲיִינֶיךָ
שְׁמָרֵם בְּתוֹךְ לִבְבְּךָ:

*יכשילו קרי

ת"א החזן ונו' עקידה סער מ"ד. פרעהו וצמות ז', כ"א: וארח צדיקים עקידה סער ס"ח. עקידה מ"ד ל"ב: דרך ונו' עקידה מידה סער מ"ח: שמרם ונו' עקידה ס"ג, כל הסגסס:

הסחוריס עס רשעיס חלך ועס לניס חבורה וצנל זחת לא חסחית

35. Nachruhm bleibt der Weisen Erbe,
Die Thoren aber verweisen in Schmach.
מחלק הקודם נספיק
הוא נכר ענינו שהוא מלשון
וירם תולעים ושאר דמם :

4.

ד (א) בפרשה הזאת

ידבר החכם אל

שמעיו בלשן דברי

זללים תשוקה אל החכמה

ולכן אמר מוסר אב

ותרנמתיו (חיינעם פא-)

טערס) כי זמן סמורה

ילמד את תלמידיו למען

טובתם צלי טוב סויה

אחרת יתכן לקרותו דסס

אב, וכן וישמנו לזכר

לפרע: לדעת צויה,

עיון בהקדמתי: (ב) לקח,

הוא מוסר חזיו אשר

יסגר בהמשך הפרשה,

ולכן תיבנתיו (בייטפיעל):

(ד) יתכן דברי לנך:

השעור, יתכן לנך את

הדברים אשר אנכי דובר

לך: (ו) ראשית חכמה

קנה חכמה, יש לפרש

זכמה חרופים, או סלה

לומר שתכלית כל החכמה

היא קנין החכמה בעצמה

אשר סברה צודק, כי פעמים

דנים מלאנו שנעלי נסון

עצר משתמשים בתלת

ראשית תחת תכלית,

והיה ראוי לתרגם לפי

זה (דער ווייזהייט

לועק, חזיו ווייזהייט

ערוועבען), 'ז' יתכן

להיות כוונתו לחמור

סחש למודי החכמה הוא

להסיר על עמל לקנות

חכמה, והיה ראוי להיבס

(הויפטלעהרע דער ווייז-

הייט חזיו: ערווערבע

דיר ווייזהייט)!

שאל חריתועלתם והטוב המסתעף מניה, כי אם תלמוד ותחקור וזה הטוב וזה לך מעמל.

וחנכי תרנמתיו נלסון הסוגל כל הכוונות האלה, וקרוז לזכרי הכתוב מאד: (ח) שלסלה, סרסו

1. Horcht, o Kinder! auf Vaters Lehre, seid auf-
merksam,
Wie ihr die Vernunft gebrauchen sollet.
2. Ich geb' euch gutes Beispiel,
Vernachlässiget meine Unterweisung nicht.
3. Ich war ein Lieblingssohn meines Vaters,
Ein zärtliches, einziges Kind meiner Mutter.
4. Er belehrte mich und sprach: „Beherzige diese
meine Worte,
Befolge meine Gebote, auf daß du glücklich leiest!
5. Erwerbe Weisheit, erwerbe Vernunft,
Vergiß meine Lehre nicht und weiche nicht von
ihnen!
6. Vernachlässige sie (die Weisheit) nicht,
Sie behütet dich;
Liebe sie, sie schützt dich.
7. Der Weisheit Anfang ist Weisheit hören.
Um alles Gut schaffe dir vernünftige Kenntniß;
8. Schätze sie hoch, sie wird dich erheben;
Lieblose ihr, sie macht dich ehrwürdig,
9. Setzt auf dein Haupt herrliches Diadem,
Umgibt mit prächtigem Kranze dich.
10. Folge, mein Sohn! und nimm meine Lehren an,
Sie bringen dir viele glückliche Jahre.

רש"י

תצונן זה מעמך להשכיל הטעמים דבר מתוך דבר: (ח) שלסלה. חפסה היה
חזר עליה לדקדק זה כמו (ירמי' ו') כצור על שלסלות החזר והולך צדקס ותשיג
ירו לזקט את העוללות וצלסון חכמים המלכל צערו: (ט) תתן לראשך לויה

Verbesserungen.

4. 4. Er belehrte mich, und sprach zu mir: Es halte dein Herz meine
Worte fest, beobachte meine Gebote, so wirst du leben. 8. Erhebe sie, so

כבוד חכמים ינחלו
וכסילים מרים קלון:

(לה) יתחזק סוף שיתנו מעשיו חן צעיקהם של צדיות. (לה) כבוד חכמים ינחלו וכסילים מרים קלון. לעלמו מפרש קלון לחלקו:

ד

שמעו בנים מוסר אב
והקשיבו לדעת בינה:
כי לקח טוב נתתי לכם
תורתי אל-תעזבו:

(ה) (א) שמעו בנים מוסר אב. הקצ"ה: (ב) נתתי לכם. הנצי"ה מתנצל ומדצ' צליחות של הקצ"ה והרי הוא כפיו: (ג) כי צן הייתי לאצי. אם תאמר שלמ' היה שונא את הצדיו' שהזכיר על הגול ועל העדיות דצד שנפשו של אדם מתאווה להם לכך תאמר כי צן הייתי וגו' דך ויחיד ובומר שיהיה אורב אותי יותר: (ד) ורגני. על כך ויובחני ויאמר לי יתמך דצדי לצן. ולמי שהוכיחי דצדיו' אלו ולכן אני מזהירכם על כך (רצו יוסף קדא). ד"א כי צן הייתי לאצי. הנצי"ה אומר צן הייתי להקצ"ה שהסרה רוחו עלי. ומלינו שקראו הקצ"ה לשלמה צן שונא' (שמואל צ' ז') אני אהיה לו לאצ וגו'. דך ויחיד לפני אמי. לפני אומתי נצחד וחציו כצן דך ויחיד לכך ויורני אצי: (ו) אל תעזבה וגו' אהבה. אהב אותה: (ז) ראשית חכמה קנה חכמה. תחלת חכמתך למוד מאחרים קנה לך שמועה מפי הרצ ואח"כ צכל קנייך קנה צינה

כי-בן הייתי לאבי
דך ויחיד לפני אמי:
וירגני ויאמר לי יתמד-דברי לבך
שמר מצותי וחייה:

(ו) (א) שמעו בנים מוסר אב. הקצ"ה: (ב) נתתי לכם. הנצי"ה מתנצל ומדצ' צליחות של הקצ"ה והרי הוא כפיו: (ג) כי צן הייתי לאצי. אם תאמר שלמ' היה שונא את הצדיו' שהזכיר על הגול ועל העדיות דצד שנפשו של אדם מתאווה להם לכך תאמר כי צן הייתי וגו' דך ויחיד ובומר שיהיה אורב אותי יותר: (ד) ורגני. על כך ויובחני ויאמר לי יתמך דצדי לצן. ולמי שהוכיחי דצדיו' אלו ולכן אני מזהירכם על כך (רצו יוסף קדא). ד"א כי צן הייתי לאצי. הנצי"ה אומר צן הייתי להקצ"ה שהסרה רוחו עלי. ומלינו שקראו הקצ"ה לשלמה צן שונא' (שמואל צ' ז') אני אהיה לו לאצ וגו'. דך ויחיד לפני אמי. לפני אומתי נצחד וחציו כצן דך ויחיד לכך ויורני אצי: (ו) אל תעזבה וגו' אהבה. אהב אותה: (ז) ראשית חכמה קנה חכמה. תחלת חכמתך למוד מאחרים קנה לך שמועה מפי הרצ ואח"כ צכל קנייך קנה צינה

קנה חכמה קנה בינה
אל-תשכח ואל-תשמה
אל-תעזבה ותשמרה
אהבה ותצרך:

(ה) (א) שמעו בנים מוסר אב. הקצ"ה: (ב) נתתי לכם. הנצי"ה מתנצל ומדצ' צליחות של הקצ"ה והרי הוא כפיו: (ג) כי צן הייתי לאצי. אם תאמר שלמ' היה שונא את הצדיו' שהזכיר על הגול ועל העדיות דצד שנפשו של אדם מתאווה להם לכך תאמר כי צן הייתי וגו' דך ויחיד ובומר שיהיה אורב אותי יותר: (ד) ורגני. על כך ויובחני ויאמר לי יתמך דצדי לצן. ולמי שהוכיחי דצדיו' אלו ולכן אני מזהירכם על כך (רצו יוסף קדא). ד"א כי צן הייתי לאצי. הנצי"ה אומר צן הייתי להקצ"ה שהסרה רוחו עלי. ומלינו שקראו הקצ"ה לשלמה צן שונא' (שמואל צ' ז') אני אהיה לו לאצ וגו'. דך ויחיד לפני אמי. לפני אומתי נצחד וחציו כצן דך ויחיד לכך ויורני אצי: (ו) אל תעזבה וגו' אהבה. אהב אותה: (ז) ראשית חכמה קנה חכמה. תחלת חכמתך למוד מאחרים קנה לך שמועה מפי הרצ ואח"כ צכל קנייך קנה צינה

ראשית חכמה קנה חכמה
ובכל-קנייך קנה בינה:
סלסלה ותרוממך
תכבדך כי תחבקנה:

(ז) (א) שמעו בנים מוסר אב. הקצ"ה: (ב) נתתי לכם. הנצי"ה מתנצל ומדצ' צליחות של הקצ"ה והרי הוא כפיו: (ג) כי צן הייתי לאצי. אם תאמר שלמ' היה שונא את הצדיו' שהזכיר על הגול ועל העדיות דצד שנפשו של אדם מתאווה להם לכך תאמר כי צן הייתי וגו' דך ויחיד ובומר שיהיה אורב אותי יותר: (ד) ורגני. על כך ויובחני ויאמר לי יתמך דצדי לצן. ולמי שהוכיחי דצדיו' אלו ולכן אני מזהירכם על כך (רצו יוסף קדא). ד"א כי צן הייתי לאצי. הנצי"ה אומר צן הייתי להקצ"ה שהסרה רוחו עלי. ומלינו שקראו הקצ"ה לשלמה צן שונא' (שמואל צ' ז') אני אהיה לו לאצ וגו'. דך ויחיד לפני אמי. לפני אומתי נצחד וחציו כצן דך ויחיד לכך ויורני אצי: (ו) אל תעזבה וגו' אהבה. אהב אותה: (ז) ראשית חכמה קנה חכמה. תחלת חכמתך למוד מאחרים קנה לך שמועה מפי הרצ ואח"כ צכל קנייך קנה צינה

תתן לראשך לוית-חן
עשרת תפארת תמננה:
שמע בני וקח אמרי
וירבו לך שנות חיים:

(ח) (א) שמעו בנים מוסר אב. הקצ"ה: (ב) נתתי לכם. הנצי"ה מתנצל ומדצ' צליחות של הקצ"ה והרי הוא כפיו: (ג) כי צן הייתי לאצי. אם תאמר שלמ' היה שונא את הצדיו' שהזכיר על הגול ועל העדיות דצד שנפשו של אדם מתאווה להם לכך תאמר כי צן הייתי וגו' דך ויחיד ובומר שיהיה אורב אותי יותר: (ד) ורגני. על כך ויובחני ויאמר לי יתמך דצדי לצן. ולמי שהוכיחי דצדיו' אלו ולכן אני מזהירכם על כך (רצו יוסף קדא). ד"א כי צן הייתי לאצי. הנצי"ה אומר צן הייתי להקצ"ה שהסרה רוחו עלי. ומלינו שקראו הקצ"ה לשלמה צן שונא' (שמואל צ' ז') אני אהיה לו לאצ וגו'. דך ויחיד לפני אמי. לפני אומתי נצחד וחציו כצן דך ויחיד לכך ויורני אצי: (ו) אל תעזבה וגו' אהבה. אהב אותה: (ז) ראשית חכמה קנה חכמה. תחלת חכמתך למוד מאחרים קנה לך שמועה מפי הרצ ואח"כ צכל קנייך קנה צינה

ת"א כבוד חכמים חזות מ' י"ב. נחנח ח' י'. עקידה מ"ה: שמעו בנים עקידה שער ע': כי לקח צדיות ח' ה' ודך מ"ח. תענית ח' ר' ע"ה, ח' י"ט. חזות ב' ח'. מנחות ה' י"ג: ראשית חכמה. צדיות ט' י"ז: קנה בינה וגו' עקידה שער מ"ז: סלסלה וגו' י"ה, ב' י"ב. מנחם ב' י"ח: תתן וגו' חזות ח' י"ב:

23. Du wandelst dann deinen Weg sicher fort,
Dein Fuß stößt nirgend an;
24. Legst dich nieder, fürchtest nichts,
Du liegst und schläfst süß;
25. Fürchtest nicht plötzlichen Schrecken,
Nicht der Frevler Ueberfall;
26. Denn der Ewige ist deine Zuversicht,
Er bewahrt deinen Fuß vor Schlingen.
27. Versage dem Dürftigen die Gabe nicht,
Wenn Gott das Vermögen dir geschenkt.
28. Sage auch deinem Nächsten nicht: heute gehe,
Morgen komme, will ich dir's geben, wenn du
Es heute schon im Besitz hast.
29. Ersinne nie üble Gedanken wider deinen Neben-
menschen,
Der ruhig bei dir wohnt.
30. Hab're mit Keinem ohne Ursache,
Wenn er kein Leid dir gethan.
31. Beneide den Gewaltthätigen nie,
Wähle keine seiner Wege.
32. Der Abtrümmige ist dem Ewigen ein Gräuel,
Die Rechtschaffnen sind seine Vertraute.
33. Gottes Fluch herrscht im Hause des Laster-
haften,
Die Wohnung des Gerechten segnet er.
34. Wahrlich, die Spötter werden des Spottes
Ziel,
Den Bescheid'nen schafft er Ansehen.

באור

חו לנרנרתיך: (כט)
הזחיר נשלים ססוקים
הסולנים וזחים על של
מדות רעות אשר ישתיהו
זה לז' החדש חע"ס שנלם
זו רוח חכמה, וחס חריטה
רעה, וסנחת חס, וקנאת
חסון וסגולה: (לר) אם,
היה מלך הקריאה ונזרת
משם אמר וטעמו באמת

Verbesserungen.

die Tiefen hervor, und die Wolken träufelten Thau. 25. Du brauchst dich nicht zu fürchten vor plötzlichem Schrecken, noch vor dem Sturze der Frevler, wenn er kommt. 27. Versage nicht die Wohlthat dem, der ihrer bedarf, wenn es in deiner Macht steht 1), sie zu üben. 21. Schmiede nicht gegen deinen Nächsten Böses, da er doch vertrauensvoll bei dir wohnt. 32. Denn ein Gräuel des Herrn ist der Verkehrte; aber mit den Redlichen ist er vertraut. 34. Wenn er der Spötter spottet, so schenkt er den Demüthigen Hülfe. 35. Ehre erben die Weisen 2); Thoren aber offenbaren Schande (3).

1) wörtl. Wenn deine Hand vermögend ist.

2) d. h. Weise gelangen zum Besitze der Ehre, sie wird ihnen von Andern zu Theil.

3) S. h. a. Jeder von den Thoren offenbart Schande, d. h. durch seine thörichten Handlungen; eigentlich: er hebt die Schande empor, sie ist zur Schau ausgestellt. Vergl. אָמַלְתָּ (14. 29.)

- אז תֵּלֶךְ לַבֹּשֶׁת דֶּרֶכָּךְ (כג) עַן הַחַיִּים הוּא: וְחַן לַגִּבּוֹרֹתֶיךָ. סֹהַר זֶה שֶׁזָּכָה הָאִמּוֹר לַמַּעֲלָה וְעַנְקִים לַגִּבּוֹרֹתֶיךָ: (כד) (בג) לֹא תִגּוֹף. לִשּׁוֹן כְּשִׁלּוֹן אֲלוֹתֵי דָרֶה צִלְע"ז: וְכֵן פֶּן תִּגּוֹף צִלְצֵן (תְּהִלִּים ל"א) וְכֵן צִטֵּרִים יִתְנַגְּפוּ רַבִּלִּיכֶם (יִרְמְיָהוּ י"ג) וְכֵן וְנִגְפוּ אִשָּׁה הִדָּה (שְׁמוֹת כ"א) (כד) וְשִׁכְבַת וְעִרְצָה שֶׁנֶּתַךְ. (כו) וְתִנְעָם שֶׁנֶּתַךְ כְּשֶׁתִּשָּׂאן שֶׁלֹּא תִירָא מִפֶּתַח פֶּתְאוֹ: (כה) וּמִשְׁוֹאֵת. כְּשֶׁתִּצְוֹא. עַל הַדְּשָׁעִי: (כז) (כו) כִּי ה' יִהְיֶה צִכְסֶלְךָ. צִמְצֻמְךָ. דָּר אַחֲרֵי דָּרִים שֶׁאֵתָּה כִּסִּיל צֶהֱם. כֵּן מִלִּאֲחֵי צִירוּסְלָמוֹ: (כז) אֵל תִּמְנַע טוֹב מִצִּעְלָיו. אֵס דְּלִית חֲזִירָךְ חֶפֶץ לַהֲטִיץ לְעִנְיִים. אֵל תִּמְנַעְהוּ: צִהִיּוֹת לֹאֵל יִדִּיךָ. לַהֲחִדְלוֹ. דָּר אַחֲרֵי אֵל תִּמְנַע טוֹב מִצִּעְלָיו אֵל תִּמְנַע דָּקָה מִן הַעֲנִי. צִהִיּוֹת לֹאֵל יִדִּיךָ לַעֲשׂוֹת דָּקָה שְ�מֵאל יֵצֵא יוֹם מִחֵר וְאִין לֹאֵל יִדִּיךָ: (כח) (כח) וְכֵן אֵל תִּאֲמַר לְרַעְךָ. לְעִנִּי: וְזֶה תִּתֵּן לוֹ. וְדִצְוִיתִי פִּירוֹ שֶׁךְ וְשׁוֹץ עַל שֶׁכֶּר שֶׁכֶּר: (כט) (כט) אֵל תִּחְדּוּשׁ עַל דַּעַךְ אֵל תִּחְשׁוֹז. וְאִינוּ זֶה מִמִּשְׁמַעוֹת חֲרִישׁ מֵה דֶרֶךְ הַחֲדוּשׁ מִכִּין מִקּוֹם לִזְמַן הַזִּידִיעָה אֵף הַחֲדוּשׁ דַּעַם מִכִּין מִקּוֹם תִּחְזוֹל: (ל) (ל) צִלְצוֹ אֵף יַעֲמוֹד וַיַּעֲשֶׂה: (ל) אֵל תִּדְרִיב עִם
- אז תֵּלֶךְ לַבֹּשֶׁת דֶּרֶכָּךְ
וְרִנְלֶךְ לֹא תִגּוֹף:
אִם-תִּשְׁכַּב לֹא תִפְחַד
וְשִׁכְבַת וְעִרְבָה שְׁנִיתָ:
אֶל-תִּירָא מִפֶּתַח פֶּתְאוֹם
וּמִשְׁוֹאֵת רְשָׁעִים כִּי תָבוֹא:
כִּי-יִהְיֶה יְהוָה בְּכֶסֶלְךָ
וְשִׁמְרֵךְ רִנְלֶךְ מִלֶּכֶד:
אֶל-תִּמְנַע-טוֹב מִצִּעְלָיו
בְּהִיּוֹת לֹאֵל יִדִּיךָ לַעֲשׂוֹת:
אֶל-תִּאֲמַר לְרַעְיֶיךָ לֵךְ וְשׁוּב
וּמִחֵר אֲתֵן וְיֵשׁ אֲתָךְ:
אֶל-תִּתְּחַרֵּשׁ עַל-רַעְיֶיךָ רָעָה
וְהוּא-יֹשֵׁב לַבֹּשֶׁת אֲתָךְ:
אֶל-תִּתְּרוֹב עִם-אָדָם חָנָם
אִם-לֹא גִמְלָךְ רָעָה:
אֶל-תִּקְנֵא בְּאִישׁ חָמָם
וְאֶל-תִּבְחַר בְּכָל-דֶּרֶכָּיו:
כִּי תֹעֲבֹת יְהוָה גָּלוּז
וְאֶת-יִשְׂרָאֵל סוֹדוֹ:
מֵאַרְצַת יְהוָה בְּבֵית רָשָׁע
וְיָגוּה צַדִּיקִים יִבְרָךְ:
אִם-לִלְצִים הוּא יִלְיִן
וְלַעֲנִיִּים יִתֵּן-חֵן:

*תִּרְבִּי קְרִי *וְלַעֲנִיִּים קְרִי *יִתִּיר *י *יִתִּיר *

ת"א אל תמנע קמח ז' ס"ח: אל תאמר מניעה ט', ק"י: אל תחרש ינמות דף ל"ו. ביטין ט', ל': סאת ה' סאתין י"ח, כ"ד: אם ללצים יומח ל"ח. מכות ז'. מנחות ב', כ"ט:

אֲשֶׁרִי אָדָם מֵצֵא חֲכָמָה (יג)
 וְאָדָם יִפֶּיךָ תְּבוּנָה:
 כִּי טוֹב סָחָרָה מִסְתָּר־כֶּסֶף (יד)
 וּמַחְרוּץ תְּבוּאָתָה:
 יִקְרָה הָיָא מַפְנִיִּים (טו)
 וְכָל־חִפְצֶיךָ לֹא יִשְׁוּי־בָהּ:
 אֲרָךְ יָמִים בִּימִינָה (טז)
 בְּשִׁמְאוּלָה עֶשֶׂר וּכְבוֹד:
 דְּרָכֶיךָ דְּרֵכֵי־נָעִם (יז)
 וְכָל־נְתִיבוֹתֶיךָ שָׁלוֹם:
 עֵץ־חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ (יח)
 וְתַמְכֶּיךָ מֵאֲשֶׁר:
 יִהְיֶה בַּחֲכָמָה יֶסֶד אֲרֶץ (יט)
 כּוֹנֵן שָׁמַיִם בְּתַבּוּנָה:
 בִּדְעָתוֹ תְּהוֹמֹת נִבְקָעוּ (כ)
 וּשְׂחָקִים יִרְעַפּוּ־טַל:
 בְּנֵי אֱלֹהִים מַעֲיִינֶיךָ (כא)
 נִצָּד תוֹשִׁיָה וּמִזְמָה:
 וַיִּהְיוּ חַיִּים לְגַפְשֶׁךָ (כב)
 וַיִּחַן לְגִרְגָּרְתֶּיךָ:

המכה: (יג) אשרי
 אדם מלא חכמה ואדם
 יפיק תזונה. שלומד
 חכמה עד שגורה היא
 להולילה צפיו: (יד) כי
 טוב סחרה מסחר כסף.
 כל חליפין שלם מחליף
 צסחורה זה נוטל זה וזה
 נוטל זה. אצל האומר
 לחצירו שכה לי פרקדואני
 אשנה לך פרקי נמלאו
 שניהם ציד כל אחד
 ואחד: חרוץ. מין זה
 הוא: (טו) וכל חפצך.
 כל חמדותיך: לא ישוו
 צה. לא יהיו שוין צשוויה
 ודמיון דמיה: (טז)
 בימינה. למימינים צה
 ועוסקים צה לשמה.
 אורך ימים וכל שכן
 עושר וכבוד
 ולמשמאילים צה
 שעוסקים שלא לשמה.
 מכל מקום עושר וכבוד
 יש: (יח) למחזיקים צה.
 לאוחזים צה כמו (שמות
 ד') ושלח ידו ויחזק
 צו: ותומכיה מאושר.
 המתקדצים לה וכן כל
 לשון תמיכה שצספר זה
 שהוא אווז צה: (יט)
 ח' צאכמה יסד ארץ.
 ע"פ התורה והיא התורה
 והיא התצונה והיא
 הדעת. ואשר שכל
 העולם כצדא צהס לכך:
 (ב) ירעפר. כמו יטפר:
 (כא) אל ילוזו מעיניך.
 אל יתעקמו מנגד עיניך
 להסידם מכנגדך: (כב)
 ויהיו חיים לנפשך. שהרי

באור

מזיד, שומר נפשו ממלחות
 כריסו צמחלניס קשי העכול
 ומדוע מעלמו כצוי תחורות
 האדם אל ימאס צס לחמור, מקרה
 הוא וכמקרה אחד לכל, כי
 אם יחקור אחרי צתס צמעשו
 חולני יסיר הסצה ומחליו ינוס
 המציצ. וכן אל יטיח האדם
 דצרים כלפי מעלה צעצור
 על רחשו

יקרה היא מ"ק, ח', ט'. סוטה ח', ד'. הוריות ז', י"ג: ארץ
 ימים טבת ד', ס"ג. צתרח ז' כ"ט. מכות דף נ"ב: דרכיה
 וכו' סוכה ב'. (ג) וצתות ח', ט"ו נדרים ח' ס"ג. ביטין
 ח', כ"ט. עקידה שער ח', ושער ח': עץ חיים צרכות ח'
 ג', טענית ח', ז'. נדרים ח', ס"ג. אצות ו', י"ג: בדעתו
 צרכות טס חגיגה טס:

ולכן צומן שיסוריו צחין על
 האדם אל ימאס צס לחמור, מקרה
 הוא וכמקרה אחד לכל, כי
 אם יחקור אחרי צתס צמעשו
 חולני יסיר הסצה ומחליו ינוס
 המציצ. וכן אל יטיח האדם
 דצרים כלפי מעלה צעצור
 על רחשו

לפעמים על התחר והיפס
החמד למרחם כמו טובת
סכל (סמוחל ח' כ"ה)
ועיין מה שכתב צנזור
ספר צדקיות להרב"מ
י"ל (פרט ב' סדוק ר')
ונחשף לשנת תקמ"ד רבו
עליו הפרטים עיין סס.
וחנני פניתי לדברי החכם
י"ל כי הנה פשוטים
וקרובים אל השכל,
והרבמתי (ווחלוצעפאל)
וען, גונסט, אנועהען :
(ו) אל תהי, יס לך
חסד בצדעט מלך חכמתו
צדס לצדו לחמור חכמתו
וידעתי צדור צדור וחמור
צדע, לא חירח מחצרת
רשע ומלכות לזיס חסד
יסיתוני לעשות כמעשים,
רסורו לנסול צדסס. לכן
חמר ירח חת ה' רסור
מרע כי העקר היה
הירח, וזה שחמרו ח"ל
כל שחכמתו קודמת לירח
חטאו חין חכמתו מתקיימת:
(ח) רפאות, יס לך שנסה
מיני רפאות, ורפאות
מברשות החולי, ורפאות
מונעות החולי, ורפאות מחזקות הצניחות, ורפאות
ע"ס רוב יצורו צמקח צנני פועל, וכלן כיוון על מחזקות הצניחות צמקח לעומת שקיי לכן
הרבמתי צ"ח (היילאנע סטערקונג): (יא) אל תחמס, הזכיר חת חסד צמק צמק יסוריון צחין
עליו לספסס צמעטיו ולחקור אחרי הסצות הבורכות חותן, כי חין יסוריון צלח חטע סובב חו

2. Denn sie bringen dir Lebensdauer,
Frohe Jahre und viel Glückseligkeit.
3. Edelmuth und Treue müssen dich nie verlassen,
Hänge sie um deinen Hals, schreibe sie auf deinen
Brustschild,
4. Dann findest du Gunst und Wohlgefallen in
Gottes und Menschen Augen.
5. Vertraue auf Gott mit ganzem Herzen,
Und stütze dich auf eig'ne Einsicht nie;
6. In all deinem Thun merke auf ihn,
Er wird die Wege dir ebnen.
7. Halte dich nie für weise,
Fürchte Gott und meide das Böse!
8. Dieß ist heilsame Stärkung deinem Fleische,
Frischer Saft deinem Gebeine.
9. Opfere dem Ewigen von deinem Gute,
Von deiner Früchte Erstlinge;
10. Dann werden deine Speicher stets überfließen,
Und vom Moste deine Kelter überströmen.
11. Mein Sohn! schätze die Züchtigung Gottes nicht
gering,
Murre auch nicht wenn er dich straft;
12. Der Ewige züchtigt nur aus Liebe,
Wie ein Vater, der den Sohn bessern will.

Verbesserungen.

aber werden aus dem Lande ausgerottet, und die Treulosen aus demselben
herausgerissen 1).

3. 2. Denn Länge der Tage, Lebensjahre und Frieden werden sie dir
vermehrten. 3. Güte und Treue mögen dich nicht verlassen; binde sie an
deinen Hals, schreibe sie auf die Tafel deines Herzens; 8. Heilung wird
es sein deinem Fleische 2), und Erquickung 3) deinem Gebeinen. 10. So
werden deine Speicher sich füllen mit Uebersuß, und von Most deine
Kelter überfließen. 11. Des Herrn Zucht, mein Sohn, verschmähe nicht,
und habe keinen Widerwillen gegen seine Ermahnung. 12. Denn wen der
Herr liebt, den züchtigt er; und wie ein Vater den Sohn, an dem er Wohl-

1) יסחך man wird herausreißen. Für. יבסחך. vergl. (Fünftes Buch Moses 18. 63.)

2) Wahrscheinlich: לשארך für לשארך Parall. Deinen Gebeinen. Gewagt für :
לשארך deinem Nabel. 3) Eigentlich Anfeuchtung, Stammw. שקה anfeuchten,
davon ישקה es wird angefeuchtet. (Hiob 21. 24.)

- ג (ב) אורך ימים
ושנות חיים
ושלום יוסיפו לך. תורת
ומלותי: (ה) בשח. צב'
ופזר מעותיך לזקק לך
ד3 ללמוד ממנו. ואל
צינתך אל תשען: (ו)
אל תהי חכם צעיק.
להיות מואס ד33ד
מוכיח: (ח) רפאות
תהי לשדך, החכמה.
שדך כמו (סיר ו') שדך
וזהו טבור: וטקוי
לעלמותיך. הוא העומ
כענין שכלמר (איז)
כ"א) ומוח' עלמותיך
יטוקס: (ט) מהוגד.
מכל מה שחנך אפי'
מקול (אל תקדא מוכך
לא מגדוק): ומרלשית.
אלו תרומות ומעשרות.
(יא) מוסר ה' צני אל
תמאס. אס יצואו אליך
יסודין יהיו חציצין
עליך. ואל תקן. מלשון
קלתי צחיי (צדלשית
כ"ז): (יב) וכאב את
צן ילגה. שדולה צ3נו
להטיצ לו ויפייסהו (ט)
לאחר שמכרו צ3צט כן
יערצ לך העוצה אחר
- באור
- נך שנים שחנים של חיים
חלח יורה צס על צדלות
הנזק מצלי יסודין ולער
כתחמס י"ל שנים של
זער חנים של חיים, וכן
מתוונס צ"ח: (2) קשרם
על בנברותיך, כ"ל שיהיו
עמו תמיד לנכח עיניו
כענקים והלוח על הלז ללז
יליו ממנו: (ד) חן ושלם
טוב, שרש שכל יורה

כִּי אָרְךְ יָמִים וּשְׁנוֹת חַיִּים
וְשָׁלוֹם יוֹסִיפוּ לָךְ:
חֶסֶד וְאֱמֶת אֶל־יַעֲזֹבֶךָ
קִשְׁרָם עַל־נִרְגְּוֹתֶיךָ
בְּתֵבָם עַל־לִיחַ לִבֶּךָ:
וּמִצָּאֵחַן וְשִׁכְל מִזֶּב
בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וָאָדָם:
בְּטַח אֶל־יְהוָה בְּכָל־לִבֶּךָ
וְאֶל־בִּינְתֶּךָ אֶל־תִּשְׁעֶן:
בְּכָל־דַּרְכֶּיךָ דַּעְהוּ
וְהוּא יִיָּשֶׁר אֲדָחְתֶּיךָ:
אֶל־תְּהִי חָכֵם בְּעֵינֶיךָ
יֵרָא אֶת־יְהוָה וְסוּר מִרָע:
רַפְאוֹת תִּהְיֶה לְשִׁרְיֶךָ
וְשִׁקּוֹי לַעֲצֻמוֹתֶיךָ:
בְּיָד אֶת־יְהוָה מִהוֹנֶךָ
וּמִרְאשֵׁית כָּל־תְּבוֹאָתֶךָ:
וַיִּמְלְאוּ אִסְמֶיךָ שִׁבְעַ
וְתִירוֹשׁ יִקְבֶּיךָ יִפְרָצוּ:
מוֹסֵר יְהוָה בְּנֵי אֱלֹהִים
וְאֶל־תִּקֵּן בְּתוֹכָתוֹ:
כִּי אֵת אֲשֶׁר־יֹאחֵב יְהוָה יוֹכִיחַ
וּכְאֵב אֶת־בֶּן יִרְצֶה:

*הרי"ש בדג"ש *סגו"ל בלי מק"ף

ת"א כן ארך ימים וימא ו', ע"ה. חזות ו', ק': ומצא חן סקלים ב', ס'. עקידה סער ע"ה: בטח
אל ה' עקידה סס' בכל דרכיך צנכות ט', מ"ג: אל תהי עקידה סס: רפאות תהי עכיוס',
כ"ד. תענית ח', ו'. חזות ס', י"ג: כבד את קידושין ח', י"ד. דף ל"ז: ותירוש ונו' יומא
ע"ה: מוסר ה' מגלה דף ל"ח עקידה סס וסער ס"ד וסער ע': כי את ונו' צנכות ח', ה':

- הצוה והלכות אשר
שם חלבים נפסח האדם,
וזיחור נפסח האדם, אשר
יאלה מן הזמם ויתר
מחשבים בצורים
למטה. וישנה ערונה
הם הדך הטוב הזה
והולכת אחרי מחמדו יורה,
רצוה שוכחת גם את הצורה
אשר כרת חלבים את
האדם, כמו שידעוהו
מן הסכל ומן הקצלה,
להסתר מן הצורה והנאוף.
ועזתי חזקי את הערבים
החשון אשר תכנתתי
דפוס הראשון מן הסתפקה
האחת לפי שאין להכרח
לומר שזאת היא הכתוב
מזכר וטויה לפי שזאת
אלוף עומד ציחוס וכה
הנה ברית. (יח) אמר
חד מן הצורים: מלה כי
צדאם הכתוב הזה הוא
מלה נתינת הטעם על
הכתוב הקודם, ומלה
בית הוא הסתתה הבוס
וצריחותיה ומלה מעגל
משרט עגל (רודר גג)
והוא (מקלט), והוא תחור
לפני האדם והכונה
בוסה ויתכן לפרש מלה
מעגלותים ע"ד הזה
הכתוב: פערדערבען פריי ציבט,
אורד איהרע ריילע דען ענטנערלעטען. אהנס יראהי להלוי צחור הצורים פנרות כלום, למען
לא יקרה עלי הקורא, חדשות שמענו לא שערס אצותינו: (ב) למען, (דרון) חס תלה להטוב
התכלית הטוב אשר זכרתי מקודם, תלך דרך טובים, ויהיה המעשה הטוב המסונן, והטובה
אשר ינחל זה האדם התכלית, ועיין בהקדמה חור לנתינת מלה צן מנחם ז"ל:
ג (א) בני אחרי סוכותו לקחת חכמה הזכיר לשמה לל יסכחנה: (ב) ושנות חיים, וכי יס

3.

1. Mein Sohn! vergiß meine Lehre nicht!
Laß dein Herz meine Gebote aufbewahren!

Verbesserungen.

der Finsterniß; 14. die sich freuen, Böses zu thun, frohlocken über Ränke der Bosheit; 15. deren Wege krumm sind, und die verdreht sind in ihren Pfaden; 16. um dich zu retten vom andern Weibe 1), von der Fremden, die ihre Reben glättet. 17. Die den Vertrauten 2) ihrer Jugend verläßt, und den Bund ihres Gottes vergift; 18. denn es sinkt in's Todtenreich hinab ihr Haus, und zu den Schatten 3) führen ihre Pfade. 20. Auf daß du wandelst auf dem Wege der Guten, und der Gerechten Pfade beobachtest. 22. Die Frevler

1) d. h. vom Weib des Andern. 2) Stammw. אָהָב sich gewöhnen, mit etwas vertraut werden.

3) Eig. Die Matten, Kraftlosen, d. h. die Schatten, Bewohner des Todtenreiches, die man sich als kraft- und empfindungslose Wesen dachte. Stammw. רַמָּה matt, kraftlos.

העֲזֹבִים אַרְחֹת יִשְׂרָאֵל
לָלֶכֶת בְּדַרְכֵי-חָשֶׁךְ׃
הַשְׁמִימִים לַעֲשׂוֹת רָע
יִגְלִלוּ בְּתַהֲפֻכֹת רָע׃
אֲשֶׁר אַרְחֲתֵיהֶם עֲקָשִׁים
וְנִלְזִים בְּמַעֲגָלוֹתָם׃
לְהַצִּילָהּ מֵאִשָּׁה זָרָה
מִבְּכָרֶיהָ אֲמַרְיָה הַחֲלִיקָה׃
הָעֹזֶבֶת אֶלֶף נְעוּרֶיהָ
וְאֶת-בְּרִית אֱלֹהֶיהָ שִׁכַּחָה׃
כִּי שָׁחָה אֶל-מוֹת בֵּיתָהּ
וְאֶל-רָפָאִים מַעֲגֵלֶתֶיהָ׃
כָּל-בָּאֶיהָ לֹא יִשׁוּבוּן׃
וְלֹא יִשְׁיִנּוּ אַרְחֹת חַיִּים׃
לְמַעַן תֵּלֶךְ בְּדֶרֶךְ טוֹבִים
וְאַרְחֹת צַדִּיקִים תִּשְׁמֹר׃
כִּי-יִשְׁרִים יִשְׁכְּנוּ-אָרֶץ
וְתַמִּימִים יִוָּתְרוּ בָּהּ׃
וְרָשָׁעִים מֵאָרֶץ יִפְרֹתוּ
וּבִזְנוּתֵיהֶם יִסָּחוּ מִמֶּנָּה׃

ג

בְּנֵי תוֹרָתִי אֶלֶּה־תִּשְׁכַּח
וּמִצְוֹתַי יִצַּר לִבָּהּ׃

(טו) ונלזים צמעגלותם כל לשון
נלזו ל' עקמימות הוא
סצכל מקום הוא סמוך
לעקט ועקט הוא ל' (יד)
עקוס כמו סנא' (ישעי'
מ"ג) ומעקסים למיסור.
ונלזים צמעגלותם הם
עקומים צדרכיהם
המקולקלים: (טז)
מאשה זרה. שלא דצר
אלא על המנאפת ממס
כי מה שצחה של תורה
שאמר כאן להילך מאשה
זרה ולא מעצירה אחר'
אלא זו פדוקת עול של
כל המלות: (יח) כי
שחה אל מות ציתה.
מוסס על להילך וגו'
כי תצא אל ציתה ישה
ומחליק כמדרון היורד ל'
מות. והתורה תשמור
עליך מנפילה זו. הרי
דצר גדול הוא לך: (יט)
דפאים. דפוי' מדרך
הטוב ונעזוי' מחין
סומך עד שנופלים
צגיהם: (יט) לא
ישזון. יקשה צעיהם
לפרוט ממנה ולחזור
זהם: (כ) למען תלך.
מוסס על המקרא של
מעלה להילך מדרך
רעה. למען הוליק דדרך
טובים: (כא) כי
ישרים ישכנו ארץ.
לעולם הצא: ויתרו
זה. כשירדו רשעים
לגיהנם:

באור

תִּיא חֲשֵׁמִים וְגו' עקידה סעו י"ג: כל באיה ע"ז סס: למען
תלך מניעה ז' ס"ב:

הכנית זין חללים וחגשים: אלו, מלסון וחלסן דעת, והוא
הסס לדחון עולם, דספר זה להסר צפליסות ולהסמר מן הניחוף, ומה דס סוז חלק
מוסר הסכלי אשר נענע כלל כל חי להסר צפליסות ולהסמר מן הניחוף, ומה דס סוז חלק

לחבונה (ג) : (יג) :
תתן קולך, שתפסיד עמה
(איהר בייסחון געבען)
כי זה מדרך המסכנים
על דבר אשר יעז צניעות
לזהים קולס"י הסתעלות
הפנימיות אשר יעוררו
הם הניל. והם לך כלל :
נתן קול יונה נשון עזרי
על הכמה הקול ע"י
הסתעלות הפנימיות
לשמהם והם לזכר. כמו
ויתנו את קולם ויזכרו
(צמיר י"ד ח') וכן
מבין עפחים יתנו קול,
(תפלים ק"ד י"ג) וכן
ותבונה תתן קולה
(משלי ח' ח') שזיחור
שהיה נוסח קול תוכה,
אחם פעולת נתן קול
עם מלת היחס לנצל
שזיחור כמו שכתוב כאן
לחבונה תתן קול פירושו
הסתם כלל על ידי
הסתעלות הפנימיות מל
משפט השכל : (ו) הוא
מחבר מוסבר, לומר כי
הכמה אחים צורחם ולא
יתכן לחזות צחצח ולעזר
הם החזרה, והם מנינות
על החדם צהסיר את
מעיו והם דרכיו
ומחלדותיהן סינור
החדם חזרות המשפט
והחלום שומר את
חזותם : (ז) והולך לספר
הם תפלות החכמה ומעלותיה, צהילה את שוחים מחי הנשעים, ומחזת החדם
אשר תסיתנו ללכת דרך לה טו : (י) העובת, חלוק נעוריה, מה יפה חמולה הזאת צהרות

2. Dein Ohr auf Weisheit horcht,
Dein Herz zur Vernunft sich lenkt,
3. Immer nach Vernunft strebst,
Stets ihrer Lehre Beifall gibst,
4. Wie Silber sie aufsucht,
Wie um köstliches Erz, nach ihr gräbst;
5. Dann begreift du, was Gottesfurcht heißt;
Erlangst Erkenntniß Gottes;
6. Denn der Ewige gibt Weisheit,
Aus seinem Munde strömt Kenntniß und Vernunft;
7. Er verleiht sie Rechtschaff'nen als Schutzwehr,
Als Schild redlich Wandelnden;
8. Sie bewachen des Rechts Pfade,
Er, den Weg seiner Heiligen;
9. Vernunft erkennen Tugend, Recht
Und Rechtschaffenheit, jeden löblichen Wandel.
10. Wenn dein Herz Weisheit faßt,
Und Kenntniß deiner Seele angenehm wird,
11. So wacht Vorsichtigkeit über dich,
Und Vernunft bewahrt dich,
12. Retten dich vom verderblichen Wege,
Vom Menschen, der gleichnerisch spricht,

Verbesserungen.

dein Herz wendetest zur Vernunft! 3. Denn wenn du dem Verstande ruffst, nach der Vernunft deine Stimme erhebst; 4. wenn du sie suchst wie Silber, wie nach Schätzen nach ihr forschest; 7. er bewahrt den Redlichen Heil 1); Schild ist er für die in Unschuld Wandelnden. 8. Um zu beschützen 2) die Pfade des Rechts, und den Weg seiner Frommen bewahrt er. 12. Um dich zu retten vom Wege des Bösen, vom Manne, der Falschheit spricht. 13. (Von denen), welche die geraden Pfade verlassen, um zu wandeln auf den Wegen

1) תשיה, ein nur poetisches Wort; es bedeutet: Plan, Vorsatz. Weisheit, Aus-
führung, hier a. v. m. mit ישיה Vergl. (Hiob 6. 2.) Parall. mit עזרה.

2) d. h. er beschützt; oder: Daß sie beobachten die Pfade.

לְהִקְשִׁיב לְחִכְמָה אֲזַנְךָ
 תִּשָּׁה לִבְךָ לְתַבִּינָה:
 כִּי אִם-לִבִּינָה תִקְרָא
 לְתַבִּינָה תִתֵּן קוֹלֶךָ:
 אִם-תִּבְקֶשְׁנָה בְּכֶסֶף
 וּבִמְטָמְנִים תַּחֲפֹשְׁנָה:
 אֲזִי תִבִּין יֵרָאֵת יְהוָה
 וְדַעַת אֱלֹהִים תִּמְצֹא:
 כִּי-יְהוָה יִתֵּן חִכְמָה
 מִפִּי דַעַת וּתְבִינָה:
 וְצִפֵּן לְיִשְׂרָאֵל תּוֹשִׁיעַ
 מִן לְהִלְכִי תָם:
 לִנְצֹר אֲרָחוֹת מִשְׁפָּט
 וְדֶרֶךְ חֲסִידוֹ יִשְׁמֹר:
 אֲזִי תִבִּין צֶדֶק וּמִשְׁפָּט
 וּמִיִּשְׂרָאֵל כָּל-מַעֲגַל-טוֹב:
 כִּי-תָבֹא חִכְמָה בְּלִבְךָ
 וְדַעַת לִנְפֶשְׁךָ יִנָּעַם:
 מִזְמָה תִשְׁמֹר עָלֶיךָ
 תְּבִינָה תִנְצֹרְכָה:
 לְהַצִּילֶךָ מִדֶּרֶךְ רָע
 מֵאִישׁ מְדַבֵּר תַּהֲפֹכוֹת:

- (3) אם תקח חכמה: (ב) להקשיב לחכמה. לעסוק בתורה: (ה) אז תצין יראת ה'. מוסר על ענין של מעלה שנאמר (ו) אם לצינה תקרא: (ז) כי ה' יתן חכמה. הלא למדת גדולה היא שהרי נתנה מפי הקד"ה לך אתה נדיך לקנותה: (ז) יצפון לישרי תושיה. גמלה הקד"ה אללו כ"ו דורות עד שנתנה לדור המדבר: מנן להולכי תם. (י) מנן להולכי תם כלומר והיא תהיה לך למנן: (ח) לנצור ארחות משפט. שעל ידה יכלדו ארחות משפט והוא דרך חסידיו ישמור שלא יכשלו: (יא) מזמרה תשמר עליך. התורה תשמור עליך: (יב) מאיש מדבר תהפוכות. הם המהפכין את הדבר:

(ט)

(י)

(יא)

(יג)

*יצפן קרי *חסידיו ק'

ת"א כי אם לבינה זכות ט', י"ז: אם תבקשנה עקיוס מ"ג, ל"ב: כי ח' וגו' נדס י', ט'. עקיוס מ"ב, י"ז: מזמרה תשמור ע"ז ח', י"ז:

- החכם להדקק זה, חכם
צבליכו חת מועותיה
חכמי ניוו כל זמן שחור
הולך צבירות לזו והסעה
משחק לו, ונזר לו
יסן חלים וינקה מתנה
עז, חז לא תוכל להילול
ועומדת מרחוק. והמכיל
יבין חת נועם החלילה
צבסם חזת חזן הליב
המלין חת החכמה
תחנם כקורחת צחלות
לנקה חת החכם להחזק
חלים, וסס צפיה בס
הדרכים לחמור: חשבו
לתוכחת חן שמיהם נז,
עז ערני עומד לעז
לס, עז אביעה לס
רוח, וחזר כל חת,
ספר חת המחורעות
חזר יחזרו חל הכסילים,
וחכמה מרחוק רוחם חת
הסמם והחזר, וחינה
נוס יד לעז: (כח)
ישחררני, החיסוס והנקה
צעל וטורח נקח צלון
עז שחר כמו, ושבו
ושחר חל (הכלים ע"ה),
והסית חן לקל תפלת
המתפלל יקח מצא,
כמו דרשו ה' צמחור (ישעיה נ"ה): (כט) תחת, הכתוב חס דנוק לשני ספוקים שלחניו,
ושעורו תחת כי שחור דעת וירחם ה' לא נקרו, 'אכלו מפני דכס; תחת לח חזר לעתה
נחז כל תוכחתי, פמפעותיהם ישעו: (לכ) כי מסרת ובו', דרך המלין להליב צמר כל
סרס מליה חת כלית על כל חזר דבר מקדס, וחזר כי חזר חולדת מסרת הסתי ושלות הכסיל,
להחזיר; ומתולדת שומע החכמה, לשכון נטה. ועס משובת הסקט וסרית הלז, וכן יתחזר
כרוז מקמותיו צבתוס:

2.

1. Mein Sohn! wenn du meine Lehre annimmst,
Meine Gebote im Innern bewahrst,

כמו דרשו ה' צמחור (ישעיה נ"ה): (כט) תחת, הכתוב חס דנוק לשני ספוקים שלחניו,
ושעורו תחת כי שחור דעת וירחם ה' לא נקרו, 'אכלו מפני דכס; תחת לח חזר לעתה
נחז כל תוכחתי, פמפעותיהם ישעו: (לכ) כי מסרת ובו', דרך המלין להליב צמר כל
סרס מליה חת כלית על כל חזר דבר מקדס, וחזר כי חזר חולדת מסרת הסתי ושלות הכסיל,
להחזיר; ומתולדת שומע החכמה, לשכון נטה. ועס משובת הסקט וסרית הלז, וכן יתחזר
כרוז מקמותיו צבתוס:

ב (א) בני, התוכחם לשום לב חל החכמה כי היא מורשת חת הנל ומרשת חת היורה הסנימית
ומנחלת טובם נחית, והנה הסביר מחזר על חכמת החכמה מסחת סונתם, ולא למען
התגדל זה צעני הנריות לכן חזר ומצותי תספון חתך כלומר לקחת חיתם כלז (רעבט בעהער)

Verbesserungen.

und meine Zurechtweisung nicht wolltet; 26. so will ich auch bei eurem Ver-
derben lachen, will spotten, wenn Angst über euch kommt, 27. wenn, wie ein
Wetter, Angst über euch kommt, und euer Verderben, wie ein Sturmwind,
herein bricht, wenn über euch kommt Noth und Bedrängniß, 28. dann rufen
sie mich, und ich antworte nicht; sie suchen mich auf, und finden mich nicht.
29. Dafür, daß sie Kenntniß haben, und die Furcht des Herrn nicht erwählten,
32. Ja, der Einfältigen Ausgelassenheit bringt sie um, und der Thoren
Sorglosigkeit vernichtet sie.

2. 1. Mein Sohn, o nimmst du meine Rede an, und bewahrtest bei
dir meine Gebote, 2. daß du dein Ohr aufmerksam zur Weisheit neigtest,

- גם-אני באידכם אֶשְׁחָק (כו) אֶלְעֵג בְּבֹא פַחַדְכֶם :
 בְּבֹא כְשָׁאוֹה | פַּחַדְכֶם (כז) וְאִידְכֶם בְּסוֹפָה יֵאָתֶה
 בְּבֹא עֲלֵיכֶם צָרָה וְצוּקָה : (כח) אִזּוּ יִקְרָאֲנִי וְלֹא אֶעֱנֶה
 יִשְׁחַרְגְּנִי וְלֹא יִמְצָאֲנִי : (כט) תַּחַת כִּי-שָׁנְאוּ דַעַת
 וַיִּרְאֹת יְהוָה לֹא בָחָרוּ : (ל) לֹא-אָבוּ לַעֲצָתִי
 נֶאֱצָו כָּל-תּוֹכְחָתִי : (לב) וַיֹּאכְלוּ מִפְּרִי דָרְכָם
 וּמִמְעַצְתֵּיהֶם יִשְׁבְּעוּ : (לג) כִּי מִשׁוֹבֵת פְּתִים תִּהְיֶה
 וְשָׁלוֹת בְּסִילִים תֵּאָבְדִם : (לד) וְשָׁמַע לִי יִשְׁכֹּן בְּטַח
 וְשָׁאֲנֹן מִפֶּחַד רָעָה : (לה)

באור

המנוח לחזינו נדור ונוטה
 ידו חליו לסור חליו,
 יהיה תרבומו (א"ח) האבוע
 איך מוט דער האנד
 געווינקט; ולדעת רזי
 מנחם המאירי שכתב,
 שנתתי יד לקבל חתכם,
 והאנן יחיוח שכתב,
 ונקשתי לעזרכם נמעסה
 ולנטות ידו להחזיק צנם
 יהיה תרבומו (ד"ח) האנד
 ביעטען) וכן תרבתיו
 צ"ל, ולהענין המתלה
 לא שמרתי הזמן העצר
 צ"ל, והשרט נפח יס
 לו טעמים רזים לפי ענינו,

ולפי המלות המוכרות חליו, לפעמים יתורכם (ווינקען) לפעמים (ביעגען, נייגען), ולפעמים
 (חבנייגען, אבווייבען) חמסן קין כלן מקום לציחונים כאלה: (כח) ותפרעו, שרשו פרע טעמו
 הכחשון נסיגת חסור, ומזה למפרע צנח"ל, והתשלומין הנקרא פרעון ננוכ מזה, לפי שהוא
 השגת הדנז חו המבול לצעלו הכחשון, וטעמו השני הוא מרי וזיטול כמו כי פרוע, ומזה
 בפרוע פירעות כחש תרבומו הכחשון ו"ל (לערדיטונג), וכאן טעמו המרי והזיטול לכן מתורגם
 (פערועערפעט): (כז) גם חליו, הכחשה מדברת כאש נקט התשמה צנפול חויו, חכן לא זה
 נקמה המדה הברועה כאשר ידענום לחנו, כי חס מלך תולדות החכמה לעזור כל זמן שמבמת

ב

בְּנִי אִם-תִּפְקַח אֶמְרִי (ה) וּמִצּוֹתַי תִּצְפֹּן אֶתְךָ :

* יתיר וי"

ת"א י"ח : ויאכלו וגו' קידושין ח', ע' :

- הזם נסמק: (יט) ואומר כן חרחות כל נוצע
 נצט וכלחומד ממון וולתו
 כי הנצט יקח זה נס
 צעליו: ואל תתמה על
 סתוית נתרנמו (צ"י רויב)
 חלק הסני מן הכתר
 הזם ח"ע"ס טח' סתס
 את נס צעליו יקח.
 וזה עשיתי רחשון להדרת
 המלוה צל' חשכנו, שנית
 להורות ק' כלל ברזל
 למעתיקי המקרה, וזה,
 כי כל מקום סמך הכתר
 חת הסס חל הפועל כנצל
 לשון כמו ברצע
 נוכל לשמש חת הסס הזם
 לשני פנים, ח' לחוק
 עין החלק הרחשון, וז'
 לנצל חת העין החלק
 הסני וזה מסבולת לשון
 עבר. ושמור זה הכלל.
 (כ) חכמות, דבר נלשון
 רבות ותרונה לשון ויחידה,
 הנה כנר דברו מנדר סס
 החכמה נמצוא הספר,
 ויהא סס מקרה על החכמה
17. Absichtslos scheint dem Vogel das Netz ausge-
 dehnt,
 18. Obgleich es auf sein Blut lauert,
 Seinem Leben nachstellt:
 19. So ergeht's dem habfüchtigen Räuber,
 Sein Raub kostet ihm selbst das Leben.
 20. Die Weisheit predigt öffentlich,
 Sie erhebt ihre Stimme auf den Straßen,
 21. An der Spitze der Markt-Plätze ruft sie,
 An den Stadtpforten, durch die ganze Stadt ertönt
 ihr Vortrag:
 22. „Wie lange noch, ihr Albernern! wollet ihr
 Albernheit lieben? Ihr Spötter, an Spöterei
 Gefallen finden? Ihr Thoren Kenntnisse
 hassen?
 23. Wendet euch zu meiner Unterweisung, mein Geist
 Soll euch zufließen, meine Lehren will ich euch
 mittheilen.
 24. Ich rufe euch zu, ihr höret nicht!—
 Biethet euch meine Hand, Niemand achtet es;
 25. Ihr verwerfet alle meine Rathschläge,
 Wollet meine Zurechtweisung nicht—

אחת והיא חסר תשיבון, כלס נפל נעלם אחד ואמר תרונה נלשון ואמר נמליתו
 להם כחילו נלייר לנו החכמות מרימות קול ודורות חל נני חסר להורות דין ולכו זה.
 (כא) הופיות, סרטו המה והוא קול הסחון נצרו החלוסין על הסוק, ואמר בראש הומיות
 על המקום אשר יתחספו סס נני חסר ננים: בפתי' ענינים צעיר וכו', וזה לומר שהיה הולכת
 וקוראת מן הסער דרך כל העיר: (כב) ולצ'ים, הוא הסמון עם הסחות' והינקי' (דער פאכעל)
 וכן פי' הסס הזם ע"ס הרז: (כג) תשובו לתוכתי הנה חזיעה לכם רוחי, וזה להורות צה
 כי נקל הוא לאדם להשיג חכמה חס ננס חסמה ונלל סלס יסן חליה, ואמר: זמן שסתור
 לתוכתי, ותשימו עליכם ככל נצכס לשמוע דברי, זה חזיעה לכם רוחי וינצרו תורותי ולמדי לכם
 כחילו יורזו ממקור מים חיים. (כד) נשית' ידי, לפי דעת רס"י שכתב, נרמו להם נלח חלי כחדס
 הכוללת (ד"ח ווייהייט) חסוס נליות סתלין לדבר מסעלותיהם נחקן וסומני טונותיהם הניכרות
 נפטי נוסחיה וסס הידועות סרמות וסנננות, יכנס נסס חכמות ולחשך סכלס הולכים חל קלה ותכלית

Verbesserungen.

zu vergießen. 17. Denn absichtslos ist das Netz bestreut in den Augen 1)
 aller Geflügelten; 18. sie 2) aber, lauern auf ihr Blut; sie stellen ihrem Leben
 nach; also die 19. Wege 3) eines jeden, der auf Raub ausgeht; (selbst) das
 Leben raubt er dem Eigenthümer 4). 20. Die Weisheit ruft laut auf der
 Straße! Auf den weiten Plätzen läßt sie ihre Stimme erschallen, 21. vorn
 an lärmenden Orten 5) ruft sie; in den Eingängen der Thore. In der
 Stadt spricht sie ihre Rede: 23. Wendet euch zu meiner Zurechtweisung;
 sieh', ich will euch meinen Geist zufließen lassen, will euch kund thun meine
 Worte. 24. Weil ich denn rief und ihr euch weigertet, ich meine Hand aus-
 streckte, und Niemand darauf achtete, 25. und ihr all meinen Rath verwarfet

1) d. h. es scheint ihnen. 2) Die Vogelfsteller. 3) Die Handlungsweise.

4) Des geraubten Gegenstandes. 5) oder: In der Ecke lärmender Straßen.

כִּי־חָנַם מְזוֹרָה הָרֶשֶׁת (י)
 בְּעֵינַי כָּל־בֶּעַל כָּנָף :
 וְהֵם לְדָמָם יֵאָרְבוּ (יח)
 יִצְפְּנוּ לִנְפֹשֹׁתָם :
 בֶּן אֲרָחוֹת כָּל־בּוֹצֵעַ בָּצַע (יט)
 אֶת־נַפְשׁ בְּעָלָיו יִקַּח :
 חֲכָמוֹת בַּחוּץ תִּלְכֶּה (כ)
 בְּרַחְבוֹת תֵּתֵן קוֹלָהּ :
 בְּרֹאשׁ הַמַּיִת תִּקְרָא | בִּפְתָחַי (כא)
 שְׁעָרִים בְּעִיר אֲמַרְיָה תֹאמַר :
 עַד־מָתַי | פְּתִים תֵּאֱהָבוּ פֶתִי (כב)
 וְלִצִּים לְצוֹן חֲמָדִי לָהֶם
 וְכִסְיִלִּים יִשְׁנְאוּ־דַעַת :
 תֵּשְׁבוּ לְתוֹכֹחַתִּי הִנֵּה אֲבִיעָה (כג)
 לָכֶם רוּחִי אֲוִידֵיעָה דְּבַרִּי אֶתְכֶם :
 יַעַן קִרְאתִי וְתִמְאַנּוּ (כד)
 נִטִּיתִי יָדִי וְאֵין מִקְשִׁיב :
 וְתַפְרְעוּ כָל־עֲצָתִי (כה)
 וְתוֹכַחַתִּי לֹא אֲבִיתֶם :

ת"א כי חנם מוטה ז', ל"ח: כן ארחות קמח ז', ק"ט. מיעד
ט', ק"י. הכמות בחוץ זרכות ט', ט"ו. מ"ק ב', י"ט:

(כד) נפיתי ידי. לרמוז להם לסוד אולי כאלם המרמז לחצידו
אליו: (כה) ותפרעו. ותצטלו: כל ענתי. שיענתי לבדל
לסוד.

באר

אחור (גחל). זה להסיר מלפני הניסית הסדה, כי יצטווחו להעציר את הגבול מעל הארץ מצלי ידע
צו חיש מה היה לו: (יג) המסיתים ידעו מהועלת מעשיהם ואת הטוב אשר ישיבו צמצתם:
(יד) בני, הזהיר להסגר מחוץ להשנים שאל ללכת עמהם כלל כי סופם להפסל צמצרת עולם
(טז) לרע ירואו, לרעת עמון (כט"ז): (יח) כי חסם, המסיל את החומתים אל צעלי הכנף אשר
ילכו ועומד לטרוף להם חולל, הרפת מורה וצורה, צענונים ומאכלים וישצו שכל אשר
עשוי חסם ויחרצו לזה צתבנס, אך לרמס יחרצו, יספירו וצתבנס נטפס, ומסיו את המסל

בדול תועלת החינוך כדלוי
 כי עד זקנה ועד שיבה
 ינירו וידעו כל רוחי
 החדש צדקסם רחשונה
 דרך חורבו צעירותו;
 ולחזת חמר, קסוק: (מ)
 כי ליות חן וכו', לומר
 מוסר האצות הוא כמו
 העטירות והכתרים על ראשי
 המלכים והשרים אשר כל
 רוחיהם (אף אם לא ינירו,
 חרות) ידעו כי נכדנים
 ונכדים הם, וטעם
 להיות משרים: לזה הונח
 צלון עזר על דבר הדבוק
 לעם זה על דרך מקרי
 (חקקיעדנטחלים) כמו
 וכלו עליך, הפעם ילום
 חשי, כמער חס וליות
 וימנו כל הרוחת הממון,
 וסליות החורחים, ומה
 העטור והעטור והמור
 המתון לנוי ולקט.
 והסתכל מחור צדקסם

8. Mein Sohn! merk' auf die Lehre deines Vaters, Vernachlässige deiner Mutter Unterricht nicht;
9. Sie sind deinem Haupte zierliches Diadem, Prächtige Geschmeide deinem Halse.
10. Mein Sohn! wenn Sünder dich bethören wollen, Gib ihnen kein Gehör;
11. Wenn sie sagen: „Gehe mit uns, wir wollen Auf Blut lauern, jenen Wehrlosen ohne Gefahr nachstellen.“
12. Wollen wie die Hölle lebendig sie verschlingen, Ganz und gar, als fähren sie in die Gruft;
13. Wir finden dann schätzbares Gut, Füllen uns're Häuser mit Beute;
14. Du ziehst dein Loos mit uns gleich, Wir zehren alle aus einem Beutel.“ —
15. O, gehe ja nicht mit ihnen, mein Sohn! Vermeide ihre Steige.
16. Sie laufen dem Unglück entgegen, Eilen zu ihrer eig'nen Blutvergießung.

כאלו ודרך הסתעפתן ליונקות הרבה ותוחם נועם תלשון, חמס חין כחן מקורו: (י) בלי
 האחרים הוא על חמדת הממון, ומורם הם נצלה החומדים וסכלותם כי סוסם לנפול צדשת שטמור
 לאחרים, והם אם יסתך החטאים, להסתכל דבר קטן לעמוד על ממון דעין, סכן דרך המסית'
 לדבר על סלז להורות קלות החטא ושחין מקום להכשל זו: אל תצא. אל תשמע חלילים: (יא) אם
 יחמור להם רבו, הם סורס הם את דרך המסיתים המזימים את הנער ללכת בדרכם הרע: בצפנה
 לנקי חנם, חלו הם פי' בקי כמו בקי נסים (אונסולדן) כאשר פירשוהו כל המסכתות הפשט
 תלית המלון, מי מי זה חסר לז חסר ידוח את ונלמו לחרז לזם רעמו, ויסמך חלון שיהיה
 בקי וזיק? הלא צווח וסעור בלזו הספסוליות הרחמים לזלתי סלוח זו יד? ורש"י ז"ל הכניס
 זה ולכן כתב, הכתוב חמר סלסכתם לנקי חנם. חמס לדעתו פי' חיות בקי הוא כחם סחומר
 ילא סלוניו נקי מונסיו, (לעבר, לעדין) והמסיתים מחזיקים את כל הנשים לחמור, אל תיחד
 כי החס חסר נחרצו לו הוא הולך נקי בלי זיון ואין זו נח לעמוד כנגדו ולכן תרבותיו
 (וועהרלף). וטעם חנם הוא מוסר אל המסיתים שסם חומרים להניסת, נעמוד על דם דעיור
 בלי ורחת העונס, כי הוא לא יעמוד נגדו מקעם סהרז נקי, ונס מעונס סזית דין לא נסחר כי
 מעטנו לא יודע לחס כל ימי עולם: (יב) בבלעם כשחל חיים, כשחל סולע כל בוק סלס, וחיוור
 נסחר ממנו רושס על סחין, ועין הכתוב הוא, בבלעם כשאול חיים ו (נבלעם) תמימים כיורדי בור
 וטעם תמימים חיונו לטון לזיקים כי חס תלשון סלמים (מלשון סרס"י) וכן תרבותו בל"ה (גחנן)

Verbesserungen.

Nede zu verstehen, Worte der Weisen und ihre Räthsel. 10. Mein Sohn, wenn Sünder dich verführen wollen 1), so willige nicht ein. 11. Wenn sie sprechen: Geh' mit uns! wir wollen auf Blut lauern, wollen dem Unschuldigen nachstellen ohne Ursache; 12. wir wollen, wie die Unterwelt, lebendig sie verschlingen, und ganz wie die, welche in die Gruft sinken 2); 14. Dein Loos sollst du werfen unter uns, Einen Beutel wollen wir alle haben — 15. mein Sohn, so geh' nicht mit ihnen den Weg, halte deinen Fuß zurück von ihrem Pfade! 16. Denn ihre Füße laufen zum Bösen; sie eilen, Blut

1) Eig. Dich bereben wollen. 2) And. Wir wollen sie verschlingen, wie die Unterwelt die Lebendigen, und Redliche u. s. w.

- כי האוילים אשר אינם יראים את ה' הם צוזים את החכמה ואת המוסר: (ח)
- (ח) שמע בני מוסר אבך ואל-תש תורת אבך: (ט)
- (ט) כי לויית חן הם לראשך וענקים לגרורתך: (י)
- (י) בני אם-יפתוך חפאים אליהבא: (יא)
- (יא) אם-יאמרו לכה אתנו נארכה לדם נצפנה לנקי חנם: (יב)
- (יב) נבלעם בשאול חיים ותמימים פורדי בור: (יג)
- (יג) כל-הזן יקר נמצא נמלא בתינו שלל: (יד)
- (יד) גורלך תפיל בתוכנו פים אחד יהיה לכלנו: (טו)
- (טו) בני אל-תלך בדרך אתם מנע רגלך מנתיבתם: (טז)
- (טז) כי רגליהם לרע ירוצו וימהרו לשפך-דם: (יז)
- (יז) כי האוילים אשר אינם יראים את ה' הם צוזים את החכמה ואת המוסר: (ח)
- (ח) שמע בני מוסר אבך ואל-תש תורת אבך: (ט)
- (ט) כי לויית חן הם לראשך וענקים לגרורתך: (י)
- (י) בני אם-יפתוך חפאים אליהבא: (יא)
- (יא) אם-יאמרו לכה אתנו נארכה לדם נצפנה לנקי חנם: (יב)
- (יב) נבלעם בשאול חיים ותמימים פורדי בור: (יג)
- (יג) כל-הזן יקר נמצא נמלא בתינו שלל: (יד)
- (יד) גורלך תפיל בתוכנו פים אחד יהיה לכלנו: (טו)
- (טו) בני אל-תלך בדרך אתם מנע רגלך מנתיבתם: (טז)
- (טז) כי רגליהם לרע ירוצו וימהרו לשפך-דם: (יז)

ת"א שמע בני זכרות ו' נ"ד. פסחים ד' ב'. סנהדרין י"א, ק': ואל תשוש חולין ז' נ"ב: כי לויית וגו'. ערוזין ה' נ"ד. סוטה ט' מ"ו. חזות ו' ב': וענקים וגו' ערוזין ה' נ"ד. תנח"א ה' מ"ה: בני אם וגו' עקידה שער נ"ז כל הפרשה:

תפיל צתוכנו. אם תדלה תחלוק או אם תדלה יהיה צתוכנו: כסיהם: (יד) גורלך כים אחד יהיה לכלנו. (טז) לרע ירוצו, לדעת עלמ' הם רעים ואינם יודעים

באור

ציראה בין צחכמה: (ח) ציראה בין צחכמה ואת המוסר: (ח) שמע בני מוסר אבך ואל-תש תורת אבך: (ט) כי לויית חן הם לראשך וענקים לגרורתך: (י) בני אם-יפתוך חפאים אליהבא: (יא) אם-יאמרו לכה אתנו נארכה לדם נצפנה לנקי חנם: (יב) נבלעם בשאול חיים ותמימים פורדי בור: (יג) כל-הזן יקר נמצא נמלא בתינו שלל: (יד) גורלך תפיל בתוכנו פים אחד יהיה לכלנו: (טו) בני אל-תלך בדרך אתם מנע רגלך מנתיבתם: (טז) כי רגליהם לרע ירוצו וימהרו לשפך-דם: (יז)

צוערים נעם אשר לא ידעו
כי יש חכמה נחמן, והם
חסרי הדעת ואחר לרעת
חכמה ומוסר. ואחר כן
דבר על האנוסים אשר ידעו
כי יש חכמה וכי נשגבו
דרכים לתועלת האדם חכמים
מסנת העולות או הסרירות
משלימים אותם אחרי ביום
ואיום פויים, אל דרכים,
וכנגדם אשר להבין אחרי
זינה והסגנון היא לתכלית
לרוע ממחשבה: (ג) דבר
כנגד הכנה היודעת חכמה
ומניית אחרי זינה חכמה
איום נעלה מעשים טובים
המתקנים אחרי מוסר
ההסכל וכנגדם אשר לקחת
מוסר הסכל, ואחרי זאת
דבר על הסגולות אשר
נשתפפות נסנת מוסר
ההסכל, וזה צדק משפט
ומעשים שתי מדרגות

Salomo's, Sohn David's, Königs in Israel.

2. Zur Erkenntniß der Weisheit und Sittenlehre, Zur Ergründung der Aussprüche der Vernunft;
3. Zur Erlangung vernünftiger Zucht, Billigkeit, Urtheil und Rechtschaffenheit!
4. Die Unbesonnenen auf Ueberlegung, den Jüngling Auf Kenntniß und Vorsicht zu führen:
5. Auch der Weise wird sie hören und an Kenntnissen Zunehmen, der Verständige auf Rathschläge gelangen;
6. Denk- und Sittensprüche, Worte der Weisen Und ihre Räthsel verständlich vorzutragen.
7. Ehrfurcht vor dem Ewigen ist alles Wissens Anfang; verkehrte Gemüther verachten Weisheit und Zucht.

מעשיות ואחר סגולות ר"ל המשפט, ויהא בדר הכה הסכלי להנחין בין האמת והספק והטוב
והרע, ונפנתו יעסה האדם משרים, דרכים אשר יאחזו מלד היסור, וכן צדק כאשר יאחזו
מלד בחירת היותר טוב חף ממפח הדון יתכן לעשותו נחמן אחר: (ד) מלכד אותם
התועלות הנזכרות ויעילו המשלים גם להעיר לנז הפתאים ההולכים ונושעים כשכורים מנזלי
סוס לז על חס אשר סס חוק להם הנזר, ומנלים זמנם נהלים מנזלי דעת, ולתת להם
ערמה ויהא ההתנוונות נדרכים למען דעת נחור הדך הנאות להם. ולבשר אשר לא הן עין
דרכי החכמה והמוסר, דעת ומחמה. (ועיין מה שכתב רע"ו ר' יוחל נר"ל על שורש פתח נחמאס
(תקמ"ד דף כ"ה): (ה) גם יתנו המשלים האלה לחכמים, כי החכם נהיות לפניו קצון משלים
כאלה הנרשמים מאים חכם אשר הים לפניו, ידע להשתמש גם כל פעם לפי טעמו ויוסיף לקח
לר ולזולתו. וא"ש נכון ילמד מהם תחזולות ועלות חדשות, וידע גם: (ו) להבין משל ומלואם
דרכי חכמים וחדותם, להסגרים ולהנינם לזולתו. ובדני השמות הנאות נכתובים האלה מנחמים
בהקדמת הספר: (ז) יראת ה' ראשית דעת, מדרך הסופרים והמעתקים חדשות מיטנות להוציא
נראש ספרים מלואם אחת (מחטטט) הכללת כרז הענין אשר ישימו לז ענין, כאשר דחינו נחיד
דרכי טלמ נקלות נחמרי נדרכים ספרו הבל נהלים אשר קתלת הבל הבל, וכן סיים ספרו
נמלואם זאת הסרירות טל ענייני הספר הזה הוא מדגד מהנזלי העולם וקניינו, וכן פס הציב
המלואם הנאה נראש ספרו להסרירות כי כל המשלים והמלואות הנאות נספר הזו ולכו ויסורו על
יראת ה' כי היא ראשית דעת ואם אין יראה אין חכמה ואם אין חכמה אין יראה, חכמים
האורלים מנחת שחין יראה פנימית ויראה הרוממות בלז חכמה ומוסר, ונשתחו דין

Verbesserungen.

1. 2. Um Weisheit und Zucht kennen zu lernen, um verständige Rede zu verstehen, 3. um vernünftige Zucht, Recht, Gerechtigkeit und Geradheit anzunehmen, 4. um den Einfältigen Klugheit zu verleihen, dem Jüngling Kenntniß und Besonnenheit; 5. es höre der Weise und vermehre Gelehrtheit, und der Verständige sammle kluge Gedanken; 6. um Sprüche und sinnreiche

מ ש ל י (ה)

שְׁלֹמֹה בֶן־דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל:

- (3) לְדַעַת חֲכָמָה וּמוֹסֵר
לְהַבִּין אִמְרֵי בָנָה:
לְקַחַת מוֹסֵר הַשֹּׁפֶל
צֶדֶק וּמִשְׁפָּט וּמִשְׁרִים:
(ג) לָתֵת לַפְתָּאִים עֲרֻמָּה
לְנַעַר דַּעַת וּמִזְמָה:
(ה) יִשְׁמַע חֲכָם וַיִּוְסֶף לָקַח
וַיַּבְחִין תַּחְבֻּלוֹת יִקְנֶה:
(ו) לְהַבִּין מִשְׁלַל וּמְלִיצָה
דִּבְרֵי חֲכָמִים וַחֲדֻתָם:
(ז) יֵרָאֵת יְהוָה רֹאשִׁית דַּעַת
חֲכָמָה וּמוֹסֵר אֱוִילִים בָּזוּ:

*מ"ם רבתי *אל"ף נחה

א (א) משלי. כל דבריו
דוגמא ומשלים
משל התורה זאשה טובה
ומשל ע"א ועוזרי
כוכבים זאשה זונה:
(ב) לדעת חכמה
ומוסר. המשלים האלו
אמר להודיע לצדיקות.
חכמה ומוסר. שיהיו
עמלי' צתורה שהיא
חכמה. ומוסר וזונה:
(ג) צדק ומשפט
ומשרים. לך צדק
ממנו ומשפט לשפט
אמת. ומשרים היא
הפטר' דרך חלק ומישו'
שזה לזה ולזה: (ד)
לתת לפתאים ערמה.
משלי' אלו אמר קהלת
לקנות הפתאים ערמה:
לנער דעת. וגם לנער
המנוער מכל שלא למד
עדיין כלום: ומזימה.
מחש' עליה: (ה) ישמע
חכם המשלים הללו:
(ו) ויוסף. על חכמתו:
לקח. למד: חכם.
זה צעל שמועה: ונכון.
מוסיף על ידיעת חכם
שודע להבין דבר מתוך

דבר ומוסיף על שמועה: (ז) להבין משל ומליצה. שיתנו לו להבין צמקראות שני הדרכים המשל
והמליצה שיזינו את מה המשיל למליצה. ואף מן המליצה לא יסורו לזם שגם היא
לדרכה להבין כשאמר להבין מאשה זרה ונכרי' על ע"א ועוזרי כוכבים כאמר הרי
המשל. ואף המליצה שהיא משל צלשון אשה הבן זה והזהר מאשה זרה (ס"א זונה):
דברי חכמים וחידותם. דורשי דמועות מקרא מלא וחסר דמו' דמיון וחידה: (ז) יראת
ה' ראשית דעת. ע"כ פיר' לזורך מה עשה שלמה הספר הזה ועתה מתחיל הספר
(ס"א"א): יראת ה' ראשית דעת. היא תדומ' עיקר הדעת והיא תהי' לך הראשונה
לדעת לפני חכמתך הקדם ליראה את יולך והיא תתן צלך לעסוק בחכמה וצדעת

באור

א (א) הפסוק הזה הוא כולל שם הספר ושם מחברו מי ומה היה, ואינו דרוק לבין הספר,
חזר שם משלי כבר נזכר צמח הספר: (ב) עד פסוק ז' הוא שער הספר ומננו צו
תועלתיו לכל כחה וכתה מזני אדם אשר יתנו לו עליו. ודבר תחלה על חותם הכת אשר חנניה

Die
Sprüche Salomo's

mit
den Commentaren Raschi's und Eichel's, nebst deutscher Uebersetzung,
vermehrt mit
zahlreichen, ganz neuen **Verbesserungen** der Uebersetzung
nebst
erklärenden Anmerkungen.

Theology Library
SCHOOL OF THEOLOGY
AT CLAREMONT
California

ספר

משלי

עם תרגום אשכנזי ובאור

מאת

החכם התורני כהר"ר איצק אייכל ז"ל.

ועתה

כאשר נדפס בפעם הששית

ונוספו תקונים רבים וחדשים לתרגום אשכנזי ועם הערות בשפת אשכנז,
מונה בהנהגה מדויקת עם הקרי והכתיב חסרות ויתרות.

ועוד נוסף

פירוש רש"י ז"ל

עם

ספר תולדות אהרן.



פעם.

פערלאג סאן מ. ע. לאוויס זאָהן בוכהאַנדלונג.



The Library
SCHOOL OF THEOLOGY
AT CLAREMONT

WEST FOOTHILL AT COLLEGE AVENUE
CLAREMONT, CALIFORNIA

